

**BIBLIOTHEK DES INSTITUTS FÜR GEORGISCHES,
DEUTSCHES UND INTERNATIONALES STRAFRECHT**

Dr. BACHANA JISHKARIANI, LL.M. (München)

Assoziierter Professor

EUROPÄISCHES STRAFRECHT

IM RAHMEN DER
EUROPÄISCHEN UNION

2. Auflage

TBILISI, 2018
Publishing House „Lawyers World“

ქართული, გერმანული და საერთაშორისო სისხლის
სამართლის ინსტიტუტის პიპლიოთეკა

ბაჩანა ჯიშკარიანი, LL.M. (München)

სამართლის დოქტორი (მიუნხენის ლუდვიგ-მაქსიმილიანის
სახელობის უნივერსიტეტი), ასოცირებული პროფესორი

ევროპული სისხლის სამართალი

ევროკავშირის
ფარგლებში

მეორე გამოცემა

თბილისი, 2018
გამომცემლობა „იურისტების სამყარო“

რედაქტორი:

გიორგი ღვებუაძე

სამართლის დოქტორი;
ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული
ფაკულტეტის ასისტენტი, სისხლის სამართლისა
და საერთაშორისო სისხლის
სამართლის ლექტორი

დამაკაბდონებელი: თამარ ქიტუაშვილი

ყველა უფლება დაცულია. ამ წიგნის არც ერთი ნაწილი (ეს იქნება ტექსტი, ფოტო-ილუსტრაცია თუ სხვა) არანაირი ფორმით და საშუალებით (იქნება ეს ელექტრონული თუ მექანიკური), არ შეიძლება გამოყენებულ იქნას ავტორის წერილობითი ნებართვის გარეშე.

საავტორო უფლებების დარღვევა ისჯება საქართველოს კანონმდებლობით.

© ბაჩანა ჯიშკარიანი, 2018

გამომცემლობა „იურისტების სამყარო“

თბილისი, მ. კოსტავას №75; ტელ.: 238 35 99; 557 51 51 34

E-mail: Lawyers.world@yahoo.com;

<http://www.facebook.com/lawyers.world>

ISBN 978 – 9941-9585-2-6

წინათქმა

აღნიშნული სახელმძღვანელოს გამოცემიდან უკვე რამდენიმე წელი გავიდა, თუმცა, ამ ხნის განმავლობაში ქართული სისხლის სამართლისთვის ევროპულმა სისხლის სამართალმა კიდევ უფრო მეტი აქტუალობა შეიძინა, ვინაიდან ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულების ხელმოწერით საქართველომ უფრო ინტენსიური ევროპეიზაციის გზა აირჩია. თვითონ ევროკავშირის ფარგლებშიც პროცესები დინამიურად ვითარდება. გამოვიდა რამდენიმე ახალი დირექტივა, რომლებმაც მანამდე მოქმედი ჩარჩო-გადაწყვეტილებები ჩაანაცვლა. სიახლეებია ინსტიტუციონალური თვალსაზრისითაც. ამის მაგალითია იგივე ევროპული პროკურატურის შექმნისთვის გადადგმული კონკრეტული ნაბიჯები, რაც აქამდე მხოლოდ იდეის სახით არსებობდა და ამჯერად გაძლიერებული თანამშრომლობის ფარგლებში უნდა ჩამოყალიბდეს.

მეორე გამოცემაში ასახულ იქნა სისხლის სამართლისათვის მნიშვნელოვანი ყველა ძირითადი სიახლე. ამასთანავე, ნაწილობრივ განახლდა ქართული თუ უცხოენოვანი წყაროები, დაემატა ახალი წყაროები, სასამართლო პრეცედენტები. აღსანიშნავია, პირველ გამოცემასთან შედარებით, კაზუსების მეტი რაოდენობა და თვალსაჩინოებისთვის ტექსტში მათი ცალკე გამოყოფა, რაც მკითხველს მასალის უკეთ გაგებაში შეუწყობს ხელს.

საწუხაროდ, მოცემული ნაშრომი კვლავ რჩება ერთადერთ ქართულენოვან სახელმძღვანელოდ ევროპული სისხლის სამართლის სფეროში, თუმცა, იმედია, ის კვლავ შეუწყობს ხელს მომავალი მკვლევარების დაინტერესებას. ამის მაგალითია, თუნდაც ფოლკსვაგენის ფონდის მიერ დაფინანსებული ქართულ-გერმანული პროექტი, რომელიც 2019 წლამდე გაგრძელდება და მთლიანად სისხლის სამართლის პროცესის ინტერნაციონალიზაციისა და ევროპეიზაციის საკითხებს დაეთმობა. პროექტის ფარგლებში ქართველი დოქტორანტები დაამუშავებენ სადოქტორო ნაშრომებს, რომლებშიც ევროკავშირის სამართალი ნამყვან როლს შეასრულებს.

„ევროპული სისხლის სამართალი ევროკავშირის ფარგლებში“, მეორე გამოცემა, **ქართული, გერმანული და საერთაშორისო სისხლის სამართლის ინსტიტუტის** (www.icl.ug.edu.ge) ფარგლებში მომზადდა. ინსტიტუტის საქმიანობის ერთ-ერთ პრიორიტეტს სწორედ ევროკავშირის სამართლის ანალიზი წარმოადგენს, რათა ქართული სისხლის სამართალი მაქსიმალურად დაუახლოვდეს მას. მკითხველის მხრიდან

გამოხმაურებებს მზად ვართ ვუპასუხოთ ელექტრონულ მისამართზე bachanajishkariani@gmail.com. გამოყენებული საკანონმდებლო მასალა გათვალისწინებულია 2018 წლის იანვრის მდგომარეობით.

ბაჩანა ჯიშკარიანი, LL.M. (München)

სამართლის დოქტორი

ასოცირებული პროფესორი

საქართველოს უნივერსიტეტის სისხლის

სამართლის მიმართულების ხელმძღვანელი

ქართული, გერმანული და

საერთაშორისო სისხლის სამართლის

ინსტიტუტის ხელმძღვანელი

თბილისი, იანვარი, 2018

VORWORT

Nachdem 2013 die erste Auflage dieses Lehrbuchs erschienen ist, ist das Europäische Strafrecht für das georgische Strafrecht noch relevanter geworden. Zwischen Georgien und EU wurde ein Assoziierungsabkommen unterzeichnet. Darüber hinaus wurden innerhalb der Union neue Richtlinien erlassen, die bisher geltende Rahmenbeschlüsse ersetzen. Hinzu kam die Gründungsidee der Europäischen Staatsanwaltschaft.

In dieser zweiten Auflage sind die wichtigsten Neuerungen erfasst. Wichtige Quellen wurden aktualisiert, inklusive neuer Rechtsprechung. Im Vergleich zur Erstausgabe beinhaltet das Buch mehr Fälle, um die bessere Wahrnehmung der Materie zu fördern.

Leider ist dieses Werk immer noch das einzige georgischsprachige Lehrbuch auf dem Gebiet des EU-Strafrechts, jedoch hoffe ich, es wird das Interesse junger WissenschaftlerInnen wecken, um neue Forschungsimpulse zu erwecken. Ein gutes Beispiel dafür ist das von der VW-Stiftung unterstützte (Laufzeit bis zum 2019) Projekt über die Internationalisierung und Europäisierung des georgischen Strafprozessrechts. Im Rahmen dieses Forschungsprojekts werden einige junge WissenschaftlerInnen gefördert, deren Arbeit größtenteils genau das EU-Recht betreffen wird.

Die zweite Auflage des Lehrbuchs wurde durch **das Institut für georgisches, deutsches und internationales Strafrecht** (www.icl.ug.edu.ge) vorbereitet. Die Erforschung des europäischen Strafrechts stellt einen der Schwerpunkte der Institutstätigkeit dar. Das Hauptziel besteht darin, den georgischen Lesern dieses Rechtsgebiet näherzubringen. Ich würde mich daher über Anmerkungen und Hinweise per elektronischer Post unter **bachanajishkariani@gmail.com** freuen.

Stand der zitierten Vorschriften ist Januar 2018.

Assoz. Prof. Dr. Bachana Jishkariani, LL.M. (München)

Leiter der Strafrechtsabteilung
der University of Georgia

Leiter des Instituts für georgisches, deutsches und
internationales Strafrecht

Tbilissi, Januar 2018

პირველი გამოცემის წინათქმა

სისხლის სამართლის ევროპეიზაცია ბოლო რამდენიმე წელია, ლისაბონის ხელშეკრულების ძალაში შესვლის შემდგომ, ინტენსიურად მიმდინარეობს. ეს პროცესი გამოწვევების წინაშე აყენებს ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოებს, ვინაიდან კლასიკური სისხლის სამართლისა და ევროკავშირის სამართლის თანაცხოვრება არცთუ მარტივია. სისხლის სამართლის ევროპეიზაციის პროცესი ამავედროულად მნიშვნელოვანია არამარტო ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოებისთვის, არამედ მისი მეზობლებისთვისაც. საქართველო ევროპული სამეზობლო პოლიტიკის მნიშვნელოვანი ნაწილია და შესაბამისად, ევროკავშირის ფარგლებში მიმდინარე პროცესები გარკვეულწილად მასზეც ახდენენ გავლენას. მოცემული ნაშრომის მიზანია სისხლის სამართლის ფარგლებში მიმდინარე ევროპეიზაციის პროცესების განხილვა, ანალიზი და არსებული პრობლემების ჩვენება, რათა საქართველო მომზადებული შეხვდეს ევროკავშირთან დაახლოების პროცესს.

ბუნებრივია, ევროპეიზაციის შედეგად წარმოშობილი ევროპული სისხლის სამართალი მჭიდროდ არის დაკავშირებული ევროპულ ინტეგრაციასთან. ამიტომაც, აქ სისხლისსამართლებრივ თემებთან ერთად, როგორიცაა მაგ. ნაციონალური სისხლისსამართლებრივი ნორმების განმარტება, მათი განეიტრალება ევროკავშირის სამართალთან კოლიზიის დროს და ა.შ., განხილულ იქნება მოკლედ ევროკავშირის წარმოშობის ისტორია და საქართველოსთან მისი ურთიერთობების ქრონოლოგია.

ეს არის პირველი მცდელობა, სისტემატიზებული (სახელმძღვანელოს) სახით მიენოდოს ქართველ მკითხველს წიგნი ევროპული სისხლის სამართლის შესახებ და იმედია, ის ქართველ იურისტებს გარკვეულ დახმარებას გაუწევს ამ მიმართულებით. ევროპული სისხლის სამართალი ახლა იკიდებს ფეხს ქართულ უნივერსიტეტებში, როგორც სასწავლო კურსი და ვინაიდან მოცემული მიმართულებით ჯერჯერობით ქართულ სამართლებრივ სივრცეში ღრმა კვლევის ტრადიცია არ არსებობს, გარკვეული ტერმინოლოგიური უზუსტობებისგან დაზღვეული არ ვართ. მოხარული ვიქნები, თუ მკითხველის მხრიდან რეკომენდაციები და შენიშვნები იქნება. შეგიძლიათ მომწეროთ ელექტრონული ფოსტით შემდეგ მისამართზე: **bachanajishkariani@gmail.com**.

ნაშრომი ძირითადად ეყრდნობა ჩემს დისერტაციას, რომელიც შესრულებულ იქნა მიუნხენის ლუდვიგ-მაქსიმილიანის სახელობის უნი-

ვერსიტეტში პროფესორ ჰელმუტ ზატცგერის კათედრაზე და 2013 წელს გამოიცა გამომცემლობა Nomos-ში (ბადენ-ბადენი, გერმანია) – **„Die Bedeutung des Europäischen Strafrechts und sein Einfluss in Georgien“ (ISBN 978-3-8487-0344-9)**. თანამშრომლობისთვის მინდა მადლობა გადავუხადო ამ გამომცემლობას.

განსაკუთრებული მადლობა ეკუთვნის საერთაშორისო სამართლებრივი თანამშრომლობის გერმანულ ფონდს (IRZ) და კერძოდ, მის კოორდინატორს საქართველოში, ბ-ნ სულხან გამყრელიძეს, რომლის ფინანსური მხარდაჭერითაც მოხდა ამ წიგნის გამოცემა.

გამოყენებული საკანონმდებლო მასალა გათვალისწინებულია 2013 წლის ივნისის მდგომარეობით.

ბაჩანა ჯიშკარიანი, LL.M. (München)

ასოცირებული პროფესორი

სამართლის დოქტორი

თბილისი, ივნისი, 2013

VORWORT ZUR ERSTAUSGABE

Seit dem Inkrafttreten des Lissabon-Vertrages findet die Europäisierung des Strafrechts noch intensiver als früher statt. Dieser Prozess stellt die Mitgliedstaaten der Europäischen Union (EU) vor eine bedeutende Herausforderung, weil die Koexistenz des klassischen nationalstaatlichen Strafrechts und des Europäischen Rechts nicht immer frei von Konflikten und Kollisionen ist. Die Europäisierung ist jedoch nicht nur für die Mitgliedstaaten, sondern auch für andere Länder wichtig. Georgien ist ein Teil der Europäischen Nachbarschaftspolitik und dementsprechend unterliegt auch sein Rechtssystem teilweise dem europäischen Einfluss. Das Ziel der vorliegenden Arbeit ist die Analyse und Erörterung der Europäisierung des Strafrechts, vor allem im Hinblick auf den Annäherungsprozess Georgiens an die EU.

Das in den letzten Jahren geschaffene Europäische Strafrecht ist selbstverständlich eng mit der europäischen Integration verbunden. Daher werden in der vorliegenden Arbeit außer strafrechtlichen Themen, wie zum Beispiel der europarechtskonformen Auslegung nationaler Strafvorschriften oder deren Neutralisierung, auch die Geschichte der Europäischen Union und deren Beziehungen mit Georgien analysiert.

Dies ist der erste Versuch, georgischen Juristen ein systematisch strukturiertes (Lehr)Buch über Europäisches Strafrecht im Rahmen der Europäischen Union zur Verfügung zu stellen. Weil in Georgien auf diesem Gebiet bisher keine umfassende Forschung stattgefunden hat, können den Lesern einige neue Begriffe fremd erscheinen. Ich würde mich daher über alle Anmerkungen und Hinweise per elektronischer Post unter **bachanajishkariani@gmail.com** freuen.

Die vorliegende Arbeit basiert hauptsächlich auf meiner Dissertation, die ich an der Ludwig-Maximilians-Universität München - Lehrstuhl Prof. Dr. *Helmut Satzger* - verfasst habe. Sie ist im Jahr 2013 beim Nomos-Verlag erschienen (**„Die Bedeutung des Europäischen Strafrechts und sein Einfluss in Georgien“, ISBN 978-3-8487-0344-9**). Für die gute Zusammenarbeit möchte ich mich bei dem Verlag bedanken.

Ein besonderer Dank gilt der Deutschen Stiftung für internationale rechtliche Zusammenarbeit (IRZ) und ihrem Vertreter in Georgien Herrn *Sulkhan Gamkrelidze*, die die Veröffentlichung dieses Buches finanziell ermöglicht haben.

Stand der zitierten Vorschriften ist Juni 2013.
Assoz. Prof. Dr. **Bachana Jishkariani**, LL.M. (München)
Tbilisi, im Juni 2013

სარჩევი

წინათქმა	5
VORWORT	7
პირველი გამოცემის წინათქმა	8
VORWORT ZUR ERSTAUSGABE	10
შემოქალაქი	15
შესავალი	
ევროპული სისხლის სამართლის ცნებისათვის	19
თავი 1. საქართვლოსა და ევროკავშირის ურთიერთობები	20
§ 1. მნიშვნელოვანი მოვლენების ქრონოლოგია	20
§ 2. პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ შეთანხმება	22
§ 3. საქართველოს პარლამენტის დადგენილება	24
§ 4. ევროპული სამეზობლო პოლიტიკა და საქართველო	25
§ 5. აღმოსავლეთის პარტნიორობა	26
§ 6. ასოცირების შეთანხმება საქართველოსა და ევროკავშირს შორის	27
დასკვნა	28
თავი 2. ევროპული ინტეგრაციის ისტორია.....	30
§ 1. ერთიანი ევროპული იდეა	30
I. ერთიანი ევროპული იდეის დაბადება.....	30
II. ერთიანი ევროპული იდეა მეორე მსოფლიო ომამდე	31
§ 2. ერთიანი ევროპული იდეა მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ	32
I. ევროპული გაერთიანების საფუძვლები	32
II. ქვანახშირისა და ფოლადის ევროპული გაერთიანება	33
§ 3. რომის ხელშეკრულებები.....	34
§ 4. პერიოდი მაასტრიხტის ხელშეკრულებამდე	36
§ 5. მაასტრიხტის ხელშეკრულება და ევროკავშირის დაფუძნება.....	37
§ 6. ამსტერდამი და ნიცა.....	38
§ 7. ევროკონსტიტუცია	40
§ 8. ლისაბონის ხელშეკრულება	42
დასკვნა	44
თავი 3. ევროპული სისხლის სამართალი.....	46
§ 1. ევროპული სისხლის სამართლის ცნება.....	46
§ 2. ევროპული სისხლის სამართლის მიზნები	50
I. სისხლის სამართლის ამოცანები.....	50
II. ევროპული სისხლის სამართლის სპეციალური მიზნები	51
1) დამნაშავეობის წინააღმდეგ ბრძოლა.....	52
2) ევროკავშირის ორგანოები, ღირებულებები და მათი სისხლისსამართლებრივი დაცვა	54
3) ინდივიდუალური თავისუფლებების დაცვა.....	56
III. ქართული სისხლის სამართლის მიზნები და სამართლებრივი სიკეთეები	59
დასკვნა	63

თავი 4. ევროკავშირის სტრუქტურა და მისი განსხვავება	
ევროსაბჭოს გან	65
§ 1. ევროკავშირის ორგანოები	65
I. ევროპარლამენტი	65
II. ევროკავშირის საბჭო	67
III. ევროკომისია.....	68
IV. ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლო	69
§ 2. ევროსაბჭო და მისი არსი.....	72
I. ევროსაბჭოს ორგანოები	73
II. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო	74
დასკვნა	76

თავი 5. ევროკავშირის სამართლის გავლენები ნაციონალურ სამართალზე	77
§ 1. ევროკავშირის სამართლისა და ნაციონალური სამართლის ურთიერთმიმართება	77
§ 2. ევროკავშირის სამართლის უშუალოდ მოქმედების ძალა	78
§ 3. ევროკავშირის მოქმედების ფორმები	79
I. დადგენილება	80
II. დირექტივა.....	82
1) დირექტივების იმპლემენტაცია	84
2) დირექტივების უშუალოდ მოქმედების ძალა	85
3) დირექტივების ვერტიკალური მოქმედება	87
4) დირექტივის შესაბამისი განმარტება.....	88
III. მოქმედების სხვა ფორმები	89
§ 4. ევროკავშირის სამართლის გავლენა ნაციონალურ სისხლის სამართალზე ..	90
I. ზოგადი მიმოხილვა	90
II. ევროპული სანქციები და ევროპული სისხლის სამართალი	90
§ 5. ევროკავშირის სამართლის შესაძლო გავლენები ქართულ სისხლის სამართალზე.....	93
I. ზოგადი მიმოხილვა	93
II. ლოიალურობის პრინციპი.....	95
1) დანაშაულის შემადგენლობები და ევროკავშირის სამართალი	96
2) სასჯელები და ევროკავშირის სამართალი	99
3) მინიმალური მოთხოვნები ევროკავშირის სამართლის დარღვევების წინააღმდეგ მიმართული სანქციებისთვის	108
ა) „Amsterdam Bulb“-ის შემთხვევა და პასუხი პირველ კითხვაზე	109
ბ) შემთხვევა „Colson & Kamann“ — წევრი სახელმწიფოების არჩევანის თავისუფლების პირველი შეზღუდვა	110
გ) „ბერძნული სიმინდის შემთხვევა“ — ევროპული სისხლის სამართლისთვის უმნიშვნელოვანესი გადაწყვეტილება	112
4) გადაწყვეტილებების მნიშვნელობა ნაციონალური სამართლისთვის	113
ა) საპროცესო შეთანხმება და სანქციები	122
ბ) იურიდიული პირების დასჯადობა და ევროკავშირის	

სამართალი	126
§ 6. სისხლისსამართლებრივი ჰარმონიზაცია ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების 83-ე მუხლის საფუძველზე	138
I. სისხლისსამართლებრივი მითითების გაკეთების ორიგინალური კომპეტენცია — 83-ე მუხლის პირველი აბზაცი	140
II. ევროკავშირის დამატებითი კომპეტენცია სისხლის სამართალში — 83-ე მუხლის მე-2 აბზაცი	143
III. „საავარიო მუხრუჭი“ — 83-ე მუხლის მე-3 აბზაცი	153
დასკვნა	159

თავი 6. ასიმილირება

§ 1. ევროკავშირის სამართლის მითითება ნაციონალურ სამართალზე	160
§ 2. შიდასახელმწიფოებრივი ბლანკეტური ნორმები და მითითება ევროკავშირის სამართალზე	161
I. მითითებები დირექტივებსა და დადგენილებებზე	161
II. სტატიკური და დინამიკური მითითებები	162
III. მითითებები და განსაზღვრულობის პრინციპი	163
დასკვნა	169

თავი 7. ევროკავშირის სამართლის უპირატესი იურიდიული ძალა და ნაციონალური სისხლისსამართლებრივი ნორმების განეიტრალება

§ 1. უპირატესი იურიდიული ძალა	170
§ 2. ევროკავშირის სამართლის გამოყენების თუ მოქმედების უპირატესი იურიდიული ძალა	176
§ 3. ნაციონალური სისხლისსამართლებრივი ნორმების განეიტრალება	177
I. ნამდვილი კოლიზია დანაშაულის შემადგენლობიდან გამომდინარე	178
II. ირიბი კოლიზიები	189
III. სანქციიდან გამომდინარე ნამდვილი კოლიზია	191
IV. მოჩვენებითი კოლიზია	193
დასკვნა	195

თავი 8. ევროკავშირის სამართლის შესაბამისი განმარტება

§ 1. ევროკავშირის სამართლის შესაბამისი განმარტება, მისი მნიშვნელობა და ფარგლები	196
§ 2. განმარტების ცალკეული მაგალითები	200
I. სამოხელეო დანაშაულები	200
II. დოკუმენტებთან და ბეჭდებთან დაკავშირებული დელიქტები	204
III. ცრუ ჩვენების მიცემა	205
IV. ფულის გაყალბება	208
V. გაუფრთხილებლობით ჩადენილი დანაშაულები	209
დასკვნა	211

თავი 9. სისხლისსამართლებრივი ჰარმონიზაციის მნიშვნელოვანი სწავრობები

§ 1. ტერორიზმი.....	212
§ 2. ტრეფიკინგი	216
I. ღირეტივა ტრეფიკინგთან ბრძოლის შესახებ	216
§ 3. ბავშვთა სექსუალური ექსპლუატაცია და ბავშვთა პორნოგრაფია	218
I. ღირეტივა ბავშვთა სექსუალური ექსპლუატაციისა და ბავშვთა პორნოგრაფიის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ	218
§ 4. ნარკოტიკებით არაღებალური ვაჭრობა	220
§ 5. ფულის გათეთრება	222
§ 6. კორუფციასთან ბრძოლა.....	223
I. ჩარჩო-გადაწყვეტილება კერძო სექტორში კორუფციასთან ბრძოლის შესახებ.....	224
§ 7. გადახდის საშუალებების გაყალბება	226
I. ევროსა და სხვა ვალუტების სისხლისსამართლებრივი დაცვა.....	226
II. თაღლითობისა და გადახდის არაფულადი საშუალებების გაყალბებისგან დაცვა	227
§ 8. კიბერდანაშაულები	229
I. ჩარჩო-გადაწყვეტილება ინფორმაციულ სისტემებზე თავდასხმის შესახებ....	229
§ 9. ორგანიზებული დამნაშავეობა.....	232
I. ჩარჩო-გადაწყვეტილება ორგანიზებულ დამნაშავეობასთან ბრძოლის შესახებ.....	232
II. არაღებალური მიგრაცია.....	233
§ 10. რასიზმი და ქსენოფობია	235
I. ჩარჩო-გადაწყვეტილება რასიზმისა და ქსენოფობიის გამოხატულების ცალკეულ ფორმებთან ბრძოლის შესახებ	236
§ 11. გარემოს დაცვა	237
I. ღირეტივა გარემოს სისხლისსამართლებრივი დაცვის შესახებ.....	239
II. ზღვების დაბინძურება.....	240
§ 12. ევროკავშირის ფინანსური ინტერესების დაცვა	241
დასკვნა	243
თავი 10. სისხლისსამართლებრივი დევნა ევროკავშირის ფარგლებში.....	244
§ 1. ევროპოლი	244
§ 2. ევროიუსტი	251
§ 3. ევროპული პროკურატურა	253
§ 4. OLAF	256
§ 5. ორმხრივი აღიარების პრინციპი	259
I. ევროპული დაპატიმრების ბრძანება.....	259
II. ორმაგი დასჯის აკრძალვა.....	267
დასკვნა	274
გამოყენებული ლიტერატურა	275
ქართულენოვანი:	275
გარეგანულენოვანი:	279
ავტორის შესახებ.....	297

შემოკლებანი

ქართული:

აბზ.	აბზაცი
ა.შ.	ასე შემდეგ
აშშ	ამერიკის შეერთებული შტატები
დანვრ.	დანვრილებით
ევროკ. საქმ. წესის	ევროკავშირის საქმიანობის წესის
შეს. ხელშ.	შესახებ ხელშეკრულება
ევროკ. შეს. ხელშ.	ევროკავშირის შესახებ ხელშეკრულება
იხ.	იხილეთ
მაგ.	მაგალითად
მდგ.	მდგომარეობით
მუხ.	მუხლი
ნაწ.	ნაწილი
რედ.	რედაქტორი
შეს.	შესახებ
სსკ	სისხლის სამართლის კოდექსი
სსრ	საგჟოთა სოციალისტური რესპუბლიკა
სსსკ	სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი
წ.	წელი
ქვ. რედ.	ქველი რედაქცია
შეად.	შეადარეთ

ბერმანული:

ABL. (Amtsblatt der Europäischen Gemeinschaften/Europäischen Union)	ევროგაერთიანების/ევროკავშირის ოფიციალური ჟურნალი
AEUV (Vertrag über die Arbeitsweise der Europäischen Union)	ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულება
Art. (Artikel)	მუხლი
AT (Allgemeiner Teil)	ზოგადი ნაწილი
Aufl. (Auflage)	გამოცემა
Bd. (Band)	ტომი
BGHSt (Sammlung der Entscheidungen des Bundesgerichtshofs in Strafsachen)	ბერმანიის ფედერალური უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებების კრებული სისხლის სამართლის საქმეებზე
BVerfG (Bundesverfassungsgericht)	ბერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლო
BVerfGE (Sammlung der Entscheidungen des Bundesverfassungsgerichts)	ბერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებების კრებული
EGV (Vertrag zur Gründung der Europäischen Gemeinschaft)	ხელშეკრულება ევროგაერთიანების დაფუძნების შესახებ

EMRK (Europäische Menschenrechtskonvention)	ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია
EU (Europäische Union)	ევროკავშირი
EuGH (Europäischer Gerichtshof)	ევროკავშირის/ევროგაერთიანების სასამართლო
EuGHE (Sammlung der Entscheidungen des Europäischen Gerichtshofs)	ევროკავშირის/ევროგაერთიანების სასამართლოს გადაწყვეტილებების კრებული
EuGRZ (Europäische Grundrechte Zeitschrift)	ძირითადი უფლებების ევროპული ჟურნალი
EuR (Europarecht)	ჟურნალი ევროპული სამართალი
EUV (Vertrag zur Gründung der Europäischen Union)	ხელშეკრულება ევროკავშირის დაფუძნების შესახებ
EWG (Europäische Wirtschaftsgemeinschaft)	ევროპული ეკონომიკური გაერთიანება
ff. (fortfolgende)	შემდეგი
GA (Goldammer's Archiv für Strafrecht)	ჟურნალი გოლტდამერის არქივი სისხლის სამართლისათვის
JURA (Juristische Ausbildung)	ჟურნალი იურიდიული განათლება

JuS (Juristische Schulung)	ქურნალი იურიდიული სწავლება
JZ (Juristenzeitung)	ქურნალი იურისტთა გაზეთი
NJW (Neue Juristische Wochenschrift)	ახალი იურიდიული ყოველკვირეული ქურნალი
NStZ (Neue Zeitschrift für Strafrecht)	სისხლის სამართლის ახალი ქურნალი
Rn. (Randnummer)	აზვაცი/ვპერდითი ნომერი
StGB (Strafgesetzbuch)	სისხლის სამართლის კოდექსი
StPO (Strafprozessordnung)	სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი
u.a. (und andere)	და სხვა
wistra (Zeitschrift für Wirtschafts- und Steuerstrafrecht)	ეკონომიკური და საგადასახადო სისხლის სამართლის ქურნალი
ZIS (Zeitschrift für internationale Strafrechtsdogmatik)	საერთაშორისო სისხლის სამართლის დოგმატიკის ქურნალი
ZRP (Zeitschrift für Rechtspolitik)	სისხლის სამართლის პოლიტიკის ქურნალი
ZStrR (Schweizerische Zeitschrift für Strafrecht)	შვეიცარიის სისხლის სამართლის ქურნალი
ZStW (Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft)	სისხლის სამართლის მეცნიერებების ქურნალი

შესავალი

ევროპული სისხლის სამართლის ცნებისათვის

ევროპული სისხლის სამართალი ზოგადად სისხლის სამართლის ერთ-ერთი ყველაზე დინამიური მიმართულებაა, რომელიც პირდაპირ არის დაკავშირებული ევროკავშირის ფარგლებში მიმდინარე პოლიტიკურ-სამართლებრივ პროცესებთან. კლასიკური სისხლის სამართლისგან განსხვავებით, სადაც მყარი შეხედულებები და ტრადიციებია ჩამოყალიბებული, ევროპული სისხლის სამართალი სწორედ ახლა იმყოფება აქტიური განვითარების ფაზაში.

ტერმინი „ევროპული სისხლის სამართალი“ სამართლებრივ ლიტერატურაში სხვადასხვანაირი მნიშვნელობით შეიძლება იქნას გამოყენებული: (1) **ევროპული სისხლის სამართალი ევროსაბჭოს ფარგლებში**, სადაც კვლევა ეხება ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციისა და სტრასბურგის სასამართლოს გადაწყვეტილებების გავლენებს ევროსაბჭოს წევრი სახელმწიფოების სისხლისსამართლებრივ სისტემებზე და (2) **ევროპული სისხლის სამართალი ევროკავშირის ფარგლებში**, რომელიც მოიცავს ევროკავშირში მიმდინარე პროცესებს. მოცემულ წიგნში საუბარი იქნება სწორედ ევროპულ სისხლის სამართალზე ევროკავშირის ფარგლებში და განხილული იქნება დეტალურად მისი ცალკეული ინსტიტუტები.

თავი 1. საქართველოსა და ევროკავშირის ურთიერთობები

§ 1. მნიშვნელოვანი მოვლენების ქრონოლოგია

- **1992** – ევროგაერთიანებამ აღიარა საქართველო როგორც დამოუკიდებელი სახელმწიფო. თანამშრომლობა ამ გაერთიანებასა და საქართველოს შორის თავდაპირველად შემოიფარგლა ჰუმანიტარული, ტექნიკური და ფინანსური სფეროებით.

- **1996**, 22 აპრილი – ხელი მოეწერა ევროგაერთიანებასა და საქართველოს შორის პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ შეთანხმებას.¹ ეს იყო პირველი საბაზისო დოკუმენტი, რომელზეც აგებულია მთელი შემდგომი ურთიერთობები. შეთანხმება ძალაში შევიდა 1999 წლის პირველ აპრილს.

- **1997**, 2 სექტემბერი – საქართველოს პარლამენტმა მიიღო დადგენილება საკუთარი კანონმდებლობის ევროპულთან ჰარმონიზაციის შესახებ.

- **1999**, 12 ოქტომბერი – ლუქსემბურგში გაიმართა საქართველო-ევროკავშირის საბჭოს პირველი სხდომა.

- **2001**, 23 აპრილი – შეიქმნა ევროკავშირთან თანამშრომლობის საკოორდინაციო საბჭო, რომლის ერთ-ერთი მიზანია საქართველოს კანონმდებლობის ევროპულთან ჰარმონიზაციის პროცესის ხელშეწყობა.

- **2004**, თებერვალი – საქართველოს მთავრობაში შეიქმნა ევროპული და ევროატლანტიკურ სტრუქტურებში ინტეგრაციის სახელმწიფო მინისტრის თანამდებობა. ამავე წლის 14 ივნისს საქართველო, აზერბაიჯანი და სომხეთი ჩართულ იქნენ ევროკავშირის სამეზობლო პოლიტიკაში. ამით დაიწყო საქართველო-ევროკავშირის ურთიერთობების ახალი, კიდევ უფრო აქტიური ეტაპი.

- **2004**, 22 ივლისი – საქართველოში დაიწყო ევროკავშირის კანონის უზენაესობის მისია, რომელიც გრძელდებოდა 12 თვე. მისი მიზანი იყო სისხლის სამართლის რეფორმის სტრატეგიის შექმნა.²

- **2006**, 14 ნოემბერი – ევროკავშირის სამეზობლო პოლიტიკის ფარ-

1 ABl. L 205, 4.8.1999, 3.

2 სისხლის სამართლის რეფორმის შესახებ დაწვრ. იხ. საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს ვებ-გვერდი www.justice.gov.ge.

გლებში ხელი მოეწერა საქართველო-ევროკავშირის სამოქმედო გეგმას.

- **2008**, აგვისტო – საქართველო-რუსეთის ომი. ევროკავშირმა სექ-ტემბერში საქართველოში გამოაგზავნა დამკვირვებელთა მისია. ნოემბერში დაიწყო მოლაპარაკებები სავიზო პროცედურების გამარტივების შესახებ.

- **2009**, 7 მაისი – ევროკავშირის ქვეყნებისა და საქართველოს, აზერბაიჯანის, სომხეთის, მოლდავეთის, უკრაინისა და ბელორუსის წარმომადგენლებმა ხელი მოაწერეს აღმოსავლეთის პარტნიორობის დეკლარაციას.³

- **2010**, 17 ივნისი – ხელი მოეწერა სავიზო პროცედურების გამარტივების შესახებ შეთანხმებას (ძალაში შევიდა 2011 წლის პირველ მარტს).

- **2010**, 15 ივლისი – დაიწყო მოლაპარაკებები საქართველოს ევროკავშირის ასოცირებული წევრობის შესახებ.

- **2010**, 2 დეკემბერი – ხელი მოეწერა ხელშეკრულებას ერთიანი საჰაერო სივრცის შესახებ.

- **2010**, 15 ივლისი – ქ. ბათუმში ოფიციალურად გაიხსნა მოლაპარაკებები საქართველოსა და ევროკავშირის შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმებაზე.

- **2011**, 5 დეკემბერი – ევროკავშირმა მიიღო გადაწყვეტილება საქართველოსთან ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი ვაჭრობის შესახებ შეთანხმებასთან დაკავშირებით მოლაპარაკებების დაწყების თაობაზე. 2014 წლის 27 ივნისს ეს პროცესი შეთანხმების ხელმოწერით დასრულდა.

- **2012**, 4 ივნისი – გაიხსნა საქართველო-ევროკავშირის დიალოგი უვიზო მიმოსვლის შესახებ, რომელიც 2017 წლის 28 მარტს საქართველოს მოქალაქეებისთვის უვიზო რეჟიმის შემოღებით დასრულდა.⁴

2016, 1 ივლისი – ძალაში შევიდა ასოცირების შეთანხმება საქართველოსა და ევროკავშირის შორის.

3 ტექსტი იხ. ვებ-გვერდზე http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/er/107589.pdf (ნანახია 4.7.2017).

4 საქართველოსა და ევროკავშირის ურთიერთობების ქრონოლოგიისა და აქტუალური სიახლეების შესახებ უფრო დეტალურად იხ. საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტროს ვებ-გვერდი www.mfa.gov.ge. ასევე იხ. საქართველოს სახელმწიფო მინისტრის აპარატის ვებ-გვერდი www.eu-nato.gov.ge.

§ 2. პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ შეთანხმება

- 1** საქართველოსა და ევროგაერთიანებას შორის პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ შეთანხმებას ხელი მოეწერა 1996 წლის 22 აპრილს.⁵ ეს იყო პირველი მნიშვნელოვანი შეთანხმება მხარეებს შორის შემდგომი ურთიერთობების გაღრმავების მიზნით, რაც განხორციელდა კიდევ. საქართველოს მხრიდან ევროპული ინსტიტუტებისადმი დაახლოების სურვილი ჯერ კიდევ ამ შეთანხმებაში იქნა ასახული და დღესაც არ კარგავს აქტუალობას.
- 2** შეთანხმების პირველ მუხლში შემდეგი მიზნები იქნა ჩადებული: საქართველოს მხარდაჭერა დემოკრატიისა და ეკონომიკის განვითარების გზაზე; მხარეებს შორის სავაჭრო ურთიერთობების გაღრმავება; ურთიერთთანამშრომლობის დაწყება კანონმდებლობის, სოციალური სფეროს, ფინანსების, ტექნიკისა და კულტურის მიმართულებით. გარდა ამ საკითხებისა, შეთანხმება სხვა თემებსაც შეეხო. მეხუთე მუხლში პირდაპირ არის მითითებული, რომ დაწყებულმა პოლიტიკურმა დიალოგმა საქართველო კიდევ უფრო მჭიდროდ უნდა დაახლოვოს ევროკავშირთან. შეთანხმებაში ასახულ იქნა ასევე ევროკავშირის ერთ-ერთი უმთავრესი საფუძველი, კერძოდ, საქონლის თავისუფალი გადაადგილების პრინციპი, მაგრამ ეს საქართველოსთან მიმართებაში გარკვეული შეზღუდვებით ვრცელდება (მუხ. 10).
- 3** საქართველომ და ევროგაერთიანებამ ასევე აიღეს ვალდებულება, რომ არანაირ დისკრიმინაციას არ ექნება ადგილი ლეგალურად დასაქმებული პირების მიმართ, იქნება ეს ანაზღაურებასთან, სამუშაო პირობებთან თუ გათავისუფლებასთან დაკავშირებით (მუხ. 20). თუმცა, საქმიანობასთან დაკავშირებული შეთანხმებები უფრო დეკლარატორულ ხასიათს ატარებენ ამ დოკუმენტში და მომავალი თანამშრომლობისკენ არიან მიმართულნი. იქ საქართველოს მოქალაქეების მიმართ დაშვებულ გამონაკლისებზე ან შეღავათებზე საუბარი არ არის.
- 4** პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ შეთანხმებაში ცალკე არის გამოყოფილი საკანონმდებლო საქმიანობის სფერო. 43-ე მუხლის თანახმად, მხარეები მიუთითებენ, რომ საქართველოში მოქმედი და მომავალი კანონმდებლობის ევროპულთან ჰარმონიზაცია ეკონომიკური ურთიერთობების გაღრმავების მნიშვნელოვანი წინა-

⁵ ABl. L 205, 4.8.1999, 3.

პირობაა. ეს ჰარმონიზაცია განსაკუთრებით უნდა შეეხოს ინვესტიციების, საბაჟო, გადასახადების, ინტელექტუალური საკუთრების, მონოპოლიის, ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის დაცვის, გარემოს დაცვისა და სხვა სფეროების შესახებ კანონმდებლობას. 45-ე მუხლის მე-2 ნაწილში, ეკონომიკური ურთიერთობების კონტექსტში განსაკუთრებით ხაზი აქვს გასმული სწორედ გარემოს დაცვის აუცილებლობას.

სისხლის სამართლის თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია 72-ე-75-ე მუხლები. მხარეებმა შეათანხმეს ურთიერთთანამშრომლობის ვალდებულება შემდეგი დანაშაულების თავიდან ასაცილებლად: ეკონომიკური ხასიათის დანაშაულები, კორუფცია, საქონლის არალეგალური მიმოქცევა, გაყალბება, ფულის გათეთრება და არალეგალური მიგრაცია. მხარეები ასევე შეთანხმდნენ, რომ გაატარებენ სათანადო ღონისძიებებს ფინანსური სისტემების უკანონო შემოსავლების გასათეთრებლად გამოყენების წინააღმდეგ. განსაკუთრებით ეს ეხება ნარკოტიკული დანაშაულების საფუძველზე მიღებულ შემოსავლებს. 73-ე მუხლში მითითებულია საქართველოს ვალდებულებაზე, ამ მიმართულებით საკუთარი კანონმდებლობის ევროგაერთიანების კანონმდებლობასთან ჰარმონიზაციის შესახებ.

ნარკოტიკული დანაშაულების წინააღმდეგ ბრძოლასთან დაკავშირებით ასევე საუბარია ორმხრივ ვალდებულებაზე, საქართველომ და ევროგაერთიანებამ მიიღონ სათანადო ზომები და შეიმუშავონ სტრატეგია ნარკოტიკული და ფსიქოტროპული საშუალებების კანონსაწინააღმდეგოდ დამზადების, შეძენის ან მიმოქცევაში გაშვების შესახებ.

რაც შეეხება არალეგალურ მიგრაციას, მხარეებმა გამოთქვეს მზადყოფნა იმ საკუთარი მოქალაქეების ზედმეტი ფორმალობების გარეშე უკან მიღების თაობაზე, რომლებიც მეორე მხარის ტერიტორიაზე არალეგალურად იმყოფებიან.

პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ შეთანხმება სხვა თემებსაც ეხება, თუმცა, აქ მათ დანვრილებით არ შევეხებით. ის დღეისათვის უკვე ძალადაკარგულად ითვლება, ვინაიდან მას ჩაენაცვლა ასოცირების შესახებ შეთანხმება.

§ 3. საქართველოს პარლამენტის დადგენილება

- 9 პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ შეთანხმების ხელმოწერით საქართველოს სახელმწიფომ მიიღო გადაწყვეტილება და აიღო ვალდებულება საკუთარი კანონმდებლობის ევროკავშირის კანონმდებლობასთან დაახლოებისა და ჰარმონიზაციის შესახებ. ამ ვალდებულების რეალური განხორციელების მიზნით 1997 წლის 2 სექტემბერს საქართველოს პარლამენტმა მიიღო დადგენილება საქართველოს კანონმდებლობის ევროპის კავშირის კანონმდებლობასთან ჰარმონიზაციის შესახებ, რომელიც შემდეგი შინაარსით იქნა ჩამოყალიბებული:

(1) ევროპის საერთაშორისო სტრუქტურებთან საქართველოს ინტეგრაციის პროცესების განვითარების, სამართლებრივი სისტემების დაახლოებისა და ჰარმონიზაციის, ევროპის კავშირის მიერ აღიარებულ პრინციპებთან საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისობის უზრუნველყოფის მიზნით, 1998 წლის 1 სექტემბრიდან საქართველოს პარლამენტის მიერ მიღებული ყველა კანონი და სხვა ნორმატიული აქტი უნდა შეესაბამებოდეს ევროპის კავშირის მიერ დადგენილ სტანდარტებსა და ნორმებს.

(2) საქართველოს პლენარული სხდომის განსახილველად წარმოდგენილი კანონპროექტის განმარტებით ბარათში, შედარებითი ანალიზის საფუძველზე, ასახული უნდა იყოს საერთაშორისო ნორმების მოთხოვნები და ამ მოთხოვნებთან კანონპროექტის შესაბამისობა.

- 10 მოგვიანებით, სხვადასხვა მიზეზების გამო, ამ თვითვალდებულების ძალაში შესვლის ვადა რამდენჯერმე გადაინია, თუმცა მიუხედავად ამისა, ზოგადად თვითვალდებულების აღების ფაქტი მნიშვნელოვანი ნაბიჯი იყო ევროპული ინტეგრაციის თვალსაზრისით. ეს იყო საქართველოს მხრიდან გადადგმული საკმაოდ თამამი ნაბიჯი. ყველაზე საინტერესო კი ის არის, რომ პარლამენტმა ჰარმონიზაციის ვალდებულება გააგრძელა არა რომელიმე კონკრეტულ სფეროზე, არამედ ყველა კანონზე და ნორმატიულ აქტზე. შესაბამისად, ეს დადგენილება მოიცავს იგივე სისხლის სამართალსაც. მართალია, მისი გამოცემის დროისათვის ევროკავშირის ფარგლებში სისხლის სამართალი უფრო წვერი სახელმწიფოების კომპეტენციას განეკუთვნებოდა და ევროკავშირი ამ სფეროში ჩარევისგან თავს იკავებდა, თუმცა

მოგვიანებით, განსაკუთრებით, ლისაბონის ხელშეკრულების ძალაში შესვლით ეს სურათი შეიცვალა და ევროკავშირის კომპეტენციები გაიზარდა. ამიტომაც, დღეს არსებული რეალობიდან გამომდინარე ვერ ვიტყვით, რომ საქართველოს მხრიდან აღებული თვითვალდებულება სისხლის სამართალს არ გულისხმობს, რადგან მისი ტექსტი ღიად არის ფორმულირებული და მოქმედ ევროპულ სამართლებრივ რეალობასაც ერგება.

§ 4. ევროპული სამეზობლო პოლიტიკა და საქართველო

საქართველო-ევროკავშირის აქტიური თანამშრომლობის მნიშვნელოვანი დასტურია საქართველოს ჩართვა ე.წ. ევროპულ სამეზობლო პოლიტიკაში 2004 წელს.⁶ ევროპული სამეზობლო პოლიტიკა თანამშრომლობის შედარებით ახალი ფორმაა ევროკავშირსა და მის მეზობელ ქვეყნებს შორის. ის ემყარება ადამიანის უფლებების დაცვის, სამართლებრივი სახელმწიფოს თუ სხვა საერთო ღირებულებებს. ევროპული სამეზობლო პოლიტიკა ვრცელდება ალჟირზე, სომხეთზე, აზერბაიჯანზე, ბელორუსზე, ეგვიპტეზე, საქართველოზე, ისრაელზე, იორდანიაზე, ლიბანზე, ლიბიაზე, მოლდავეთზე, მაროკოზე, პალესტინაზე, სირიაზე, ტუნისსა და უკრაინაზე. თითოეულ ამ სახელმწიფოსთან ევროკავშირი ათანხმებს სამოქმედო გეგმას, რომელშიც განერილია ურთიერთთანამშრომლობის მოკლე და საშუალოვადიანი პრიორიტეტები. საქართველოსთან ეს გეგმა შეთანხმებულ იქნა 2006 წლის ნოემბერში.

საქართველოს სამოქმედო გეგმაში ევროკავშირი მიესალმება მის სწრაფვას სამართლებრივი და ეკონომიკური ინტეგრაციისკენ. ეს გეგმა ამ გზაზე პირველი ნაბიჯი უნდა გახდეს ამ მიმართულებით, რომლის ერთ-ერთი გამოხატულებაც ქართული კანონმდებლობის ევროპულ სტანდარტებთან ჰარმონიზაცია იქნება.

ნინა ხელშეკრულებისგან განსხვავებით აღნიშნულ სამოქმედო გეგმაში კონკრეტული სფეროებია გამოყოფილი, რომლებსაც პრიორიტეტი ენიჭებათ. ესენია: იუსტიციის სფერო, ბიზნეს გარემო, გარე-

6 დაწვრი. ევროპული სამეზობლო პოლიტიკის შეს. იხ. https://eeas.europa.eu/topics/european-neighbourhood-policy-enp_en(ნანახია 4.7.2017).

მოს დაცვა, სიღარიბის შემცირება, თანამშრომლობა თავისუფლების, უსაფრთხოებისა და სამართლის პრინციპების ფარგლებში, საზღვრების დაცვა, კონფლიქტების გადაწყვეტა და ა.შ.

- 14** სისხლის სამართლის თვალსაზრისით მნიშვნელოვანი, 1996 წლის ხელშეკრულებაში გათვალისწინებული საკითხები სამოქმედო გეგმაშიც იქნა გადმოტანილი, თუმცა იქ არსებულ ჩამონათვალს დაემატა ბავშვთა პორნოგრაფიის შემადგენლობა. ასევე განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა ფულის გათეთრებასთან ბრძოლას ტერორიზმის კონტექსტში. საქართველომ და ევროკავშირმა ამ მიმართულებით შეათანხმეს თანამშრომლობა პოლიციისა და იუსტიციის სფეროში. ეს შესაძლებელია თუნდაც ინფორმაციის გაცვლით ქართულ სამართალდამცავ უწყებებსა და ევროპულს შორის.

§ 5. აღმოსავლეთის პარტნიორობა

- 15** საქართველოს, სომხეთის, აზერბაიჯანის, ბელორუსის, მოლდავეთის, უკრაინისა და ევროკავშირის წარმომადგენლებმა 2009 წელს, პრაღაში, დააფუძნეს ე.წ. აღმოსავლეთის პარტნიორობა. 2009 წლის 7 ივნისს ხელი მოეწერა შესაბამის დეკლარაციას. ეს იყო დამატებით გადადგმული ნაბიჯი ევროკავშირის აღმოსავლეთით მდებარე სახელმწიფოების მანამდე არსებული სამეზობლო პოლიტიკის ფარგლებში კიდევ უფრო დაახლოებისა. პარტნიორობის ამ ახლადდაფუძნებულ ფორმას არ ჩაუნაცვლებია ადრე მოქმედი შეთანხმებები, მან უბრალოდ უფრო განავრცო თანამშრომლობა. აღმოსავლეთის პარტნიორობის მნიშვნელოვანი მომენტი არის ის, რომ მის ფარგლებში ევროკავშირის მხრიდან გატარებული პოლიტიკა დამოკიდებულია თითოეული სახელმწიფოს მიერ მიღწეულ წარმატებებზე. ამიტომაც ყველას მიმართ კოოპერაცია სხვადასხვა მოცულობით ხორციელდება.
- 16** აღმოსავლური პოლიტიკის მიზანია მასში ჩართული სახელმწიფოების პოლიტიკური და ეკონომიკური ინტეგრაცია. ეკონომიკური ურთიერთობების გააქტიურება შეგვიძლია თვითონ ევროგაერთიანების დამფუძნებელი სახელმწიფოების ისტორიას შევადაროთ. მათ შორის დაწყებულ ეკონომიკურ თანამშრომლობას მოჰყვა შემდგომში სამართლებრივი და პოლიტიკური ჰარმონიზაცია, რამაც ევროპა

ევროკავშირამდე მიიყვანა. აღმოსავლური პარტნიორობის შემთხვევაშიც უნდა მოხდეს სავაჭრო ურთიერთობების გააქტიურება, რომელიც შემდგომში ინტენსიურ სამართლებრივ ურთიერთობებში გადაიზრდება, რაც ევროკავშირის სტანდარტებთან ჰარმონიზაციას გულისხმობს.

საქართველოსა და ევროკავშირის შორის აღმოსავლეთის პარტნიორობის ფარგლებში მიღწეული პროგრესის შედეგი იყო თუნდაც უვიზო რეჟიმის შემოღება საქართველოს მოქალაქეებისთვის, რომელზეც რეკომენდაცია თავის დროზე ევროკომისიამ, როგორც შეთანხმებების შესრულების მაკონტროლებელმა ორგანომ გასცა.⁷ **17**

რაც შეეხება ზოგადად საქართველოს მხრიდან შესრულებულ ვალდებულებებს თუ არსებულ პრობლემებს, ამასთან დაკავშირებით ევროკომისია ყოველწლიურად აქვეყნებს ანგარიშს. მასში ხდება თითოეული სფეროს ცალ-ცალკე გაანალიზება. **18**

§ 6. ასოცირების შეთანხმება საქართველოსა და ევროკავშირის შორის

2014 წელს საქართველო-ევროკავშირის შორის ასოცირების შეთანხმების დადება გარდამტეხი ნაბიჯია გარდამავალი დემოკრატიის მქონე ქვეყნისათვის, რომელიც იმ პროცესების შედეგია, რაც მას წინ უძღვოდა დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდგომ. ეს შეთანხმება არ არის მხოლოდ ზოგადი და დეკლარატორული ხასიათის, არამედ შეიცავს მთელ რიგ ვალდებულებებს, მათ შორის სისხლის სამართლის მიმართულებითაც.⁸ აღნიშნული დოკუმენტის პრეამბულაშივე არის მითითება იმაზე, რომ შესაბამის სფეროებში საქართველო ვალდებულია დაუხლოვოს საკუთარი კანონმდებლობა ევროკავშირის სტანდარტებს. ასევე საუბარია თავისუფლების, მართლმსაჯულებისა და უსაფრთხოების სფეროში თანამშრომლობის გაძლიერებაზე (მუხ. 1, ნაწ. 2 ქვეპ. f), რომელიც სწორედ სისხლის სამართლის სფეროსათვის არის განსაკუთრებით რელევანტური. **19**

7 დაწვრ. იხ. https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/419/eastern-partnership_en (ნანახია 4.7.2017).

8 შეთანხმების ტექსტი ქართულ ენაზე შეგიძლიათ იხ. <http://eu-nato.gov.ge/ge/eu/association-agreement> (ნანახია 4.7.2017).

- 20** შეთანხმება იმდენად მოცულობითია, რომ ის სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოსაც კი ეხება (რომელიც არ არის ევროკავშირის ორგანო) და აკისრებს მხარეებს ვალდებულებას, მჭიდროთ ითანამშრომლონ მასთან, რათა საერთაშორისო ხასიათის მძიმე დანაშაულების დასჯა ეფექტურად მოხდეს (მუხ. 6).

ცალკე მუხლი ეთმობა ტერორიზმთან (მუხ. 12) ბრძოლის მნიშვნელობას, რომლის ფარგლებშიც გათვალისწინებულ უნდა იქნას გაეროსა თუ ევროსაბჭოს სტანდარტები და მოხდეს მათი სრული იმპლემენტაცია.

- 21** ასოცირების შეთანხმების თანახმად მხარეები ითანამშრომლებენ ისეთ ხასიათის ქმედებების წინააღმდეგ ბრძოლის კუთხით, როგორიცაა არალეგალური მიგრაცია, ტრეფიკინგი, იარაღით თუ ნარკოტიკებით უკანონო ნაჭრობა, კონტრაბანდა, თაღლითობები, საერთაშორისო დონორების მიერ დაფინანსებული პროექტების თანხების გაფლანგვა, კორუფცია, დოკუმენტების გაყალბება და ა.შ. (მუხ. 17). საინტერესოა ასევე 394-ე მუხლი, რომელიც პირდაპირ ავალდებულებს საქართველოს სახელმწიფოს, რომ მოხდეს ევროკავშირის მიერ გამოყოფილი ფინანსების ხარჯვის თუ გამჭვირვალედ გაცემის კონტროლი. ზოგადად, საკუთარი ფინანსური ინტერესების დაცვას ევროკავშირის დიდ ყურადღებას უთმობს და ამასთან ბევრი კაზუსი არის დაკავშირებული (მათი განხილვა ნაშრომის შესაბამის თავებში დეტალურად მოხდება), რომლებმაც ევროპული სისხლის სამართლის ჩამოყალიბებაზე მნიშვნელოვანი გავლენა იქონიეს, ამიტომ შესაბამისმა სტრუქტურებმა საქართველოში აღნიშნულ მიმართულებას განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაუთმონ. ევროპის თაღლითობის წინააღმდეგ ბრძოლის ოფისი უფლებამოსილია საქართველოში სათანადო შემონმებებიც განახორციელოს (მუხ. 398).

დასკვნა

- 22** ევროპულ-ქართული ურთიერთობების ეს მოკლე მიმოხილვა ნათლად უჩვენებს, რომ საქართველოსა და ევროკავშირის შორის არსებული პარტნიორობა მხოლოდ დეკლარატორულ ხასიათს არ ატარებს და ცალკეული ვიწრო სფეროებით არ შემოიფარგლება. საქართველომ ბევრი მნიშვნელოვანი ნაბიჯი გადადგა ევროპული ინტეგრაციისკენ, თუმცა, რა თქმა უნდა, ბევრი საკითხი ღიად რჩება. ერთი რამ

ცხადია, სამართლებრივი ჰარმონიზაციის გზაზე ქართული სისხლის სამართლის გამორიცხვა დაუშვებელია და შესაბამისად, საჭიროა მისი ევროკავშირის სტანდარტებისადმი მაქსიმალური მორგება.

ევროკავშირის სამართლის ნაციონალურ სამართალზე გავლენის დეტალური მიმოხილვის დაწყებამდე მომდევნო თავში საუბარი იქნება ევროგაერთიანების/ევროკავშირის ისტორიაზე, რათა ვნახოთ თუ რა გზა განვლო ამ ორგანიზაციამ დღემდე. **23**

თავი 2. ევროპული ინტეგრაციის ისტორია

§ 1. ერთიანი ევროპული იდეა

I. ერთიანი ევროპული იდეის დაბადება

- 24** ერთიანი ევროპული იდეა ჯერ კიდევ შუა საუკუნეებში წარმოიშვა. მე-14 საუკუნეში, ფრანგმა იურისტმა პიერ დუბუამ წამოაყენა ერთიანი ევროპული იდეა „ყველაზე ქრისტიანული“ საფრანგეთის მეფის მეთაურობით.⁹ მოგვიანებით, 1483 წელს, კონსტანტინეპოლის სახით ევროპამ მნიშვნელოვანი კულტურული და სულიერი ცენტრი დაკარგა,¹⁰ რამაც წარმოშვა თურქული აგრესიის წინააღმდეგ გაერთიანების აუცილებლობა.¹¹ კონსტანტინეპოლის დაკარგვის შემდგომ დასავლეთ ევროპა და აღმოსავლეთ ევროპის ნაწილი ქვეცნობიერად იდეოლოგიურად საერთო გზას მიჰყვებოდნენ. ამის გამოხატულება იყო რომაულ-ბერძნული სამართლის გამოყენება და უნივერსალური კათოლიკური ეკლესიის არსებობა.¹² ერთიანი ევროპის მნიშვნელოვანი მაგალითი იყო ასევე გერმანელი ერის საღვთო რომის იმპერია. მართალია, ეს არ იყო კლასიკური გაგებით ცენტრალიზებული სახელმწიფო, თუმცა იმპერატორის ძალაუფლება ფორმალურად მაინც ვრცელდებოდა მის მთელ ტერიტორიაზე. იმპერატორის სიმბოლურ დატვირთვასთან შედარებით კათოლიკური ეკლესია ამკარად უფრო მეტი ავტორიტეტით სარგებლობდა. ის ევროპის ყველა სახელმწიფოში მყარად იყო ფეხმოკიდებული და მისი ავტორიტეტი ურყევი იყო.¹³
- 25** მოგვიანებით, მე-18-მე-19 საუკუნეებში ერთიანი ევროპული იდეა კიდევ უფრო გავრცელდა. სახელმწიფოთა დაახლოება ძირითადად მშვიდობის შენარჩუნებას და კონფლიქტების თავიდან აცილების მიზანს ემსახურებოდა.¹⁴ ამავე საკითხზე საკუთარ მოსაზრებებს გამოთქვამდნენ თუნდაც კანტი და რუსო. კანტი ევროპული ფედერაციის იდეას ემხრობოდა რესპუბლიკური ნყობილებით, ხოლო რუსო კი გაერთიანების გზას რევოლუციაში ხედავდა, რადგან მას ნებაყოფლობით დიდგვაროვნების მხრიდან გაერთიანებისა არ სჯეროდა.¹⁵

⁹ Haratsch/Koenig/Pechstein, Europarecht, Rn. 3.

¹⁰ Mickel, Handlexikon, XIII.

¹¹ შეად. Bieber/Epiney/Haag, Die Europäische Union, § 1 Rn. 6.

¹² Mickel, Handlexikon, XIII.

¹³ Mickel, Handlexikon, XIV.

¹⁴ Hobe, Europarecht, § 1 Rn. 5.

¹⁵ Haratsch/Koenig/Pechstein, Europarecht, Rn. 4; Bieber/Epiney/Haag, Die Europäische Union, § 1 Rn. 6.

მე-19 საუკუნეში ინდუსტრიის განვითარების ფონზე პოლიტიკურ სა- 26
კითხებთან ერთად ეკონომიკამ გადამწყვეტი მნიშვნელობა შეიძინა
და ერთიანობის იდეა შედარებით სხვა მიმართულებით განვითარდა.
სახელმწიფოებმა დაიწყეს პროფესიული გაერთიანებების მხარდაჭე-
რა და დაიდო მრავალი ხელშეკრულება სატრანსპორტო, საფოსტო,
ინტელექტუალური საკუთრების თუ საერთაშორისო კერძო სამართ-
ლის სფეროებში. თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ ყველა ამ ხელშეკრუ-
ლების მიზანი იყო არა ევროპის გაერთიანება, არამედ უზრალოდ ცა-
ლკეული საკითხების ეფექტურად გადანაცვება.¹⁶

მიუხედავად ეკონომიკური ურთიერთობების ინტენსივობისა, კონ- 27
ფლიქტის თავიდან აცილება მაინც შეუძლებელი გახდა. გერმანიასა
და იტალიაში ნაციონალური სახელმწიფოების წარმოშობამ ბალანსი
დაარღვია, რაც პირველ მსოფლიო ომში გამოიხატა.¹⁷

II. ერთიანი ევროპული იდეა მეორე მსოფლიო ომამდე

ადრე წარმოშობილმა ერთიანმა ევროპულმა იდეამ პირველი მსოფ- 28
ლიო ომის გამო არსებობა შეწყვიტა.¹⁸ მონარქიებს შორის არსებული
კავშირები დაირღვა და დაიწყო ხალხთა თვითგამორკვევის პრინცი-
პის განხორციელება, რაც ცენტრალიზებული ევროპის იდეას გამო-
რიცხავდა.¹⁹ მიუხედავად ამ პროცესებისა, ერთიანი ევროპის იდეას
პირველი მსოფლიო ომის დასრულების შემდეგ მაინც ბევრი მიმდე-
ვარი ჰყავდა. ამის, თუნდაც არაპირდაპირი, მნიშვნელოვანი გამოხა-
ტულება იყო ერთა ლიგის ჩამოყალიბება. ამასთანავე, ავსტრიელი
გრაფის, კუდენჰოვ-კალერგის ინიციატივით საფუძველი ჩაეყარა
პანევროპულ მოძრაობას. „ევროპის შეერთებული სახელმწიფოები“
ერთიანი სახით უნდა გამხდარიყვნენ ანგარიშგასაწიფი ძალა. თუმცა
პანევროპული მოძრაობის ეს იდეა მხოლოდ პოლიტიკურ ძალაუფლე-
ბას არ გულისხმობდა. მასში შედიოდა ეკონომიკური პოზიციების
გაძლიერებაც, რაც პირველი მსოფლიო ომის გამო შესუსტებული იყო
და ევროპა არ იყო იმდენად ანგარიშგასაწიფი ძალა მსოფლიო ასაპა-

¹⁶ Bieber/Epiney/Haag, Die Europäische Union, § 1 Rn. 6 ff.

¹⁷ Hobe, Europarecht, § 1 Rn. 5.

¹⁸ Streinz, Europarecht, § 2 Rn. 11.

¹⁹ Oppermann/Classen/Nettesheim, Europarecht, § 1 Rn. 12.

რეზზე.²⁰

- 29** მართალია, პანევროპული იდეა რეალობაში ვერ განხორციელდა, მაგრამ მან მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინა როგორც მე-20 საუკუნის ოციანი წლების, ასევე მეორე მსოფლიო ომის შემდგომი პერიოდის პოლიტიკაზე.²¹ 1925 წელს, საფრანგეთის პრემიერ-მინისტრმა კუდენჰოვ-კალერგის იდეას ოფიციალურად მხარი დაუჭირა. 1929 წელს კი მომხრეებს შეუერთდა ერთა ლიგის პრეზიდენტი, საფრანგეთის ყოფილი საგარეო საქმეთა მინისტრი არისტიდი. მან თავის ოფიციალურ გამოსვლაში წამოაყენა ერთა ლიგის ფარგლებში ევროპული ფედერაციის შექმნის იდეა.²² გერმანიის საგარეო საქმეთა მინისტრმა შტრესემანმა ამ იდეის მიმართ დადებითი დამოკიდებულება გამოხატა. მისი მთავარი მიზანი იყო ამ გზით გერმანიასა და საფრანგეთს შორის დაძაბულობის შემცირება რურის მხარის დაკავების გამო. ინგლისმაც და იტალიამაც იდეას მხარი დაუჭირეს.²³ მიუხედავად ამისა, 1929 წელს შტრესემანის გარდაცვალებისა და მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისის გამო ეს იდეა ვერ განხორციელდა. ამასთანავე, ერთა ლიგის როლიც არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომელშიც ბევრი არაევროპული სახელმწიფო შედიოდა და მათ მიზანს არ წარმოადგენდა დამატებით ახალი ევროპული ორგანიზაციის შექმნა.²⁴

§ 2. ერთიანი ევროპული იდეა მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ

1. ევროპული გაერთიანების საფუძვლები

- 30** ინტეგრაციის ჩაშლილი მცდელობები, გერმანიასა და იტალიაში ნაციონალისტური იდეების წარმოშობა მეორე მსოფლიო ომის მთავარი გამომწვევი მიზეზი იყო. ამ ომის შედეგები კატასტროფული იყო მთელი კონტინენტისთვის. ომის დასრულების შემდგომ გამოიკვეთა ცივი ომის კონტურები, რამაც დასავლეთ ევროპის სახელმწიფოების ახალი ფორმით დაახლოების აუცილებლობა წარმოშვა. ამის მიზანი იყო ახალი ომის თავიდან აცილება და მსოფლიო ასპარეზზე პოლიტიკური

²⁰ Mickel, Handlexikon, XIX; Streinz/Ohler/Hermann, Vertrag von Lissabon, 3.

²¹ დაწვრ. იხ. Oppermann/Classen/Nettesheim, Europarecht, § 1 Rn. 12.

²² Mickel, Handlexikon, XIX; Oppermann/Classen/Nettesheim, Europarecht, § 1 Rn. 13.

²³ Mickel, Handlexikon, XIX.

²⁴ Streinz, Europarecht, § 2 Rn. 11.

გავლენის დაბრუნება ერთიანი ძალებით.²⁵ ნაციონალური პრობლემების გადაწყვეტა ცალკეული სახელმწიფოების დონეზე უკვე არაეფექტური იყო, ხოლო საერთო კულტურული და ისტორიული წარსული კი ერთიანი სივრცის შექმნის კარგ საფუძველს წარმოადგენდა.

ყველაზე მნიშვნელოვანი იმპულსი ერთიანი ევროპისთვის იყო ჩერჩილის გამოსვლა ციურხში 1946 წლის 19 სექტემბერს, სადაც მან ახალი ევროპული ოჯახის შექმნაზე ისაუბრა.²⁶ 1947 წელს კი ჰააგაში შედგა კონგრესი, რომელიც ევროსაბჭოს დაფუძნების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი წინაპირობა იყო.²⁷ ამას მოჰყვა ევროპულ სახელმწიფოებს შორის ინტენსიური თანამშრომლობა და ისეთი საერთაშორისო ორგანიზაციების შექმნა, როგორებიცაა დასავლეთევროპული კავშირი, ნატო, ევროპის ეკონომიკური თანამშრომლობის ორგანიზაცია, ევროპის თავისუფალი ვაჭრობის ორგანიზაცია და ბოლოს ევროგაერთიანება/ევროკავშირი.

31

II. ქვანახშირისა და ფოლადის ევროპული გაერთიანება

გრაფ კუდენჰოვ-კალერგისა და ჩერჩილის გამოსვლებმა ციურხში საფუძველი ჩაუყარეს ქვანახშირისა და ფოლადის ევროპული გაერთიანების შექმნას.²⁸ ერთი მხრივ, ამის მიზეზი იყო მშვიდობის შენარჩუნების იდეა ეკონომიკური დაახლოების გზით, მეორე მხრივ კი გერმანიის ისევ ჩართვა საერთო ეკონომიკურ პროცესებში, რასაც ის მეორე მსოფლიო ომის გამო გამოთიშული იყო. გერმანიისა და საფრანგეთის ქვანახშირისა და ფოლადის ინდუსტრიების გაერთიანების იდეა 1950 წელს წამოაყენა საფრანგეთის საგარეო საქმეთა მინისტრმა შუმანმა მის თანამშრომელ მონესთან ერთად. ეს გაერთიანება უნდა დაქვემდებარებოდა სუპრანაციონალურ ორგანოს.²⁹

32

1951 წლის 18 აპრილს, გერმანიის, ბელგიის, საფრანგეთის, იტალიის, ლუქსემბურგისა და ნიდერლანდების საგარეო საქმეთა მინისტრებმა პარიზში ხელი მოაწერეს ქვანახშირისა და ფოლადის ევროპული გაერ-

33

²⁵ Hobe, *Europarecht*, § 2 Rn. 13; Oppermann/Classen/Nettesheim, *Europarecht*, § 2 Rn. 2.

²⁶ Bieber/Epiney/Haag, *Die Europäische Union*, § 1 Rn. 9.

²⁷ Oppermann/Classen/Nettesheim, *Europarecht*, § 2 Rn. 4.

²⁸ Herdegen, *Europarecht*, § 4 Rn. 1.

²⁹ Borchardt, *Grundlagen der Europäischen Union*, § 1 Rn. 12; Streinz, *Europarecht*, § 2 Rn. 17.

თიანების შესახებ ხელშეკრულებას.³⁰ მისი ეკონომიკური მიზანი იყო საერთო ბაზრის შექმნა, თუმცა მასში პოლიტიკური სიახლეებიც იყო ჩადებული. კერძოდ, გაერთიანების ხელმძღვანელობის კომპეტენცია გადაეცა ცალკეული მთავრობებისგან დამოუკიდებელ ორგანოს, რაც ევროპის ისტორიაში „კოპერნიკანულ“ გარდატეხას წარმოადგენდა.³¹ ამ გაერთიანების შექმნით ევროპაში დაიწყო ინტეგრაციის შეუქცევადი პროცესი, რომელიც დღემდე გრძელდება.³² ინტეგრაციის ეს მეთოდი კი, რომელიც ნაბიჯ-ნაბიჯ დაახლოებას გულისხმობს, „მონეს მეთოდად“ მოიხსენება.³³

- 34** 1952 წელს ხელშეკრულება ძალაში შევიდა. მისი მოქმედების ვადა განისაზღვრა 50 წლით.³⁴ მასში პირველად იქნა ნახსენები ტერმინი „**ერთიანი ბაზარი**“, რომელიც დღეს მოქმედ ხელშეკრულებებშიც გადამწყვეტ როლს ასრულებს.³⁵ დღეს არსებული ევროკავშირის ორგანოებიც მაშინ დაფუძნებული სტრუქტურის მემკვიდრეები არიან. ქვანახშირისა და ფოლადის ევროპული გაერთიანების ფარგლებში შეიქმნა სასამართლო, საპარლამენტო ასამბლეა, წევრი სახელმწიფოების წარმომადგენლებისგან შემდგარი საბჭო და უმაღლესი ორგანო (დღეისათვის კომისია).³⁶
- 35** ჯერ კიდევ ამ ხელშეკრულების ხელმოწერამდე ფრანგულმა მხარემ წამოაყენა იდეა ევროპის თავდაცვის გაერთიანების შექმნის შესახებ. თუმცა, იმავე საფრანგეთის ეროვნულმა კრებამ მას მხარი არ დაუჭირა სუვერენიტეტის შეზღუდვის საფრთხის გამო. თავდაცვის გაერთიანების შექმნის შემთხვევაში წევრ სახელმწიფოებს საკუთარ არმიაზე უარი უნდა ეთქვათ, რაც ეროვნული კრებისთვის მიუღებელი აღმოჩნდა.³⁷

§ 3. რომის ხელშეკრულებები

- 36** თავდაცვის გაერთიანების იდეის ჩავარდნამ მხარეებს ნათლად დაანახა, რომ აუცილებელი იყო ინტეგრაციის პროცესის ეკონომიკის

³⁰ Borchardt, Grundlagen der Europäischen Union, § 1 Rn. 13; Herdegen, Europarecht, § 4 Rn. 1.

³¹ Ungerer/Monar, krebulSi: Lenz, EG-Handbuch, 3.

³² Oppermann/Classen/Nettesheim, Europarecht, § 2 Rn. 9.

³³ Herdegen, Europarecht, § 4 Rn. 1.

³⁴ Herdegen, Europarecht, § 4 Rn. 4.

³⁵ Röttinger/Weyringer, Integration, 26.

³⁶ Herdegen, Europarecht, § 4 Rn. 2.

³⁷ Borchardt, Grundlagen der Europäischen Union, § 1 Rn. 14.

მიმართულებით განვითარება.³⁸ ეკონომიკურ დაახლოებას შემდგომში პოლიტიკური დაახლოებაც უნდა გამოეწვია.³⁹ ამიტომ, 1955 წელს ბენილუქსის ქვეყნებმა წამოაყენეს ცალკეული სახელმწიფოების მთლიანი ეკონომიკის გაერთიანებისა და ერთიანი ბაზრის შექმნის იდეა. მოგვიანებით, ექსპერტთა ჯგუფმა შეიმუშავა ევროპული ეკონომიკური და ევროპული ატომური გაერთიანების პროექტი.⁴⁰ საფრანგეთმა და გერმანიამაც ამ პროექტს მხარი დაუჭირეს და 1957 წელს, რომში ხელი მოეწერა შესაბამის ხელშეკრულებებს, რომლებიც 1958 წლის 1 იანვარს შევიდა ძალაში (ე.წ. რომის ხელშეკრულებები).⁴¹

რომის ხელშეკრულებების მეშვეობით წარმოიშვა ახალი გაერთიანებები, რომლებიც მოქმედი ქვანახშირისა და ფოლადის გაერთიანების პარალელურად არსებობდნენ, თუმცა სამივე მათგანი საერთო ჯამში პოლიტიკურად ერთიან სტრუქტურას წარმოადგენდა და შესაბამისად, დაიბადა „**ევროპული გაერთიანება**“.⁴² **37**

ატომურ კავშირთან მიმართებაში უნდა აღინიშნოს, რომ ხელშეკრულების ყველა პუნქტი საბოლოოდ მაინც ვერ განხორციელდა. ამის მიზეზი იყო ის, რომ ზოგმა სახელმწიფომ საერთოდ უარი განაცხადა ატომური პროგრამების შექმნაზე, ზოგმა კი არა. შესაბამისად, თითოეული მათგანი განსხვავებულ გზას დაადგა.⁴³ **38**

ევროპული ეკონომიკური გაერთიანების იდეა კი უფრო შორს წავიდა. მისი მთავარი მიზანი იყო ერთიანი ბაზრის შექმნა, საერთო ეკონომიკური პოლიტიკის შემუშავება, საბაჟო კავშირის ჩამოყალიბება და შეზღუდვების მოხსნა პირების თუ საქონლის გადაადგილებასთან დაკავშირებით.⁴⁴ თუ ქვანახშირისა და ფოლადის გაერთიანება და ატომური კავშირი მხოლოდ კონკრეტულ სფეროებზე იყო მიბმული, ეკონომიკური გაერთიანება საკითხთა ფართო სპექტრს ეხებოდა, დაწყებული საერთო ეკონომიკით და დამთავრებული მასთან დაკავშირებული პოლიტიკით.⁴⁵ **39**

³⁸ Herdegen, *Europarecht*, § 4 Rn. 5.

³⁹ Geiger, *EUV/EGV, Präambel EUV*, Rn. 3.

⁴⁰ Bieber/Epiney/Haag, *Die Europäische Union*, § 1 Rn. 16.

⁴¹ Herdegen, *Europarecht*, § 4 Rn. 5.

⁴² Borchardt, *Grundlagen der Europäischen Union*, § 1 Rn. 15.

⁴³ Röttiger/Weyringer, *Integration*, 29.

⁴⁴ Pfetsch, *Union*, 39.

⁴⁵ Röttiger/Weyringer, *Integration*, 30.

§ 4. პერიოდი მაასტრიხტის ხელშეკრულებამდე

- 40 რომის ხელშეკრულებების ხელმოწერის მიუხედავად საჭირო გახდა უამრავი პრობლემის გადალახვა, რათა ევროპა დღევანდელ მდგომარეობამდე ანუ ევროკავშირამდე მისულიყო. თავდაპირველად დღის წესრიგში დადგა არსებული სამი ევროპული ორგანიზაციის სტრუქტურების გაერთიანება, რაც 1965 წელს განხორციელდა კიდეც. მართალია, ეს ორგანოები ისედაც საერთო იყო, მაგრამ ევროპული გაერთიანებები ერთმანეთისგან მაინც დამოუკიდებელნი იყვნენ. სიახლეები შეეხო პარლამენტს, სასამართლოს, საბჭოსა და კომისიას, რასაც 1977 წელს ევროპის საანგარიშო პალატაც დაემატა.⁴⁶
- 41 მიუხედავად ამ წარმატებისა, ევროპულ ინტეგრაციას გარკვეული ჩავარდნებიც ჰქონდა. 1965 წელს საფრანგეთის პრეზიდენტმა დე გოლმა საბჭოდან გამოიწვია საფრანგეთის წარმომადგენელი, ვინაიდან ის არ ეთანხმებოდა ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების ფარგლებში გადანაცვლებების მიღებისას უმრავლესობის პრინციპზე გადასვლას. მისი აზრით ამით საფრთხე ექმნებოდა საფრანგეთის ნაციონალურ ინტერესებს.⁴⁷
- 42 საფრანგეთი ასევე არ ეთანხმებოდა ევროპის სხვა სახელმწიფოების პოზიციას ძლიერი გაერთიანების შექმნის შესახებ. დე გოლის მოსაზრებით ევროპა უნდა ყოფილიყო პოლიტიკური გაერთიანება, რომლის კოორდინაციასაც წევრი სახელმწიფოების მთავრობებს დაქვემდებარებული ორგანოები განახორციელებდნენ. სხვა წევრები კი პირიქით, ემხრობოდნენ დამოუკიდებელი, სპეციალური ევროპული სტრუქტურების შექმნას, რაც მოხდა კიდეც.⁴⁸
- 43 კრიზისი განიმუხტა 1966 წელს ე.წ. ლუქსემბურგის კომპრომისით, რომლითაც საფრანგეთს და სხვა სახელმწიფოებსაც ვეტოს უფლება მიეცათ. თითოეულ მათგანს შეეძლო დაებლოკა საბჭოში უმრავლესობის პრინციპით მიღებული გადანაცვლებები.⁴⁹
- 44 ამ კრიზისის გადალახვის შემდეგ ინტეგრაციის პროცესი ნაბიჯ-ნაბიჯ წინ წავიდა. 1972 წელს სახელმწიფოთა და მთავრობების მეთაურებმა კიდეც ერთხელ გამოხატეს ოფიციალურად ნება ევროკავშირის

⁴⁶ Thiele, Europarecht, 33; Herdegen, Europarecht, § 4 Rn. 7.

⁴⁷ Wessels, Das politische System, 73; Thiele, Europarecht, 34 ff.

⁴⁸ Oppermann/Classen/Nettesheim, Europarecht, § 2 Rn. 17 ff.

⁴⁹ Wessels, Das politische System, 73; Thiele, Europarecht, 73 ff.

შექმნის შესახებ.⁵⁰ ამას მოჰყვა 1983 წელს შტუტგარტში **ევროკავშირის შესახებ დეკლარაციის** მიღება, თუმცა ის კონკრეტულ ვალდებულებებს არ შეიცავდა.⁵¹ ერთი წლის შემდეგ კი ევროპარლამენტმა დიდი უმრავლესობით დაამტკიცა ევროკავშირის შესახებ ხელშეკრულების პროექტი.⁵²

თითოეულმა ზემოთნახსენებმა ნაბიჯმა ინტეგრაციის პროცესს ახალი იმპულსი შესძინა. 1987 წელს სამთავრობო კონფერენციის შედეგად ძალაში შევიდა ერთიანი ევროპული აქტები. ის ეხებოდა შიდა ბაზართან, საგარეო თუ გარემოს დაცვის პოლიტიკასთან დაკავშირებულ თემებს. გარდა ამისა, აქ პირველად იქნა სავალდებულო სახით გათვალისწინებული ევროკავშირის შექმნა.⁵³ **45**

§ 5. მაასტრიხტის ხელშეკრულება და ევროკავშირის დაფუძნება

1992 წლის 7 თებერვალს, ევროგაერთიანების თორმეტმა წევრმა სახელმწიფომ მაასტრიხტში ხელი მოაწერა ხელშეკრულებას ევროკავშირის შესახებ.⁵⁴ ის ძალაში შევიდა 1993 წლის პირველ ნოემბერს და მისი მეშვეობით შეიქმნა ახალი, დინამიური კავშირი, რომლის ჩამოყალიბების პროცესი, რა თქმა უნდა, ამით არ დასრულებულა.⁵⁵ **46**

მაასტრიხტის ხელშეკრულება მანამდე არსებულ ხელშეკრულებებს კი არ ჩანაცვლებია, არამედ შექმნა ერთგვარი სახურავი არსებული ევროპული ორგანიზაციებისთვის (ევროპის ეკონომიკური კავშირი, ფოლადისა და ქვანახშირის გაერთიანება, ევრატომი). ახლად ჩამოყალიბებულ სისტემას „**სამშობიან**“ სისტემასაც უწოდებდნენ, რადგან ევროკავშირის სახურავქვეშ აღმოჩნდა შემდეგი სამი მიმართულება: ევროპული გაერთიანებები (პირველი ბოძი), საერთო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკა (მეორე ბოძი) და ბოლოს, თანამშრომლობა იუსტიციისა და პოლიციის სფეროში (მესამე ბოძი).⁵⁶ **47**

უნდა აღინიშნოს, რომ მაასტრიხტის ხელშეკრულებას რთული მოლა- **48**

⁵⁰ Pechstein, კომენტარებში: Streinz: EUV/EGV, Art. 1 EUV, Rn. 1.

⁵¹ Wessels, Das politische System, 84.

⁵² Borchardt, Grundlagen der Europäischen Union, § 1 Rn. 21.

⁵³ Pechstein, კომენტარებში: Streinz: EUV/EGV, Art. 1 EUV, Rn. 1.

⁵⁴ Geiger, EUV/EGV, Präambel EUV, Rn. 8.

⁵⁵ Hackenberg, Grundzüge, 2. Teil, Rn. 3.

⁵⁶ Schweitzer/Hummer, Europarecht, § 3 Rn. 58 ff.

პარაკებების პროცესი უძლოდა წინ. თავიდან ბრიტანეთი გამოთქვამდა უკმაყოფილებას საერთო აგრარული პოლიტიკისა და მაღალი შენატანების გამო, თუმცა მოგვიანებით ეს პრობლემა შენატანების შემცირებით მოგვარდა.⁵⁷ შემდგომში უკვე საფრანგეთის პრეზიდენტმა მოითხოვა, რომ ახალი კავშირის შექმნის საკითხის გადასაწყვეტად, მოწვეული ყოფილიყო სამთავრობო კონფერენცია, რაც განხორციელდა კიდევ. ორი ასეთი სამთავრობო კონფერენციის შედეგი იყო მაასტრიხტის ხელშეკრულების ხელმოწერა, მაგრამ ხელმოწერას მოჰყვა რთული რატიფიკაციის პროცესი ცალკეულ ქვეყნებში. საფრანგეთში მას მხოლოდ მოსახლეობის 51%-მა დაუჭირა მხარი, ხოლო ბრიტანეთში კი ამას თვეები დასჭირდა. გერმანიაშიც ამ დოკუმენტმა საკმაო კრიტიკა დაიმსახურა. მიუხედავად ყველაფრისა, როგორც უკვე ზემოთ აღინიშნა, ის 1993 წელს მაინც შევიდა ძალაში.⁵⁸

- 49** ევროკავშირის დაფუძნებით დიდი მიზანი იქნა მიღწეული. თუმცა ეს არ გულისხმობდა იმას, რომ ეს კავშირი უკვე სრულყოფილი სახით ჩამოყალიბდა. პირიქით, არსებული სამი ბოძიდან მხოლოდ პირველი თუ იყო რეალური გაერთიანება, რომელიც დამოუკიდებელი ევროპული ორგანოების მიერ იმართებოდა. დანარჩენი ორი სფერო სახელმწიფოთა მთავრობებზე იყო დამოკიდებული. სწორედ აქედან გამომდინარე თავიდანვე იქნა დაგეგმილი 1996/97 წლისთვის მომდევნო სამთავრობო კონფერენციის მოწვევა.

§ 6. ამსტერდამი და ნიცა

- 50** მაასტრიხტის ხელშეკრულებაში წინასწარ შეთანხმებული კონფერენცია დაიწყო ტურინში 1996 წელს და დასრულდა ამსტერდამის ხელშეკრულების ხელმოწერით 1997 წლის 2 ოქტომბერს. ის ძალაში შევიდა 1999 წელს.⁵⁹
- 51** ამსტერდამის ხელშეკრულება ევროპაში არსებულ ახალ რეალობაზე იქნა მორგებული, რაც გამოწვეული იყო ევროკავშირის გაფართოებით აღმოსავლეთ ევროპული სახელმწიფოების მიღებით და ასევე, მანამდე პარალელურ რეჟიმში მოქმედი სხვადასხვა ხელშეკრულებ-

⁵⁷ Müller-Härlin, Nation und Europa, 322 ff.

⁵⁸ Müller-Härlin, Nation und Europa, 325 ff; Weber, კრებულში: Hrbek, Vertrag von Maastricht, 121.

⁵⁹ Streinz, Europarecht, § 2 Rn. 49.

ბების და კომპეტენციათა გამიჯვნის სირთულით.⁶⁰ ახალმა ხელშეკრულებამ გარკვეული მიმართულებები ახლებურად მოაწესრიგა. მაგალითად, იუსტიციისა და საშინაო პოლიტიკის (მესამე ბოძი), სავიზო და მიგრაციის ცალკეული საკითხები გადატანილ იქნა გაერთიანების კომპეტენციაში (პირველ ბოძი).⁶¹ გაიზარდა ევროპარლამენტის როლი. მნიშვნელოვანი სიახლე იყო სახელმწიფოთა შორის გაძლიერებული თანამშრომლობის ინსტიტუტის შემოღება. ამან მისცა ცალკეულ წევრ სახელმწიფოებს შესაძლებლობა გარკვეული მიმართულებებით, ერთმანეთს შორის თანამშრომლობა კიდევ უფრო გაეღრმავებინათ და ინტეგრაციის პროცესი დაეჩქარებინათ, თუმცა, ამას ის ნეგატიური ეფექტიც ჰქონდა, რომ წარმოიშვა ე.წ. **ორი სიჩქარით მოძრავი ევროპა**, ერთი მხრივ, სახელმწიფოები გაძლიერებული თანამშრომლობით და მეორე მხრივ, დანარჩენი წევრები.⁶²

მიუხედავად ამ სიახლეებისა, გარკვეული პრობლემები მაინც გადაუწყვეტელი დარჩა. თუნდაც იგივე გაძლიერებული თანამშრომლობა არ იძლეოდა საერთო ორგანოების შექმნის საშუალებას. ასევე საჭირო გახდა ახალი წევრი სახელმწიფოების, ანუ მომდევნო გაფართოების, ფაქტორის გათვალისწინება.⁶³ აქედან გამომდინარე, 2010 წლის თებერვალ-დეკემბერში წევრი სახელმწიფოების წარმომადგენლები შეიკრიბნენ ახალი ხელშეკრულების შესამუშავებლად. 2001 წლის თებერვალში კი საგარეო საქმეთა მინისტრებმა ნიცაში ხელი მოაწერეს ახალ ხელშეკრულებას (ძალაში შევიდა 2003 წ. პირველ თებერვალს). ეს იყო მეოთხე მნიშვნელოვანი ხელშეკრულება ერთიანი ევროპული აქტების, მაასტრიხტისა და ამსტერდამის შემდეგ.⁶⁴

საინტერესოა ის ფაქტი, რომ ჯერ კიდევ ამ ხელშეკრულების ხელმოწერამდე, 2000 წლის 12 მაისს ბომბივით გასკდა გერმანიის საგარეო საქმეთა მინისტრის, ფიშერის, განცხადება **ევროპული ფედერაციის** შექმნის ხედვის შესახებ. საერთო ჯამში, ხელმოწერამდე ორი მიმართულება წარმოიშვა. ერთი მხარს უჭერდნენ არსებული ხელშეკრულებების უბრალოდ მოდიფიცირებას, დანარჩენები კი საერთოდაც ევროპული კონსტიტუციის შემუშავებას.⁶⁵ აზრთა სხვადასხვაობამ ლამისაა კონფერენცია ჩაშლის პირამდე მიიყვანა, თუმცა ევროპული

52

53

⁶⁰ Bieber/Epiney/Haag, Die Europäische Union, § 1 Rn. 16.

⁶¹ Winkler, კომენტარებში: Bergmann/Lenz, Der Amsterdamer Vertrag, Kapitel 2, Rn. 13 ff.

⁶² Streinz, Europarecht, § 2 Rn. 50 ff.; Herz/Jetzlsperger, Union, 67 ff.

⁶³ Wiedmann, EuR 2001, 185; Herdegen, Europarecht, § 4 Rn. 23.

⁶⁴ Hobe, Europarecht, § 2 Rn. 36 ff.

⁶⁵ Wiedmann, EuR 2001, 185.

ფედერაციის დაფუძნება ჯერ კიდევ ძალიან ადრე იყო და საბოლოოდ, კომპრომისის სახით ნიცას ხელშეკრულება იქნა ხელმოწერილი.⁶⁶

- 54** ნიცას ხელშეკრულება ძირითადად ინსტიტუციონალურ ცვლილებებს ითვალისწინებდა. მაგალითად, გაძლიერდა დიდი მოსახლეობის მქონე სახელმწიფოების პოზიციები ხმების გადანაწილებისას, რაც ასევე ევროპარლამენტში წარმომადგენლების რაოდენობაზეც აისახა.⁶⁷ სიახლეები შეეხო გაძლიერებულ თანამშრომლობასაც, სადაც ცალკეული სახელმწიფოების მხრიდან მისი დაბლოკვის შესაძლებლობა შეიზღუდა. გაძლიერებული თანამშრომლობის მექანიზმი განსხვავებულად ჩამოყალიბდა: ნევრ სახელმწიფოებს ჯერ საბჭოს ფარგლებში რეგულარული პროცედურის გავლით უნდა მიეღწიათ კომპრომისამდე და თუ ეს მცდელობა ჩაიშლებოდა, მხოლოდ ამის შემდეგ შეეძლოთ მათ გაძლიერებული თანამშრომლობის გზისთვის მიემართათ.⁶⁸ გარდა ამისა, ნიცას ხელშეკრულების თანმხლები მნიშვნელოვანი ფაქტი იყო ძირითადი უფლებების ევროპული ქარტიის პროკლამირება, თუმცა ის ხელშეკრულების შემადგენელი ნაწილი არ გამხდარა.⁶⁹

§7. ევროკონსტიტუცია

- 55** ნიცას ხელშეკრულების ხელმოწერისა და რატიფიკაციის მიუხედავად ცხადი გახდა, რომ საჭირო იყო სრულიად ახალი პროექტის შემუშავება. მხარეები 2004 წლისათვის შეთანხმდნენ ახალი კონფერენციის მოწვევის თაობაზე.⁷⁰ მანამდე კი ახალი პროექტის შესამუშავებლად შეიქმნა „კონვენტი ევროპის მომავლის“ შესახებ საფრანგეთის ყოფილი პრეზიდენტის ჟისკარ დ'ესტენის თაოსნობით. სწორედ ამ კონვენტს უნდა მოემზადებინა სამთავრობო კონფერენციისათვის წარსადგენად ევროკონსტიტუციის პროექტი.⁷¹
- 56** კონვენტი დაკომპლექტებული იყო მთავრობების, პარლამენტე-

⁶⁶ Hatje, EuR 2001, 144.

⁶⁷ Herdegen, Europarecht, § 4 Rn. 23 ff.

⁶⁸ Hatje, კომენტარებში: Schwarze, EU-Kommentar, 1. Aufl., Art. 11 EGV, Rn. 4 ff.

⁶⁹ Streinz, Europarecht, § 2 Rn. 56.

⁷⁰ Herdegen, Europarecht, § 4 Rn. 26.

⁷¹ Streinz/Ohler/Hermann, Die neue Verfassung, 13.

ბის, ევროკავშირში განევრიანების კანდიდატი სახელმწიფოების, ევროკომისიისა და ევროპარლამენტის 105 წარმომადგენლისაგან და ის საკმაოდ რთული ამოცანის წინაშე იდგა.⁷² მას უნდა გაეერთიანებინა მანამდე არსებული ხელშეკრულებები ერთ დოკუმენტში და ამავედროულად, სახელმწიფოებს შორის ადრე მიღწეული კომპრომისებიც უნდა გაეთვალისწინებინა.⁷³ მიუხედავად ამისა, მაინც მოხერხდა შედეგის მიღწევა და 2003 წლის 18 ივლისს კონვენტმა ევროკავშირის საბჭოს პრეზიდენტს გადასცა ევროკონსტიტუციის პროექტი.⁷⁴ ყველაზე საინტერესო მომენტი იყო ის, რომ კონვენტმა, მიუხედავად იმისა, რომ მას შეეძლო პროექტის რამდენიმე ვარიანტი შეემუშავებინა, საბოლოოდ მაინც მოახერხა ერთიანი პოზიციის ჩამოყალიბება და ევროკავშირის საბჭოს ერთი პროექტი გადასცა განსახილველად.⁷⁵

2003 წლის პირველი სამთავრობო კონფერენცია საბჭოში ხმების გადანაწილების საკითხის გამო ჩაიშალა. პოლონეთსა და ესპანეთს სურდათ მათი არაპროპორციული ხმების რაოდენობის შენარჩუნება, ამას კი საფრანგეთი და გერმანია არ დაეთანხმნენ.⁷⁶ მომდევნო წელს ესპანეთში მთავრობა შეიცვალა და კონსენსუსიც მიღწეულ იქნა. 2004 წლის 24 ოქტომბერს სახელმწიფოთა და მთავრობების მეთაურებმა ხელი მოაწერეს ევროკონსტიტუციას.⁷⁷

57

ახალ ევროპულ კონსტიტუციაზე პოლიტიკურ დონეზე ინტეგრაციის თვალსაზრისით დიდ იმედებს ამყარებდნენ, თუმცა, რეალობაში ის რატიფიკაციის სირთულეების გამო ჩავარდა. საფრანგეთსა და ნიდერლანდებში მოსახლეობამ მას მხარი არ დაუჭირა. მოსახლეობის მხრიდან გამოსატული ეს უნდობლობა სხვადასხვა რამით შეიძლება აიხსნას. თუნდაც იმავე სიტყვა „კონსტიტუციამ“ შექმნა შთაბეჭდილება, რომ ის ეროვნული სუვერენიტეტის შეზღუდვას გამოიწვევდა.⁷⁸ მოსახლეობაში ასევე გარკვეულ უნდობლობას იწვევდა ახალი წევრი სახელმწიფოების მიღება.⁷⁹

58

მიუხედავად კონსტიტუციის პროექტის ჩავარდნისა, ის მაინც უმნიშვნელოვანესი წინ გადადგმული ნაბიჯი იყო ევროკავშირის განვითა-

59

⁷² Möstl, *Verfassung*, 22 ff.

⁷³ Oppermann, კრებულში: Beckmann/Dieringer/Hufeld, *Verfassung*, 199.

⁷⁴ Möstl, *Verfassung*, 23.

⁷⁵ Oppermann, კრებულში: Schwarze, *Verfassungsentwurf*, 23.

⁷⁶ Streinz/Ohler/Hermann, *Die neue Verfassung*, 17.

⁷⁷ Vedder/Heintschel von Heinegg, კომენტარებში: Vedder/Heintschel von Heinegg (Hrsg.), *Verfassungsvertrag*, 37.

⁷⁸ Streinz/Ohler/Hermann, *Die neue Verfassung*, 14.

⁷⁹ Hackenberg, *Europarecht*, Rn. 32.

რების გზაზე. ისიც არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ დღეისათვის მოქმედი ლისაბონის ხელშეკრულება რეალობაში შინაარსობრივად კონსტიტუციის ძალიან ბევრ ელემენტს შეიცავს და შესაბამისად, კონსტიტუციის პროექტი ირიბად მაინც განაგრძობს არსებობას.

- 60** ევროკონსტიტუციის მთავარი მიზანი იყო მანამდე არსებული სამართლებრივი რეალობის ერთიან ჩარჩოში მოქცევა ისე, რომ ის გასაგები გამხდარიყო როგორც ჩვეულებრივი მოქალაქეებისათვის, ასევე პარტნიორებისათვის საერთაშორისო არენაზე. ევროკავშირი უნდა გამხდარიყო სრულყოფილი სამართალსუბიექტი. საერთო საგარეო და უსაფრთხოების (მეორე ბოძი) და პოლიციისა და იუსტიციის სფეროში თანამშრომლობის საკითხების ძირითადი ნაწილი უნდა გადასულიყო ევროკავშირის კომპეტენციაში (პირველი ბოძი).⁸⁰ გარდა ამისა, პროექტი ითვალისწინებდა ევროკავშირის საგარეო საქმეთა მინისტრის პოსტის შემოღებას. ამას ემატებოდა ევროპარლამენტის უფრო აქტიური ჩართვა გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში. ის ხდებოდა ევროკავშირის მოქალაქეების წარმომადგენელი ძლიერი ორგანო⁸¹ და მანამდე სადავო მისი დემოკრატიული ლეგიტიმაციის თემაც ამოიწურებოდა. პარლამენტი ხდებოდა ევროკავშირის სხვა ორგანოების თანასწორი ორგანო.⁸²

§ 8. ლისაბონის ხელშეკრულება

- 61** ევროკონსტიტუციის რატიფიკაციის რთულმა პროცესმა მხარეები იმ დასკვნამდე მიიყვანა, რომ ამ პროექტის შენარჩუნება შეუძლებელი იყო.⁸³ 2007 წელს ევროკავშირის საბჭომ ოფიციალურად უარი განაცხადა ევროკონსტიტუციის პროექტზე. ამავდროულად მოშაობა დაიწყო ახალი პროექტის შემუშავებაზე. პოლიტიკური სიტუაცია ადრინდელთან შედარებით უფრო ხელსაყრელი იყო. საფრანგეთსა და ავსტრიაში გამართული არჩევნების შედეგად ახალი პრეზიდენტი და ახალი ფედერალური კანცლერი მოვიდა სათავეში და სხვა ქვეყნე-

⁸⁰ Rack/Fraiss, Eine Verfassung für Europa, 40.

⁸¹ Kluth, კომენტარებში: Calliess/Ruffert, Verfassung, Art. I-20, Rn. 2.

⁸² Kluth, კომენტარებში: Calliess/Ruffert, Verfassung, Art. I-20, Rn. 8.

⁸³ Hackenberg, Europarecht, Rn. 51.

ბიც მზად იყვნენ სიახლისათვის.⁸⁴

2007 წლის ივნისში ევროკავშირის საბჭომ, ბრიუსელში, გადანყვიტა ევროკონსტიტუციის პროექტის შესაბამისი ახალი ხელშეკრულების შემუშავება. მას ხელი მოეწერა იმავე წლის დეკემბერში ლისაბონის სამიტზე.⁸⁵ კონსტიტუციის მსგავსად, ლისაბონის ხელშეკრულებასაც რატიფიკაციის რთული პროცესის გავლა დასჭირდა. ირლანდიაში, მაგალითად, მოსახლეობას გაუჩნდა შიში, რომ ხელშეკრულება კათოლიკური ეკლესიის აკრძალვასა და აბორტის ლეგალიზაციას გამოიწვევდა და ამ აბსურდული ხმების გავრცელებას პოპულისტური პრესა უწყობდა ხელს. ამიტომაც, 2008 წელს იქ რეფერენდუმზე პროექტი ჩავარდა.⁸⁶ ჩეხეთში მის ხელმოწერაზე უარს აცხადებდა პრეზიდენტი კლაუსი, გერმანიაში კი საკონსტიტუციო სასამართლოში სარჩელი იქნა შეტანილი. საბოლოოდ, ეს ყველა პრობლემა მაინც გადალახულ იქნა და **2009 წლის 1 დეკემბერს** ლისაბონის ხელშეკრულება ძალაში შევიდა.

ახალ ხელშეკრულებაში კონსტიტუციის ძირითადი პუნქტები შენარჩუნებულ იქნა, თუმცა სტრუქტურულად მისგან განსხვავდება.⁸⁷ ის შედგება ორი დოკუმენტისგან: **ევროკავშირის შესახებ ხელშეკრულება** და **ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულება** (აღრე ევროგაერთიანების შეს. ხელშ.). ორივე მათგანს თანაბარი იურიდიული ძალა გააჩნია (ევროკ. შეს. ხელშ. პირველი მუხ. მე-3 აბზ.) და ანესრიგებს ევროკავშირთან დაკავშირებულ საკითხებს, რადგან სწორედ ის გახდა ევროგაერთიანების სამართალმემკვიდრე. ევროკონსტიტუციის მსგავსად აქაც სამბოძიანი სისტემა გაუქმებულ იქნა, მაგრამ ერთიან საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკას განსაკუთრებული სტატუსი მიენიჭა. ტერმინს „კავშირის საგარეო საქმეთა მინისტრი“ ჩაენაცვლა „კავშირის უმაღლესი წარმომადგენელი საგარეო და უსაფრთხოების საკითხებში“. ეს წარმომადგენელი ამავედროულად არის ევროკომისიის ვიცე-პრეზიდენტი და საგარეო ურთიერთობათა საბჭოს თავმჯდომარე.

ევროკავშირი, ლისაბონის ხელშეკრულების თანახმად, მიუერთდა ადამიანის უფლებათა ევროპულ კონვენციას და ძირითად უფლებათა ევროპული ქარტია სცნო სავალდებულოდ. გამონაკლისს წარ-

⁸⁴ Streinz/Ohler/Hermann, Die neue Verfassung, 14; Fischer, Der Vertrag von Lissabon, 33 ff.

⁸⁵ Fischer, Vertrag von Lissabon, 33 ff.

⁸⁶ Hackenberg, Europarecht, Rn. 51.

⁸⁷ Hobe, Europarecht, § 3 Rn. 63.

მოადგენენ პოლონეთი, დიდი ბრიტანეთი და ჩრდილოეთ ირლანდია. აღსანიშნავია ისიც, რომ შეზღუდული უფლებამოსილების პრინციპი ადრინდელის მსგავსად ისევ მნიშვნელოვან პრინციპად დარჩა. ევროკავშირის შესახებ ხელშეკრულების პირველი მუხლი მას მოიხსენებს როგორც ევროკავშირსა და წევრ სახელმწიფოებს შორის უფლებამოსილებათა გამიჯვნის პრინციპს.⁸⁸

- 65** კომპეტენციის თემაზე საუბრისას ერთმანეთისგან უნდა იქნას განსხვავებული **განსაკუთრებული და ე.წ. განაწილებული კომპეტენციები**. პირველ მათგანში შედის მაგალითად ვალუტა, საგარეო ვაჭრობა, საბაჟო და მათ ექსკლუზიურად ევროკავშირი არეგულირებს. განაწილებული კომპეტენციის შემთხვევაში კი წევრი სახელმწიფოები იღებენ გარკვეული მიმართულებების დარეგულირებას თავის თავზე, ოღონდ იმ შემთხვევაში, თუ ევროკავშირმა თვითონ არ გაატარა შესაბამისი ღონისძიებები.⁸⁹
- 66** ლისაბონის ხელშეკრულების მიღებით ევროკავშირმა ხანგრძლივი განვითარების გზაზე მნიშვნელოვანი ნაბიჯი გადადგა და ახლავეცხადია, რომ ის არ იქნება ბოლო მსგავსი დოკუმენტი ინტეგრაციის გზაზე. ეს გასაგებიც არის, ვინაიდან ცალკეულ წევრ სახელმწიფოებში სრულიად განსხვავებული მოსაზრებები არსებობს მომავალ განვითარებასთან დაკავშირებით. გარდა ამისა, ვერც იმას ვიტყვით, რომ ლისაბონის ხელშეკრულება რიგითი მოქალაქეებისთვის ადვილად გასაგებია და „სახალხო პედაგოგიური“ მიზნებისთვის გამოდგება,⁹⁰ მაგრამ ეს დიდი ნაკლი არ არის და მას ეს არც მოეთხოვება. მთავარია, რომ მან ხელი შეუწყო ევროკონსტიტუციის პროექტის ჩავარდნით გამოწვეული კრიზისის გადალახვას.⁹¹

დასკვნა

- 67** ევროპული ინტეგრაციის ისტორია ნათლად უჩვენებს, რომ გაერთიანებისა და დაახლოების პროცესი ორ ძირითად მიმართულებაზე იყო აგებული. პირველი, ეს არის ეკონომიკა და მეორე, პოლიტიკური წონის შენარჩუნება მსოფლიო არენაზე. დაცალკეების შემთხ-

⁸⁸ Fischer, Der Vertrag von Lissabon, 94.

⁸⁹ Hobe, Europarecht, § 3 Rn. 63.

⁹⁰ Herdegen, Europarecht, § 4 Rn. 36.

⁹¹ Hobe, Europarecht, § 3 Rn. 78; Mayer, JuS 2010, 195.

ვევაში ევროპულ სახელმწიფოებს გაუჭირდებოდათ მნიშვნელოვანი გამოწვევების მართო გადაწყვეტა. საქართველოც სწორედ მსგავსი გამოწვევის წინაშე დგას. ის მოქცეულია დიდი სახელმწიფოების ინტერესების გასაყარზე და ევროპულ ინტეგრაციაზე უარის თქმის შემთხვევაში თითქმის წარმოუდგენელია მისი, როგორც სრულყოფილი დამოუკიდებელი სუბიექტის არსებობა.

მართალია, საინტერესო პრეცედენტი შეიქმნა ე.წ. ბრექსიტით, რომლითაც დიდი ბრიტანეთი 2019 წლისთვის გავა ევროკავშირის შემადგენლობიდან, მაგრამ ჯერჯერობით ევროკავშირში მოქმედ ძირითად ხელშეკრულებებზე ამას გავლენა არ მოუხდენია. **68**

თავი 3. ევროპული სისხლის სამართალი

§ 1. ევროპული სისხლის სამართლის ცნება

- 69 კლასიკური ნაციონალური სისხლის სამართლის ცნებისგან განსხვავებით, რომელსაც თუნდაც ქართული სისხლის სამართლის მაგალითზე ვიცნობთ, ევროპული სისხლის სამართლის გაგებას უფრო კომპლექსური მიდგომა სჭირდება. ეს არ არის ევროკავშირის მიერ შემუშავებული სისხლისსამართლებრივი ნორმების კრებული კოდექსის სახით.⁹² ტერმინოლოგიურად ერთმანეთისგან განასხვავებენ ევროპულ სისხლის სამართალს ფართო გაგებით, რომელშიც იგულისხმება სისხლის სამართალი ევროსაბჭოს ფარგლებში (განსაკუთრებით ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის გავლენები ევროსაბჭოს წევრი სახელმწიფოების სისხლის სამართალზე) და ევროპულ სისხლის სამართალს ვიწრო გაგებით, ანუ ევროკავშირის ფარგლებში.
- 70 ევროპული სისხლის სამართალი ევროკავშირის ფარგლებში, ეს არის ყველა იმ სისხლისსამართლებრივი (როგორც მატერიალური, ასევე საპროცესო) ნორმისა და პრაქტიკის ერთიანობა, რომელიც ევროკავშირის სამართლიდან გამომდინარეობს და წევრი სახელმწიფოების სისხლისსამართლებრივი სისტემების ჰარმონიზაციისკენ არის მიმართული.⁹³
- 71 ევროპული სისხლის სამართლის ერთიანი კონცეფცია ჯერ კიდევ არ არსებობს,⁹⁴ თუმცა ლისაბონის ხელშეკრულება მისი ჩამოყალიბების ახალ საშუალებებს იძლევა და არც არის გამორიცხული, რომ უახლოეს მომავალში ევროკავშირმა სისხლისსამართლებრივი შინაარსის მქონე ნორმები თვითონ გამოსცეს და კონკრეტული სისხლისსამართლებრივი შემადგენლობები დაადგინოს, რომლებიც წევრ სახელმწიფოებში შესასრულებლად სავალდებულო იქნება.⁹⁵
- 72 აქამდე არსებული სამართლებრივი რეალობა, სადაც ევროკავშირის როლი სისხლის სამართლის სფეროში შეზღუდული იყო, გარკვეული ისტორიული თუ სხვა წინაპირობებით იყო გამოწვეული. მაგალითისთვის შეგვიძლია ავიღოთ მე-19 საუკუნეში დაფუძნებული რაინის

⁹² Satzger, Europäisierung, 58; Ambos, Int. Strafrecht, § 9 Rn. 4; Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 7 Rn. 2.

⁹³ Ambos: კომენტარებში: Joecks/Miebach, Münchener Kommentar, Bd. 4, §§ 3-7 Rn. 7; Safferling, Int. Strafrecht, § 9 Rn. 6.

⁹⁴ Sieber, ZStW 121 (2009), 1.

⁹⁵ Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 7 Rn. 2; Safferling, Int. Strafrecht, § 9 Rn. 7.

სანაოსნო გაერთიანება. ამ გაერთიანების ფარგლებში შესაძლებელი იყო სისხლისსამართლებრივი დარღვევების დროს მისთვის მიემართათ როგორც დამატებითი ინსტანციისთვის. ამასთანავე, უნდა აღინიშნოს, რომ ყოველ მოცემულ შემთხვევაში იმ სახელმწიფოს სამართალი გამოიყენებოდა, რომლის სანაპიროს ტერიტორიაზეც დარღვევა იყო ჩადენილი. გაერთიანების დონეზე ცალკეული დამოუკიდებელი სისხლისსამართლებრივი ნორმები არ არსებობდა. ეს მაგალითი კარგად უჩვენებს ევროპული სახელმწიფოების პოზიციას, რომ სისხლის სამართალი არ შეიძლება ყოფილიყო მისი სპეციფიკიდან გამომდინარე სხვის, თუნდაც, იგივე საერთაშორისო ორგანიზაციების ხელში.⁹⁶ მოგვიანებით, სხვა რეალობა დადგა და ევროპული სახელმწიფოები წინ წავიდნენ ინტეგრაციის გზაზე, რისი შედეგიც იყო თავდაპირველად ევროგაერთიანების, შემდგომ კი – ევროკავშირის შექმნა. მიუხედავად ამისა, მაინც არ არის მარტივი ევროკავშირის სამართლისა და ნაციონალური სისხლის სამართლის ერთიან ჩარჩოებში მოქცევა. ამას განაპირობებს ის, რომ ევროკავშირის სამართალი და წევრი სახელმწიფოს სამართალი ერთმანეთის პარალელურად არსებობენ როგორც დამოუკიდებელი სამართლებრივი სისტემები და ჰარმონიზაციის პროცესი ხშირად მათ შორის კოლიზიას იწვევს.⁹⁷

სისხლის სამართალს ევროგაერთიანების ფარგლებში თავიდან მეორეხარისხოვანი ადგილი ეკავა. დაახლოება და ინტეგრაცია სხვა სფეროებში უფრო ინტენსიურად მიმდინარეობდა. ამის მიზეზად ისევ და ისევ მისი ნაციონალური სპეციფიკა სახელდება და მოქმედი ხელშეკრულებებიც მას ნაკლებად ეხებოდნენ.⁹⁸ მოგვიანებით, განვითარების ტემპებიდან გამომდინარე, უკვე ამის ასე დატოვება შეუძლებელი გახდა. სისხლის სამართალი ახალი სამართლებრივი რეალობის ფონზე აღარ იყო ნაციონალური სუვერენიტეტის ბასტიონი და აუცილებელი გახდა მისი ევროპულ კანონმდებლობასთან დაახლოება.⁹⁹

73

ადრინდელ დისკუსიებში სისხლის სამართალთან დაკავშირებით მისი ევროპეიზაციის მონინალმდეგეებს ხშირად სწორედ ისტორიული არგუმენტები მოჰყავდათ და აცხადებდნენ, რომ ევროპულ ხელშეკრულებებში თავიდანვე მასზე თითქმის არ იყო საუბარი და აქედან გამომდინარე, ის ისევ წევრი სახელმწიფოების კომპეტენციაში უნდა

74

⁹⁶ Jescheck, ZStW 65 (1953), 498 ff.

⁹⁷ Jescheck, ZStW 65 (1953), 501.

⁹⁸ Vormbaum, Rechtsgüter, 48; Knaut, Umweltstrafrecht, 305.

⁹⁹ Gärditz, wistra 1999, 294; Dannecker, JURA 2006, 95.

დარჩენილიყო.¹⁰⁰ ამ მოსაზრების მოწინააღმდეგეები კი აცხადებდნენ, რომ ისტორიული განმარტების მეთოდს ამხელა მნიშვნელობა არ უნდა მინიჭებოდა.

75 ორივე ამ მოსაზრებას შეგვიძლია დავეთანხმოთ, მაგრამ დღეს მოქმედი ლისაბონის ხელშეკრულება სულ სხვა რეალობას ქმნის. ევროკავშირის კომპეტენცია ცალკეულ სისხლისსამართლებრივ საკითხებთან მიმართებაში მასში ცალსახად იქნა ჩადებული, ანუ ხელშემკვრელი მხარეების ნება შეიცვალა. თუნდაც, ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების 83-ე მუხლი უშვებს ევროკავშირის დონეზე, დირექტივების გამოცემის მეშვეობით სისხლისსამართლებრივი შინაარსის მინიმალური სტანდარტების დადგენას. თითოეულმა წევრმა სახელმწიფომ დირექტივის გამოცემის შემდგომ საკუთარი სისხლისსამართლებრივი კანონმდებლობა უნდა მოარგოს მასში გათვალისწინებულ მინიმალურ სტანდარტებს, ეხება ეს სასჯელებს თუ კონკრეტულად შემადგენლობებს.

76 სიახლეები შეეხო თაღლითობებთან ბრძოლასაც. ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების 325-ე მუხლი ჩაენაცვლა ევროგაერთიანების შესახებ ხელშეკრულების 280-ე მუხლს. 280-ე მუხლი, მართალია, წევრ სახელმწიფოებს ავალდებულებდა გაეთარებინათ საჭირო ღონისძიებები თაღლითობის წინააღმდეგ საბრძოლველად, მაგრამ ამავე მუხლის მე-4 აბზაცში ხაზგასმით იყო აღნიშნული, რომ ამ ღონისძიებებში სისხლის სამართალი არ მოიაზრებოდა.¹⁰¹ მიუხედავად ამ ფორმულირებისა, ზოგი ავტორი ცდილობდა მაინც მოეხდინა ამ მუხლის ისეთი ინტერპრეტაცია, რომ თითქოს ის სისხლისსამართლებრივ ქმედებებსაც უშვებდა, თუმცა, ეს მიდგომა ზედმეტად ხელოვნური იყო და აშკარად სცდებოდა ნორმის შინაარსს.¹⁰² ახალმა, 325-ე მუხლმა ამ საკითხს ნათელი მოჰფინა და დისკუსიების საფუძველიც გაქრა. მასში გადმოტანილ იქნა იგივე ვალდებულებები, რაც 280-ე მუხლში ეწერა, მაგრამ მე-4 აბზაცი ამოღებულ იქნა. 325-ე მუხლი დღეის მდგომარეობით არ კრძალავს თაღლითობასთან საბრძოლველად ანუ ევროკავშირის ფინანსური ინტერესების დასაცავად სისხლისსამართლებრივი შინაარსის ევროპული ნორმების გამოცემას. თუ 83-ე მუხლი საუბრობს მხოლოდ დირექტივების გამოცემაზე, რომელსაც არ გააჩნია პირდაპირი მოქმედების ძალა,

¹⁰⁰ Satzger, Europäisierung, 136.

¹⁰¹ Tiegs, Betrugsbekämpfung, 1.

¹⁰² Ambos, Int. Strafrecht, 2. Aufl., § 11 Rn. 4 ff.

325-ე მუხლი პირდაპირი მოქმედების აქტებისთვისაც (დადგენილებები) გზას ხსნის.¹⁰³

ცალკეული სახელმწიფოების სისხლის სამართალზე ევროპული კანონმდებლობის გავლენის გაზრდის, ანუ ევროპეიზაციის შედეგად, ლოგიკურია, რომ სისხლის სამართლის დოგმატიკაშიც შესაბამისი ნაბიჯები უნდა იქნას გადადგმული. სისხლის სამართლის დოგმატიკა, როგორც წესი, საკუთარ კანონმდებლობაზე აკეთებს ორიენტირს და ითვალისწინებს ქვეყნის სამართლებრივ წარსულს. ეს თვალსაჩინოა განსაკუთრებით სხვადასხვა ნორმების განმარტების დროს. დღეს მიმდინარე ევროპეიზაციის პროცესში კი უკვე ახლებური მიდგომები არის საჭირო. შიდასახელმწიფოებრივ სამართლებრივ ნორმებთან ერთად აუცილებელია ევროპული კანონმდებლობის გათვალისწინებაც. ეს მომენტი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ქართული სისხლისსამართლებრივი დოგმატიკისთვის. ევროპული სისხლის სამართლის კონტექსტში ჯერ კიდევ ბევრი რამ არის გასაკეთებელი. ერთი მხრივ, ეს არც არის გასაკვირი, ვინაიდან საქართველოს თითქმის მთელი მე-20 საუკუნის გატარება მოუწია საბჭოთა სამართლის ფარგლებში,¹⁰⁴ მეორე მხრივ კი, მოგვიანებით, 90-იან წლებში ის ჯერ კიდევ არ იყო ისე ახლოს ევროკავშირთან, რომ ევროპული გავლენების სრული ანალიზი მომხდარიყო. თუმცა, უკვე დადგა დრო, რომ ეს სურათი შეიცვალოს და საქართველომ რეალურად დაიწყო იმ ვალდებულებების შესრულება, რაც მან ჯერ კიდევ 1997 წლის პარლამენტის დადგენილებით აიღო თავზე. მხოლოდ პოლიტიკურ დონეზე ევროპასთან დაახლოების ხაზგასმა არ არის საკმარისი, რათა საქართველო გახდეს ერთიანი ევროპული ოჯახის თუნდაც ასოცირებული წევრი. ქართულმა სისხლისსამართლებრივმა დოგმატიკამ უნდა დაიწყო იმის გააზრება, თუ რას გულისხმობს ევროპული სამართლის გავლენა ნაციონალურ სისხლის სამართალზე და რისი გათვალისწინება მოგვიწევს მომავალში.

77

¹⁰³ Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 8 Rn. 24 ff.

¹⁰⁴ დანვრ. ქართული სისხლის სამართლის მეცნიერების ისტორიის შესახებ იხ. ტურავა, დანაშაულის მოძღვრება, 1 და შემდეგი; ასევე გამყრელიძე, ზოგადი ნაწილის განმარტება, 9 და შემდეგი;

§ 2. ევროპული სისხლის სამართლის მიზნები

I. სისხლის სამართლის ამოცანები

- 78** სისხლის სამართლის უმთავრესი ამოცანა მდგომარეობს მოქალაქეების თავისუფალი და მშვიდობიანი თანაცხოვრების უზრუნველყოფაში, ყველა კონსტიტუციურ-სამართლებრივი უფლების გათვალისწინებით.¹⁰⁵ ამით ის არ განსხვავდება სამართლის სხვა დარგებისგან, რადგან მათი ამოცანაც სწორედ ადამიანების თანაცხოვრების რეგულირებაში გამოიხატება. განსხვავება მდგომარეობს სანქციებში, რომლებითაც სისხლის სამართალი ცდილობს საზოგადოებაში სულ მცირე მინიმალური სტანდარტების დაცვას.¹⁰⁶ მონესრიგებული საზოგადოებრივი ცხოვრება სისხლისსამართლებრივი სანქციების გარეშე წარმოუდგენელია და ისინი პრევენციულ ხასიათს ატარებენ.¹⁰⁷ ამავდროულად არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ სისხლისსამართლებრივი ჩარევა ამა თუ იმ სფეროში აუცილებლობით უნდა იყოს გამოწვეული. ზოგადად, ნებისმიერი რეგულაცია გულისხმობს იმას, რომ ის უკეთ აწესრიგებს სოციალურ ცხოვრებას, ვიდრე ეს აქამდე იყო. ეს მოთხოვნა სისხლის სამართალზეც ვრცელდება.¹⁰⁸
- 79** სამართლის სხვა დარგებისგან განსხვავებით სისხლის სამართალი იცავს საზოგადოებას და ცალკეულ პირებს დანაშაულებისგან. სხვა დარგები კი მხოლოდ რეგულაციაზე არიან ორიენტირებულნი. სხვა-ნაირად შეიძლება ითქვას, რომ სისხლის სამართლისათვის დაცვის ფუნქცია არის პირველადი ამოცანა, ხოლო რეგულირება კი მეორადი.¹⁰⁹
- 80** კონკრეტულად სისხლისსამართლებრივი დაცვის ფუნქცია გამოიხატება სამართლებრივი სიკეთეების დაცვაში. სამართლებრივი სიკეთე არის საზოგადოების თუ ცალკეული პირების სოციალური თუ სამართლებრივად აღიარებული სხვა ინტერესი, რომელიც მისი განსაკუთრებული მნიშვნელობიდან გამომდინარე სისხლისსამართლებრივ დაცვას ექვემდებარება.¹¹⁰ სამართლებრივი სიკეთის ორი სახე არსებობს, **ინდივიდუალური** (სიცოცხლე, ჯანმრთელობა...) და **უნი-**

¹⁰⁵ Roxin, Strafrecht AT, Bd. 1, § 2 Rn. 7.

¹⁰⁶ Baumann/Weber/Mitsch, Strafrecht AT, § 3 Rn. 4.

¹⁰⁷ Schmidt, Strafrecht AT, Rn. 2.

¹⁰⁸ Baumann/Weber/Mitsch, Strafrecht AT, § 3 Rn. 6 ff.

¹⁰⁹ გამყრელიძე, ზოგადი ნაწილის განმარტება, 49; შეად. Schmidt, Strafrecht AT, Rn. 2.

¹¹⁰ Wessels/Beulke, § 1 Rn. 7.

ვერსალური/ზეინდივიდუალური (სახელმწიფოს კონსტიტუციური
ნეს-წყობილება, გარემო...).

უნდა ითქვას, რომ სამართლებრივი სიკეთეების დაცვაზე ორიენტი- **81**
რებული სისხლის სამართალი გარკვეულ საფრთხეებსაც შეიცავს.
ყოველთვის არსებობს იმის ალბათობა, რომ პოლიტიკური თუ სხვა
მიზეზიდან გამომდინარე კანონმდებელი ახალ უნივერსალურ სიკე-
თეებს „აღმოაჩენს“, რომლის დასაცავად სისხლისსამართლებრივ
სანქციებს შემოიღებს.¹¹¹ მსგავსი სიახლეებისადმი განსაკუთრებით
ფრთხილი მიდგომა არის საჭირო რეფორმების ეტაპზე მყოფი ისე-
თი ქვეყნებისთვის, როგორიც საქართველოა, მაგრამ ეს არც დიდი
სამართლებრივი ტრადიციების მქონე ქვეყნებისთვის არის უცხო მო-
ვლენა.¹¹²

II. ევროპული სისხლის სამართლის სპეციალური მიზნები

ევროპული სისხლის სამართლის მიზნები, მართალია, ზოგადად სრუ- **82**
ლად შეესაბამება ზემოაღწერილ სისხლის სამართლის მიზნებს, იქ-
ნება ეს უსაფრთხოების უზრუნველყოფა თუ თავისუფლების დაცვა,
მაგრამ მას თავისი სპეციფიკაც გააჩნია.¹¹³

ევროკავშირის შესახებ ხელშეკრულების მე-2 მუხლი შემდეგი ში- **83**
ნაარსით არის ჩამოყალიბებული:

კავშირი სთავაზობს თავის მოქალაქეებს თავისუფლების, უსაფრ-
თხოებისა და სამართლის სივრცეს შიდა საზღვრების გარეშე, სადაც –
იმ შესაბამის ღონისძიებებთან კავშირში, რომლებიც დაკავშირებულია
საზღვრების კონტროლთან, თავშესაფართან, მიგრაციასთან, ასევე
დამნაშავეობის თავიდან აცილებასა და მის წინააღმდეგ ბრძოლასთან
– უზრუნველყოფილია პირების თავისუფალი გადაადგილება.

¹¹¹ Baumann/Weber/Mitsch, Strafrecht AT, § 3 Rn. 14.

¹¹² შეად. გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება,
სადაც მან კანაფის შეძენის (საკუთარი მოხმარებისთვის) და ფლობის
სისხლისსამართლებრივი დასჯადობა „სახალხო ჯანმრთელობის“ დაცვის მიზნებით
კონსტიტუციურად ცნო – BVerfGE 90, 145 ff.

¹¹³ Sieber, ZStW 121 (2009), 2.

- 84 მაშასადამე, ევროპული სისხლის სამართლის ერთ-ერთი მთავარი ამოცანა არის იმ დამნაშავეობის წინააღმდეგ ბრძოლა, რომელიც ერთი ქვეყნის ფარგლებს სცილდება. ამას ემატება ევროკავშირის ინსტიტუციებისა და ღირებულებების დაცვა.¹¹⁴

1) დამნაშავეობის წინააღმდეგ ბრძოლა

- 85 ადრე თუ საუბარი იყო მხოლოდ იტალიაზე, აშშ-სა თუ იაპონიაზე, ორგანიზებული დამნაშავეობის თემა დღეს ყველგან აქტუალურია.¹¹⁵ გლობალიზაცია და გადაადგილების გააქტიურება კრიმინალსაც შეეხო. ორგანიზებული დამნაშავეობა საზღვრებს არ ცნობს და შესაბამისად, ევროკავშირმაც სათანადო ზომები უნდა მიიღოს.¹¹⁶ დამნაშავეობის გლობალიზაციას ხელი შეუწყო ერთი მხრივ ტექნიკურმა პროგრესმა, მეორე მხრივ კი ეკონომიკურმა ფაქტორებმა და ევროპის შიგნით საზღვრების გახსნამ.¹¹⁷
- 86 ამავე კონტექსტში აღსანიშნავია, რომ საბჭოთა კავშირის დაშლამაც გამოიწვია ორგანიზებული დანაშაულების ახალი ფორმების წარმოშობა. ეს ეხება იგივე რუსულ დანაშაულებრივ გაერთიანებებს, რომლებიც ტრეფიკინგისა და ნარკოტიკებით არაღელვურად ვაჭრობის სფეროებში აქტიურობენ. ამას ემატება ყოფილი საბჭოთა კავშირის სხვა მოქალაქეების, მათ შორის ქართველების, დანაშაულებრივი ჯგუფებიც. მართალია, ქართული დაჯგუფებები არ გამოირჩევიან ისეთი ორგანიზებული ნიშნებითა და ტრადიციებით, როგორც ეს მაფიისთვის არის დამახასიათებელი, თუმცა, მას საშიში მასშტაბების მიღწევა მაინც შეუძლია. ამაზე მეტყველებს 2010 წელს, ავსტრიის ფედერალური კრიმინალური პოლიციის მიერ გამოქვეყნებული ანგარიში. მასში საზღვარგარეთ მყოფ ქართველთა გარკვეული ჯგუფი ქართულ მაფიად არის მოხსენიებული, რომელიც 2009 წელს ცდილობდა საქართველოში მიმდინარე დემონსტრაციები თავის სასარგებლოდ გამოეყენებინა. დასკვნისთვის საჭირო ინფორმაციები ავსტრიელმა გამოძიებლებმა ევროკავშირის ფარგლებში ჩატარებული სპეცოპე-

¹¹⁴ Sieber, ZStW 121 (2009), 3.

¹¹⁵ Fijnaut, კრებულში: Sieber, Int. org. Kriminalität, 4.

¹¹⁶ Gropp, კრებულში: Gropp/Huber, Initiativen, 936; Hecker, Europ. Strafrecht, § 1 Rn. 34.

¹¹⁷ Sieber, ZStW 121 (2009), 3.

რაციების საფუძველზე მოიპოვეს. 2010 წლის მარტში, გერმანიაში, ავსტრიაში, ესპანეთსა და შვეიცარიაში 75 პირი იქნა დაკავებული.¹¹⁸

ეს მაგალითი ნათლად უჩვენებს იმას, რომ ადრე უმნიშვნელო, პატარა ქვეყნებიდან წამოსული დაჯგუფებებიც კი შესაძლოა არა მხოლოდ მათი წარმომავლობის ქვეყნებისთვის, არამედ ევროკავშირისთვისაც კი საშიში იყოს, რადგან ისინი მის ტერიტორიაზე ეწევიან არალეგალურ საქმიანობას და ამით იფინანსებენ თავს. აქედან გამომდინარე, აუცილებელია მსგავს დანაშაულობასთან ბრძოლის კიდევ უფრო მეტი ინტერნაციონალიზაცია. დღეისთვის არსებული მექანიზმები ბევრ ბიუროკრატიას შეიცავენ და შესაბამისი უწყებებიც სხვა ქვეყნებში ეფექტურად ვერ მოქმედებენ. ერთი მხრივ, კრიმინალური სამყარო უკვე სცდება ერთი ქვეყნის ფარგლებს, ხოლო მეორე მხრივ მას უპირისპირდებიან ცალკეული სახელმწიფოების ჩარჩოებში მოქცეული სამართალდამცავი ორგანოები, რაც საბოლოო ჯამში, გარკვეული პროგრესის მიუხედავად, არ იძლევა სათანადო ეფექტს.¹¹⁹

ევროკავშირმა ორი მიმართულებით უნდა გააქტიუროს მუშაობა, პირველი – თვითონ მის ფარგლებში წევრ სახელმწიფოებს შორის თანამშრომლობისთვის უფრო ეფექტური სამართლებრივი საფუძვლების შექმნა უნდა მოხდეს და მეორე – გააქტიურდეს კონტაქტები არაწევრ სახელმწიფოებთან. რა თქმა უნდა, შეუძლებელია ყველა არაწევრ სახელმწიფოსთან თანაბარ დონეზე კოოპერაცია, მაგრამ შესაძლებელია გარკვეული პრიორიტეტების გამოყოფა, მაგალითად, კონცენტრირება ე.წ. „სამეზობლო პოლიტიკის“ წევრ სახელმწიფოებზე (მასში შედის საქართველოც). ამასთანავე, ეს სახელმწიფოებიც თავის მხრივ მზად უნდა იყვნენ საკუთარი კანონმდებლობის კოოპერაციისათვის გასახსნელად.¹²⁰

ერთი რამ ცხადია, რომ ევროგაერთიანების ფარგლებში ევროპეიზაციის პროცესი სხვა სფეროებში ბევრად უფრო წინ არის წასული, ვიდრე ეს სისხლის სამართალშია. ამიტომ აუცილებელია ამ დანაკლისის შევსება.¹²¹

¹¹⁸ დაწვრ. იხ. <http://www.fr-online.de/in-und-ausland/politik/aktuell/2773073-Wiener-Ermittler-Georgiens-Mafia-plante-Umsturz.html>; ასევე The Wall Street Journal - <http://online.wsj.com/article/SB10001424052748704699604575343000053285786.html?KEYWORDS=saakashvili> (ნანახია 1.12.2011).

¹¹⁹ Sieber, კრებული: Delmas-Marty, Corpus Juris, 2.

¹²⁰ Sieber, ZStW 121 (2009), 4.

¹²¹ Tiedemann, კრებული: Kreuzer/Scheuing/Sieber, Europäisierung der Rechtsordnungen, 134.

2) ევროკავშირის ორგანოები, ღირებულებები და მათი სისხლისსამართლებრივი დაცვა

90 გლობალიზაციის შედეგად წარმოშობილმა პოლიტიკურმა და ეკონომიკურმა ცვლილებებმა და ევროპეიზაციის პროცესმა საფუძველი დაუდო ახალი, „ევროპული“ სამართლებრივი სიკეთების წარმოშობას.¹²² ევროკავშირი არის დამოუკიდებელი საერთაშორისო სამართლის სუბიექტი *sui generis*, რომელიც ეტაპობრივად სახელმწიფოებრივ ფორმებს იღებს, მაგრამ მთლიანი მისი უფლებამოსილება წევრი სახელმწიფოებისგან მომდინარეობს (მათგან აქვს მიღებული).¹²³ შესაბამისად, აუცილებელია, რომ წევრმა სახელმწიფოებმა თავიანთი სამართლებრივი სისტემებით არა მხოლოდ საკუთარი, არამედ ევროკავშირის სამართლებრივი სიკეთეებიც უნდა დაიცვან.

91 ევროკავშირს არ გააჩნია სისხლის სამართლის სფეროში კლასიკური გაგებით საქმიანობის საკუთარი კომპეტენცია (გარდა გარკვეული გამონაკლისებისა). სწორედ წევრმა ქვეყნებმა უნდა უზრუნველყონ მისი სამართლებრივი სიკეთეების სისხლისსამართლებრივი მექანიზმებით დაცვა, იქნება ეს ევროკავშირის პოლიტიკური წყობილება, მისი ცალკეული ორგანოები თუ სხვა.¹²⁴

92 ევროპული სისხლის სამართლის უმნიშვნელოვანესი ამოცანაა ასევე ევროკავშირის ფინანსური ინტერესების დაცვა. ამას ყურადღება უნდა მიექცეს განსაკუთრებით იმის ფონზე, რომ ზოგადად, კლასიკური ნაციონალური სისხლის სამართალი უცხო სახელმწიფოების თუ საერთაშორისო ორგანიზაციების ორგანოების ინტერესების დაცვაზე არ აკეთებს აქცენტს.¹²⁵ ევროკავშირის ფინანსური ინტერესების ერთობლივი დაცვის საჭიროება ძალიან დიდია. სხვადასხვა შეფასებებით, საერთო ბიუჯეტის 20%-მდე ოდენობა ხდება თაღლითობების მსხვერპლი, იქნება ეს კრედიტების არასწორად გაცემა, გადასახადების გადამალვა და ა.შ.¹²⁶ აღნიშნულ პრობლემასთან ეფექტურად საბრძოლველად, ევროპარლამენტის ინიციატივით შემუშავებულ იქნა

¹²² Sieber, ZStW 121 (2009), 5.

¹²³ Bitzilekis/Kaiafa-Gbandi/Simeonidou-Kastanidou, კრებულში: Schünemann, Gesamtkonzept, 222 ff.

¹²⁴ Hecker, Europ. Strafrecht, § 7 Rn. 1; Bitzilekis/Kaiafa-Gbandi/Simeonidou-Kastanidou, კრებულში: Schünemann, Gesamtkonzept, 223 ff.

¹²⁵ Sieber, ZStW 121 (2009), 5.

¹²⁶ Sieber, კრებულში: Delmas-Marty, Corpus Juris, 4.

„Corpus Juris“ ევროკავშირის ფინანსური ინტერესების დასაცავად. ეს კოდექსის მსგავსი დოკუმენტი სხვადასხვა დანაშაულებრივ შემადგენლობას შეიცავს და სანქციებსაც ითვალისწინებს (მოსყიდვა, ფულის გათეთრება, ქრთამის აღება და ა.შ.).¹²⁷ უნდა აღინიშნოს, რომ Corpus Juris არ არის სავალდებულო ხასიათის დოკუმენტი. ის მხოლოდ პროექტია, სადაც პირველად იქნა ჩამოყალიბებული და დეფინირებული ის ევროპული ინტერესები, რომელთა სისხლისსამართლებრივი დაცვაც აუცილებელია. მან მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა ევროპული სისხლის სამართლის განვითარების შესახებ მიმდინარე დისკუსიებში.¹²⁸

ზემოთნახსენებ პროექტში მოცემული სფეროების გარდა, მეცნიერები მიუთითებენ ეკონომიკის სხვა მიმართულებებში გააქტიურების აუცილებლობისკენ, იქნება ეს საერთაშორისო საფონდო ბირჟებზე სპეკულაციები თუ ნევრი სახელმწიფოების მხრიდან არასწორი მონაცემების მიწოდება ევროკავშირისთვის. ამის კარგი მაგალითია საბერძნეთი, რომლის მიერ მიწოდებულმა ცრუ ეკონომიკურმა მონაცემებმა მთელი ევროკავშირი რთულ სიტუაციაში ჩააყენა. ევროპულმა სისხლის სამართალმა მთელი საფინანსო სფერო უნდა მოიცვას. ამ მიმართულებით კანონმდებლობის ჰარმონიზაციის განუხორციელებლობა დაუშვებელია, ვინაიდან საფინანსო სფეროში ჩავარდნები მთელ საბაზრო ეკონომიკაზე ახდენს ნეგატიურ გავლენას.¹²⁹

2003 წელს ევროპარლამენტისა და საბჭოს მიერ გამოცემულ იქნა დირექტივა ბაზარზე მანიპულაციების შესახებ,¹³⁰ მაგრამ იქ გათვალისწინებული იყო პასუხისმგებელი პირების მიმართ მხოლოდ ადმინისტრაციული ღონისძიებების გატარების ვალდებულება. რაც შეეხებოდა სისხლისსამართლებრივ სანქციებს, დირექტივა მის გამოყენებას არ კრძალავდა, თუმცა, ეს თითოეული სახელმწიფოს ნებაზე იყო დამოკიდებული და არა სავალდებულო.¹³¹ რამდენიმეხანი დაკვირვების შედეგად ევროკომისიამ დაასკვნა, რომ აღნიშნული სამართლებრივი მექანიზმი არ აღმოჩნდა ეფექტური ფინანსური ბაზრების დასაცავად და წარმოდგენილ იქნა ერთის მხრივ დადგენილების,¹³²

¹²⁷ დაწვრ. იხ. Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 8 Rn. 32 ff.

¹²⁸ Hecker, Europ. Strafrecht, § 14 Rn. 34 ff.

¹²⁹ Foffani, კრებულში: Tiedemann, Wirtschaftsstrafrecht, 341.

¹³⁰ ABl. L 96 vom 12.4.2003, 16.

¹³¹ დაწვრ. იხ. Böse/T.Koch, კრებულში: Sieber/Brüner/Satzger/v. Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 17, Rn. 1 ff.

¹³² ABl. L 173 vom 12.6.2014, 1.

მეორე მხრივ კი სისხლისსამართლებრივი დირექტივის პროექტი,¹³³ რომლებიც 2014 წელს იქნა მიღებული.¹³⁴

3) ინდივიდუალური თავისუფლებების დაცვა

- 95** ევროპული სამართლით გარანტირებული ინდივიდუალური თავისუფლების გათვალისწინება ევროპული სისხლის სამართლისთვისაც უმნიშვნელოვანესი მომენტია. ამის გაუთვალისწინებლობა ტრანსნაციონალური სისხლის სამართლის ჩამოყალიბების პროცესში შექმნიდა საფრთხეებს როგორც ცალკეული უფლებების, ასევე მთლიანი ევროპული სისხლის სამართლის დემოკრატიული ლეგიტიმაციის თუ წევრ სახელმწიფოთა სუვერენიტეტის მიმართულებით.¹³⁵
- 96** ადამიანის უფლებების დაცვის კომპლექსურობის კარგი მაგალითია ე.წ. ევროპული დაპატიმრების ბრძანების ინსტიტუტი. ის ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოთა შორის მოქმედი ორმხრივი ურთიერთალიარების პრინციპის მნიშვნელოვანი გამოხატულებაა. ამ პრინციპის არსი მდგომარეობს იმაში, რომ რომელიმე ერთ წევრ სახელმწიფოში კანონიერად მიღებული გადაწყვეტილება სხვა სახელმწიფოებშიც უნდა იქნას აღიარებული და ცნობილი.¹³⁶ ორმხრივი ურთიერთალიარების პრინციპი თავის დროზე ერთიანი ევროპული შიდა ბაზრის ხელშესაწყობად იქნა შემოღებული და მისი გადატანა სისხლის სამართლის სფეროში არცთუ ადვილია. ამან შესაძლოა დაცვის უფლებები შელახოს და სამართლიანი სასამართლოს პრინციპიც დააზარალოს.¹³⁷ მოცემული საფრთხეებიდან გამომდინარე, სახელმწიფოთა თანამშრომლობის ამ ფორმას ხშირად აკრიტიკებენ. კრიტიკოსები მიიჩნევენ, რომ საბაზრო ურთიერთობებზე დაფუძნებული პრინციპის სისხლის სამართალზე გადატანა საერთო ჯამში „თავისუფლების, უსაფრთხოებისა და სამართლის“ ევროპულ ცნებას საფრთხის ქვეშ აყენებს. ეს შეიძლება გამოიწვიოს იმან, რომ ერთ სახელმწი-

¹³³ ABL L 173 vom 12.6.2014, 179.

¹³⁴ დაწვრ. იხ. Waßmer, კრებულში: Jishkariani/Waßmer, Die Europäisierung des georgischen Wirtschaftsstrafrechts, 210 და შემდეგი.

¹³⁵ Sieber, ZStW 121 (2009), 9.

¹³⁶ Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 10 Rn. 24; შეად. ასევე Schünemann, ZRP 2003, 186 ff.

¹³⁷ Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 10 Rn. 25.

ფოში გამოცემული დაპატიმრების ბრძანება, რომელიც თავის მხრივ შეიძლება იქ მკაცრ კონტროლს არ ექვემდებარებოდეს, საჭიროების შემთხვევაში უნდა აღსრულდეს სხვა სახელმწიფოებში, სადაც უფრო მაღალი სამართლებრივი სტანდარტები მოქმედებს.¹³⁸ ამან შესაძლოა ინდივიდუალური უფლებების, განსაკუთრებით თავისუფლების უფლების, დაცვის უფრო დაბალ საფეხურზე გადასვლა გამოიწვიოს. მაღალი სტანდარტების მქონე ქვეყნები იძულებული ხდებიან აღიარონ და აღასრულონ ის ბრძანება, რომელიც მათთან შესაძლოა არც კი გაცემულიყო. კრიტიკოსები ევროპული დაპატიმრების ბრძანებაში სასამართლო ხელისუფლების შესუსტების საფრთხესაც ხედავენ. მათი მოსაზრებით, სასამართლოს უფლებები სხვა სახელმწიფოს მიერ გაცემული დაპატიმრების ბრძანების გადამონმებასთან მიმართებაში შეზღუდულია და ეს მთლიანი ევროპული სისხლის სამართლის დემოკრატიულ ლეგიტიმაციას ეჭვქვეშ აყენებს.¹³⁹

კრიტიკოსთა ამ მოსაზრებებს მთლიანად ვერ დავეთანხმებით, განსაკუთრებით დემოკრატიულ ლეგიტიმაციასა და ძირითადი უფლებების დაცვასთან მიმართებაში. ლისაბონის ხელშეკრულების ძალაში შესვლით ევროპარლამენტს დღეისათვის მეტი კომპეტენცია გააჩნია მონაწილეობა მიიღოს ევროკავშირის დონეზე გადანყვებილების მიღებაში. გარდა ამისა, ძირითად უფლებათა ევროპული ქარტია ლისაბონის ხელშეკრულების შემადგენელი ნაწილი გახდა და ის შესასრულებლად სავალდებულოა. მიუხედავად ამისა, მართლმსაჯულების სფეროში ურთიერთთანამშრომლობისას სიფრთხილის გამოჩენა საჭირო.

97

ევროკავშირის სამართლის თუ ევროპული სისხლის სამართლის განვითარების პროცესში აუცილებელია გათვალისწინებულ იქნას სუბსიდიარულობისა და სუვერენიტეტის პრინციპები.¹⁴⁰

98

სუბსიდიარულობის პრინციპის თანახმად, ევროკავშირი, იმ სფეროებში, რომლებიც მის განსაკუთრებულ კომპეტენციას არ განეკუთვნება, საქმიანობს მხოლოდ მაშინ, როცა დასახული ღონისძიებების მიზნების საკმარისად განხორციელება წევრი სახელმწიფოების მიერ არც ცენტრალურ, არც რეგიონალურ ან ადგილობრივ დონეზე არ არის შესაძლებელი და მათი მოცულობის და შედეგების გათვალისწინებით, კავშირის დონეზე უკეთესად განხორციელებადია.

99

¹³⁸ Schünemann, ZRP 2003, 187.

¹³⁹ Albrecht, ZRP 2004, 3 ff.

¹⁴⁰ Sieber, ZStW 121 (2009), 15.

- 100** სხვა სიტყვებით თუ ვიტყვით, ევროკავშირის მიერ სათანადო ზომების გატარება უფრო სრულყოფილ შედეგებს გამოიწვევს (ევროკ. საქმ. ნესის შეს. ხელშ. მუხ. 5, აბზ. 3).¹⁴¹ კითხვის დასმა ასეც შეიძლება: იქნებოდა თუ არა უფრო ღირებული ნორმების გამოცემა ევროკავშირის მიერ?¹⁴²
- 101** მაშასადამე, სუბსიდიარულობის პრინციპი განსაზღვრავს, თუ როდის შეუძლია ევროკავშირს იმოქმედოს. ამ საკითხის დადებითად გადაწყვეტის შემთხვევაში გათვალისწინებულ უნდა იქნას მეორე მნიშვნელოვანი პრინციპიც, კერძოდ, **თანაზომიერების პრინციპი**.¹⁴³
- 102** ის, გულისხმობს, რომ კავშირის მიერ გატარებული ღონისძიებები არც შინაარსობრივად და არც ფორმალურად არ უნდა სცდებოდნენ ხელშეკრულებით დასახული მიზნის მისაღწევად საჭირო ფარგლებს (ევროკ. საქმ. ნესის შეს. ხელშ. მუხ. 5, აბზ. 4).¹⁴⁴
- 103** თანაზომიერების პრინციპი ერთგვარად იცავს წევრი სახელმწიფოების სისხლისსამართლებრივ სისტემებს ზედმეტი ჩარევისგან. თუნდაც რომ იყოს სუბსიდიარულობის პრინციპი დაცული და არსებობდეს ევროკავშირის მხრიდან სათანადო ზომების გატარების აუცილებლობა, მან მაინც უნდა აარიდოს თავი ძალიან დეტალურ ფორმულირებებს, მაგალითად, წინასწარ დაწვრილებით ჩამოყალიბებულ დანაშაულებრივ შემადგენლობებს. წევრ სახელმწიფოებს უნდა რჩებოდეთ იმის შესაძლებლობა, რომ თავიანთი კანონმდებლობის თავისებურებების გათვალისწინებით მოახდინონ ევროკავშირის ნორმების იმპლემენტაცია, რაც წინასწარ დეტალურად განერილი მოთხოვნების შემთხვევაში რთულია, ვინაიდან ყველა სახელმწიფოს ამა თუ იმ სისხლისსამართლებრივი საკითხისადმი თავისებური მიდგომა და ტრადიცია გააჩნია.¹⁴⁵ აღნიშნულს ევროკავშირის შესახებ ხელშეკრულების მე-4 მუხლის მე-3 აბზაცით გათვალისწინებული ლოიალური ურთიერთთანამშრომლობის პრინციპიც ავალდებულებს. ამ ნორმიდან გამომდინარე, ორივე მხარე, როგორც კავშირი, ასევე მისი წევრი სახელმწიფო, ვალდებულია გაითვალისწინოს მეორე მხარის თავისებურებანი.¹⁴⁶ წინააღმდეგ შემთხვევაში საფრთხე შეექმნება ევროპული ინტეგრაციის მთელ პროცესს.

¹⁴¹ Safferling, Int. Strafrecht, § 9 Rn. 58 ff.

¹⁴² Walter, ZStW 117 (2005), 920.

¹⁴³ შეად. Kubiciel, NStZ 2007, 138.

¹⁴⁴ Safferling, Int. Strafrecht, § 9 Rn. 64.

¹⁴⁵ Kubiciel, NStZ 2007, 139.

¹⁴⁶ Satzger, Europäisierung, 166 ff., 172.

სუბსიდიარულობისა და დემოკრატიის თემები პირდაპირ არის დაკავშირებული სახელმწიფოთა **სუვერენიტეტის პრინციპთან**. სუვერენიტეტი წევრი სახელმწიფოებისთვის მთავარი ამოსავალი წერტილია¹⁴⁷ და სისხლის სამართალი მისი მყარი შემადგენელი ნაწილია.¹⁴⁸ სწორედ სუვერენიტეტის მომენტი აქცევს გარკვეულ ჩარჩოებში ევროპული სისხლის სამართლის განვითარებას.¹⁴⁹ სუვერენიტეტის ცნება ერთგვარად გადაულახავ ფსიქოლოგიურ მომენტად იქცა ამ მიმართულებით, მაგრამ ამავედროულად სახელმწიფოები გვერდს ვერ უვლიან იმას, რომ თანამედროვე პირობებში აუცილებელია უფრო აქტიური თანამშრომლობა სხვა სახელმწიფოებთან.¹⁵⁰ ამასთანავე, ისიც უნდა გავითავისოთ, რომ დღეისთვის, ინტეგრაციის პროცესების გაღმავების ფონზე სუვერენიტეტის ადრინდელ გაგებას ვერ დავეყრდნობით. გამოსავალი მდგომარეობს არა დემოკრატიული ლეგიტიმაციის ძველი გაგების შენარჩუნებაში, რაც სისხლის სამართლებრივი ინტეგრაციის პროცესს მნიშვნელოვნად შეაფერხებს, არამედ იმაში, რომ სახელმწიფოებმა თავიანთი ნების საფუძველზე უნდა დათმონ გარკვეულ საკითხებში საკუთარი კომპეტენციები.¹⁵¹ ლისაბონის ხელშეკრულების ხელმოწერით სწორედ ამ მიმართულებით გადაიდგა ნაბიჯები და ევროკავშირის კომპეტენცია სისხლის სამართალში ნაწილობრივ გაიზარდა.

III. ქართული სისხლის სამართლის მიზნები და სამართლებრივი სიკეთები

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსმა განვითარების საკმაოდ ხანგრძლივი იდეოლოგიური გზა გამოირა. ეს პროცესი დაიწყო 1922 და 1928 წლებში საბჭოთა იდეოლოგიის გავლენის ქვეშ მიღებული სისხლის სამართლის კოდექსების გამოცემით. მოცემული პერიოდისთვის ზოგადად დამახასიათებელი იყო სამართლებრივი ნიჰილიზმი. იდეოლოგია იმდენად შორს მიდიოდა, რომ უახლოეს მომავალში სახელმწიფოსა და სამართლის არსებობა საერთოდ ზედმეტი უნდა გამხდარიყო. ამ მიდგომიდან გამომდინარე, ცხადია, თუ რა ხარისხით

¹⁴⁷ Meyer, Demokratieprinzip, 46.

¹⁴⁸ Ambos, Int. Strafrecht, 2. Aufl., § 11 Rn. 4 ff.

¹⁴⁹ Jung/Schroth, GA 1983, 253; Meyer, Demokratieprinzip, 47; შეად. Heger, JZ 2006, 310 ff.

¹⁵⁰ Jung/Schroth, GA 1983, 253.

¹⁵¹ Ambos, Int. Strafrecht, 2. Aufl., § 11 Rn. 5; Satzger, Europäisierung, 136 ff.

დაეთმოზოდა ადამიანის უფლებების დაცვას ყურადღება. ბრალის პრინციპი საერთოდ იგნორირებულ იქნა, ხოლო ანალოგია სისხლის სამართალში ჩვეულებრივ მოვლენად იქცა და ყოველივე ამის გამართლება ხდებოდა კლასებს შორის ბრძოლის აუცილებლობით. სამწუხაროდ, მე-20 საუკუნის 20-იანი და 30-იანი წლების საბჭოთა სისხლის სამართლის კოდექსებმა და მათ შორის ქართულმაც, ლეგალური საფუძველი შექმნეს ასეულათასობით ადამიანის რეპრესირებისთვის.

106 საბჭოთა სამართლებრივი სისტემის ექსკლუზიური ნიშანი იყო სოციალისტური სამართლებრივი წესრიგის დაცვაზე აქცენტის გაკეთება.¹⁵² ეს პრიორიტეტი უნდა ასახულიყო საბჭოთა კავშირის ყველა წევრი სახელმწიფოს სისხლის სამართლის კოდექსში. სისხლის სამართლის კოდექსის პირდაპირი მიზანი იყო არსებული იდეოლოგიის დაცვა. მაგალითად, საბჭოთა კავშირის სისხლის სამართლის კოდექსის 71-ე მუხლი დასჯადად აცხადებდა ანტისაბჭოთა პროპაგანდას და იურიდიულ ლიტერატურაშიც ეს ქმედება ერთ-ერთ ყველაზე საშიშ დელიქტად მიიჩნეოდა.¹⁵³ მთავრობის წინააღმდეგ არასწორი და ძირგამომთხრელი ინფორმაციის გავრცელებაც ამ მუხლის შემადგენლობაში იყო გათვალისწინებული.¹⁵⁴ ბელორუსის სისხლის სამართლის კოდექსის 103-ე მუხლი კი ისე შორს მიდიოდა, რომ ის, ვინც გადასახადების არგადახდას უწევდა პროპაგანდას, დაისჯებოდა.¹⁵⁵ საბჭოთა პერიოდში ყველა დელიქტი განიხილებოდა იდეოლოგიურ ჩარჩოში. პარკში ხმამაღალი გინება და ყვირილიც კი საბჭოთა სისტემის მიმართ უპატივცემლობის გამოხატულებად მიიჩნეოდა და მკაცრად უნდა ყოფილიყო დასჯილი. მსგავს ქმედებებს მთავარი იდეოლოგი, ლენინი, კაპიტალისტური საზოგადოებისთვის დამახასიათებელ ნიშნებს მიაკუთვნებდა და მათ წინააღმდეგ საჭირო ზომების გატარებას მოითხოვდა.¹⁵⁶

107 მაშინდელი წყობილებისთვის ეკლესიაც აბსოლუტური ტაბუ იყო. იურიდიულ ლიტერატურაში ეკლესიას რეაქციულ ძალად მოიხსენიებდნენ.¹⁵⁷ სტალინისტური კონსტიტუციის 124-ე მუხლი უზრუნველყოფდა რელიგიისგან თავისუფალი ნებისმიერი საქმიანობის გარანტიას.

¹⁵² შეად. წერეთელი/ტყეშელაძე, ზოგადი ნაწილის კომენტარები, 5.

¹⁵³ ასე თვლიდა მაგ. ფურცხვანიძე, საბჭოთა სისხლის სამართალი, 52 და შემდეგი.

¹⁵⁴ დაწვრ. ფურცხვანიძე, საბჭოთა სისხლის სამართალი, 52 და შემდეგი.

¹⁵⁵ მენშაგინი, სისხლის სამართალი, მმართველობის წესის საწინააღმდეგო დანაშაული, 10 და შემდეგი.

¹⁵⁶ მენშაგინი, სისხლის სამართალი, მმართველობის წესის საწინააღმდეგო დანაშაული, 83 და შემდეგი; ასევე ისაევი, ქონებრივი დანაშაული, 8 და შემდეგი.

¹⁵⁷ მენშაგინი, სისხლის სამართალი, მმართველობის წესის საწინააღმდეგო დანაშაული, 133.

რელიგიის სწავლება სკოლებსა და უმაღლეს სასწავლებლებში აკრძალული იყო და სისხლისსამართლებრივად ისჯებოდა (იხ. მაგ. საბჭოთა რუსეთის სსკ-ის მუხ. 122).¹⁵⁸

მესამე და ბოლო ქართული საბჭოთა სისხლის სამართლის კოდექსი ძალაში შევიდა 1961 წელს და მოგვიანებით, მან საქართველოს მიერ დამოუკიდებლობის გამოცხადების შემდეგაც, გარკვეული პერიოდის განმავლობაში მოქმედების ძალა შეინარჩუნა. ეს კოდექსი წინამორბედებთან შედარებით უფრო ლიბერალური იყო, რადგან სტალინი უკვე გარდაცვლილი იყო. მასში ანალოგია აკრძალულ იქნა და ბრალის პრინციპსაც მეტი ყურადღება მიექცა.¹⁵⁹

დამოუკიდებელი საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი ხელმოწერილ იქნა 1999 წელს და 2000 წელს ის ძალაში შევიდა. მასში სამართლებრივი სიკეთეების სტრუქტურა ახლებურად იქნა ჩამოყალიბებული.

სამართლებრივი სიკეთეების თანმიმდევრობა სისხლის სამართლის კოდექსში თითოეული სახელმწიფოს პრიორიტეტებზე თუ ისტორიულ წარსულზე არის დამოკიდებული. თუ ადრე სახელმწიფოს, მონარქიისა და რელიგიის დაცვა იყო წინა პლანზე წამოწეული, მოგვიანებით ეს მიდგომა შეიცვალა.¹⁶⁰ დღეისთვის მოქმედი ქართული სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილი საქართველოს კონსტიტუციით დაცულ ღირებულებათა თანმიმდევრობას ეყრდნობა: პიროვნება, საზოგადოება, სახელმწიფო.¹⁶¹ სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი ადამიანის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულებით იწყება: ამით კანონმდებელმა ხაზი გაუსვა ძველი იდეოლოგიისგან გათავისუფლებას და სახელმწიფოს ინტერესების დაცვა სიმბოლურად კოდექსში ბოლო ადგილზე გადაიტანა.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მიერ დაცულ სამართლებრივ სიკეთეებს თუ შევადარებთ სხვა ევროპულ სახელმწიფოებთან, ვნახავთ, რომ ის არ გამოირჩევა მათგან რაიმე განსაკუთრებული თავისებურებებით და საერთო ევროპულ სტანდარტებს შეესაბამება. მაგალითად, ავსტრიის სისხლის სამართლის კოდექსში სიცოცხლის, ჯანმრთელობის, თავისუფლებისა და საკუთრების დაცვა კო-

¹⁵⁸ მენშაგინი, სისხლის სამართალი, მმართველობის წესის საწინააღმდეგო დანაშაული, 134 და შემდეგი.

¹⁵⁹ გამყრელიძე, ზოგადი ნაწილის განმარტება, 9 და შემდეგი.

¹⁶⁰ ავტორთა კოლექტივი, კერძო ნაწილი I, 32 და შემდეგი.

¹⁶¹ ავტორთა კოლექტივი, კერძო ნაწილი I, 34.

დექსის პირველ ნაწილშია მოქცეული, სახელმწიფო ინტერესებისა კი მეორეში.¹⁶² დაახლოებით ამის მსგავსად არის შვეიცარიის სისხლის სამართლის კოდექსიც აგებული. გერმანიის სისხლის სამართლის კოდექსი კი მათგან გამოირჩევა, რაც მისი ისტორიით არის განპირობებული. კოდექსის კერძო ნაწილის დასაწყისშივე მშვიდობის დაცვასა და აგრესიული ომის მომზადების აკრძალვაზე არის საუბარი. აგრესიული ომის მომზადების შემადგენლობა (§ 80) ე.წ. „სიმბოლურ სისხლის სამართალს“ განეკუთვნება და პრევენციის მიზანს ემსახურება.¹⁶³ ამას მოსდევს ისეთი სამართლებრივი სიკეთეები, როგორებიცაა დემოკრატიული და სამართლებრივი სახელმწიფო, საგარეო უსაფრთხოება და სახელმწიფო ორგანოები. მიუხედავად ამ თანმიმდევრობისა, გერმანიის სისხლის სამართლის კოდექსი, რა თქმა უნდა, ინდივიდუალური სამართლებრივი სიკეთეების დაცვას მაღალ დონეზე უზრუნველყოფს. როგორც უკვე აღინიშნა, კოდექსში გაკეთებული ეს თანმიმდევრობა გერმანიის წარსულიდან გამომდინარეობს.

- 112** საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში სიახლე იყო ახალი თავის შემოღება: დანაშაული კაცობრიობის მშვიდობის, უშიშროებისა და საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის წინააღმდეგ (მუხ. 404-413). ეს სიახლე ლოგიკურად დაკავშირებულია საქართველოს კონსტიტუციის მე-6 მუხლის მე-2 ნაწილთან, სადაც ნათქვამია, რომ საქართველოს კანონმდებლობა შეესაბამება საერთაშორისო სამართლის საყოველთაოდ აღიარებულ პრინციპებსა და ნორმებს. იგივე ვალდებულება იქნა სისხლის სამართლის კოდექსის პირველი მუხლის მე-2 ნაწილში გადატანილი. საქართველო საერთაშორისო თანამეგობრობის ერთ-ერთი წევრია და შესაბამისად, მისი კანონმდებლობა იძლევა საერთაშორისო სამართლის მოთხოვნების იმპლემენტაციის საშუალებას. მე-20 საუკუნის 90-იანი წლებიდან მოყოლებული საქართველოს მხრიდან მრავალი ასეთი აქტი იქნა რატიფიცირებული და სხვადასხვა ვალდებულებები აღებული.¹⁶⁴

- 113** სისხლის სამართლის კოდექსში შეტანილი იქნა შემდეგი შემადგენლობები: აგრესიული ომის მომზადება ან წარმოება, გენოციდი, ადამიანურობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული, ეკოციდი და ა.შ.¹⁶⁵ ეს სიახლეები შეესაბამებოდა იმ პროცესებს, რაც იმ დროს გაეროს

¹⁶² დაწვრთნ. Bachner-Foregger, Strafgesetzbuch, § 75 ff.

¹⁶³ Güntge, კომენტარებში: Satzger/Schluckebier/Widmaier, Strafgesetzbuch, § 80 Rn. 1 ff.

¹⁶⁴ ტურავა, დანაშაულის მოძღვრება, 18.

¹⁶⁵ დაწვრთნ. იხ. ავტორთა კოლექტივი, კერძო ნაწილი II, 592 და შემდეგი.

ფარგლებში მიმდინარეობდა აღნიშნული დანაშაულების წინააღმდეგ ბრძოლის თვალსაზრისით. 2002 წელს რომის სტატუტის საფუძველზე სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოც ამუშავდა,¹⁶⁶ რასაც 2003 წელს საქართველოს პარლამენტის მხრიდან სტატუტის რატიფიცირება და შემდგომში სისხლის სამართლის კოდექსში შესაბამისი სიახლეების შეტანა მოჰყვა.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მნიშვნელოვანი შემადგენელი ნაწილია ასევე ტერორიზმის წინააღმდეგ ბრძოლა. ამ მიმართულებითაც გათვალისწინებულ იქნა საერთაშორისო გამოცდილება. შესაბამისი ნორმების დაცვის ობიექტია საჯარო უსაფრთხოება და სახელმწიფოს პოლიტიკური, სტრატეგიული და ეკონომიკური ინტერესები.¹⁶⁷

114

დასკვნა

მესამე თავში გაკეთებული მოკლე ანალიზი გვიჩვენებს, რომ ევროპული სისხლის სამართალი წევრი სახელმწიფოების სისხლისსამართლებრივ სისტემებში ჩადებული მიზნებით არ შემოიფარგლება. მისი უმთავრესი ამოცანა მდგომარეობს სპეციფიკური, ევროპული ამოცანების გადაწყვეტაში.

115

ევროკავშირის სისხლის სამართალს, მისი სპეციფიკური მიზნების მიუხედავად, ბევრი რამ აქვს საერთო ნაციონალურ სისხლის სამართალთან. ინდივიდუალური სამართლებრივი ინტერესების დაცვა მისთვისაც მნიშვნელოვანია. ამასთანავე, ევროპულ სისხლის სამართალზე საუბრისას მხედველობიდან არ უნდა გამოგვრჩეს სახელმწიფოთა სუვერენიტეტის, გამოცემული ნორმების დემოკრატიული ლეგიტიმაციისა და სუბსიდიარულობის პრინციპები.

116

საერთო ჯამში, ქართული სისხლის სამართალი მისი მიზნებითა და დაცული სამართლებრივი სიკეთეებით საერთაშორისო თუ ევროპულ

117

¹⁶⁶ დაწვრ. იხ. Werle, Völkerstrafrecht, Rn. 56 ff.; დაწვრ. სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს შეს. იხ. დგებუაძე, კრებულში: ტურავა, სისხლის სამართლის მეცნიერება, 325 და შემდეგი.

¹⁶⁷ დაწვრ. იხ. ავტორთა კოლექტივი, კერძო ნაწილი II, 272.

გამოცდილებასთან არ მოდის წინააღმდეგობაში და განსაკუთრებულ თავისებურებებს არ შეიცავს. თუმცა, ამასთანავე, გასარკვევია ის საკითხი, თუ რა ხარისხით არის შესაძლებელი მისი საშუალებით ევროპული ინტერესების დაცვა.

თავი 4. ევროკავშირის სტრუქტურა და მისი განსხვავება ევროსაზოგადოებასთან

§ 1. ევროკავშირის ორგანოები

აღნიშნულ თავში მოკლედ იქნება განხილული ევროკავშირის იმ ორგანოების ფუნქციები და შექმნის წესი, რომლებიც გავლენას ახდენენ სისხლისსამართლებრივ პროცესებზე. **118**

I. ევროპარლამენტი

ევროკავშირის შესახებ ხელშეკრულების მე-14 მუხლი ევროპარლამენტს ევროკავშირის (მინისტრთა) საბჭოსთან ერთად საკანონმდებლო ორგანოდ მიხსენიებს, რომელიც ევროკავშირის მოქალაქეების მიერ აირჩევა 5 წლის ვადით წევრ სახელმწიფოებში. მას საკანონმდებლოსთან ერთად მაკონტროლებელი ფუნქციაც გააჩნია, მათ შორის მასში იგულისხმება ევროკომისიის პრეზიდენტის არჩევა (მუხ. 14 ნაწ. 1). **119**

საინტერესოა ის, რომ ევროპარლამენტი არ წარმოადგენს ცალკეული წევრი სახელმწიფოების მოქალაქეებს, არამედ ევროკავშირის მოქალაქეებს.¹⁶⁸ ეს მკვეთრად ჩანს ლისაბონის ხელშეკრულებაში, კერძოდ ევროკავშირის შესახებ ხელშეკრულების მეორე ნაწილში, სადაც ხაზგასმულია, რომ პარლამენტი შედგება ევროკავშირის მოქალაქეების წარმომადგენლებისგან.¹⁶⁹ ეს არ არის მხოლოდ სიმბოლური დატვირთვის მატარებელი ტექსტი, არამედ მიუთითებს იმაზე, რომ მიუხედავად ევროკავშირის, როგორც ერთიანი სახელმწიფოს არარსებობისა, გარკვეული ფედერალიზაციის ნიშნები შეინიშნება.¹⁷⁰ ასევე, ეს იმასაც ნიშნავს, რომ ევროპარლამენტარები გადაწყვეტილებების მიღებისას არა ვიწრო ნაციონალური ინტერესებით უნდა ხელმძღვანელობდნენ, არამედ საერთო ევროპულით. **120**

განსხვავებით ნაციონალური პარლამენტებისგან, ევროპარლამენტი არ არის ერთადერთი საკანონმდებლო ორგანო. მასთან ერთად ამ ფუნქციას ითავსებს ევროკავშირის (მინისტრთა) საბჭო (ევროკავშ. **121**

¹⁶⁸ Oppermann/Classen/Nettesheim, Europarecht, § 5 Rn. 24.

¹⁶⁹ Oppermann/Classen/Nettesheim, Europarecht, § 5 Rn. 24.

¹⁷⁰ Oppermann/Classen/Nettesheim, Europarecht, § 5 Rn. 24.

საქმ. წესის შეს. ხელშ. მუხ. 294). გარდა ამისა, მას არც საკანონმდებლო ინიციატივის უფლება აქვს, ეს ევროკომისიის კომპეტენციაში შედის (ევროკავშ. საქმ. წესის შეს. ხელშ. მუხ. 294, აბზ. 2). მიუხედავად ამ შეზღუდვებისა, ევროპარლამენტი ლისაბონის ხელშეკრულების ძალაში შესვლის შემდეგ ბევრად უფრო გაძლიერდა.¹⁷¹ მანამდე მისი საკანონმდებლო ფუნქციები აზრის დაფიქსირებით თუ შემოიფარგლებოდა.

122 დღეისათვის ევროპარლამენტთან მიმართებაში სამი ფაქტორის ხაზგასმა შეიძლება: პირველი – ის არის მკვეთრად დამოუკიდებელი ევროკომისიისა და ევროკავშირის საბჭოსაგან, რაც გამოიხატება თუნდაც იმაში, რომ შეიძლება სულაც არ გაიზიაროს მათი პოზიცია; მეორე – ძირითადი დისკუსიების და გადასაწყვეტ საკითხებზე გადაწყვეტილებების მიღების (წინასწარი) ტვირთის გადატანა ქვეკომიტეტებზე, სადაც ფაქტიურად წინასწარ ხდება პოზიციების ჩამოყალიბება-შეჯერება და არა პლენარულ სხდომებზე და მესამე – მაკონტროლებელი ფუნქცია.¹⁷²

123 რაში გამოიხატება კონკრეტულად მაკონტროლებელი ფუნქციები? ეს გამოიხატება იმაში, რომ ევროკომისია ვალდებულია ევროპარლამენტის წინაშე წარადგინოს ანგარიშები. უკიდურეს შემთხვევაში კომისიის წინააღმდეგ ნდობის საკითხის დაყენებაც შეიძლება. ამასთანავე ევროპარლამენტს შეუძლია მიმართოს ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოს რომელიმე აქტის ბათილად ცნობის ან სხვა ორგანოს უმოქმედობის გამო.¹⁷³

124 მართალია, უმეტეს შემთხვევაში საკანონმდებლო პროცესი ევროკავშირის ფარგლებში პარლამენტის ჩართულობით ხორციელდება, თუმცა, არსებობს ზოგიერთი გამონაკლისიც, მაგრამ ამ დროსაც პარლამენტს გააჩნია შესაძლებლობა, დააფიქსიროს საკუთარი აზრი და თავისი ავტორიტეტით გავლენა მოახდინოს პროცესებზე.¹⁷⁴

¹⁷¹ Oppermann/Classen/Nettesheim, Europarecht, § 5 Rn. 42.

¹⁷² Kluth, კომენტარებში: Calliess/Ruffert, EUV/AEUV, Art. 14 EUV, Rn. 45.

¹⁷³ Kluth, კომენტარებში: Calliess/Ruffert, EUV/AEUV, Art. 14 EUV, Rn. 14 ff.

¹⁷⁴ Kluth, კომენტარებში: Calliess/Ruffert, EUV/AEUV, Art. 14 EUV, Rn. 19.

II. ევროკავშირის საბჭო

ევროკავშირთან დაკავშირებით უნდა აღინიშნოს, რომ მის ფარგლებში მოქმედებს ორი საბჭო – სახელმწიფოს მეთაურთა საბჭო და (მინისტრთა) საბჭო. მათი ევროსაბჭოში აღრევა არ უნდა მოხდეს, ვინაიდან ევროსაბჭო სულ სხვა ორგანიზაცია და ევროპული გაერთიანებაა და ევროკავშირის საბჭოებთან კავშირი არ აქვს. 125

ევროკავშირის საბჭო შედგება წევრი სახელმწიფოების მეთაურებისგან და ის არ იღებს გადაწყვეტილებებს ყოველდღიურ საკითხებზე. ის ევროკავშირის ფარგლებში ზოგად პრიორიტეტებს ადგენს და სტრატეგიულ გადაწყვეტილებებს იღებს (ევროკ. შეს. ხელშ. მუხ. 15, აბზ. 1). აღნიშნული საბჭოს თავმჯდომარეს ირჩევენ თვითონ წევრები ორწლინახვერის ვადით, რომლის გაგრძელება ერთხელ შეიძლება. ის წარმართავს საბჭოს შეხვედრებს, ხელს უწყობს კონსენსუსის მიღწევას და ა.შ. (ევროკ. შეს. ხელშ. მუხ. 15, აბზ. 5). ევროკავშირის საბჭოს შემადგენლობაში სახელმწიფოს მეთაურებისა და უშუალოდ საბჭოს თავმჯდომარის გარდა შედის ევროკომისიის თავმჯდომარე და ევროკავშირის უმაღლესი წარმომადგენელი საგარეო და უსაფრთხოების საკითხებში (ევროკ. შეს. ხელშ. მუხ. 15, აბზ. 2). 126

მართალია, ევროკავშირის საბჭო, ერთი შეხედვით, ზოგადი კომპეტენციებით გამოირჩევა, მაგრამ პრაქტიკაში მისი გადაწყვეტილებები მნიშვნელოვანი იმპულსების მიმცემი იყო ევროკავშირისთვის, მაგ. თუნდაც ფინანსური კრიზისის დაძლევის თუ ახალი წევრი სახელმწიფოების მიღების დროს, როდესაც, ხშირად, მინისტრებისგან შემდგარ საბჭოებში კომპრომისის მიღწევა შეუძლებელი იყო.¹⁷⁵ 127

საბჭო, იგივე მინისტრთა საბჭო, განსხვავებით სახელმწიფოს მეთაურთა საბჭოსაგან, ევროპარლამენტთან ერთად (თანა)საკანონმდებლო ორგანოს ფუნქციას ასრულებს და ასე ვთქვათ, ყოველდღიურ პროცესებში არის ჩართული (ევროკ. შეს. ხელშ. მუხ. 16, აბზ. 1). ის შედგება წევრი სახელმწიფოების წარმომადგენელი მინისტრებისგან, რომლებსაც მინიჭებული აქვთ უფლებამოსილება, ისარგებლონ ხმის უფლებით შესაბამისი სახელმწიფოს სახელით (ევროკ. შეს. ხელშ. მუხ. 16, აბზ. 2). 128

სისხლისსამართლებრივი თვალსაზრისით ჩვენთვის საბჭო, როგორც 129

¹⁷⁵ Bergmann, Handlexikon der Europäischen Union, E, Europäischer Rat, IV.

(თანა)კანონმდებელი, იმ კონტექსტში არის განსაკუთრებით საინტერესო, რომ სისხლისსამართლებრივი შინაარსის დირექტივების გამოცემის პროცესში (ევროკ. საქმ. წესის შეს. ხელშ. მუხ. 83) მის ნებისმიერ წევრს აქვს უფლება დაბლოკოს დირექტივის გამოცემის პროცესი, ვინაიდან ის შიდა სამართლის ძირითად ასპექტებს შეიძლება შეეხოს.

III. ევროკომისია

- 130** ევროკომისია, გასხვავებით ევროკავშირის სხვა ორგანოებისგან, მთავრობას შეგვიძლია შევადაროთ, რომელიც პასუხისმგებელია აღმასრულებელი ფუნქციების განხორციელებაზე. მისი კომპეტენციები მოცემულია ევროკავშირის შესახებ ხელშეკრულების მე-17 მუხლში, რომლის თანახმადაც მას საკანონმდებლო ინიციატივების უფლებაც გააჩნია, კერძოდ, როგორც წესი, გარკვეული გამონაკლისების გარდა, ინიციატივებს სწორედ ეს ორგანო აყენებს (მუხ. 17, აბზ. 2). მას, გარკვეულწილად, საკანონმდებლო ინიციატივების მონოპოლია აქვს მინიჭებული.¹⁷⁶ ევროკომისია პასუხისმგებელია სახელმწიფოების მხრიდან ლისაბონის ხელშეკრულებით გათვალისწინებული ვალდებულებების შესრულებაზე. მართალია, ის უშუალოდ არ ახორციელებს სასამართლო ფუნქციებს, თუმცა, ვალდებულია საჭიროების შემთხვევაში ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოსადმი მიმართვებით გააკონტროლოს ხელშეკრულებების დაცვა.¹⁷⁷
- 131** ევროკომისია ასევე უფლებამოსილია მიმართოს სახელმწიფოს მეთაურთა საბჭოს იმ შემთხვევაში, თუ რომელიმე წევრ სახელმწიფოში ევროკავშირის სამართლით გარანტირებული ძირითადი პრინციპებიდან მნიშვნელოვან გადახვევას აქვს ადგილი, რაც შემდეგ, ამ წევრი სახელმწიფოს გარკვეული უფლებების შეზღუდვამდე შეიძლება მივიდეს, მაგ. ხმის უფლების შეჩერებამდე საბჭოში (ევროკ. შეს. ხელშ. მუხ. 7).

¹⁷⁶ Martenczuk, კომენტარებში: Grabitz/Hilf/Nettesheim, Das Recht der Europäischen Union, Art. 17 EUV, Rn. 29.

¹⁷⁷ Martenczuk, კომენტარებში: Grabitz/Hilf/Nettesheim, Das Recht der Europäischen Union, Art. 17 EUV, Rn. 9.

ევროკავშირის შესახებ ხელშეკრულების მე-17 მუხლი მისი არჩევისა და შემადგენლობის საკითხებსაც აწესრიგებს. ევროკომისია შედგება ევროკომისრებისა და კომისიის პრეზიდენტისგან/თავმჯდომარისგან. მათი უფლებამოსილება განისაზღვრება 5 წლის ვადით. ევროკომისიის თავმჯდომარის კანდიდატურას სახელმწიფოს მეთაურთა საბჭო წარუდგენს ევროპარლამენტს, რომელიც უმრავლესობის პრინციპით ნდობას უცხადებს მას. ამაში იგულისხმება ევროკომისიის მთლიანი შემადგენლობა. საინტერესოა ის, რომ საბჭომ უნდა გაითვალისწინოს საპარლამენტო არჩევნებში დამდგარი შედეგები, ანუ, მაგ. თუ კონსერვატორები პირველ ადგილზე გავიდნენ, თავმჯდომარის კანდიდატურაც მათი რიგებიდან შეირჩევა. ევროკომისიის პრეზიდენტს, თავის მხრივ, უფლება აქვს რომელიმე ევროკომისარი გაათავისუფლოს თანამდებობიდან. რაც შეეხება უშუალოდ ევროკომისრების კანდიდატურებს, მათი შერჩევა ხდება როტაციის პრინციპით, რათა წარმოდგენილი იყოს ევროკავშირის ყველა სახელმწიფო.

IV. ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლო

ევროკავშირის ორგანოების ჩამონათვალში მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოს, რომელსაც ევროკავშირის შესახებ ხელშეკრულების მე-19 მუხლი ეთმობა. სწორედ აღნიშნული სასამართლოა კომპეტენტური ევროკავშირის სამართლის განმარტებაზე თუ ხელშეკრულებების შესრულების კონტროლზე. კონკრეტულად ამაში იგულისხმება: ევროკავშირის პრიმერული სამართალი (ხელშეკრულებები), ევროკავშირის სეკუნდარული სამართალი (ხელშეკრულებების საფუძველზე გამოცემული აქტები), კავშირის მიერ დადებული საერთაშორისო ხელშეკრულებები ან ნევრი სახელმწიფოების მიერ დადებული ის საერთაშორისო შეთანხმებები, რომლებიც ევროკავშირის კომპეტენციაში ექცევა, ევროკავშირის ჩვეულებითი სამართალი.¹⁷⁸

132

ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლო შედგება სამი ნაწილისგან: სპეციალური პალატები, სასამართლო (ყოფილი პირვე-

133

¹⁷⁸ Gaitanides, კომენტარები: von der Groeben/Schwarze/Hatje, Europäisches Unionsrecht, Art. 19 EUV, Rn. 12.

ლი ინსტანცია) და მეორე ინსტანცია, ანუ რეალურად ორი ინსტანცია მოქმედებს.¹⁷⁹ სასამართლოზე საუბრისას ტერმინოლოგიური გაუგებრობების თავიდან ასაცილებლად, როგორც წესი, გამოიყენება ზოგადი დასახელება – ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლო,¹⁸⁰ რასაც აღნიშნული სახელმძღვანელოც მიყვება.

134 ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლო შედგება იმდენი მოსამართლისგან, რამდენი წევრი სახელმწიფოც შედის კავშირში, ანუ, ამჟერად 28 (ევროკ. შეს. ხელშ. მუხ. 19, აზზ. 2). მოსამართლეებს თავიანთ საქმიანობაში ეხმარება რვა ე.წ. გენერალური ადვოკატი, რომლებიც საქმესთან დაკავშირებით საკუთარ შეფასებას წარადგენენ ხოლმე. ისინი საქმის გარშემო სამართლებრივ ექსპერტიზას ახდენენ ევროკავშირის სამართლიდან გამომდინარე და არცერთ მხარეს არ წარმოადგენენ, თუმცა, მოსამართლის მსგავსი უფლებამოსილებებით სარგებლობენ (მაგ. შეკითხვების დასმის უფლება).¹⁸¹

135 მოსამართლეებისა და ადვოკატების შერჩევა ხდება სახელმწიფოს მთავრობების შეთანხმების საფუძველზე, თუმცა, გადანაცვეტილების მიღებამდე კანდიდატების მოსმენა ხდება სპეციალური კომიტეტის წინაშე.¹⁸² ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოს წესდების თანახმად მოსამართლეები სარგებლობენ იმუნიტეტით; მათ აკრძალული აქვთ სასამართლოს მიღმა ნებისმიერი ანაზღაურებადი თუ არაანაზღაურებადი საქმიანობა, გარდა საბჭოს მიერ მიცემული საგამონაკლისო ნებართვის არსებობისა (წესდების მე-3-4 მუხლები).

136 კონკრეტულ სარჩელებს რაც შეეხება, სასამართლო განიხილავს საქმეებს შემდეგი კატეგორიების მიხედვით:

- **წინასწარი წარმოება** – ამ დროს წევრი სახელმწიფოს ნებისმიერ სასამართლოს შეუძლია მიმართოს საქმის განხილვისას ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოს, თუ ჩათვლის, რომ ესა თუ ის ევროპული ნორმა განმარტებას საჭიროებს.¹⁸³ კონსტრუქცია შეიძლება შემდეგნაირად გამოიყურებოდეს: მაგ. ესპანეთის რომელიმე რეგიონის პირველი ინსტანციის სასამართლო განიხილავს საქმეს, რომლის გადასანაცვეტადაც სჭირდება ერთ-ერთი ევროკავში-

¹⁷⁹ Streinz/Ohler/Herrmann, Der Vertrag von Lissabon zur Reform der EU, 3. Auflage 2010, § 5, VIII. Wegener, კომენტარებში: Calliess/Ruffert, EUV/AEUV, Art. 19 EUV, Rn. 6.

¹⁸¹ Rengeling/Kotzur, კომენტარებში: Rengeling/Middeke/Gellermann, Handbuch des Rechtsschutzes, § 3, Rn. 12.

¹⁸² Rengeling/Kotzur, კომენტარებში: Rengeling/Middeke/Gellermann, Handbuch des Rechtsschutzes, § 3, Rn. 10.

¹⁸³ Huber, კომენტარებში: Streinz, EUV/AEUV, 2. Auflage 2012, Art. 19 EUV, Rn. 40 ff.

რის აქტი (მაგ. დირექტივა), თუმცა, მის შენაარსსა და განმარტებაზე კითხვები გაუჩნდა. ასეთ დროს მას შეუძლია მიმართოს ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოს და შემდეგ მისი გადაწყვეტილების საფუძველზე მიიღოს ადგილზე თავისი გადაწყვეტილება (ევროკ. საქმ. ნესის შეს. ხელშ. მუხ. 267). არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლო არ გვევლინება როგორც ზემდგომი ინსტანცია. ის მხოლოდ განმარტებას ახდენს დასმული შეკითხვების მიხედვით. თუ ადგილობრივი სასამართლო ბოლო ინსტანციის სასამართლოა, მაშინ ის ვალდებულია მიმართოს ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოს. ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლო დაჩქარებული წესით იღებს გადაწყვეტილებას, თუ საქმე დაკავებულ პირს ეხება.

- **წარმოება ხელშეკრულების დარღვევის შესახებ** – ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულება (მუხ. 258-259) ევროკომისიასა და წევრ სახელმწიფოებს აძლევს საშუალებას, მიმართონ სასამართლოს, თუ ჩათვლიან, რომ რომელიმე წევრი სახელმწიფო არ ასრულებს ხელშეკრულებებით ნაკისრ ვალდებულებებს (მაგ. არ ხდება დირექტივის იმპლემენტაცია). თუმცა, სანამ სასამართლოსადმი მიმართვა მოხდება, მანამდე მათ ეძლევათ გარკვეული ვადა საკუთარი პოზიციის დასაფიქსირებლად. რეალურად ამ პროცესებს ევროკომისია წარმართავს, რომელიც თავისი ინიციატივით, სახელმწიფოს მიმართვის ან მოქალაქეები საჩივრების საფუძველზე ახორციელებს¹⁸⁴. დავების უმეტესობა სასამართლომდე არც მიდის, ვინაიდან ევროკომისიის მიერ მიცემული ვადის ფარგლებში (როგორც წესი 2 თვე), სახელმწიფოები ახდენენ რეაგირებას. უკიდურეს შემთხვევაში სასამართლოს მიერ ხდება სახელმწიფოებისათვის ფინანსური სანქციების დაკისრება.¹⁸⁵

- **წარმოება ბათილად ცნობის შესახებ** – ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების 263-ე მუხლი ევროკავშირის ორგანოებს, წევრ სახელმწიფოებს ფიზიკურ და იურიდიულ პირებს აძლევს საშუალებას, მიმართონ სასამართლოს ევროკავშირის სამართლებრივი აქტების ბათილად ცნობის თაობაზე. წარმოების ეს ფორმა გარკვეულწილად შეგვიძლია საკონსტიტუციო სასამართლოებში მიმდინარე ორგანოთა შორის კომპეტენციების განაწი-

¹⁸⁴ Burgi, კომენტარებში: Rengeling/Middeke/Gellermann, Handbuch des Rechtsschutzes, § 6, Rn. 2.

¹⁸⁵ დანვრ. იხ. https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/overview-law-making-process/applying-eu-law/monitoring-implementation-eu-directives/infringement-procedure_de#formal-procedure (ნანახია 10.7.2017).

ლებაზე მიმდინარე დავებს შევადაროთ.¹⁸⁶ თუმცა, ამავდროულად, ფიზიკური და იურიდიული პირების ჭრილში, რომლებსაც უშუალო შემხებლობის შემთხვევაში შეუძლიათ ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოს მიმართონ, ეს ინდივიდუალურ კონსტიტუციურ სარჩელს ემსგავსება.¹⁸⁷

- **წარმოება უმოქმედობის შესახებ** – ეს ფორმა ხელშეკრულების დარღვევის გამო წარმოების ერთ-ერთი ქვეფორმაა, ვინაიდან ევროკავშირის პრიმერული სამართლის დარღვევა როგორც მოქმედებით, ასევე უმოქმედობით არის შესაძლებელი, კერძოდ, თუ რომელიმე ორგანო არ განახორციელებს სავალდებულო ქმედებას, მაგ. არ გამოსცემს სამართლებრივ აქტს.¹⁸⁸ სარჩელი შეიძლება მიმართული იყოს ევროკავშირის ნებისმიერი ორგანოს მიმართ, ხოლო სარჩელის შეტანის უფლება აქვთ, როგორც უშუალოდ ორგანოებს, ფიზიკურ და იურიდიულ პირებს, ასევე ნევრ სახელმწიფოებს (ევროკ. საქმ. წესის შეს. ხელშ. მუხ. 267).

§ 2. ევროსაბჭო და მისი არსი

- 137** ევროკავშირთან შედარებით ევროსაბჭო უფრო მეტ სახელმწიფოს აერთიანებს (47), მათ შორის საქართველოს და ის განსხვავებულ პრინციპებზე არის დაფუძნებული. ევროგაერთიანებების შექმნის დროს ძირითადი ამოსავალი წერტილი იყო ერთიანი ეკონომიკური სივრცის შექმნა, რომელსაც თავისთავად დაუკავშირდა სამართალი და სხვა საკითხები, ევროსაბჭო კი თავიდანვე ადამიანის უფლებების დაცვის მიზნით შეიქმნა 1949 წელს.¹⁸⁹ ევროსაბჭოს გავლენები სისხლის სამართალზე მნიშვნელოვანია. განსაკუთრებით აღსანიშნავია ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა ევროპული კონვენცია, რომელიც ისეთ საკითხებს ეხება, როგორიცაა წამების აკრძალვა, სამართლიანი სასამართლოს უფლება, სიცოცხლის უფლება,

¹⁸⁶ Dörr, კომენტარებში: Grabitz/Hilf/Nettesheim, Das Recht der Europäischen Union, Art. 263 AEUV, Rn. 2.

¹⁸⁷ Dörr, კომენტარებში: Grabitz/Hilf/Nettesheim, Das Recht der Europäischen Union, Art. 263 AEUV, Rn. 2.

¹⁸⁸ Dervisopoulos, კომენტარებში: Rengeling/Middeke/Gellermann, Handbuch des Rechtsschutzes, Art., § 8 Rn. 2.

¹⁸⁹ Bergmann, Handlexikon der Europäischen Union, E, Europarat.

ორმაგი დასჯის აკრძალვა და ა.შ. ევროსაბჭოს სტანდარტები პირდაპირ აისახება ქართულ სამართლებრივ თუ პრაქტიკულ რეალობაზე, წინააღმდეგ შემთხვევაში შესაძლებელია ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოსადმი მიმართვა.

I. ევროსაბჭოს ორგანოები

ევროსაბჭოს სტრუქტურაში შედის რამდენიმე ორგანო, რომლებსაც მოკლედ შევხებით. **მინისტრთა კომიტეტი** შედგება წევრი სახელმწიფოების საგარეო საქმეთა მინისტრებისა და მათი მოადგილეებისგან, რომელიც საკუთარი ან საპარლამენტო ასამბლეის ინიციატივით დგამს ევროსაბჭოს მიზნების მისაღწევად საჭირო ნაბიჯებს (მათ შორის კონვენციების მიღება, ადამიანის უფლებების დაცვის მდგომარეობა სახელმწიფოებში).¹⁹⁰ რაც შეეხება **საპარლამენტო ასამბლეას**, ის შედგება წევრი სახელმწიფოების საპარლამენტო დელეგაციებისგან და მას სათათბირო ფუნქცია გააჩნია, ანუ გაცემს მხოლოდ რეკომენდაციებს, თუმცა, ეს რეკომენდაციები მინისტრთა კომიტეტისთვის შეიძლება გახდეს იმის საფუძველი, რომ მან თავის მხრივ მიმართოს რეკომენდაციებით წევრ სახელმწიფოებს.¹⁹¹

როგორც ვხედავთ, კომიტეტიც და საპარლამენტო ასამბლეაც რადიკალურად განსხვავდება თავისი ფუნქციებით და სტრუქტურით ევროკავშირის ორგანოებისგან. ევროკავშირის ორგანოებს უფრო მეტი კომპეტენციები და წევრ სახელმწიფოებზე ზემოქმედების ეფექტური საშუალებები გააჩნიათ. თუნდაც იგივე ევროკავშირის პარლამენტი, განსხვავებით ევროსაბჭოს საპარლამენტო ასამბლეისგან, მუდმივმოქმედი ორგანოა, რომელსაც საკანონმდებლო ფუნქციები გააჩნია და არჩევნების წესით კომპლექტდება; ის არ არის დამოკიდებული წევრი სახელმწიფოების პარლამენტებზე. ევროსაბჭოს საპარლამენტო ასამბლეა კი წევრი სახელმწიფოებიდან დროებით წარგზავნილი საპარლამენტო დელეგაციებისგან შედგება.

ადამიანის უფლებათა კომისარი – ეს თანამდებობა ევროსაბჭო- 140

¹⁹⁰ http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/001?_coeconventions_WAR_coeconventionsportlet_languageId=de_DE (ნანახია 11.7.2017).

¹⁹¹ Bergmann, Handlexikon der Europäischen Union, E, Europarat.

ში 1999 წლიდან იქნა შემოღებული; კომისარს 6 წლის ვადით ირჩევს საპარლამენტო ასამბლეა და მისი ფუნქციაა ადამიანის უფლებების დაცვის კუთხით არსებულ მდგომარეობაზე შეფასებების გაკეთება და საზოგადოების ყურადღების მიქცევა; ნევრ სახელმწიფოებში მონიტორინგის განხორციელება;¹⁹² მასვე შეუძლია ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს სხდომებში მიიღოს მონაწილეობა ან წარადგინოს წერილობითი კომენტარების წარდგენა.¹⁹³

II. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო

- 141** ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, რომელიც სტრასბურგშია განთავსებული, თავისი გადაწყვეტილებებით მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ქართულ (სისხლის) სამართალზე. მართალია, ისიც არ წარმოადგენს ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოს მსგავსად, ზემდგომ ინსტანციას, თუმცა, მისი გადაწყვეტილებების შესრულება ევროსაბჭოს ნევრ სახელმწიფოებში შესასრულებლად სავალდებულოა.
- 142** სასამართლო 1959 წელს შეიქმნა და მისი პრაქტიკა ადამიანის უფლებათა ევროპულ კონვენციას ცოცხალ ორგანიზმად აქცევს, რის შესაბამისადაც მთავრობები ვალდებული ხდებიან შეცვალონ კანონმდებლობა ან პრაქტიკა მრავალ სფეროში.¹⁹⁴ ყველაზე მნიშვნელოვანი მომენტი არის ის, რომ მოქალაქეებს ინდივიდუალურად, შიდასახელმწიფოებრივ დონეზე არადამაკმაყოფილებელი გადაწყვეტილებების მიღების შემთხვევაში, შეუძლიათ პირდაპირ აღნიშნულ სასამართლოს მიმართონ კონვენციით გარანტირებული უფლებების დაცვაზე აპელირებით და ასე ვთქვათ, გარედან აიძულონ შიდასახელმწიფოებრივი სტრუქტურები, შეცვალონ არსებული პრაქტიკა.¹⁹⁵
- 143** სარჩელებთან დაკავშირებით სასამართლოს კომპეტენცია მოცემულია ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა ევროპული კონვენციის 33-ე და შემდეგ მუხლებში. მას შეუძლია მიმართონ რო-

¹⁹² <http://www.coe.int/ru/web/commissioner/mandate>(ნანახია 12.7.2017).

¹⁹³ Bergmann, Handlexikon der Europäischen Union, E, Europarat.

¹⁹⁴ <http://www.coe.int/ka/web/tbilisi/europeancourtsofhumanrights>(ნანახია 12.7.2017).

¹⁹⁵ Meyer-Ladewig/Petzold, NJW 2009, 3749.

გორც ნევრმა სახელმწიფოებმა, ასევე ფიზიკურმა პირებმა, არასამთავრობო ორგანიზაციებმა და ცალკეულ პირთა ჯგუფებმა, თუ ისინი თვლიან, რომ დარღვეულია კონვენციით ან მისი ოქმებით გარანტირებული უფლებები.¹⁹⁶

საჩივრის წარდგენა სასამართლოში ხდება წერილობითი ფორმით, სასამართლოს მიერ შემუშავებული ოფიციალური ფორმის შევსების გზით, რომელიც ქართულ ენაზეც არის ხელმისაწვდომი.¹⁹⁷ უნდა აღინიშნოს, რომ სარჩელების დაახლოებით 90% დაუშვებლობის გამო საერთოდ არ მიიღება წარმოებაში.¹⁹⁸ საქმის მოსარჩელის სასარგებლოდ გადაწყვეტის შემთხვევაში სასამართლო თავისი გადაწყვეტილებით ადგენს კონვენციის დარღვევის ფაქტს, რის საფუძველზეც დაზარალებულის სასარგებლოდ მოპასუხეს შესაძლოა კომპენსაციის გადახდა დაეკისროს.¹⁹⁹ ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს არ შეუძლია პირდაპირ გააუქმოს გასაჩივრებული შიდასახელმწიფოებრივი გადაწყვეტილებები, თუმცა, კონვენციის 46-ე მუხლიდან გამომდინარე, სახელმწიფოები ვალდებული არიან გამოასწორონ კონვენციის დარღვევის ფაქტი. აღსრულებაზე ზედამხედველობას ახორციელებს მინისტრთა კომიტეტი. მაგალითად, საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 310-ე მუხლში პირდაპირ წერია შემდეგი: განაჩენი ახლად გამოვლენილ გარემოებათა გამო გადაისინჯება, თუ არსებობს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილება (განჩინება), რომელმაც დაადგინა კონვენციის ან მისი ოქმების დარღვევა ამ საქმესთან დაკავშირებით და გადასასინჯი განაჩენი ამ დარღვევას ეფუძნება.²⁰⁰

მოკლედ რომ შევხვთ სასამართლოს დაკომპლექტების წესს, უნდა აღინიშნოს, რომ ის არის კონვენციის და არა ევროსაბჭოს ორგანო პირდაპირი გაგებით (კონვენციის მუხ. 19). თითო ნევრი სახელმწიფოდან თითო მოსამართლეა მასში წარმოდგენილი (მუხ. 20), რომელსაც სახელმწიფოდან წარგზავნილი სამი კანდიდატიდან ხმათა უმრავლესობით ირჩევს საპარლამენტო ასამბლეა ექვსი წლის ვადით (მუხ.

¹⁹⁶ სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების მოძიება, მათ შორის ქართულ ენაზე, შესაძლებელია ოფიციალურ საძიებო სისტემაში <http://hudoc.echr.coe.int>.

¹⁹⁷ [{,sort":\["title Ascending"\],"contentlanguage":\["GEO"\]}](http://www.echr.coe.int/sites/search_eng/pages/search.aspx#) (ნანახია 12.7.2017); ამავე საიტზე იხ. პრაქტიკული სახელმძღვანელო დასაშვებობის კრიტერიუმების შესახებ (2011).

¹⁹⁸ Meyer-Ladewig/Petzold, NJW 2009, 3751.

¹⁹⁹ Meyer-Ladewig/Petzold, NJW 2009, 3751.

²⁰⁰ მსგავსი მიდგომაა გერმანიაშიც (§ 359 Nr. 6 StPO).

22). კანდიდატები უნდა ხასიათდებოდნენ მაღალი ზნეობრივი თვისებებით, უნდა ფლობდნენ მაღალი სამოსამართლო თანამდებობის დასაკავებლად აუცილებელ კვალიფიკაციას, ან იყვნენ აღიარებული კომპეტენტურობის მქონე სამართალმცოდნეები (მუხ. 21). როგორც ვხედავთ, დადგენილი კრიტერიუმები საკმაოდ ზოგადია და კანდიდატების წარდგენა თვითონ წევრ სახელმწიფოზეა დამოკიდებული. საქართველოს შემთხვევაში ჰქონდა უკვე ადგილი პრეცედენტს, როდესაც 2017 წელს წარდგენილი სამივე კანდიდატი დაწუნებულ იქნა საპარლამენტო ასამბლეის მოსამართლეთა შერჩევის კომიტეტის მიერ, ვინაიდან ისინი არ იყვნენ საკმარისად კვალიფიციური და ახალი კანდიდატების წარდგენა გახდა აუცილებელი.²⁰¹ ანუ, წევრ სახელმწიფოში შესაძლებელია შერჩეულ იქნას კანდიდატები და ისინი ჩაითვალოს შესაბამისად კვალიფიციურებად (თუნდაც პოლიტიკური გავლენების დამსახურებით), თუმცა, ევროსაბჭოს დონზე მერე მათი კანდიდატურები მაინც არ იქნას მხარდაჭერილი.

დასკვნა

- 146** ევროკავშირისა და ევროსაბჭოს მცირე სტრუქტურული მიმოხილვა თვალნათლივ გვიჩვენებს მათ ერთმანეთისგან სრულიად განსხვავებულ ბუნებას. მართალია, ევროკავშირის ყველა წევრი სახელმწიფო ამავდროულად ევროსაბჭოს წევრიც არის, თუმცა, ამ გაერთიანებების მხრიდან გავლენები შიდასახელმწიფოებრივ სამართალზე სხვადასხვა სამართლებრივ საფუძვლებს ემყარება. ევროკავშირი კვაზი-ფედერალურად არის მოწყობილი, სადაც საკითხების გარკვეული ნაწილი ადგილობრივი დონიდან ევროკავშირის ორგანოებზე არის დელეგირებული, ხოლო ევროსაბჭო მსგავსი „ცენტრალიზაციით“ არ გამოირჩევა. შესაბამისად, ევროსაბჭოს მხრიდან დარღვევებზე რეაგირების მექანიზმებიც უფრო ნაკლებად მკვეთრი და ქმედითია, ვიდრე ეს ევროკავშირის შემთხვევაშია.

²⁰¹ <http://civil.ge/geo/article.php?id=30981&search=> (ნანახია 12.7.2017).

თავი 5. ევროკავშირის სამართლის გავლენები ნაციონალურ სამართალზე

§ 1. ევროკავშირის სამართლისა და ნაციონალური სამართლის ურთიერთმიმართება

ევროკავშირის სამართალსა და ცალკეული სახელმწიფოების სამართალს შორის ურთიერთმიმართების საკითხის გარკვევას სისხლის სამართლისათვის ფუნდამენტური მნიშვნელობა გააჩნია.²⁰² ამ კონტექსტში უპირატესობის თემასთან დაკავშირებით ევროგაერთიანების დაფუძნებიდან მოყოლებული უამრავი დისკუსია გამართულა.²⁰³ ამავდროულად, დისკუსიებში ისიც გამოჩნდა, რომ ევროკავშირისა და მისი წევრი სახელმწიფოების სამართლებრივი სისტემები ერთმანეთთან მჭიდროდ არიან დაკავშირებულნი.²⁰⁴

147

ევროკავშირის სამართალი წარმოადგენს **ავტონომიურ მართლწესრიგს**. ის არც საერთაშორისო სამართალია და არც ნაციონალური. ევროკავშირის სამართალი დგას მისი წევრი სახელმწიფოების სამართლებრივი სისტემების გვერდით.²⁰⁵ ავტონომიურობის სტატუსთან მიმართებაში ჯერ კიდევ 1964 წელს ევროგაერთიანების სასამართლომ **Costa/ENEL-ის**²⁰⁶ საქმეზე გადაწყვეტილებაში დაადგინა, რომ (მაშინ მოქმედი) ხელშეკრულების საფუძველზე ავტონომიური წყაროდან გამომდინარე სამართალი შეიქმნა და წევრ სახელმწიფოებს არ ჰქონდათ უფლება, ევროგაერთიანების საწინააღმდეგო ღონისძიებების გატარებისა. მართალია, ევროკავშირის სამართლის წარმოშობა და განვითარება წევრი სახელმწიფოების ნებაზეა დამოკიდებული, თუმცა, ის მაინც დამოუკიდებელ ინსტიტუტად ჩამოყალიბდა. წევრმა სახელმწიფოებმა დათმეს გარკვეული უფლებამოსილებები და ევროგაერთიანებას გადასცეს.²⁰⁷ გაერთიანების სამართალს დღეისთვის პირდაპირი მოქმედების ძალა გააჩნია და ევროკავშირის მოქალაქეებს, წევრ სახელმწიფოებში არსებული რეგულაციების მიუხედავად, შეუძლიათ ადგილობრივი სასამართლოების წინაშე დააყენონ მათი უფლებების დაცვის საკითხი – მაგალითად, საქონლის

148

²⁰² Hecker, Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 1.

²⁰³ Streinz, Europarecht, § 3 Rn. 193.

²⁰⁴ Streinz, Europarecht, § 3 Rn. 193.

²⁰⁵ Satzger, ZStrR 2001, 96; Hecker, Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 1.

²⁰⁶ EuGHE 1964, 1270 ff. (Costa/ENEL).

²⁰⁷ Herdegen, Europarecht, § 6 Rn. 1 ff.

თავისუფალ მიმოსვლასთან დაკავშირებით.²⁰⁸

- 149** ევროკავშირის სამართალზე საუბრისას ერთმანეთისგან უნდა განვასხვავოთ პირდაპირი/უშუალოდ და არაპირდაპირ მოქმედების ძალის მქონე სამართალი. პირველი პირდაპირ გამომდინარეობს ევროკავშირის შესახებ ხელშეკრულებებიდან (მაგ. დადგენილება) და მას წევრ სახელმწიფოებში პირდაპირი მოქმედების ძალა გააჩნია. მსგავს ნორმებსა და წევრი სახელმწიფოების ცალკეულ ნორმებს შორის კოლიზიის წარმოშობის შემთხვევაში გასათვალისწინებელია როგორც ევროკავშირისა და ზოგადად ინტეგრაციის ინტერესები, ასევე მეორე მხარის ნაციონალური იდენტურობაც. აქედან გამომდინარე, კოლიზიის დროს ხდება ნაციონალური ნორმის არა ძალადაკარგულად გამოცხადება, არამედ უბრალოდ არ მოხდება მოცემულ კონკრეტულ საქმეზე მისი გამოყენება და ევროპული ნორმა ისარგებლებს უპირატესი გამოყენების უფლებით.²⁰⁹

§ 2. ევროკავშირის სამართლის უშუალოდ მოქმედების ძალა

- 150** ევროკავშირის სამართლის უშუალოდ მოქმედების ძალის პრინციპი ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ფაქტორია სამართლის ამ სფეროში. ეს გულისხმობს არამხოლოდ ევროპული ნორმების ნაციონალური სამართლის მიმართ უპირატესი გამოყენების უფლებას, არამედ იმასაც, რომ ისინი ყოველგვარი იმპლემენტაციის გარეშე იძენენ მოქმედების ძალას წევრ სახელმწიფოებში.²¹⁰ ეს შესაძლებლობა ევროგაერთიანების სასამართლომ გაერთიანების სამართლის მოქმედების ერთიანი სივრცის შექმნის აუცილებლობით დაასაბუთა.²¹¹ მისი განმარტებით, უშუალოდ მოქმედების ძალა გულისხმობს ევროკავშირის ნორმების თანაბარი ძალით მოქმედებას ყველა წევრ სახელმწიფოში მათი ძალაში შესვლიდან მოქმედების ვადის ამოწურვამდე.²¹² სწორედ უშუალოდ მოქმედების ძალა არის ერთ-ერთი უმთავრესი წინაპირობა ნაციონალური სისხლისსამართლებრივი სისტემების ევროპეიზაციის-

²⁰⁸ Satzger, ZStrR 2001, 96.

²⁰⁹ Hecker, Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 2; Satzger, ZStrR 2001, 97; Satzger, Europäisierung, 169.

²¹⁰ Satzger, Europäisierung, 38 ff.; შეად. Schröder კომენტარებში: Streinz, EUV/EGV, Art. 249 EGV, Rn. 37.

²¹¹ EuGHE 1964, 1251 (Costa/ENEL); Schröder, Europäische Richtlinien, 58.

²¹² EuGHE 1978, 643 ff („Simmenthal II“).

თვის.²¹³

ზოგადად, უნდა აღინიშნოს ის ფაქტი, რომ ევროკავშირის შესახებ არსებული ხელშეკრულებები და კავშირის ორგანოების მიერ გამოცემული ნორმები მიმართულია წევრი სახელმწიფოებისკენ, რათა მათ ესა თუ ის ამოცანა შეასრულონ, ან მიიღონ უფლება გარკვეული საკითხების გადასაწყვეტად. ამის შესაბამისად, ხდება ადგილობრივ დონეზე ნაციონალური ნორმების გამოცემა, ანუ ევროპული სამართლის იმპლემენტაცია და მოქალაქეები საკუთარი უფლებების დაცვისას სწორედ ამ ადგილობრივ ნორმებს ეყრდნობიან. სახელმწიფო მოხელეებიც მათზე არიან დამოკიდებულნი. სიტუაცია სრულიად იცვლება, როდესაც საქმე ეხება უშუალოდ მოქმედ ევროპულ სამართალს. ისინი ძალაში შესვლისთანავე იძენენ პირდაპირი მოქმედების ძალას და არ საჭიროებენ არავითარ დამატებით აქტებს ცალკეული ქვეყნების მხრიდან.²¹⁴

151

§ 3. ევროკავშირის მოქმედების ფორმები

ლისაბონის ხელშეკრულების მიღებით ერთიანი კავშირი შეიქმნა. განსხვავებები ევროგაერთიანებასა და ევროკავშირს შორის წარსულს ჩაბარდა, ხოლო სამართლის დაყოფა პრიმერულ (უშუალოდ მოქმედ) და სეკუნდარულ (პრიმერულიდან გამომდინარე) ნორმებად შენარჩუნებულ იქნა. ევროკავშირის **პრიმერული სამართალი** ეფუძნება ხელშეკრულებას ევროკავშირის შესახებ და ხელშეკრულებას ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ. ორივე მათგანს თანაბარი რანგი გააჩნია. ამას ემატება ხელშეკრულებებზე თანდართული ოქმები და დანართები.²¹⁵ ევროკავშირის შესახებ ხელშეკრულების 51-ე მუხლი პირდაპირ გვეუბნება, რომ ოქმები და დანართები ხელშეკრულებების შემადგენელი ნაწილები არიან. პრიმერული სამართალი ევროკავშირის სამართლის იერარქიაში ყველაზე მაღლა დგას და სეკუნდარული სამართლისათვის მასშტაბად გამოიყენება.²¹⁶ ხელშეკრულებების დაცვაზე კონტროლს ევროკავშირის სასამართლო ახორციელებს. მას შეუძლია გადაამოწმოს, შეესაბამებიან თუ არა ევროკავშირის სხვა

152

²¹³ Satzger, Europäisierung, 39.

²¹⁴ Jens, Strafrechtsanwender, 29; იხ. ასევე EuGHE 1963, 6 („Van Gend & Loos“).

²¹⁵ Streinz/Ohler/Hermann, Vertrag von Lissabon, 92 ff.

²¹⁶ Huber, Integration, § 8 Rn. 18.

სამართლებრივი აქტები პრიმერულ სამართალს. წევრ სახელმწიფოებს, ევროპარლამენტს, საბჭოს თუ კომისიას შეუძლიათ მიმართონ მას სარჩელით ხელშეკრულების დარღვევის გამო (ევროკ. საქმ. წესის შეს. ხელშ. მუხ. 263, აბზ. 2).

- 153** **სეკუნდარული სამართალი** მოიცავს ევროკავშირის იმ სამართლებრივ აქტებს, რომლებიც გამოიცემა ხელშეკრულებების ან სხვა სპეციალური უფლებამოსილების საფუძველზე.²¹⁷ ის ევროკავშირისთვის მოქმედების უმნიშვნელოვანესი ფორმაა და მოიცავს შემდეგ აქტებს: დადგენილება, დირექტივა, გადაწყვეტილება, რეკომენდაცია და დასკვნა (ევროკ. საქმ. წესის შეს. ხელშ. მუხ. 288, აბზ. 1).²¹⁸

I. დადგენილება

- 154** დადგენილებას საყოველთაო მოქმედების ძალა გააჩნია და წევრ სახელმწიფოებში პირდაპირ მოქმედებს (ევროკ. საქმ. წესის შეს. ხელშ. მუხ. 288, აბზ. 2). მოქმედების ამ ძალის გამო მას შიდასახელმწიფოებრივ კანონსაც ადარებენ.²¹⁹ ის ძალაში შესვლისთანავე განსაზღვრავს სახელმწიფოსა და ცალკეული პირების უფლება-მოვალეობებს.²²⁰
- 155** დადგენილება მისი უშუალოდ, პირდაპირი მოქმედების ძალის გამო *a priori* წევრი სახელმწიფოების სამართლისშემადგენელი ნაწილია. გამოქვეყნებისთანავე ის პირდაპირ იწყებს მოქმედებას და საჭირო არ არის იმპლემენტაციის პროცედურების გავლა.²²¹ იმპლემენტაცია ამ დროს სრულიად ზედმეტია და უფრო მეტიც, დაუშვებელიც კია, მაგრამ სახელმწიფო მაინც ვალდებულია, გარკვეული სხვა ფორმებით იმოქმედოს, თუ ეს დადგენილებაში ჩადებული მიზნის მისაღწევად

²¹⁷ Hecker, Europ. Strafrecht, § 4 Rn. 50; Herdegen, Europarecht, § 8 Rn. 34.

²¹⁸ ევროგაერთიანების შესახებ ადრე მოქმედი ხელშეკრულების 249-ე მუხლში გათვალისწინებული „გადაწყვეტილებისგან“ განსხვავებით ევროკ. საქმ. წესის შეს. ხელშ.-ის 288-ე მუხლის მე-4 აბზაცი არ შეიცავს იმის ვალდებულებას, რომ გადაწყვეტილება კონკრეტულადრესატს უნდა ეხებოდეს. შესრულების ვალდებულება კი უცვლელი დარჩა.

²¹⁹ Safferling, Int. Strafrecht, § 9 Rn. 83; Herdegen, Europarecht, § 8 Rn. 35.

²²⁰ Calliess/Ruffert, EUV/EGV, Art. 249 EGV, Rn. 42; Schroeder, კომენტარებში: Streinz, EUV/EGV, Art. 249 EGV, Rn. 57; EuGHE, 1971, 1049 („Politi/Italien“).

²²¹ Oppermann/Classen/Nettesheim, Europarecht, § 9 Rn. 78.

გახდება აუცილებელი.²²²

დადგენილებების წევრ სახელმწიფოებში უშუალოდ მოქმედების ძალა გარკვეულია, თუმცა, ეს გულისხმობს თუ არა უშუალოდ გამოყენების ძალას, ცალკე საკითხია. გასარკვევია, შესაძლებელია თუ არა კონკრეტული საქმეების პირდაპირ მათ საფუძველზე გადაწყვეტა.²²³ ყოველ ცალკეულ შემთხვევაში უნდა გაირკვეს, არის თუ არა ევროკავშირის დადგენილება სუბსუმციაუნარიანი და შიდასახელმწიფოებრივი სამართლოებისა და სხვა ორგანოებისთვის გამოსადეგი.²²⁴

156

გაბატონებული მოსაზრება ლისაბონის ხელშეკრულების მიღებამდე უარყოფდა დადგენილებების მეშვეობით სისხლისსამართლებრივი რეგულაციების გამოშვების შესაძლებლობას. განსაკუთრებულ დავას იწვევდა ადრე მოქმედი ევროგაერთიანების შესახებ ხელშეკრულების (ამსტერდამის ხელშეკრულება) 280-ე მუხლის მე-4 აბზაცი. ეს მუხლი ეხებოდა ევროგაერთიანების წინააღმდეგ ჩადენილ თაღლითობებთან ბრძოლას. ამ მუხლის მე-2 აბზაცი შემდეგი შინაარსით იყო ჩამოყალიბებული:

157

გაერთიანების ფინანსური ინტერესების წინააღმდეგ მიმართულ თაღლითობებთან საბრძოლველად წევრი სახელმწიფოები მიმართავენ იმავე ღონისძიებებს, რომლებსაც ისინი იყენებენ საკუთარი ფინანსური ინტერესების დასაცავად.

მე-4 აბზაცში კი შემდეგი რამ ეწერა:

158

ღონისძიებებში არ იგულისხმება წევრი სახელმწიფოების სისხლის სამართლის გამოყენება.

დისკუსიებში სისხლისსამართლებრივი კომპეტენციის მომხრეები სიტყვა „ღონისძიებებს“ უსვამდნენ ხაზს და მასში სისხლისსამართლებრივ საშუალებებსაც მოიაზრებდნენ. მოწინააღმდეგეები კი მე-4 აბზაცზე მიუთითებდნენ.²²⁵ საბოლოოდ, ამ კომპეტენციის მოწინააღმდეგეთა მოსაზრება გაბატონდა.²²⁶

159

ლისაბონის ხელშეკრულებამ ეს საკითხი განსხვავებულად გადანყვიტა. ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების

160

²²² Schroeder, კომენტარებში: Streinz, EUV/EGV, Art. 249 EGV, Rn. 58; Hetmeier, komentarebSi: Lenz/Borchardt, EU-Verträge, Art. 288 AEUV, Rn. 8.

²²³ Schroeder, კომენტარებში: Streinz, EUV/EGV, Art. 249 EGV, Rn. 48.

²²⁴ Schroeder, კომენტარებში: Streinz, EUV/EGV, Art. 249 EGV, Rn. 48.

²²⁵ დანვრ. იხ. Satzger, Europäisierung, 138 ff.; Hecker, Europ. Strafrecht, § 4 Rn. 97 ff.

²²⁶ Safferling, Int. Strafrecht, § 10 Rn. 22.

325-ე მუხლიდან (შეესაბამება ამსტერდამის ხელშ. 280-ე მუხლს) მე-4 აბზაცი და დათქმა სისხლის სამართალზე საერთოდ ამოღებულ იქნა. შესაბამისად, თაღლითობებთან ბრძოლის სფეროში უკვე დასაშვებია სისხლისსამართლებრივი შინაარსის მქონე დადგენილებების გამოცემა.²²⁷ რთული იქნებოდა იმის მტკიცება, რომ წევრ სახელმწიფოებს ლისაბონის ხელშეკრულების ხელმოწერისას შემთხვევით გამორჩათ ეს პუნქტი, პირიქით, სავარაუდოდ, ეს საკითხი გამიზნულად იქნა ასე გადაწყვეტილი. ამავდროულად, სუბსიდიარულობისა და სუვერენიტეტის პრინციპებიც არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომლებიც გასათვალისწინებელია დადგენილებების გამოცემამდე.

- 161** მაშასადამე, ლისაბონის ხელშეკრულებით უკვე დასაშვებია ევროკავშირის წინააღმდეგ მიმართულ თაღლითობებთან საბრძოლველად სისხლისსამართლებრივი შინაარსის დადგენილებების გამოცემა. გარდა ამისა, დადგენილებას შეუძლია სხვა გზითაც მოახდინოს გავლენა შიდასახელმწიფოებრივ სისხლის სამართალზე.²²⁸ მაგალითად, გერმანიის კანონმდებელმა ევროგაერთიანების Nr. 961/2010 დადგენილებით²²⁹ გათვალისწინებული ემბარგო ირანთან ვაჭრობის აკრძალვის შესახებ გაითვალისწინა შიდასახელმწიფოებრივ კანონში საგარეო ვაჭრობის შესახებ და სისხლისსამართლებრივი სანქციები შემოიღო. ევროპელი კანონმდებელი საერთოდ არ ითხოვდა სისხლისსამართლებრივი ღონისძიებების გატარებას, მაგრამ გერმანელმა კანონმდებელმა ეს გზა აირჩია დადგენილების შესასრულებლად და მას ამის თავისუფლება გააჩნია. მსგავსი კომბინაციები არ არის მომავალში ქართულ კანონმდებლობაშიც გამორიცხული. ქართული კანონის მეშვეობით ევროპული დადგენილება უშუალოდ სისხლისსამართლებრივი მოქმედების ძალას შეიძენს ცალკეული პირების მიმართ.²³⁰

II. დირექტივა

- 162** დირექტივა ევროკავშირის სამართლის მნიშვნელოვანი შემადგენელი ნაწილია. მას შიდასახელმწიფოებრივ სამართალში ანალოგი არ გააჩნია. დირექტივა პირდაპირი, უშუალოდ მოქმედების ძალით არ არის

²²⁷ Safferling, Int. Strafrecht, § 10 Rn. 41.

²²⁸ Safferling, Int. Strafrecht, § 9 Rn. 83.

²²⁹ ABl. L 281 vom 27.10.2010, 1.

²³⁰ შეად. Safferling, Int. Strafrecht, § 9 Rn. 83.

აღჭურვილი და მხოლოდ მასში ჩადებული მიზნის ფარგლებში არის სავალდებულო.²³¹ დირექტივის არსი ლისაბონის ხელშეკრულების მიღების შემდეგაც ისეთივე დარჩა, როგორც ეს მანამდე იყო. მასში დასახული მიზანი შესასრულებლად სავალდებულოა, მაგრამ მისი მიღწევის ფორმისა და საშუალების შერჩევა თითოეული სახელმწიფოს პრეროგატივაა (ევროკ. საქმ. ნესის შეს. ხელშ. მუხ. 288, აბზ. 3). სწორედ ამ თავისებურებიდან გამომდინარე დირექტივის მეშვეობით დასახული მიზნის მიღწევას ორი საფეხურის გავლა სჭირდება.²³² თავდაპირველად ხდება უშუალოდ დირექტივის გამოცემა (**პირველი საფეხური**), ხოლო შემდგომ მისი იმპლემენტაცია წევრი სახელმწიფოების კანონმდებლობაში (**მეორე საფეხური**).²³³ იმპლემენტაცია სხვადასხვა ფორმით შეიძლება მოხდეს, მაგ. ახალი კანონის გამოცემით ან უკვე არსებული კანონების დირექტივის შესაბამისი განმარტების გზით.²³⁴

დირექტივა დადგენილებისგან მისი მოქმედების ძალით განსხვავდება. დადგენილებას არანაირი იმპლემენტაცია არ სჭირდება და პირდაპირ იწყებს მოქმედებას. მისი მთავარი მიზანია ევროკავშირის ფარგლებში მაქსიმალურად საერთო სამართლებრივი რეგულაციების შექმნა, ხოლო დირექტივა სამართლებრივი სისტემების ერთმანეთთან დაახლოებას უწყობს ხელს.²³⁵

მიუხედავად ამისა, ზოგჯერ მათ შორის განსხვავების დანახვა ძნელია, ვინაიდან ზოგიერთი დირექტივა დეტალურ მითითებებს შეიცავს და სახელმწიფოც ვალდებულია მისი შესაბამისი იმპლემენტაცია განახორციელოს. ზოგიერთ შემთხვევაში კი, მათ პირდაპირი მოქმედების ძალაც კი აქვთ.²³⁶ ეს საბოლოო ჯამში სუპრანაციონალური სისტემის სამართლის შექმნის საშუალებას იძლევა.²³⁷

163

164

²³¹ Hetmeier, კომენტარებში: Lenz/Borchardt, EU-Verträge, Art. 288 AEUV, Rn. 10.

²³² Biervert, კომენტარებში: Schwarze, EU-Kommentar, Art. 249 EGV, Rn. 22.

²³³ Herdegen, Europarecht, § 8 Rn. 36; Safferling, Int. Strafrecht, § 9 Rn. 85.

²³⁴ Hecker, Europ. Strafrecht, § 4 Rn. 52.

²³⁵ Walzel/Becker, JURA 2007, 654.

²³⁶ Streinz, Europarecht, § 5 Rn. 436.

²³⁷ Dannecker, JURA 2006, 98; Safferling, Int. Strafrecht, § 9 Rn. 86.

1) დირექტივების იმპლემენტაცია

165 ევროკავშირის სასამართლო საკმაოდ მკაცრ მოთხოვნებს აყენებს დირექტივების იმპლემენტაციის მიმართ. განსაკუთრებულ აქცენტს ის პრაქტიკული ეფექტურობის უზრუნველყოფაზე (*effet utile*) აკეთებს.²³⁸ ეფექტურობის მოთხოვნა სახელმწიფოებს მოქმედების გზებს საკმაოდ უზღუდავს.²³⁹ დირექტივების იმპლემენტაცია შიდა კანონმდებლობაში უნდა მოხდეს ისე რომ, მან ცალკეული პირებისა და სახელმწიფო ორგანოებისთვის სავალდებულო ძალა შეიძინოს. ყველაზე ეფექტური გზა ამისათვის არის შესაბამისი კანონის გამოცემა. მართალია, იმპლემენტაცია შეიძლება განხორციელდეს ადმინისტრაციული აქტის გამოცემის გზითაც, მაგრამ ეს შედარებით პრობლემატურია, ვინაიდან ის ყოველთვის არ არის სავალდებულო სასამართლოებისა და კერძო პირებისათვის.²⁴⁰ ევროგაერთიანების სასამართლო თავის გადანაცვტილებებში აღნიშნავს, რომ მხოლოდ ადმინისტრაციული გზებით დირექტივების შიდა კანონმდებლობაში გადატანა არ არის საკმარისი, რადგან გამოცემული აქტების შეცვლა ადმინისტრაციას მარტივად შეუძლია და ეს გზა არასტაბილურია.²⁴¹ სასამართლო იმპლემენტაციისთვის შემდეგ ზოგად მოთხოვნებს აყენებს: ევროკავშირის დირექტივაში ჩადებული მოთხოვნების შიდა კანონმდებლობაში გადატანის შემდგომ, თითოეულ პირს უნდა შეეძლოს დირექტივიდან გამომდინარე უფლებების ნაციონალური სასამართლოების წინაშე გამოყენება და მათი დაცვის მოთხოვნა.²⁴² სახელმწიფოს სტრუქტურებმაც დირექტივების სრული გამოყენება უნდა უზრუნველყონ.

166 ეფექტური იმპლემენტაციის ფარგლები ნაწილობრივ თვითონ დირექტივებშიც არის ჩადებული. მაგალითად, ინსაიდერული ინფორმაციების შესახებ დირექტივაში ეწერა, რომ სახელმწიფოებმა ის სანქციები უნდა გამოიყენონ, რომლებიც საკმარისია დირექტივაში ჩადებული მიზნების მისაღწევად.²⁴³ მოგვიანებით ეს დირექტივა შეიცვალა და შედარებით უფრო გამკაცრდა სანქციების თვალსაზრისით, კერძოდ, დღეისათვის მოქმედ დირექტივაში პირდაპირ წერია, რომ მძიმე შემთხვევებში სახელმწიფოებმა სისხლისსამართლებრივი სანქციები

²³⁸ Epiney/Rieder/Danckelmann, *Europarecht I*, 99; Walzel/Becker, *JURA* 2007, 654.

²³⁹ Hetmeier, კომენტარებში: Lenz/Borchardt, *EU-Verträge*, Art. 288 AEUV, Rn. 11.

²⁴⁰ Herdegen, *Europarecht*, § 8 Rn. 39.

²⁴¹ EuGHE 1986, 2961 („Kommission/Italien“).

²⁴² EuGHE 1991, 2616 („Kommission/Deutschland“).

²⁴³ Tiedemann, *NJW* 1993, 26.

უნდა გამოიყენონ, თუმცა, თუ რომელია მიეკუთვნება ასეთ შემთხვევას, თვითონ სახელმწიფოს დასადგენია.²⁴⁴ ანუ, მიზნად დასახულია საბაზრო მანიპულაციების თავიდან აცილება ადმინისტრაციული თუ სისხლისსამართლებრივი მექანიზმების გამოყენებით, მაგრამ დეტალები თვითონ სახელმწიფოებზეა დამოკიდებული.

დამატებითი კრიტერიუმები ევროკავშირის სასამართლოს პრაქტიკაშიც არის მყარად ჩამოყალიბებული: სანქცია უნდა იყოს **ქმედითი, თანაზომიერი, დამაშინებელი** და სახელმწიფოებმა ისეთივე ზომები უნდა გაატარონ ევროპული ნორმების დარღვევის მიმართ, რომლებსაც ისინი მიმართავდნენ მსგავსი, საკუთარი ნორმების დარღვევის შემთხვევაში.²⁴⁵ გარდა ამისა, ევროკავშირის შესახებ ხელშეკრულების მე-4 მუხლის მე-3 აბზაციდან გამომდინარე, წევრი სახელმწიფოები ვალდებული არიან გაატარონ ყველა საჭირო ღონისძიება ხელშეკრულებებით გათვალისწინებული ვალდებულებების შესასრულებლად (ლოიალურობის პრინციპი). სახელმწიფო თავისუფალია იმპლემენტაციის ფორმისა და საშუალების შერჩევაში, მაგრამ მან მისალსწევს მიზნის ფარგლებში უნდა იმოქმედოს და ეს მიზანი ზღუდავს მისი არჩევანის თავისუფლებას.²⁴⁶

167

დირექტივების იმპლემენტაციის დროს მნიშვნელოვანია **ვადების დაცვა**.²⁴⁷ ეს ვადა პირდაპირ დირექტივაშია ჩანერილი და სახელმწიფოებს არა აქვთ უფლება მოიმიზეზონ, რომ ვადა ძალიან მოკლეა ან მათ შიდასახელმწიფოებრივ რეგულაციებს ეწინააღმდეგება.²⁴⁸ სახელმწიფოს იმპლემენტაციის ვადის გასვლამდეც კი არ შეუძლია ისეთი ნაბიჯების გადადგმა, რომელიც სერიოზულ საფრთხეს შეუქმნის დირექტივის მიზნების განხორციელებას.²⁴⁹

168

2) დირექტივების უშუალოდ მოქმედების ძალა

დირექტივას დადგენილებისგან განსხვავებით პირდაპირი, უშუალოდ მოქმედების ძალა არ გააჩნია, მაგრამ გარკვეული წინაპირობების არსებობის შემთხვევაში ეს დასაშვებია. ეს მიდგომა ევროკავშირის

169

²⁴⁴ Waßmer, კრებულში: Jishkariani/Waßmer, Die Europäisierung des georgischen Wirtschaftsstrafrechts, 220.

²⁴⁵ EuGHE 1994, 2494 (Kommission/Vereinigtes Königreich).

²⁴⁶ Biervert, კომენტარებში: Schwarze, EU-Kommentar, Art. 249 EGV Rn. 27.

²⁴⁷ Epiney/Rieder/Danckelmann, Europarecht I, 100.

²⁴⁸ Walzel/Becker, JURA 2007, 654.

²⁴⁹ Hetmeier, კრებულში: Lenz/Borchardt, EU-Verträge, Art. 288 AEUV, Rn. 12.

სასამართლოს მიერ იქნა განვითარებული იმპლემენტაციის პროცესში არსებული დეფიციტების აღმოსაფხვრელად.²⁵⁰ ამით თითოეულ პირს შეუძლია, მიუხედავად შიდა კანონმდებლობაში დირექტივის არგადატანისა, პირდაპირ ის მოიშველიოს. ასეთ შემთხვევაში საკითხი დირექტივის და არა ნაციონალური ნორმების საფუძველზე გადაწყდება.²⁵¹

- 170** ამ საკითხთან მიმართებაში ევროგაერთიანების სასამართლომ მეოცე საუკუნის 70-იან წლებში თავისი მიდგომა შემდეგნაირად ჩამოაყალიბა:

მართალია მხოლოდ დადგენილებები მოქმედებენ უშუალოდ, მაგრამ ეს არ ნიშნავს იმას, რომ სხვა კატეგორიის სამართლებრივ აქტებს არასდროს არ უნდა ჰქონდეთ მოქმედების მსგავსი ძალა. მიუტევებელი იქნებოდა ცალკეული პირებისთვის დირექტივებში გათვალისწინებულ ვალდებულებებზე მითითების უფლების აკრძალვა. თუ პირი სასამართლოს წინაშე ვერ მოიშველიებდა დირექტივის ნორმებს, ეფექტურობის პრინციპი (effet utile) სარგებელს ვერ მოიტანდა.²⁵²

დირექტივის უშუალოდ მოქმედებისთვის საჭიროა შემდეგი წინაპირობების დადგომა:

იმპლემენტაციის ვადა გასულია შიდა კანონმდებლობაში სრულყოფილად გადატანის გარეშე,

დირექტივა საკმარისად ზუსტია და შინაარსით შესასრულებლად სავალდებულოა.

- 171** პირველი წინაპირობა შესრულებულია, თუ დირექტივა საერთოდ არ იქნა იმპლემენტირებული ან ეს არასრულყოფილად მოხდა. იგივე ვრცელდება სახელმწიფო ადმინისტრაციის მხრიდან თუნდაც სრულად იმპლემენტირებული დირექტივის არასრულყოფილად გამოყენებისას.²⁵³ დირექტივის დებულებები ისე უნდა იყოს ჩამოყალიბებული, რომ მასში საკმარისი სიზუსტით იკითხებოდეს ნეერი სახელმწიფოს კონკრეტული მოქმედების ან უმოქმედობის ვალდებულება.²⁵⁴

²⁵⁰ შეად. Schroeder, Grundkurs Europarecht, § 6 Rn. 48 ff.

²⁵¹ Walzel/Becker, JURA 2007, 656.

²⁵² EuGHE 1974, 1348 („Van Duyn/Home Office“); Hermann, Richtlinienumsetzung, 42.

²⁵³ EuGHE 2002, 6336 („Marks & Spencer“).

²⁵⁴ König, კრებულში: Schulze/Zuleeg, Europarecht, § 2 Rn. 47.

3) დირექტივების ვერტიკალური მოქმედება

დირექტივების ვერტიკალური მოქმედება ეხება **მოქალაქეებსა და სახელმწიფოებს შორის ურთიერთობას**. მოქალაქე იყენებს მისთვის ხელსაყრელ, მაგრამ ჯერ კიდევ არაიმპლემენტირებულ, დირექტივას. ამ საშუალებას ევროკავშირის სასამართლო როგორც სანქციონირების ახალ მეთოდს ისე იყენებს წევრი სახელმწიფოების მიმართ.²⁵⁵ სასამართლო სწორედ იმიტომ დაადგა ამ გზას, რომ სახელმწიფომ ვერ შეძლოს იმპლემენტაციის არგანხორციელების თავის სასარგებლოდ გამოყენება. ფაქტობრივად, ამ გზით ევროკავშირის მოქალაქეებიც ჩართულნი არიან დირექტივების უშუალოდ მოქმედების პროცესში.²⁵⁶

172

სრულიად სხვა სიტუაციაა, როდესაც თვითონ სახელმწიფო თავის მიერ არაიმპლემენტირებულ დირექტივას მოქალაქის საწინააღმდეგოდ იყენებს (შეზღუდული ვერტიკალური მოქმედება). ევროგაერთიანების სასამართლო ამის კატეგორიული წინააღმდეგია.²⁵⁷ ამის დაშვება სახელმწიფოებს კიდევ უფრო წაახალისებდა იმპლემენტაციის შეფერხების პროცესში.²⁵⁸ მოქალაქისთვის დირექტივით დაკისრებული ვალდებულებები მისთვის სავალდებულო უნდა ხდებოდეს მხოლოდ დირექტივის შიდა კანონმდებლობაში სათანადოდ გადატანის შემდეგ. სხვა გზით მას არა აქვს საშუალება მიიღოს სრულყოფილი ინფორმაცია.²⁵⁹

173

დირექტივების უშუალოდ მოქმედების ძალა არ ვრცელდება კერძო პირებს შორის ურთიერთობებზე (ჰორიზონტალური მოქმედება). კერძო პირებისთვის პასუხის მოთხოვნა სახელმწიფოს მიერ არაიმპლემენტირებული დირექტივის საფუძველზე უსამართლობა იქნებოდა.²⁶⁰

174

²⁵⁵ Haratsch/Koenig/Pechstein, Europarecht, Rn. 391.

²⁵⁶ Walzel/Becker, JURA 2007, 658.

²⁵⁷ EuGHE 1987, 3969 („Kolpinghuis Nijmegen“).

²⁵⁸ Haratsch/Koenig/Pechstein, Europarecht, Rn. 392.

²⁵⁹ König, კრებულში: Schulze/Zuleeg, Europarecht, § 2 Rn. 52.

²⁶⁰ Haratsch/Koenig/Pechstein, Europarecht, Rn. 393.

4) დირექტივის შესაბამისი განმარტება

- 175** ნაციონალური სამართლის განმარტება უნდა მოხდეს მაქსიმალურად დირექტივის შინაარსისა და მიზნის შესაბამისად. ინტერპრეტაციის სხვადასხვა ალტერნატივების არსებობისას უპირატესობა ენიჭება იმას, რომელიც ყველაზე უფრო ახლოს დგას შინაარსთან და მიზანთან.²⁶¹ განმარტების ეს გზა ევროგაერთიანების სასამართლოს პრაქტიკიდან წამოვიდა²⁶² და ამ ვალდებულებას მოგვიანებით გერმანიის საკონსტიტუციო სასამართლოც დაეთანხმა ლოიალურობის პრინციპის საფუძველზე.²⁶³
- 176** დირექტივის შესაბამისად განმარტების მეთოდი უპრობლემოდ გამოიყენება მოქალაქეების სასარგებლოდ სახელმწიფოს წინააღმდეგ დავების შემთხვევაში. ხოლო თუ პირიქით, სახელმწიფოს სურს განმარტების ამ გზით მოქალაქის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაფუძნება, მაშინ ეს დაუშვებელია. დირექტივას არ შეუძლია მისი იმპლემენტაციის, ანუ ნაციონალური ნორმების გარეშე დააფუძნოს ან გაამკაცროს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დირექტივის დამრღვევთათვის.²⁶⁴
- 177** კერძო პირებს შორის ურთიერთობისას დირექტივის შესაბამისი განმარტების მეთოდის გამოყენება შესაძლებელია, მიუხედავად იმისა, ეს საუარესოდ ხდება თუ არა. დირექტივის უშუალოდ მოქმედებისგან განსხვავებით, სადაც მსგავსი რამ დაუშვებელია, მოცემულ შემთხვევაში საქმე გვაქვს უკვე არსებულ შიდასახელმწიფოებრივ ნორმებთან, რომლის უბრალოდ ინტერპრეტირება ხდება.²⁶⁵
- 178** დირექტივების შესაბამისი განმარტების ვალდებულება არ გულისხმობს ამის გაკეთებას, მაგალითად, შიდასახელმწიფოებრივი სასამართლოების მიერ იმპლემენტაციის ვადის დასრულებამდე. სახელმწიფოებს სწორედ იმისათვის ეძლევათ გარკვეული ვადა, რომ ის გამოიყენონ იმპლემენტაციისთვის საჭირო პროცედურებისთვის და ყველა ვალდებულების მათთვის მაშინათვე დაკისრება ამ ვადას საერთოდ აზრს დაუკარგავდა. ერთადერთ შემთხვევაშია ვადის გასვლამდე

²⁶¹ Arndt/Fischer/Pechstein, Europarecht, Rn. 181.

²⁶² EuGHE 1984, 1891 („von Colson und Kamann“).

²⁶³ დანვრ. იხ. Arndt/Fischer/Pechstein, Europarecht, Rn. 182.

²⁶⁴ EuGHE 1987, 3986 („Kolpinghuis Nijmegen“).

²⁶⁵ Arndt/Fischer/Pechstein, Europarecht, Rn. 183.

განმარტების ამ მეთოდის გამოყენება სავალდებულო, თუ წინააღმდეგ შემთხვევაში დირექტივაში დასახულ მიზანს საერთოდ აზრი ეკარგება. ამიტომ, ვადის გასვლამდე მოცდა არაფრის მომტანია. ნაციონალური ნორმების ინტერპრეტაციის დროს ასევე გასათვალისწინებელია მათი სიტყვასიტყვითი შინაარსი.

რაც შეეხება უშუალოდ მოქმედებისა და შესაბამისი განმარტების ურთიერთმიმართებას, მათ ორივეს საერთო მიზანი აერთიანებს – დასახული მიზნების მაქსიმალურად პრაქტიკული და ეფექტური განხორციელება. თუმცა, განმარტების მეთოდს უშუალოდ მოქმედებასთან შედარებით უპირატესობა ენიჭება. თუ შიდასახელმწიფოებრივი ნორმის დირექტივის შესაბამისად განმარტება არის შესაძლებელი, მაშინ უშუალოდ მოქმედების ძალის გამოყენება არ არის საჭირო, ხოლო თუ განმარტება შეუძლებელია, მაშინ შესაბამისი წინაპირობების არსებობის შემთხვევაში ჩაირთვება დირექტივის უშუალოდ მოქმედების ძალა.²⁶⁶

179

III. მოქმედების სხვა ფორმები

ევროკავშირის, გარდა ზემოაღნიშნული ინსტრუმენტებისა, მოქმედების სხვა მექანიზმებიც გააჩნია. ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების 288-ე მუხლი დირექტივებთან და დადგენილებებთან ერთად ასახელებს **გადაწყვეტილებებს, რეკომენდაციებსა და შეხედულებებს**. რეკომენდაციებსა და გადაწყვეტილებებს არა აქვთ სავალდებულო ძალა, მაგრამ ნაციონალურმა სასამართლოებმა ისინი უნდა გაითვალისწინონ ევროკავშირის სამართლის განმარტების პროცესში.²⁶⁷ რაც შეეხება გადაწყვეტილებას, ის სავალდებულო აქტია და შეიძლება მიმართული იყოს როგორც კონკრეტული ადრესატის მიმართ, ისე ზოგადი სავალდებულო ძალა ჰქონდეს. კონკრეტული ადრესატის არსებობის შემთხვევაში ის სავალდებულოა უშუალოდ ამ ადრესატისათვის.²⁶⁸ დასახელებულ საშუალებებთან ერთად ევროკავშირის ორგანოები, მაგ. საბჭო და კომისია იღებენ სხვა აქტებსაც, რომელთა განხილვას აქ დაწვრილებით არ შეეუდგებით.²⁶⁹

180

²⁶⁶ Walzel/Becker, JURA 2007, 660.

²⁶⁷ Safferling, Int. Strafrecht, § 9 Rn. 89.

²⁶⁸ გაბრიჩიძე, ევროპული კავშირის სამართალი, აბზ. 328.

²⁶⁹ შეად. გაბრიჩიძე, ევროპული კავშირის სამართალი, აბზ. 337; ევროკ. საქმ. წესის შეს.

§ 4. ევროკავშირის სამართლის გავლენა ნაციონალურ სისხლის სამართალზე

I. ზოგადი მიმოხილვა

- 181** სისხლის სამართალი აღარ არის წმინდა ნაციონალური დარგი და ის ევროპულ განზომილებაში უნდა იქნას განხილული.²⁷⁰ მიუხედავად ამისა, აქამდე გაბატონებული მოსაზრება სახელმწიფოების სუვერენიტეტის პრინციპიდან გამომდინარე უარყოფდა ევროგაერთიანების/კავშირის სისხლისსამართლებრივ კომპეტენციას. გაერთიანების სამართალი და ნაციონალური სისხლის სამართალი ერთმანეთისადმი ინტერესით არ იყო გამსჭვალული.²⁷¹ ევროპული ინტეგრაციის პროცესის გააქტიურებამ და ევროკავშირის მოქმედებების უფრო მეტი საშუალებებით აღჭურვამ ვითარება შეცვალა და მეცნიერული თუ პრაქტიკული პასიურობის დრო წარსულს ჩაბარდა. ევროპული კანონმდებლობის გათავისების პროცესი არ არის მარტივი საქმე და ისეთ ერთ-ერთ დამფუძნებელ წევრსაც კი, როგორიცაა გერმანია, მრავალი პრობლემის გადალახვა უწევს. ამ ფონზე არანეგრი სახელწიფოსთვის კიდევ უფრო აუცილებელია დროულად სხვისი გამოცდილების შესწავლა და ანალიზი, რათა მომავალში მოსალოდნელი გავლენები შეძლებისდაგვარად წინასწარ განიჭვრიტოს.²⁷²

II. ევროპული სანქციები და ევროპული სისხლის სამართალი

- 182** ევროკავშირის მოქმედების სხვადასხვა მექანიზმები გააჩნია, რომლებიც პირდაპირ არ არიან სისხლისსამართლებრივი ხასიათის, მაგრამ ისინი გარკვეულ შემთხვევებში შეგვიძლია სისხლისსამართლებრივ სანქციებს გავუთანაბროთ.
- 183** პირველ რიგში ეს ეხება **ფულად ჯარიმებს**. ევროკავშირის სამართ-

ხელშ. მუხ. 291.

²⁷⁰ Zieschang, კრებულში: *Strafrecht und Wirtschaftsstrafrecht*, 1303.

²⁷¹ Tiedemann, *NJW* 1993, 23.

²⁷² შეად. Zieschang, კრებულში: *Sieber/Dannecker/Kindhäuser/Vogel/Walter, Strafrecht und Wirtschaftsstrafrecht*, 1304.

ლის დარღვევის შემთხვევაში შესაძლებელია მათი გარკვეული ოდენობით დაკისრება.²⁷³ ჯარიმების მიზანია ერთიანი შიდა ბაზრისა და კონკურენციის ხელშეწყობა (ევროკ. საქმ. ნესის შეს. ხელშ. მუხ. 103, აბზ. 2, პუნქტი ა).²⁷⁴ ევროკავშირის პოლიტიკის ფარგლებში ევროკავშირის დაწესებულებების, წევრი სახელმწიფოების, მენარმეებისა და მომხმარებლების ინტერესების განონასწორება ხდება.²⁷⁵ ფულადი ჯარიმების დაკისრების საშუალებას ჯერ კიდევ ევროპის ატომური გაერთიანების შესახებ ხელშეკრულება და ევროპის ფოლადისა და ქვანახშირის გაერთიანების შესახებ ხელშეკრულება შეიცავდა. ევროკომისიამ გზადაგზა ფულადი ჯარიმები სხვადასხვა სფეროებზე განავრცო.²⁷⁶

ფულადი ჯარიმის ცნებაზე საუბრისას არ უნდა დაგვავიწყდეს ის, რომ მისი ინტერპრეტირება ხდება ევროკავშირის სამართლის და არა ნაციონალური სამართლის მიხედვით. ნაციონალურ-სამართლებრივი გაგების შემთხვევაში სრულიად ურთიერთსაწინააღმდეგო სურათს მივიღებდით ყოველი წევრი ქვეყნის შიდა სამართლის თავისებურებების გამო.

184

მეოცე საუკუნის 80-იანი წლებიდან მოყოლებული, ფულადი ჯარიმების გარდა, სხვა სახის სანქციებიც გამოიყენება. ეს ეხება სოფლის მეურნეობასა და თევზის მრეწველობას. ხდებოდა კრედიტების მიცემაზე უარის თქმა ან უკვე გაცემულის უკან დაბრუნება. ამის წინაპირობა იყო დაკრედიტების წინაპირობებისთვის საჭირო ინფორმაციის არასწორად მიწოდება. უკან დაბრუნების მოთხოვნა ზოგჯერ ძირითად გაცემულ თანხას 40%-ითაც კი აჭარბებდა,²⁷⁷ ანუ სანქციები საკმაოდ სოლიდური იყო. მართალია, ისინი სისხლისსამართლებრივ ფულად ჯარიმას არ წარმოადგენდა, მაგრამ, ზოგადად, გადამხდელის ქონების შემცირებას იწვევდა.²⁷⁸

185

ევროკომისია დღეისთვის აღნიშნულ სანქციებს, განსაკუთრებით მონოპოლიასთან ბრძოლის სფეროში, აქტიურად იყენებს. ფულადი ჯარიმების ოდენობა მილიარდებს აღწევს და ისინი ბევრად უფრო ადვილად ცალკეული სახელმწიფოების მიერ დაკისრებულ ჯარიმებს. მათი გამოთვლა ხდება დამრღვევი სანარმოს ბოლო წლის საერთო

186

²⁷³ Heitzer, Punitive Sanktionen, 19.

²⁷⁴ Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 8 Rn. 2.

²⁷⁵ Braum, Strafgesetzlichkeit, 232.

²⁷⁶ Sieber, ZStW 1991, 966 ff.

²⁷⁷ Heitzer, Punitive Sanktionen, 27.

²⁷⁸ Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 8 Rn. 3.

შემოსავლის საფუძველზე.²⁷⁹

- 187** საკითხავია, შეიძლება თუ არა ამ სანქციების სისხლის სამართლის-თვის მიკუთვნება? ამ კითხვაზე პასუხის გასაცემად უნდა მივმართოთ ადამიანის უფლებათა ევროპული (სტრასბურგის) სასამართლოს პრაქტიკას ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლ-თან მიმართებაში. სასამართლოს მოსაზრებით, სისხლის სამართლის გაგება უნდა ხდებოდეს კონვენციის და არა თითოეული სახელმწი-ფოს კანონმდებლობის ფარგლებში. სხვა შემთხვევაში ბრალდებუ-ლის უფლებები მნიშვნელოვნად შეიზღუდებოდა და საქმის სისხლის სამართლისთვის მიკუთვნება, ანუ შესაბამისად კონვენციის მე-6 მუხლით დაცვა, დამოკიდებული გახდებოდა ადგილობრივ კანონმ-დებლობაზე. მთავარია, კონვენციით დაცული უფლებები და მართლ-საწინააღმდეგო ქმედების ამა თუ იმ სფეროსთვის მიკუთვნება ხდე-ბოდეს კონვენციით გათვალისწინებული ორგანოების მიერ და ამას აკონტროლებს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო.²⁸⁰
- 188** საქმის სისხლის სამართლისთვის მიკუთვნების კრიტერიუმები სტრასბურგის სასამართლომ 1976 წელს ერთ-ერთ გადანყვეტილე-ბაში ჩამოაყალიბა.²⁸¹ პირველ რიგში, თვითონ სანქცია უნდა იყოს სისხლისსამართლებრივი, მაგრამ, ამასთანავე, გასათვალისწინებე-ლია დარღვევის ხასიათიც.²⁸² გარდა ამისა, ყურადღება უნდა მიექცეს სანქციის სიმძიმეს, რომელიც დამრღვევს ემუქრება. მას უნდა მოჰყ-ვებოდეს დამრღვევისთვის მძიმე შედეგი.²⁸³
- 189** სტრასბურგის სასამართლოს მიერ ჩამოყალიბებული ეს წინაპირობე-ბი ცდებიან წმინდა სისხლისსამართლებრივ ფარგლებს და თეორიუ-ლად სისხლისსამართლებრივი სანქციებისთვის შეიძლება მიკუთ-ვნებულ იქნას ის სხვა სანქციებიც, რომლებიც უშუალოდ სისხლის სამართლის კოდექსში მითითებული არ არის (მაგ. ადმინისტრაციუ-ლი).²⁸⁴ აქედან გამომდინარე, ევროკავშირის ფარგლებში დაკისრებუ-ლი ჯარიმებიც შეგვიძლია მივაკუთვნოთ ფართო გაგებით სისხლის-სამართლებრივ სასჯელებს.²⁸⁵

²⁷⁹ Dannecker, კრებულში: Schünemann/González, Bausteine, 332; Vogel, კრებულში: Sieber/Brüner/Satzger/v. Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 5 Rn. 10 ff.

²⁸⁰ Frowein/Peukert, Menschenrechtskonvention, Art. 6 Rn. 25.

²⁸¹ Engel u.a., EuGRZ 1976, 221 ff.

²⁸² Engel u.a., EuGRZ 1976, 232, Rn. 82.

²⁸³ Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 11 Rn. 59.

²⁸⁴ Schädler, კომენტარებში: Hannich, Karlsruher Kommentar, Art. 6 EMRK, Rn. 8 ff.

²⁸⁵ Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 8 Rn. 6 ff.

§ 5. ევროკავშირის სამართლის შესაძლო გავლენები ქართულ სისხლის სამართალზე

I. ზოგადი მიმოხილვა

ევროკავშირის სამართალი გავლენას ახდენს ერთი მხრივ, შიდა-სახელმწიფოებრივ საკანონმდებლო პროცესზე და მეორე მხრივ, მოქმედი ნორმების გამოყენებაზე.²⁸⁶ ზოგადად, ნებისმიერი კანონმდებელი დამოუკიდებლად მოქმედებს და პასუხს აგებს მის მიერ გამოცემულ კანონებზე, მაგრამ ის შეზღუდულია კონსტიტუციაში ჩადებული ძირითადი უფლებებით.²⁸⁷ ძირითადი უფლებები უზრუნველყოფენ ინდივიდის ან ჯგუფების თანასწორობასა და თავისუფლებას სახელმწიფოსა და მისგან გამომდინარე უზენაესი ხელისუფლების წინაშე.²⁸⁸ ისინი იცავენ არა მხოლოდ საკუთარ მოქალაქეებს (სამოქალაქო უფლებები), არამედ მოქმედებენ ყველასთვის განურჩევლად მოქალაქეობისა (ადამიანის უფლებები).²⁸⁹ ამ მხრივ საქართველო არ არის გამონაკლისი. სახელმწიფო მისი ძალაუფლების განხორციელებისას კონსტიტუციიდან გამომდინარე ვალდებულია გაითვალისწინოს ძირითადი უფლებების ფუნდამენტური მნიშვნელობა.

190

სისხლის სამართლის მიმართულებით საკანონმდებლო საქმიანობისას კანონმდებელი ძალიან ფრთხილად უნდა მოიქცეს. სისხლის სამართალი, ეს არის უკიდურესი საშუალება *ultima ratio*-ს პრინციპიდან გამომდინარე სამართლებრივი სიკეთეების დასაცავად და გამოიყენება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ სამართლებრივი სიკეთის ეფექტური დაცვა სხვა საშუალებებით შეუძლებელია. აქედან გამომდინარე, სისხლის სამართალი არის ყველაზე ინტენსიური ჩარევა პირის თავისუფლებაში.²⁹⁰

191

შესაბამისად, თანაზომიერების პრინციპს განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს. ეს გულისხმობს წინასწარ შემდეგი წინაპირობების გაანალიზებას: არის თუ არა ნორმის გამოცემით ლეგიტიმური მიზანი დასახული; არის თუ არა გამოსაცემ ნორმაში ჩადებული საშუა-

192

²⁸⁶ Zieschang, კრებულში: Sieber/Dannecker/Kindhäuser/Vogel/Walter, Strafrecht und Wirtschaftsstrafrecht, 1309.

²⁸⁷ Satzger, Europäisierung, 291.

²⁸⁸ Hufen, Staatsrecht II, § 1 Rn. 6; Pache, კრებულში: Heselhaus/Nowak, Grundrechte, § 4 Rn. 9.

²⁸⁹ Hufen, Staatsrecht II, § 1 Rn. 6.

²⁹⁰ Hassemer/Neumann, კომენტარებში: Kindhäuser/Neumann/Paeffgen, Strafgesetzbuch, Vorbemerkungen zu § 1 Rn. 72.

ლებები მიზნის მისაღწევად გამოსადეგი და აუცილებელი, ანუ არ უნდა არსებობდეს სხვა უფრო ნაკლებად მძიმე საშუალება იგივე შედეგის მისაღწევად.²⁹¹ ბოლოს უნდა მოხდეს ყველა მხარის ინტერესების გათვალისწინება და აწონ-დაწონვა.²⁹²

- 193** საკითხავია ასევე, ვალდებულია თუ არა შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებელი გამოსცეს სისხლისსამართლებრივი ნორმები. ამ კითხვაზე პასუხის გასაცემად თავდაპირველად თვითონ სისხლის სამართლის ადგილსა და ფუნქციებზე უნდა შევთანხმდეთ სახელმწიფოსამართლებრივ სისტემაში. თუ ჩვენ მას მივიჩნევთ თავისუფალი და დემოკრატიული სახელმწიფოს აუცილებელ შემადგენელ ნაწილად, რომელიც ნესრიგის დაცვას და ამავდროულად (პოტენციური) მსხვერპლის ინტერესების დაცვას ემსახურება,²⁹³ მაშინ ამ კითხვის დასმა ლეგიტიმურია. შედარებისთვის გერმანიის კონსტიტუციას თუ ავიღებთ, იქ მსგავსი ნორმების გამოცემის ზოგადი ვალდებულება არ არის ჩადებული, გარდა ერთი გამონაკლისისა - კონსტიტუციის 26-ე მუხლის პირველი აბზაცი მოითხოვს ხალხთა შორის მშვიდობიანი თანაცხოვრებისთვის ხელის შეშლის დასაჯადობას.²⁹⁴ სისხლისსამართლებრივი ნორმების გამოცემის ვალდებულება გამომდინარეობს ასევე სამართლებრივი სიკეთეების, სამოქალაქო და ადამიანის უფლებების დაცვის კონსტიტუციური პრინციპებიდან²⁹⁵ და მასზე კონკრეტული მითითება ქვეყნის ძირითად კანონში არ არის აუცილებელი. საქართველოს კონსტიტუციაც არ ავალდებულებს საქართველოს პარლამენტს მიიღოს სისხლისსამართლებრივი კანონები, მაგრამ ის აწესებს ადამიანის ღირსების, თავისუფალი განვითარებისა და სხვა გარანტიებს, რაც საჭიროების შემთხვევაში სისხლისსამართლებრივი ღონისძიებების გამოყენებასაც გულისხმობს. კონკრეტული საკითხის მონესრიგებისას კანონმდებელს რჩება თავისუფლება, თვითონ გადაწყვიტოს, თუ რომელი მიზნების მისაღწევად არის სისხლის სამართალი აუცილებელი. ამასთანავე, არ უნდა დაგვავიწყდეს ისიც, რომ მომავალში, საქართველოს პარლამენტს ერთიანი ევროპული სამართლებრივი სივრცისადმი მიერთების შემთხვევაში კონსტიტუციის პარალელურად ევროკავშირის სამართლის მოთხოვნების გათვალისწინება მოუწევს. ამ თვალსაზრისით განსაკუთრებით მნიშვნე-

²⁹¹ Manssen, Staatsrecht II, § 8 Rn. 163 ff.

²⁹² Manssen, Staatsrecht II, § 8 Rn. 170 ff.

²⁹³ Rössner, კომენტარებში: Dölling/Duttge/Rössner, Gesamtes Strafrecht, Vorbemerkungen zu § 1 Rn. 1.

²⁹⁴ შეად. Roxin, Strafrecht AT, Bd. I, § 2 Rn. 95.

²⁹⁵ Satzger, Europäisierung, 294.

ლოვანია ევროკავშირის შესახებ ხელშეკრულების მე-4 მუხლის მე-3 აბზაცში ჩადებული ლოიალურობის პრინციპი.

II. ლოიალურობის პრინციპი

ევროკავშირის მხრიდან სრული სისხლისსამართლებრივი კომპეტენციის არქონა და საკუთარი სამართლებრივი სიკეთეების დაცვისას წევრი სახელმწიფოების სისხლის სამართალსა და მათ ორგანოებზე დამოკიდებულება არ ნიშნავს იმას, რომ ამ სახელმწიფოებს საკუთარი ნება-სურვილით შეუძლიათ გადაწყვიტონ, როდის იმოქმედონ და როდის არა.²⁹⁶ სახელმწიფოების მიმართ მოქმედების ვალდებულებას შეიცავს ევროკავშირის შესახებ ხელშეკრულების მე-4 მუხლის მე-3 აბზაცი (ყოფილი ევროგაერთ. შესახებ ხელშ. მე-10 მუხ.). ეს მუხლი წევრი სახელმწიფოებისგან მოითხოვს ევროკავშირის მხარდაჭერას და ეს მხარდაჭერა არ ეხება რომელიმე კონკრეტულ მიმართულებას. ფორმულირება შემდეგნაირია: **„ნებისმიერი შესაბამისი ღონისძიება, რომელიც აუცილებელია ვალდებულებების შესასრულებლად“**.²⁹⁷ ამ ვალდებულებას ლისაბონის ხელშეკრულება ლოიალური თანამშრომლობის პრინციპს უწოდებს და ადრე ლიტერატურასა და პრაქტიკაში არსებული ტერმინოლოგიური განსხვავებები (გაერთიანების ერთგულების პრინციპი, სოლიდარობის ვალდებულება და ა.შ.) საბოლოოდ ოფიციალურად აღმოიფხვრა.

194

შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლებისთვის ევროკავშირის შესახებ ხელშეკრულების მე-4 მუხლის მე-3 აბზაცი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია.²⁹⁸ ის ევროკავშირსა და მის წევრ სახელმწიფოებს შორის ურთიერთობების მრავალ ასპექტს მოიცავს.²⁹⁹ იგივე ეხება ევროკავშირის პარტნიორ სახელმწიფოებსაც, თუნდაც საქართველოს. საქართველო, ერთი მხრივ, ვალდებულია აქტიურად დაუჭიროს მხარი კავშირს და მეორე მხრივ, თავი შეიკავს ისეთი ღონისძიებებისგან, რომლებიც ავნებს ევროკავშირის ინტერესებს. ამ დროს საუბა-

195

²⁹⁶ Hecker, Europ. Strafrecht, § 7 Rn. 2.

²⁹⁷ Streinz, კომენტარები: Streinz, EUV/EGV, Art. 10 EGV, Rn. 1.

²⁹⁸ Zieschang, კრებულში: Sieber/Dannecker/Kindhäuser/Vogel/Walter, Strafrecht und Wirtschaftsstrafrecht, 1309.

²⁹⁹ Safferling, Int. Strafrecht, § 9 Rn. 74.

რია არა უბრალოდ საერთაშორისო სამართალში მოქმედი *pacta sunt servanda* პრინციპის არდარღვევაზე, არამედ საქართველოსთვის პირდაპირი ვალდებულებების წარმოშობაზე.³⁰⁰ ქართველი კანონმდებლის თავისუფლება ასოცირების ხელშეკრულებიდან გამომდინარე გარკვეული ხარისხით შეზღუდულია და ის ვალდებულია გაითვალისწინოს ევროკავშირის სამართლის მოთხოვნები დანაშაულის შემადგენლობების ჩამოყალიბებისას ან სასჯელების დაწესებისას.

1) დანაშაულის შემადგენლობები და ევროკავშირის სამართალი

- 196** ევროკავშირის სამართლებრივ სივრცესთან მიერთების შემთხვევაში ქართველი კანონმდებელი ვალდებული იქნება არ გამოსცეს ევროკავშირის სამართალთან შეუსაბამო ნორმები. ნორმის დისპოზიცია/დანაშაულის შემადგენლობა შესაბამისობაში უნდა იყოს ყველა წევრი სახელმწიფოსთვის სავალდებულო ძალის მქონე ევროკავშირის ნორმებთან და ეს ეხება ნაციონალურ სამართლებრივ სისტემას მთლიანობაში.³⁰¹
- 197** კანონმდებელს არა აქვს უფლება დასჯადად გამოაცხადოს ევროკავშირის სამართლით დაშვებული ქმედება.³⁰² მაგალითად, დაუშვებელი იქნება ევროკავშირის მოქალაქისგან საქართველოში ცხოვრების ნებართვის მოთხოვნა. ეს პირდაპირ წინააღმდეგობაში მოვიდოდა თავისუფალი გადაადგილების პრინციპთან, კერძოდ ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების 45-ე მუხლთან. დაუშვებელი იქნება ასევე წევრი სახელმწიფოებიდან შემოსული მუშახელის ნებისმიერი დისკრიმინაცია და ქართველი მუშახელის უპირატესი დასაქმება მათთან შედარებით. ევროკავშირის სამართალი გავლენას სასამართლო პრაქტიკაზეც მოახდენს. საქმეზე გადანაცვეტილების მიღებისას სასამართლოს არა აქვს უფლება, გამოიყენოს ევროკავშირის სამართალთან შეუსაბამო ნორმები. იგივე ეხება სხვა ორგანოებსაც. მაგალითად, სისხლის სამართლის კოდექსის 344-ე მუხლის შემთხვევაში – საზღვრის უკანონო გადაკვეთა – დანაშაულის სუბიექტებიდან ამოღებულ უნდა იქნას ევროკავშირის მოქალაქე. ქართულ სასამართლოებს ასევე არ ექნებათ უფლება ვინმეს დააკისრონ პასუ-

³⁰⁰ Streinz, კომენტარებში: Streinz, EUV/EGV, Art. 10 EGV, Rn. 13.

³⁰¹ შეად. Satzger, Europäisierung, 298.

³⁰² Cuerda, კრებულში: Schünemann/González, Bausteine, 371.

ხისმგებლობა ეროვნულ სტანდარტებთან შეუსაბამო სურსათის წარმოების გამო. დასჯადობისთვის არ არის საკმარისი მხოლოდ ადგილობრივი სტანდარტების დარღვევა. თუ პროდუქცია ევროკავშირის მოთხოვნებს აკმაყოფილებს, მაშინ მისი წარმოების სანქციონირება დაუშვებელია.³⁰³

ევროკავშირის სამართლის მსგავსი მოქმედების ძალის გათვალისწინებით კანონმდებელმა მომავალში ახალი ნორმების გამოცემისას ეს რეალობა უნდა გაითვალისწინოს. ხოლო, რაც შეეხება უკვე არსებულ ნორმებს, მათ შემთხვევაში სამართლებრივი კონფლიქტების თავიდან ასაცილებლად გამოიყენება განმარტების ან სხვა მეთოდები, რომლებსაც მოგვიანებით დანვრილებით განვიხილავთ.

თვალსაჩინოებისთვის განვიხილოთ შემდეგი კაზუსი, რომელზეც გადაწყვეტილება აქვს გამოტანილი ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოს:

ბრიტანელი ბიზნესმენები ა და ბ 1974-75 წლებში ვაჭრობდნენ ძველი ბრიტანული მონეტებით, რომლებიც 1947 წლამდე იყო იქ გამოშვებული. ამ მონეტების საზღვარგარეთ გატანისათვის საჭირო იყო ბრიტანული სპეციალური ლიცენზია, რომელიც მათ არ გააჩნდათ. შესაბამისად, მათ მიმართ დაიწყო სისხლისსამართლებრივი დევნა. ა და ბ თავიანთ არგუმენტად ევროგაერთიანების ფარგლებში მოქმედ საქონლის თავისუფალი გადაადგილების პრინციპზე მიუთითებდნენ, მოწინააღმდეგე მხარე კი თვლიდა, რომ მოქმედი შეზღუდვები გამართლებული იყო იმით, რომ ბრიტანეთს ქონდა უფლება, თვითონ მიეღო მოგება და არა კერძო პირებს. გარდა ამისა, თავიდან უნდა ყოფილიყო აცილებული ბრიტანეთის საზღვრებს მიღმა მონეტების განადგურება, რაც ბრიტანეთის შიგნით დანაშაულს წარმოადგენდა. ბრიტანულმა სასამართლომ ა და ბ პასუხისგებაში მისცა. მართებული იყო თუ არა აღნიშნული ქმედება?³⁰⁴

ევროგაერთიანების სასამართლომ ადგილობრივი სასამართლოს გადაწყვეტილება მართებულად ჩათვალა, ვინაიდან, მართალია, მოქმედებდა საქონლის თავისუფალი გადაადგილების პრინციპი, თუმცა, ამავდროულად, სახელმწიფო უფლებამოსილი იყო გარკვეულ საგამონაკლისო შემთხვევებში, თუ საკითხი შეეხებოდა საჯარო წესრი-

³⁰³ Cuerda, კრებულში: Schünemann/González, Bausteine, 372.

³⁰⁴ კაზუსი მოყვანილია სახელმძღვანელოდან Esser, Europäisches und Internationales Strafrecht, § 2 Rn. 15.

198

199

200

გის, სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის, მნიშვნელოვანი კულტურული მემკვიდრეობის და მსგავსი სიკეთეების დაცვას, მოეხდინა აღნიშნული პრინციპის შეზღუდვა (იხ. დღეისათვის მოქმედი ევროკ. საქმ. ნესის შეს. ხელშ. მუხ. 36).³⁰⁵ მოცემულ შემთხვევაში ბრიტანეთს სრული უფლება ჰქონდა, ჯერ გამოეშვა და მერე დაეცვა საკუთარი მონეტები, ვინაიდან ეს მისთვის არსებით კულტურულ ინტერესებში შედიოდა.³⁰⁶

201 როგორც ხედავთ, ერთი მხრივ არსებობს მნიშვნელოვანი ევროპული პრინციპები, რომლის დარღვევის შემთხვევაში შიდასახელმწიფოებრივი სისხლისსამართლებრივი შემადგენლობა ვერ იქნება გამოყენებული (განეიტრალდება – დანვრ. ამ ინსტიტუტზე ვისაუბრებთ შესაბამის თავში), ვინაიდან ის წინააღმდეგობაში მოდის ევროკავშირის სამართალთან, მაგრამ ლისაბონის ხელშეკრულებაშივეა ჩადებული ის საგამონაკლისო შემთხვევები, რომლითაც შესაძლებელია საკუთარი სახელმწიფოებრივი ინტერესების დაცვა.

202 საინტერესოა შემდეგი კაზუსიც, რომელიც საქართველოსთვისაც რელევანტური შეიძლება გახდეს:

1985 წელს ფრანგმა გლეხებმა დაიწყეს საპროტესტო გამოსვლები ევროგაერთიანების სხვა სახელმწიფოებიდან შემოსული პროდუქციის წინააღმდეგ, ვინაიდან შიშობდნენ, რომ საკუთარ საქონელს ვერ გაყიდდნენ. მათ სატვირთო მანქანებსა და მძღოლებზე თავდასხმებიც კი განახორციელეს პროდუქციის განადგურების ჩათვლით. საფრანგეთის მთავრობას არ მიუღია ზომები ევროკომისიის მოთხოვნის მიუხედავად. ამის გამო 1995 წელს კომისიამ ევროგაერთიანების სასამართლოში საფრანგეთის წინააღმდეგ სარჩელი შეიტანა საქონლის თავისუფალი გადაადგილებისა და ლოალურობის პრინციპის დარღვევის გამო.³⁰⁷

203 ევროგაერთიანების სასამართლომ საფრანგეთის საწინააღმდეგო გადანყვეტილება მიიღო და დაადგინა შემდეგი:³⁰⁸ ათ წელზე მეტი პერიოდის განმავლობაში მეორედებოდა თავდასხმები სხვა სახელმწიფოებიდან შემოტანილ სოფლის მეურნეობის პროდუქციაზე, იქნებოდა ეს მძღოლებზე თუ გამყიდველებზე ზეწოლის ფორმით, რამაც მთლიანობაში შექმნა არასტაბილური გარემო საქონლის თავისუფალ

³⁰⁵ Esser, Europäisches und Internationales Strafrecht, § 2 Rn. 24.

³⁰⁶ Esser, Europäisches und Internationales Strafrecht, § 2 Rn. 24.

³⁰⁷ EuGHE 1997, 6969.

³⁰⁸ იხ. სასამართლოს პრეს-რელიზი: <https://curia.europa.eu/de/actu/communiqués/cp97/cp9776de.htm> (ნანახია 23.8.2017).

გადაადგილებასთან მიმართებაში, საფრანგეთის სახელმწიფოს კი არ მიუღია ეფექტური ზომები ყოველივე ამის აღსაკვეთად. სასამართლომ ისიც დაადგინა, რომ სამართალდამცავი ორგანოები ხშირად არც კი იმყოფებოდნენ თავდასხმების ადგილას, მიუხედავად ინფორმაციის მიღებისა. მათ 1993 წელს განხორციელებული უამრავი თავდასხმიდან მხოლოდ ერთზე განახორციელეს სისხლისსამართლებრივი დევნა იდენტიფიცირებული თავდამსხმელების მიუხედავად.

საფრანგეთის მთავრობამ ყოველივე ამის გასამართლებლად განაცხადა, რომ ჩარევის შემთხვევაში სიტუაცია კიდევ უფრო გამწვავდებოდა, ვინაიდან სოფლის მეურნეობის პროდუქციის ბაზარზე ისედაც დაძაბული სიტუაცია იყო. სასამართლომ აღნიშნული არგუმენტი არ გაიზიარა შემდეგი დასაბუთებით: დაუშვებელია, სახელმწიფომ ევროკავშირის სამართლის განხორციელება საკუთარ ტერიტორიაზე მხოლოდ სავარაუდო გართულებების გამო შეაჩეროს. სოფლის მეურნეობა და კერძოდ, აგროპოლიტიკა ეფუძნება ერთიანი ევროპული ბაზრის პრინციპს და შესაბამისად, თვითონ ევროგაერთიანება იყო უფლებამოსილი, მიეღო გადაწყვეტილება არსებული პრობლემების გადასაწყვეტად და არ უნდა მომხდარიყო ისე, რომ სახელმწიფომ უბრალოდ თვითონ შეწყვიტა ევროგაერთიანების მთავარი პრინციპის, საქონლის თავისუფალი გადაადგილების, ეფექტური დაცვა. საბოლოო ჯამში დადგინდა საქონლის თავისუფალი გადაადგილებისა და გაერთიანების ერთგულების პრინციპების დარღვევა.

204

2) სასჯელები და ევროკავშირის სამართალი

შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებელი სასჯელების განსაზღვრისას დამოკიდებულია ევროკავშირის სამართალზე. ზოგადად, ევროგაერთიანების სასამართლომ სანქციის შერჩევის თავისუფლება საქმეში „*Amsterdam Bulb*”³⁰⁹ წევრ სახელმწიფოებს დაუტოვა. სასამართლოს აზრით, თუ ევროგაერთიანების ნორმა მისი დარღვევისთვის კონკრეტულ სანქციებს არ შეიცავს, სახელმწიფოებს შეუძლიათ თვითონ შეარჩიონ ის სანქცია, რომელიც მათ მიაჩნიათ მოცემული შემთხვევისთვის მართებულად.³¹⁰ მთავარი არგუმენტი ამისა იყო ის, რომ ნაციონალური კანონმდებლის მიერ სანქციონირება არ იწვევდა

205

³⁰⁹ EuGHE 1977, 137 („Amsterdam Bulb“).

³¹⁰ EuGHE 1977, 150 („Amsterdam Bulb“).

ევროპული ნორმის შინაარსის შეცვლას. ამ დათქმას თუ შევატრიალებთ, გამოდის რომ დაუშვებელია ევროკავშირის ნორმის აღსასრულებლად შიდასახელმწიფოებრივი სასჯელების დაწესება, თუ ეს ნორმა უკვე დასრულებული და სრულყოფილი სახით არის ჩამოყალიბებული.³¹¹ არის თუ არა ევროპული ნორმა სრულყოფილი, ყოველი კონკრეტული შემთხვევის შეფასების საკითხია. სრულყოფილებაში იგულისხმება ისეთი შემთხვევა, როდესაც მაგ. ნორმა თვითონ შეიცავს სანქციებს და მისი დამატებით სრულყოფა ნაციონალური სანქციებით არ არის საჭირო.

206 სანქციების შერჩევისას ევროკავშირის ნეკრი სახელმწიფოები მათთვის მინიჭებული თავისუფლების მიუხედავად ვალდებულნი არიან გაითვალისწინონ ევროკავშირის სამართლის საერთო ფარგლები. ამის კონკრეტული მოთხოვნები არსად არ არის განერილი, მაგრამ ევროკავშირის სასამართლომ თავის პრაქტიკაში ევროკავშირის სამართლიდან გამომდინარე საყოველთაო პრინციპები მაინც განავითარა. ესენია: **თავისუფლება, თანაზომიერება/პროპორციულობა და დისკრიმინაციის აკრძალვა.**³¹²

207 ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი გამოხატულება თავისუფლების პრინციპისა არის ევროკავშირის ტერიტორიაზე **თავისუფალი გადაადგილების უფლება.** დაუშვებელია დარღვევების ჩადენისთვის ისეთი სანქციები დაწესდეს, რომ რეალურად ხელი შეეშალოს თავისუფალი გადაადგილების პრინციპის განხორციელებას. ევროგაერთიანების სასამართლომ საქმეში „*Watson*“³¹³ თავისუფალი გადაადგილების შეზღუდვად დააკვალიფიცირა იტალიის კანონმდებლის მოთხოვნა, თავისუფლების აღკვეთით ან ფულადი ჯარიმით დასჯილიყო ის პირი, ვინც იტალიაში შემოსვლიდან 3 დღის განმავლობაში არ წარდგებოდა შესაბამისი საბუთებით პოლიციის წინაშე. ეს სანქცია არ იყო დარღვევის პროპორციული. იგივე დადასტურდა საქმეში „*Sagulo*“: მართალია სახელმწიფოები უფლებამოსილნი არიან გონივრულ ფარგლებში დარღვევებისთვის დაანესონ სანქციები, მაგრამ ეს სანქციები არავითარ შემთხვევაში არ უნდა იყოს ისეთი მძიმე, რომ საბოლოო ჯამში ქვეყანაში თავისუფლად შემოსვლისა და იქ ცხოვრების ხელისშემშლელ ფაქტორად იქცეს.³¹⁴

³¹¹ Gröbblinghoff, Verpflichtung, 20 ff.

³¹² Hecker, Europ. Strafrecht, § 7 Rn. 41; Satzger, Europäisierung, 305; Jens, Strafrechtsanwender, 99 ff.

³¹³ EuGHE 1976, 1185 („Watson“).

³¹⁴ EuGHE 1977, 1506 („Sagulo“).

ეს მოთხოვნები უპირველეს ყოვლისა ეხება კანონმდებელს, რათა მან თავიდანვე თავი შეიკავოს თავისუფალი გადაადგილებისთვის ხელისშემშლელი ნორმების გამოცემისგან. თუ, მაგალითად, ევროკავშირის ახალი წევრი შეემატება, მაშინ ლოგიკურია, რომ სწრაფად შეუძლებელია არსებული კანონების შეცვლა და სანამ ეს მოხდება, მანამდე სასამართლოებმა უნდა უზრუნველყონ არსებული ნორმების ევროკავშირის სამართლის შესაბამისი გამოყენება. მათ თავიანთი მოქმედების თავისუფლება იქითკენ უნდა მიმართონ, რომ შეარჩიონ ისეთი სანქცია, რაც ყველაზე მეტად შეესაბამება დასაცავი ევროპული ნორმის მიზანს.³¹⁵

208

ევროკავშირის სამართლის შესაბამისი სანქციის შერჩევის ვალდებულების დაკისრების შემთხვევაში სასამართლოს მოქმედების თავისუფლების შესაბამისი ხარისხიც უნდა ჰქონდეს. ეს ეხება განსაკუთრებით **სასჯელების ზედა და ქვედა ზღვარს**. თუ მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსი თავისუფლების აღკვეთის შეფარდებისას მოსამართლეს ერთმანეთთან ახლოს მდგომ ზედა და ქვედა ზღვარს უწესებს, ეს თავისთავად ზღუდავს მას გადანაცვლებების მიღებისას. სასჯელების უკეთ ინდივიდუალიზაციისთვის სასურველი იქნებოდა ან შუალედის გაზრდა ან საერთოდ უმეტესად შემდეგი ფორმულირებების შემოღება – „თავისუფლების აღკვეთა ხუთ წლამდე“. ის არ-გუმენტი, რომ მოსამართლისთვის ნაკლები თავისუფლების დატოვება უზრუნველყოფს სამართლიანობის უკეთეს ხარისხს და ერთიანი პრაქტიკის ჩამოყალიბებას, არ არის დამაჯერებელი. პირიქით, ხშირ შემთხვევაში ეს სასამართლოს თავისუფლების ხარისხზე აისახება და ერთი შეხედვით დაცული სამართლიანობა სხვა მხრივ უკუეფექტებს იწვევს.

209

იგივე პრობლემებია ე.წ. **გაიდლაინებთან** მიმართებაშიც.³¹⁶ წინასწარ ხშირად დეტალურად განერილი სანქციები სასამართლოს უბრალოდ ამსრულებლის როლს უტოვებს. სახელმძღვანელო პრინციპებში წინასწარ არის დადგენილი თავისუფლების აღკვეთის ვადები თვეების ან ფულადი ჯარიმების ოდენობის ჩათვლით.

210

ანგლოამერიკულ სისტემაში მიღებული გაიდლაინების, ანუ სახელმძღვანელო პრინციპების შემოღების იდეა საქართველოში 2007 წელს უზენაესი სასამართლოს მხრიდან წამოვიდა. სპეციალურად ამისა-

211

³¹⁵ EuGHE 1977, 1507 („Sagulo“).

³¹⁶ იხ. უზენაესი სასამართლოს ვებ-გვერდზე: <http://www.supremecourt.ge/files/upload-file/pdf/reko.pdf> (ნანახია 29.7.2017).

თვის შექმნილმა კომისიამ სისხლის სამართლის კოდექსის ცალკეული მუხლებისთვის რეკომენდაციები შეიმუშავა. მისი მიზანი იყო ერთიანი სასამართლო პრაქტიკის უზრუნველყოფა მსგავსი შინაარსის მქონე საქმედების შემთხვევაში და ამ გზით სწრაფი და ეფექტური მართლმსაჯულების მიღწევა.³¹⁷ სახელმძღვანელო პრინციპების მომხრეები მიუთითებენ მათ არასავალდებულო ხასიათზე. მომზადებულ ცხრილებში განერილი სასჯელები უნდა ასრულებდნენ მხოლოდ დამხმარე ფუნქციას მოსამართლეებისთვის სტანდარტულ შემთხვევებში.³¹⁸

- 212** მიუხედავად ფორმალურად გაიდლაინების არასავალდებულო შინაარსისა, მან პრაქტიკაში ერთი პერიოდი ფაქტიურად მაინც სავალდებულო ხასიათი შეიძინა. მართალია, სასამართლოს ქვედა ინსტანციაში შეედგომო მიეღო განსხვავებული გადაწყვეტილება და გადაეხვია წინასწარ შეთავაზებული რეკომენდაციისგან, თუმცა ამავდროულად იმის ალბათობა მაღალი იყო, რომ ბოლო ინსტანციაში საქმის გადასვლის შემთხვევაში მის გადაწყვეტილებას შეცვლიდნენ, ვინაიდან რეკომენდაციების ავტორი და ინიციატორი ისევე და ისევე უზენაესი სასამართლო იყო. ეს კი ზრდიდა ქვედა ინსტანციებში გადაწყვეტილებების გაიდლაინების მიხედვით მიღების „სტიმულს“. საბოლოოდ, ქვედა ინსტანციის მოსამართლე განაჩენის გამოტანისას არაპირდაპირ იძულებული ხდებოდა გაითვალისწინებინა რეკომენდაციები.
- 213** სხვა სამართლებრივი ტრადიციების მქონე ქვეყნებისგან განსხვავებით, მაგალითად, როგორიცაა ამერიკის შეერთებული შტატები, ქართულ რეალობაში რეკომენდაციებმა ისედაც მყიფე სასამართლოს დამოუკიდებლობის ხარისხი კიდევ უფრო შეზღუდა. ამასთანავე, ისიც არ უნდა დაგვავინდეს, რომ საქართველო საერთო სამართლის სისტემების მქონე ქვეყნების რიცხვს არ განეკუთვნება, სადაც რეკომენდაციების არსებობა აუცილებელია კლასიკური გაგებით კანონების არარსებობის გამო. ჩვენთან კი გაიდლაინები კონკურენციას უწევდნენ სისხლის სამართლისა და სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსებს.
- 214** ის შენიშვნა, რაც სახელმძღვანელო პრინციპების არარსებობის შემთხვევაში მსგავსი დანაშაულების სრულიად განსხვავებულად სანქციონირების საფრთხეს ეხება, ერთი მხრივ სამართლიანია. ერთიანი სასჯელის შეფარდების სისტემა არ არსებობს და ეს სამართლებრივი სისტემისადმი ნდობის გამყარებას ნამდვილად არ უწყობს ხელს. ამ

³¹⁷ თუმანიშვილი, მართლმსაჯულება და კანონი, 3/2010, 66.

³¹⁸ თუმანიშვილი, მართლმსაჯულება და კანონი, 3/2010, 72.

ნეგატიური შედეგების თავიდან ასაცილებლად გაიდლაინების შემო-
ღება ერთი შეხედვით გამართლებულია, თუმცა, ის ქართულ სამართ-
ლებრივ რეალობასთან კოლიზიაში მოდის.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 53-ე მუხლის მე-3
ნაწილი პირდაპირ მიუთითებს შემდეგს: სასჯელის დანიშვნის დროს
სასამართლო ითვალისწინებს დამნაშავეს პასუხისმგებლობის შემამ-
სუბუქებელ და დამამძიმებელ გარემოებებს, კერძოდ, დანაშაულის
მოტივსა და მიზანს... დამნაშავეს წარსულ ცხოვრებას, პირად და ეკო-
ნომიკურ პირობებს, ყოფაქცევას ქმედების შემდეგ და ა.შ. აქედან გა-
მომდინარე, მოსამართლე ვალდებულია გაითვალისწინოს დანაშაუ-
ლის შეფასებისას ობიექტურთან ერთად სუბიექტური მომენტებიც.
ყველა ამ წინაპირობის აწონ-დაწონვის შემდეგ ის იღებს მისი გადმო-
სახედიდან სამართლიან გადაწყვეტილებას. გაიდლაინების სისტემამ
ამ მიდგომას გადაუხვია და ძირითადი აქცენტი გაკეთდა ობიექტურ
კრიტერიუმებზე: ადრე ჩადენილი დანაშაული, გამოძიებასთან თა-
ნამშრომლობა, დანაშაულის სიმძიმე და ა.შ. სწორედ ამ მიდგომებ-
შია განსხვავება კლასიკურ და გაიდლაინების მიმდევარ სისტემებს
შორის. კლასიკური სისტემა მოსამართლეს უტოვებს თავისუფლებას
თვითონ შეაფასოს ყველა შემთხვევა და პასუხი გასცეს პრობლემა-
ტურ კითხვებს, ხოლო მეორეში კი ამ ფუნქციას მეტწილად რეკომენ-
დაციის ავტორი ითავსებს.

215

მართალია, კლასიკური სისტემის იმ ნაკლს ვერსად ვერ გავეცევით,
რაც ერთიანი სასამართლო პრაქტიკის ნაკლებად უზრუნველყოფაა,
მაგრამ სახელმძღვანელო პრინციპების საქართველოში შემოღებას
სულ მცირე სამი უარყოფითი გვერდითი მოვლენა ახლდა თან: მო-
სამართლეების თავისუფლების შეზღუდვა, დამნაშავეს პიროვნების
სუბიექტური ფაქტორების გაუთვალისწინებლობა და ბოლოს, ყველა
მსგავსი შემთხვევის წინასწარვე ერთ ქვაბში ჩაყრა.

216

სასამართლო სისტემაში მსგავსი ინტენსიური ჩარევა საბოლოოდ
ამ სისტემისადმი ნდობის შესუსტებას იწვევს. მითუმეტეს იმ ფონ-
ზე, როდესაც ლამისაა წინასწარ უკვე ცხადია, თუ ვის რა სასჯელი
მოელის, რადგან ეს უკვე რეკომენდაციებშია გაწერილი. დღეისათვის
უნდა აღინიშნოს, რომ ქართულ სასამართლო რეალობაში ადრე შემუ-
შავებული რეკომენდაციების როლი უმნიშვნელოა და პრაქტიკაში არ
გამოიყენება, თუმცა, სახელმძღვანელო რეკომენდაციები ისევ არსე-
ბობს და უზენაესი სასამართლოს ვებ-გვერდზეც არის განთავსებუ-
ლი.

217

- 218** დავუბრუნდეთ ისევ თანაზომიერებისა და დისკრიმინაციის აკრძალვის პრინციპებს. სად გადის მათ შორის ზღვარი და რა მასშტაბების აღება არის საჭირო? ამოსავალი წერტილი არის ისევ და ისევ შიდასახელმწიფოებრივი სასჯელთა სისტემა, რადგან სწორედ მათი საშუალებით ხდება ევროკავშირის სამართლის პრინციპების დაცვა. თანაზომიერი დასჯადობის დადგენა ხდება შიდა სამართალში შედარების გაკეთების საფუძველზე. დაუშვებელია ერთი და იმავე დარღვევისთვის საკუთარი მოქალაქე დასაჯო უფრო მსუბუქად და ევროკავშირის წევრი სხვა სახელმწიფოს მოქალაქე კი უფრო მკაცრად. თუ ნაციონალური სამართალი არ იძლევა შედარების საშუალებას, მაშინ სანქციის ევროკავშირის სამართალთან შესაბამისობა დგინდება თვითონ ამ კავშირის სამართლის მოთხოვნების მიხედვით.³¹⁹
- 219** თანაზომიერების დაცვისა და დისკრიმინაციის აკრძალვასთან დაკავშირებით მნიშვნელოვანია ევროგაერთიანების სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე „Drexl“.³²⁰ საქმე ეხებოდა გერმანიის მოქალაქე რაინერ დრექსლის იტალიაში პასუხისგებაში მიცემას იქ ავტომანქანის უნებართვოდ გადაყვანის გამო. მან გერმანიიდან გადაიყვანა მანქანა იტალიაში ნებართვის გარეშე, ისე რომ იტალიაში დადგენილ წესებს ყურადღება არ მიაქცია. სასამართლომ ის დამნაშავედ სცნო გადასახადებისგან თავის არიდებაში – მას არ გადაუხდია იტალიაში დამატებითი ღირებულების გადასახადი – და ჯარიმა დააკისრა. დრექსლს მანქანაც ჩამოართვეს. ეს იმ ფონზე, რომ მას დამატებითი ღირებულების გადასახადი გერმანიაში უკვე გადახდილი ჰქონდა.
- 220** ევროგაერთიანების სასამართლომ ამ საქმესთან დაკავშირებით აღნიშნა, რომ იტალია ზოგადად არ იყო ვალდებული ერთი და იგივე სანქციები დაენესებინა საზღვარგარეთიდან შემოტანილი პროდუქციისთვის გადასახადების გადაუხდელობისა და ქვეყნის შიგნით მიმოქცევაში მყოფი პროდუქციისთვის გადასახადების გადაუხდელობის გამო. სასამართლოს სწორი პოზიციით, ეს ორი შემთხვევა სრულიად განსხვავდება ერთმანეთისგან და შედარებისთვის არ გამოდგება, რათა მერე დისკრიმინაციის ფაქტი დადგინდეს.³²¹ მიუხედავად ამისა, ევროგაერთიანების სასამართლომ იტალიის კანონმდებლობაში მაინც დაინახა სასჯელის არაპროპორციულობა. საქონლის საზღვარგარეთიდან წესების დარღვევით შემოტანისთვის, ანუ დამატე-

³¹⁹ Satzger, Europäisierung, 305 ff.

³²⁰ EuGHE 1988, 1213 („Drexl“).

³²¹ EuGHE 1988, 1234 („Drexl“).

ბითი ღირებულების გადასახადის გადაუხდელობისთვის, იტალიაში სანქციის სახით უმეტესად გათვალისწინებული იყო თავისუფლების აღკვეთა და კონფისკაცია, ხოლო იმავე დარღვევისთვის ქვეყნის შიგნით მსგავსი სანქციები ან საერთოდ არ იყო გათვალისწინებული ან მათ არ იყენებდნენ, რაც საბოლოო ჯამში ევროგაერთიანების ფარგლებში საქონლის თავისუფალ გადაადგილებას უშლიდა ხელს.³²²

მეორე მხრივ, დაუშვებელია კანონმდებლის მიერ ობიექტურად ერთმანეთისგან განსხვავებული საკითხების ერთნაირად გადანყვეტა. მსგავსი რეგულაცია დისკრიმინაციას გამოიწვევს. იგივე გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლო ასეთ მიდგომას განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობს:

თანასწორობის პრინციპი უკრძალავს კანონმდებელს, არსებითად ერთნაირი საკითხები თვითნებურად განსხვავებულად და არსებითად განსხვავებული საკითხები თვითნებურად ერთნაირად მოაწესრიგოს. თუმცა იმ კრიტერიუმებს, რომლებითაც ხდება საკითხების ერთმანეთისგან განსხვავება, ადგენს პარლამენტი.³²³

საკონსტიტუციო სასამართლო კანონმდებელს დეტალურ წინაპირობებს არ უყენებს და მას შეუძლია ობიექტური წინაპირობების გათვალისწინებით საკითხების დიფერენცირება მოახდინოს. თუ საკითხის დასარეგულირებლად რამდენიმე სხვადასხვა გზა არსებობს და ყველა მათგანი თანასწორობის ჩარჩოებში ჯდება, მაშინ კანონმდებელი თვითონ არჩევს მისი მოსაზრებით ყველაზე ეფექტურ გზას. მაგრამ ამ დროს ადგილი არ უნდა ჰქონდეს თვითნებობას. კანონმდებელს კონკრეტული რეგულაციის შერჩევისას სულ მცირე ერთი საქმიანი არგუმენტი მაინც უნდა ჰქონდეს და ეს მოწმდება არა აბსტრაქტულად, არამედ კონკრეტული, დასარეგულირებელი საქმის კონტექსტში.³²⁴

ევროკავშირის მოქალაქეებისადმი თანასწორად მიდგომის პრინციპი მათი ამა თუ იმ სახელმწიფოს მოქალაქეობის მიუხედავად მთელი ევროპული სამართლის მთავარი პრინციპია.³²⁵ ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების მე-18 მუხლი პირდაპირ კრძალავს (გარდა ხელშეკრულებითვე გათვალისწინებული გამონაკლისი შემთხვევებისა) მოქალაქეობაზე დაფუძნებულ ყოველგვარ დისკრი-

³²² EuGHE 1988, 1235 („Drexl“).

³²³ BVerfGE 49, 165.

³²⁴ BVerfGE 19, 8.

³²⁵ Hufen, Staatsrecht II, § 39 Rn. 22.

221

222

223

მინაციას. ევროკავშირის სასამართლოს პრაქტიკაშიც უამრავი მაგალითის პოვნა შეიძლება, სადაც მკაცრი მიდგომა ამგვარი დარღვევების მიმართ. საკუთარი მოქალაქეებისთვის პრივილეგიების მინიჭება დაუშვებელია.³²⁶ დისკრიმინაციის აკრძალვის პრინციპი ეხება არამხოლოდ ამის აშკარად გამოხატულ ფორმებს, არამედ ნებისმიერ სხვა ფორმასაც, რომელიც საბოლოო ჯამში იმავე შედეგს იწვევს.³²⁷ საქონლის, პირებისა და მომსახურების ნებისმიერი შეზღუდვა – თუნდაც დისკრიმინაციის აკრძალვის პრინციპის ფარგლებს მიღმა – ევროკავშირის სასამართლოსთვის მიუღებელია.³²⁸

224 ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების მე-18 მუხლი დისკრიმინაციის ამკრძალავი ზოგადი ნორმაა, მაგრამ მოქმედი ხელშეკრულებები კონკრეტულ სფეროებსაც ასახელებენ. ესენია, მაგალითად, მუშახელის თავისუფალი გადაადგილება (ევროკ. საქმ. წესის შეს. ხელშ. მუხ. 45)³²⁹ ან დაფუძნების თავისუფლება (მუხ. 49).³³⁰ მამასადამე, მე-18 მუხლს აქვს ზოგადი მასშტაბის ფუნქცია ყველა სხვა დანარჩენი მუხლისთვის.³³¹ ერთობლიობაში კი ეს ზოგადი და სხვა სპეციალური ნორმები დისკრიმინაციის აკრძალვის ერთიან ცნებას ქმნიან.³³²

225 გერმანიის ფედერალურ საკონსტიტუციო სასამართლოსა და ევროკავშირის სასამართლოს მიდგომებს შორის პარალელები და მსგავსებები შეიმჩნევა. გერმანული სასამართლოს მსგავსად ევროკავშირის სასამართლოც თვითნებობის ცნებას იყენებს, ანუ როდესაც საკითხის გადაწყვეტა ობიექტურ საფუძვლებს არ ემყარება.³³³ საუბარია ასევე ობიექტურად გამართლებულ ეკონომიკურ საფუძვლებზე.³³⁴ ორივე სასამართლოსთვის საკითხის გადასაწყვეტად მნიშვნელოვანია მისი შინაარსი და არცერთი მათგანი არ იყენებს წინასწარ გამზადებულ შაბლონებს.

226 ყოველივე ზემოთ ნათქვამი სისხლის სამართალზეც, კონკრეტულად კი სასჯელებზე ვრცელდება. ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების მე-18 მუხლი ყველა სფეროს მოიცავს. შიდა-

³²⁶ Hufen, Staatsrecht II, § 39 Rn. 22.

³²⁷ EuGH, NJW 2005, 2057, Rn. 51.

³²⁸ Kewenig, JZ 1990, 21.

³²⁹ დანვრ. იხ. გაბრიჩიძე, ევროპული კავშირის სამართალი, აბზ. 597 და შემდეგი.

³³⁰ დანვრ. იხ. გაბრიჩიძე, ევროპული კავშირის სამართალი, აბზ. 646 და შემდეგი.

³³¹ შეად. Kischel, EuGRZ 1997, 1.

³³² შეად. Kischel, EuGRZ 1997, 4.

³³³ EuGHE 1982, 2921 („Kind/EWG“).

³³⁴ EuGHE 1986, 1628 („Bilka/Weber von Hartz“).

სახელმწიფოებრივი კანონმდებლის მიერ დადგენილი ნებისმიერი უფრო მკაცრი სასჯელი უცხოეთის მოქალაქეებისთვის (იგულისხმება წევრი სახელმწიფოს მოქალაქეები), ვიდრე ეს საკუთარი მოქალაქის შემთხვევაშია, პოტენციურად დისკრიმინაციულია და ევროკავშირის სამართალს ეწინააღმდეგება.

ცნობილი მაგალითია იგივე *“Skanavi”*-ს შემთხვევა.³³⁵ საქმე ეხებოდა საბერძნეთის მოქალაქე ქალბატონ სკანავის. ის გადასახლდა გერმანიაში და ერთი წლის განმავლობაში არ მოახდინა ბერძნული მართვის მოწმობის გერმანულზე გადაცვლა, რითაც გერმანული კანონმდებლობა დაარღვია. გერმანიის კანონმდებლობით მართვის მოწმობის გარეშე მანქანის ტარებისთვის გათვალისწინებული იყო ერთ წლამდე თავისუფლების აღკვეთა ან ჯარიმა და მას ბრალი სწორედ ამაში წაუყენეს. საქმის განმხილველ გერმანიის პირველი ინსტანციის სასამართლოს მართებულად გაუჩნდა კითხვა, ხომ არ მოდიოდა ადგილობრივი კანონმდებლობა ევროპულთან წინააღმდეგობაში. სასამართლოს მოსაზრებით, ავტომანქანის ტარება მჭიდროდ იყო დაკავშირებული პროფესიული საქმიანობის განხორციელებასთან და მართვის მოწმობის უბრალოდ გადაცვლის ვალდებულების დარღვევისთვის მსგავსი მკაცრი სანქციების დაწესება მნიშვნელოვნად ხელს უშლიდა სხვა ქვეყნის მოქალაქეების გერმანიაში თავისუფლად დაფუძნებას და ეს მათი დისკრიმინაცია იყო. სასამართლომ ასევე არ ჩათვალა მართებულად, რომ კანონმდებელმა ერთმანეთს გაუთანაბრა ისინი ვისაც საერთოდ არ ჰქონდა მართვის მოწმობა, ან ჩამორთმეული ჰქონდა და ისინი, რომლებმაც უბრალოდ სხვა ქვეყნის დოკუმენტი არ გადაცვალეს გერმანულზე. თუნდაც გადაცვლის აუცილებლობის ობიექტური გარემოებებით დასაბუთების შემთხვევაში სანქცია დარღვევის სიმძიმესთან მიმართებაში არაპროპორციული იყო.³³⁶ ამ მიზეზებიდან გამომდინარე, გერმანიის სასამართლომ პროცესი შეაჩერა და საქმე წარუდგინა ევროგაერთიანების სასამართლოს.

ევროგაერთიანების სასამართლომ მთლიანობაში ეს მოსაზრება გაიზიარა. მის გადაწყვეტილებაში აღინიშნა, რომ ინდივიდუალური სატრანსპორტო საშუალების ტარების უფლება მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს თვითდასაქმებულების თუ სხვების საქმიანობაზე და მისი შეზღუდვა საბოლოო ჯამში თავისუფალი გადაადგილების პრინ-

³³⁵ EuGHE 1996, 943 („Skanavi“).

³³⁶ EuGHE 1996, 949 („Skanavi“).

ციპს დაარღვევდა.³³⁷ სასამართლომ ამავდროულად აღიარა წევრი სახელმწიფოების უფლება, მათი სამართლის თავისებურებების გათვალისწინებით შემოიღონ დოკუმენტების გადაცვლის ვალდებულება.³³⁸ მაგრამ მან ამასთანავე აღნიშნა, რომ გადაცვლა მხოლოდ ადმინისტრაციული საკითხია და მისი არგაკეთებისთვის დანესებული სანქცია თავისუფალ გადაადგილებას ხელს შეუშლიდა.³³⁹ გადაცვლის ვალდებულების დამრღვევი პირის მართვის მოწმობის საერთოდ არმქონე პირისთვის გათანაბრება ევროგაერთიანების სასამართლომ ერთმნიშვნელოვნად უარყო.³⁴⁰

- 229** „Skanavi“-ს შემთხვევა კარგად უჩვენებს იმას, რომ სახელმწიფოებს აქვთ უფლება განახორციელონ მაკონტროლებელი ფუნქციები, მაგრამ ამავდროულად ყურადღება უნდა მიაქციონ თანაზომიერებისა და დისკრიმინაციის აკრძალვის პრინციპებს. ამის გათვალისწინება მომავალში ქართველ კანონმდებელსაც მოუწევს. დისკრიმინაციის აკრძალვა საქართველოს კონსტიტუციაშიც არის ჩადებული და მისი ფართოდ განმარტებით არავითარი წინააღმდეგობა არ წარმოიშობა ქართულ და ევროკავშირის კანონმდებლობას შორის. ამიტომ, ქართული კანონმდებლობის რამე საფუძვლიანი შეცვლა კონსტიტუციის დონეზე ამ თვალსაზრისით არ იქნება აუცილებელი.

3) მინიმალური მოთხოვნები ევროკავშირის სამართლის დარღვევების წინააღმდეგ მიმართული სანქციებისთვის

- 230** აქამდე თუ საუბარი იყო წევრი სახელმწიფოების მხრიდან დადგენილი სანქციების ზედა ზღვარზე, ახლა შევეხებით სახელმწიფოების ვალდებულებებს მინიმალურ მოთხოვნებზე, ანუ იმაზე, თუ მათ მინიმუმ რა სახის სასჯელები უნდა დაანესონ ევროკავშირის ინტერესების დასაცავად.

³³⁷ EuGHE 1996, 952 („Skanavi“).

³³⁸ დღეისთვის ეს პრობლემა უკვე გადაწყვეტილია. 1996 წლის პირველი ივლისიდან ძალაშია დირექტემა 91/439 EWG, რომლითაც წევრი სახელმწიფოები ვალდებული არიან პირდაპირ აღიარონ სხვა წევრ სახელმწიფოებში გაცემული მართვის მოწმობები ყოველგვარი გადაცვლის გარეშე.

³³⁹ EuGHE 1996, 954 („Skanavi“).

³⁴⁰ EuGHE 1996, 957 („Skanavi“).

მთავარი ამოსავალი პრინციპი მინიმალურ მოთხოვნებთან მიმართებაში არის ისე და ისე ლოიალურობის ვალდებულება, ანუ ევროკავშირის შესახებ ხელშეკრულების მე-4 მუხლის მე-3 აბზაცი. ევროკავშირის სასამართლო სახელმწიფოებისგან მოელის არამხოლოდ ზოგად აღიარებას ლოიალურობის პრინციპისა, არამედ ევროკავშირის ინტერესების უზრუნველსაყოფად საჭირო აუცილებელი და შესაბამისი ზომების მიღებას.³⁴¹

ევროგაერთიანების სასამართლომ თავის დროზე იმსჯელა საკითხზე, თუ რა ფარგლებში არიან წევრი სახელმწიფოები ვალდებული გაატარონ სისხლისსამართლებრივი ღონისძიებები.³⁴² მართლმსაჯულების წინაშე წამოჭრილი კითხვები შემდეგი თანმიმდევრობით შეგვიძლია ჩამოვყალიბოთ:

აქვს თუ არა წევრ სახელმწიფოს უფლება გამოიყენოს სისხლის-სამართლებრივი სანქციები კავშირის ინტერესების დასაცავად?

არის თუ არა წევრი სახელმწიფო ვალდებული გამოიყენოს სისხლის-სამართლებრივი სანქციები და

თუ კი, მაშინ რა მინიმალური მოთხოვნები უნდა დააკმაყოფილონ მათ?

ა) „Amsterdam Bulb“-ის შემთხვევა³⁴³ და პასუხი პირველ კითხვაზე

მინიმალურ მოთხოვნებთან დაკავშირებით „**Amsterdam Bulb**“-ის შემთხვევა პირველი მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილება იყო ევროგაერთიანების სასამართლოს პრაქტიკაში.³⁴⁴ საქმე ეხებოდა ნიდერლანდების მიერ გამოცემულ ნორმას, რომლითაც წესდებოდა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა ევროგაერთიანების ერთ-ერთი დადგენილების დარღვევისთვის. სასამართლოს წინაშე დადგა საკითხი, ჰქონდა თუ არა წევრ სახელმწიფოს ამის უფლება იმ ფონზე, როდესაც ამაზე არანაირ მითითებას არ შეიცავდა თვითონ დადგენილება. ევროგაერთიანების სასამართლომ კითხვას შემდეგი პასუხი გასცა:

³⁴¹ შეად. Böse, Strafen und Sanktionen, 409; Hellmann, კრებული: Nierhaus, Europäische Union, 42.

³⁴² Hugger, Strafrechtliche Anweisungen, 30.

³⁴³ EuGHE 1977, 137 („Amsterdam Bulb“).

³⁴⁴ Gröbblinghoff, Verpflichtung, 9; Satzger, Europäisierung, 331.

ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების შესახებ ხელშეკრულების მე-5 მუხლი (დღეს მოქმედი ევროპ. საქმ. წესის შეს. ხელშ. მუხ. 4, ნაწ. 3) ავალდებულებს წევრ სახელმწიფოებს ზოგადი თუ სპეციალური სახის ღონისძიებების მიღებას გაერთიანების წინაშე აღებული ვალდებულებების შესასრულებლად და სახელმწიფო უფლებამოსილია თვითონ გადაწყვიტოს, თუ რა სახის ღონისძიებას მიმართავს ის კონკრეტულად.³⁴⁵ მაშასადამე, თუ ევროპული ნორმა თვითონ არ შეიცავს კონკრეტულ სანქციას, მაშინ სახელმწიფო თავისი შეხედულებისამებრ წყვეტს სანქციის შერჩევას საკითხს.³⁴⁶

- 233** ამ გადაწყვეტილებაში ევროგაერთიანების სასამართლომ დადებითად გასცა ჩვენს მიერ დასმულ პირველ კითხვას პასუხი და გაირკვა, საერთოდ იყო თუ არა სახელმწიფო უფლებამოსილი, თავისი ინიციატივით მიემართა სისხლისსამართლებრივი გზისთვის გაერთიანების ინტერესების დასაცავად.³⁴⁷ ანუ, მას არჩევანის სრული თავისუფლება მიეცა, თუმცა ხაზი გაესვა, ზოგადად, გაერთიანების ინტერესების დაცვის ვალდებულებას.

ბ) შემთხვევა „Colson & Kamann“ – წევრი სახელმწიფოების არჩევანის თავისუფლების პირველი შეზღუდვა

- 234** წინა გადაწყვეტილებისგან განსხვავებით, მოცემული საქმით ევროგაერთიანების სასამართლომ წევრი სახელმწიფოების არჩევანის თავისუფლება სანქციებთან დაკავშირებით შეზღუდა.³⁴⁸ მართალია, ეს საქმე არ იყო სისხლისსამართლებრივი შინაარსის, თუმცა სამოქალაქო სანქციებთან მიმართებაში სასამართლომ ჩამოაყალიბა გარკვეული მოთხოვნები, რაც შემდეგ სისხლის სამართალზეც იქნა გადატანილი.
- 235** 1982 წელს, ორ ქალბატონს, კოლსონს და კამანს გერმანიაში უარი ეთქვა მათი სქესის გამო დასაქმებაზე სასჯელალსრულების დაწესებულების სოციალურ სამსახურში. მათ ადგილას მამაკაცები დანიშნეს. ქალბატონებმა ამის გამო სასამართლოში სარჩელი შეიტანეს და ზიანის ანაზღაურება მოითხოვეს ევროპულ დირექტივაზე მითითე-

³⁴⁵ EuGHE 1977, 150 („Amsterdam Bulb“).

³⁴⁶ EuGHE 1977, 150 („Amsterdam Bulb“).

³⁴⁷ Satzger, Europäisierung, 331 ff.; Safferling, Int. Strafrecht, § 10 Rn. 26.

³⁴⁸ შეად. Hecker, Europ. Strafrecht, § 7 Rn. 20; Gröbblinghoff, Verpflichtung, 10.

ბით, რომელიც დასაქმებისას ქალებისა და მამაკაცების თანასწორობას უზრუნველყოფდა.³⁴⁹ გერმანიის უფლებამოსილმა სასამართლომ პროცესი შეაჩერა და მიმართა ევროგაერთიანების სასამართლოს შემდეგი კითხვით: საკმარისი იყო თუ არა იმ დროისთვის გერმანიის სამოქალაქო კოდექსში არსებული მსგავსი შემთხვევებისთვის გათვალისწინებული მგზავრობისა და კონკურსში მონაწილეობის ხარჯების ანაზღაურება დირექტივის მოთხოვნების დასაკმაყოფილებლად (§ 611 a II BGB) თუ საჭირო იყო უფრო მკაცრი სანქციების დადგენა კანონმდებლის მხრიდან?

ევროგაერთიანების სასამართლომ დაადგინა, რომ სქესთა შორის ნამდვილი თანასწორობის მიღწევა შეუძლებელია შესაბამისი სანქციების დაწესების გარეშე.³⁵⁰ ამ ფრაზაში უკვე ჩანს შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლისადმი პირველი მონოღება გარკვეული ქმედებების განსახორციელებლად. მიუხედავად იმისა, რომ დირექტივის სრულყოფილად შესასრულებლად რომელიმე კონკრეტული სახის სანქციის დადგენა არ არის საჭირო, მაინც აუცილებელია, რომ შერჩეულმა სანქციამ რეალური და ქმედითი გავლენა მოახდინოს დამრღვევზე. მან ასევე პრევენციას უნდა შეუწყოს ხელი დამსაქმებლის მიმართ. სახელმწიფომ თუ არჩევანი სამოქალაქო-სამართლებრივ მექანიზმზე, კერძოდ, ზიანის ანაზღაურებაზე შეაჩერა, მაშინ ანაზღაურების მოცულობა დამდგარი ზიანის ხარისხს უნდა შეესაბამებოდეს.³⁵¹ კონკურსში მონაწილეობისთვის საჭირო ხარჯებისა და მგზავრობის თანხის ანაზღაურება არ ჩაითვალა დამდგარი ზიანისთვის შესაბამის საკმარის სანქციად და ის მხოლოდ სიმბოლურ ხასიათს თუ ატარებდა.³⁵² მოცემულ შემთხვევაში დირექტივა მსგავსი დისკრიმინაციის თავიდან ასაცილებლად გერმანიას არჩევანის თავისუფლებას უტოვებდა, მაგრამ ამ არჩევანის ფარგლებში ის ვალდებული იყო რეალურად ქმედითი და პრევენტიული სანქცია დაედგინა.³⁵³

236

„Amsterdam Bulb“-ის საქმის „Colson & Kamann“-თან შედარებისას შემდეგ დასკვნამდე მივდივართ: მეორე შემთხვევაშიც სასამართლომ ნევრ სახელმწიფოებს არჩევანის თავისუფლება დაუტოვა, თუმცა, ამავდროულად ეს არჩევანი გარკვეული წინაპირობებით შეზღუდა.³⁵⁴

237

³⁴⁹ ABl. L 39, 14.2.1976, 40.

³⁵⁰ EuGHE 1984, 1908 („von Colson und Kamann“).

³⁵¹ EuGHE 1984, 1908 („von Colson und Kamann“).

³⁵² EuGHE 1984, 1908 („von Colson und Kamann“).

³⁵³ EuGHE 1984, 1909 („von Colson und Kamann“).

³⁵⁴ შეად. Gröbblinghoff, Verpflichtung, 10; Hecker, Europ. Strafrecht, § 7 Rn. 22.

სახელმწიფოს მიერ შერჩეული სანქცია უნდა იყოს ქმედითი, დამაშინებელი/პრევენციული და დარღვევის სიმძიმის შესაბამისი. მათი ცალ-ცალკე დაშლა და განხილვა არ არის აუცილებელი. სანქციის შეფასება ერთიანად ხდება.³⁵⁵

- 238** მეორე კითხვასაც ამით პასუხი გაეცა. სახელმწიფო ვალდებულია ევროკავშირის ინტერესები სამართლებრივი მექანიზმებით დაიცვას (თუმცა ჯერ კიდევ არ არის საუბარი სისხლისსამართლებრივ გზაზე).

გ) „ბერძნული სიმინდის შემთხვევა“ – ევროპული სისხლის სამართლისთვის უმნიშვნელოვანესი გადაწყვეტილება

- 239** „ბერძნული სიმინდის შემთხვევა“³⁵⁶ არის ევროპული სისხლის სამართლისთვის *leading case*.³⁵⁷ 1986 წელს ევროკომისიამ მიიღო ინფორმაცია იმის შესახებ, რომ საბერძნეთიდან ბელგიაში გაგზავნილ 2 გემზე იმყოფებოდა არა ბერძნული სიმინდი, როგორც ეს ოფიციალურ, საბერძნეთში გაცემულ დოკუმენტაციაში იყო აღნიშნული, არამედ ეს სიმინდი სინამდვილეში იუგოსლავიიდან იყო შემოტანილი, ანუ გადასახადებისგან თავის ასაცილებლად ჯერ გადაიტანეს საბერძნეთში და შემდგომ გაიცა ყალბი ცნობები იმის შესახებ, რომ ეს იყო ბერძნული პროდუქცია და გადაიგზავნა ბელგიაში. კომისიამ ინფორმაციის საფუძველზე ჩაატარა გამოძიება და მართლაც დაადგინა, რომ ეს არ იყო ბერძნული სიმინდი. შესაბამისად, მან დაუთქვა საბერძნეთის მთავრობას ვადა, გადაეხადა ევროგაერთიანების სასარგებლოდ მოსაკრებლები დამატებითი პროცენტის ჩათვლით, ვინაიდან იუგოსლავია არ იყო ამ კავშირის წევრი ქვეყანა. გარდა ამისა, საბერძნეთის მთავრობას უნდა მიეღო ზომები იმ დამნაშავეების დასასჯელად, რომლებმაც გასცეს ყალბი ცნობები გადასახადებისგან თავის ასარიდებლად. საბერძნეთმა ვალდებულებების შესასრულებლად არანაირი ზომები არ მიიღო, რის გამოც კომისიამ ევროგაერთიანების სასამართლოში სარჩელი შეიტანა. ამის ერთ-ერთ მოტივად კომისიამ მიუთითა, რომ საბერძნეთმა გაერთიანების ერთგულების პრინციპი დაარღვია (მაშინ მოქმედი ევროპის ეკონომიკური გაერთ.

³⁵⁵ Jens, *Strafrechtsanwender*, 175.

³⁵⁶ EuGHE 1989, 2965 („Kommission/Griechische Republik“).

³⁵⁷ Hecker, *Europ. Strafrecht*, § 7 Rn. 22; Safferling, *Int. Strafrecht*, § 10 Rn. 27.

შესახებ ხელშ. მუხლი 5/ლოიალურობის პრინციპი).³⁵⁸

240

ევროგაერთიანების სასამართლომ კომისიის ყველა მოთხოვნა დააკმაყოფილა. სასამართლომ ადრინდელ გადაწყვეტილებებში ჩამოყალიბებული პოზიცია სახელმწიფოს მიერ სანქციის შერჩევის თავისუფლებასთან დაკავშირებით კვლავ გაიმეორა, თუმცა, იმ მნიშვნელოვანი მოთხოვნით განავრცო, რომ სახელმწიფოები ვალდებული არიან ყველა საჭირო ზომა მიიღონ გაერთიანების ინტერესების დასაცავად. ამასთანავე, სახელმწიფოებმა **ისეთივე ზომები** უნდა მიიღონ, რომლებსაც ისინი საკუთარი ინტერესების დარღვევის შემთხვევაში გამოიყენებდნენ და ეს სანქციები უნდა იყოს ქმედითი, თანაზომიერი/შესაბამისი და დამაშინებელი.³⁵⁹

ყველა წინა შემთხვევისგან განსხვავებით, ევროგაერთიანების სასამართლომ „ბერძნული სიმინდის“ სკანდალის შემთხვევაში მკაფიოდ დააფიქსირა საჭიროებისას არა მხოლოდ ზოგადად სანქციების, არამედ კონკრეტულად სისხლისსამართლებრივი სასჯელების გამოყენების ვალდებულება.³⁶⁰ მართალია, **Colson & Kamann**-ის საქმეშიც სასამართლომ სანქციონირების ვალდებულებას ხაზი გაუსვა, მაგრამ კონკრეტულად სისხლისსამართლებრივი სასჯელების დაკისრების ვალდებულება „ბერძნული სიმინდის შემთხვევაში“ დაფიქსირდა. ევროკომისიამ ამ გადადანიშნულებით მიიღო მნიშვნელოვანი მექანიზმი ხელშეკრულების დამრღვევი წევრი სახელმწიფოების მიმართ მათი სისხლისსამართლებრივი კანონმდებლობის სრულყოფისთვის.³⁶¹ შესაბამისად, ეს გადაწყვეტილება ევროკავშირის სისხლის სამართლისთვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია.

241

4) გადაწყვეტილებების მნიშვნელობა ნაციონალური სამართლისთვის

ევროგაერთიანების სასამართლომ სულ მცირე თავისი მხრიდან პასუხი გასცა ევროგაერთიანების კომპეტენციებზე არსებულ კითხვებს სისხლისსამართლებრივ სანქციებთან დაკავშირებით. მანამდე დისკუსიებში ხშირად გამოითქმებოდა მოსაზრება, რომ სისხლის სამარ-

242

³⁵⁸ EuGHE 1989, 2966 ff. („Kommission/Griechische Republik“).

³⁵⁹ EuGHE 1989, 2984 ff. („Kommission/Griechische Republik“).

³⁶⁰ Safferling, Int. Strafrecht, § 10 Rn. 27.

³⁶¹ Tiedemann, NJW 1990; Zuleeg, JZ 1992, 767.

თალი შიდასახელმწიფოებრივი სამართლის მნიშვნელოვანი ნაწილი იყო და ევროგაერთიანების მხრიდან მასში ჩარევა არ იყო მართივი.³⁶² ევროგაერთიანების წევრ სახელმწიფოებს თავის დროზე არ გადაუციათ ამ გაერთიანებისთვის სისხლისსამართლებრივი კომპეტენციები.³⁶³ იმას, რომ სისხლის სამართალი და სისხლის სამართლის პროცესი პრინციპში შიდასახელმწიფოებრივი საქმე იყო, ადრე ევროგაერთიანების სასამართლოც აღიარებდა.³⁶⁴

243 ამ სამი გადაწყვეტილებით კი სასამართლომ მანამდე არსებული პრაქტიკა და მიდგომა შეარყია.³⁶⁵ თუ თავიდან საუბარი იყო მხოლოდ მოქმედების თავისუფლებაზე, შემდგომში სასამართლომ წევრი სახელმწიფოებისგან უკვე აქტიური ნაბიჯების გადადგმა მოითხოვა. მიუხედავად ამისა, ამის განზოგადება მთელს სისხლის სამართალზე და კერძოდ, ევროგაერთიანებისთვის ამ სფეროში კომპეტენციების მინიჭებაზე ჯერ კიდევ ნაადრევი იყო.

244 ევროგაერთიანების სასამართლომ წევრი სახელმწიფოების მოქმედების ვალდებულება ერთმნიშვნელოვნად დაუკავშირა ლოიალურობისა და მასზე მიბმულ ეფექტურობის პრინციპებს.³⁶⁶ ის, რომ გადაწყვეტილებები ძირითადად ფინანსურ საკითხებს ეხებოდა, არ ნიშნავს იმას, რომ სასამართლოს მიერ ჩამოყალიბებული მიდგომები მხოლოდ ამ სფეროზე ვრცელდება. სახელმწიფო ვალდებულია ევროკავშირის სხვა ინტერესებიც ეფექტურად დაიცვას.³⁶⁷ სასამართლოს ეს პრაქტიკა მოწონებას იმსახურებს, ვინაიდან ერთიანი სამართლებრივი და ეკონომიკური სივრცის შესაქმნელად აუცილებელი იყო სხვადასხვა ქვეყნებში არსებული სანქციების სისტემების ერთმანეთთან დაახლოება და გათანაბრება.³⁶⁸ სხვა შემთხვევაში ისე მოხდებოდა, რომ ერთ ქვეყანაში დასჯად ქმედებას, რომელიც მეორე ქვეყანაში არ ისჯებოდა, დამნაშავეები მთლიანად მეორე ქვეყანაში განახორციელებდნენ და „თავისუფლების, უსაფრთხოებისა და სამართლის“ ერთიანი სივრცე დაირღვეოდა.

245 ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოებში მოქმედი ერთიანი სტანდარ-

³⁶² Reiling/Reschke, wistra 2010, 47; Diehm, wistra 2006, 366, Bleckmann, კრებულში: Küper/Welp, Beiträge zur Rechtswissenschaft, 111.

³⁶³ Reiling/Reschke, wistra 2010, 47.

³⁶⁴ EuGH, NJW 1982, 504; Diehm, wistra 2006, 369.

³⁶⁵ Bleckmann, კრებულში: Küper/Welp, Beiträge zur Rechtswissenschaft, 111.

³⁶⁶ Bleckmann, კრებულში: Küper/Welp, Beiträge zur Rechtswissenschaft, 111.

³⁶⁷ Bleckmann, კრებულში: Küper/Welp, Beiträge zur Rechtswissenschaft, 110.

³⁶⁸ Schröder, Europäische Richtlinien, 181.

ტების მსგავსად, მისი პოტენციური წევრებიც თავიანთი სამართლებრივი სისტემების ჩათვლით მზად უნდა იყვნენ ამ გავლენებისთვის.³⁶⁹ განსხვავებული სისხლისსამართლებრივი სტანდარტების არსებობა ერთი გაერთიანების ფარგლებში თავისუფალ კონკურენციას შეუშლის ხელს.³⁷⁰

აქ განხილული სამი გადაწყვეტილების საფუძველზე **სანქციებისადმი სამი მინიმალური მოთხოვნა** ჩამოყალიბდა: კავშირის ინტერესების დასაცავად ისინი უნდა იყვნენ **ქმედითი, თანაზომიერი და დამაშინებელი**. შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლისადმი წაყენებული ეს მოთხოვნა მკაფიოდ გვიჩვენებს ევროკავშირსა და მის წევრებს შორის ურთიერთდამოკიდებულებას. ევროკავშირი დამოკიდებულია თავის მხრივ წევრ სახელმწიფოებზე და ამავდროულად წევრი სახელმწიფოები ვერ სცდებიან მის მიერ დადგენილ ფარგლებს. ამით ფაქტობრივად წარმოშობილია „კვაზი-ფედერალური“ სისტემა.³⁷¹

რისი გათვალისწინება მოუწევს მომავალში ქართველ კანონმდებელს? უნდა გაითვალისწინოს თუ არა მან მხოლოდ ეს სამი წინაპირობა თუ სხვა კრიტერიუმებიც არსებობს? 247

ევროკავშირის სასამართლო თავის გადაწყვეტილებებში სანქციის შესაბამისობას გამოყოფს. შესაბამისობაში იგულისხმება ის, არის თუ არა გატარებული ღონისძიება კავშირის მიზნების რეალურად გასატარებლად გამოსადეგი.³⁷² თუმცა, სასამართლო ამ ტერმინს მაინც უფრო ზოგადად, დაკონკრეტების გარეშე იყენებს და ის გზას უხსნის სხვა დანარჩენ კრიტერიუმებს.³⁷³ 248

ცენტრალური მოთხოვნა, რასაც სასამართლო აყენებს, არის **საკითხისადმი ერთნაირად მიდგომის მოთხოვნა**.³⁷⁴ ეს კრიტერიუმი თავიდანვე უნდა შემოწმდეს. ევროკავშირის ინტერესებისა და საკუთარი სახელმწიფოებრივი ინტერესების დასაცავად სახელმწიფომ ერთნაირი მიდგომა უნდა გამოიჩინოს, ხოლო ამის შესამოწმებლად კი აუცილებელია დადგინდეს, გვაქვს თუ არა საქმე თითოეულ კონკრეტულ შემთხვევაში ისეთი ევროპული ინტერესის დარღვევასთან, რისი ანალოგიც შიდა კანონმდებლობაში მოიპოვება. თუ ჩვენ ერთმანეთთან 249

³⁶⁹ Jung/Schroth, GA 1983, 251 ff.

³⁷⁰ Sieber, JZ 1997, 374 ff.

³⁷¹ Jens, Strafrechtsanwender, 180.

³⁷² EuGHE 1989, 2984 („Kommission/Griechische Republik“).

³⁷³ Gröbblinghoff, Verpflichtung, 22; Satzger, Europäisierung, 363.

³⁷⁴ Satzger, Europäisierung, 365.

შესადარებლად შიდასახელმწიფოებრივ სამართალში საერთოდ არ გვაქვს იგივე დასაცავი ინტერესი, რაც ევროკავშირის გააჩნია, მაშინ ერთნაირად მიდგომის მოთხოვნა აზრს კარგავს და სხვა კრიტერიუმებზე უნდა გადავიდეთ. მისი შემოწმება საერთოდ არ არის საჭირო.³⁷⁵

250 როგორ უნდა შევადაროთ მომავალში ერთმანეთს ქართული და ევროპული ინტერესების წინააღმდეგ მიმართული დარღვევები? თავდაპირველად უნდა გაირკვეს, შეესაბამება თუ არა ევროკავშირის წინააღმდეგ მიმართული დარღვევა თავისი შინაარსითა და სიმძიმით ქართული ინტერესების დარღვევას. საუბარია იგივე ან ფუნქციონალურად თანაბარი ღირებულების სამართლებრივი სიკეთის დაცვაზე.³⁷⁶ ამის კარგი მაგალითია ფულად-საკრედიტო სისტემის დაცვა. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 208-ე მუხლი ეხება კრედიტის უკანონო მიღებას და მისი მიზანია ქვეყნის საფინანსო სისტემისა და ეკონომიკური ბრუნვის მონაწილეთა კანონიერი ინტერესების დაცვა.³⁷⁷ მასში ჩადებული დანაშაული ორი გზით შეიძლება განხორციელდეს: 1) ბანკის ან სხვა კრედიტორისთვის ყალბი ცნობის მიწოდება სამეურნეო ან ფინანსური მდგომარეობის შესახებ კრედიტის მიღების, ან მისი ოდენობის გაზრდის, ან შეღავათიანი კრედიტის მიღების მიზნით და 2) მიზნობრივი კრედიტის არადანიშნულებისამებრ გამოყენება, რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია.³⁷⁸ ქართული სახელმწიფოს მსგავსი ინტერესი, დაიცვას საკუთარი ფინანსური სისტემა, ევროკავშირსაც გააჩნია. ის მნიშვნელოვნად დამოკიდებულია იმაზე, თუ როგორ დაიცავს თავის ფინანსურ ინტერესებს მოცულებისგან მილიარდობით მოცულობით კრედიტების გაცემისას. თაღლითობებთან ბრძოლა ყოველთვის ევროპული ხელშეკრულებების პრიორიტეტი იყო და დღესაც რჩება.³⁷⁹

251 მაშასადამე, საქართველოსაც და ევროკავშირსაც ამ მიმართულებით მსგავსი ინტერესები ამოძრავებს: საკუთარი ფინანსების დაცვა. ამიტომ ამ საკითხს ქართული სახელმწიფო ისევე უნდა მიუდგეს, როგორც ამას საკუთარი ინტერესების შემთხვევაში აკეთებს, ანუ უნდა უზრუნველყოს თანაბარი დაცვა. ეს ვალდებულება ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების 325-ე მუხლის მე-2 აბ-

³⁷⁵ Gröbblinghoff, Verpflichtung, 22; Hecker, Europ. Strafrecht, § 7 Rn. 60.

³⁷⁶ Hecker, Europ. Strafrecht, § 7 Rn. 57.

³⁷⁷ ავტორთა კოლექტივი, კერძო ნაწილი I, 547.

³⁷⁸ ავტორთა კოლექტივი, კერძო ნაწილი I, 547.

³⁷⁹ Satzger, კრებულში: Jishkariani/Waßmer, Die Europäisierung des georgischen Wirtschaftsstrafrechts, 112 ff.

ზაცში პირდაპირ არის გათვალისწინებული.³⁸⁰

იგივე შეიძლება ითქვას გარემოს დაცვაზეც, რაშიც ევროკავშირი აქტიურად არის ჩართული. თუ გარემოს დამცავი ნორმა იქნება გამოცემული ევროკავშირის ან ცალკეული სახელმწიფოს მიერ, მაშინ ისინი ერთიანობაში ერთსა და იმავე სამართლებრივ სიკეთეს დაიცავენ.³⁸¹ განსხვავება მხოლოდ იმაშია, რომ ევროკავშირი ამას დირექტივის ფორმით აკეთებს და წევრი სახელმწიფო კი შიდასახელმწიფოებრივი ნორმის სახით.

252

ერთნაირად მიდგომის პრინციპის ფარგლებში გასარკვევია ასევე, თუ როგორი სახის დელიქტებს სჯის წევრი სახელმწიფო. განსხვავებულ მიდგომას აქვს ადგილი, თუ ის სჯის შიდასახელმწიფოებრივი ნორმის დარღვევას მცდელობის ან მომზადების სტადიიდან, ხოლო ევროპული ნორმის დარღვევას კი მხოლოდ დამთავრების შემთხვევაში.³⁸² ამის თვალსაჩინო მაგალითი იქნებოდა ის შემთხვევა, თუ ქართველი მოხელისთვის ქრთამის მიცემის მცდელობა დაისჯებოდა, ხოლო ევროკავშირის მოხელისთვის ქრთამის მიმცემი მხოლოდ ამ დანაშაულის დამთავრების შემდგომ მიეცემოდა პასუხისგებაში.³⁸³ თანაბრად მიდგომის პრინციპს არღვევს შიდასახელმწიფოებრივი ინტერესების სისხლისსამართლებრივი დაცვა უკვე საფრთხის შექმნის მომენტიდან, თუ ამავდროულად მსგავსი ევროპული ინტერესის დაცვა მხოლოდ მისი დაზიანების შემთხვევაში ხდება.³⁸⁴

253

ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოების ვალდებულება, კავშირის სიკეთეები თავისი სიკეთეების თანაბრად დაიცვას, კარგავს აზრს, თუ ერთმანეთისთვის შესადარებლად შეუძლებელია მსგავსი ინტერესების პოვნა. ეს განსაკუთრებით საქართველოსთვის, როგორც ევროკავშირის ასოცირებული წევრისთვის, აქტუალური პრობლემა იქნება. არ არის გამორიცხული, რომ ხშირად დადგება შემთხვევები, როდესაც ქართულ კანონმდებლობაში არ იქნება ევროკავშირის ანალოგიური ინტერესები გათვალისწინებული. ასეთ დროს ჩვენ არ გვექნება შედარების ობიექტი ქართული მხრიდან და თანაბრად დაცვის პრინციპი საერთოდ არ გამოგვადგება. ევროკავშირის ინტერესების დასაცავად ამ დროს დაგვჭირდება ადრე ნახსენები სანქციებისთვის დადგენილი

254

³⁸⁰ Hecker, Europ. Strafrecht, § 7 Rn. 57.

³⁸¹ Gröbblinghoff, Verpflichtung, 23; Hecker, ZStW 115 (2003), 895 ff.

³⁸² Hecker, Europ. Strafrecht, § 7 Rn. 58.

³⁸³ Satzger, Europäisierung, 366 ff.

³⁸⁴ Hecker, Europ. Strafrecht, § 7 Rn. 59.

სამი წინაპირობის – ქმედითი, თანაზომიერი და დამაშინებელი – მოშველიება.³⁸⁵ სანქციებისთვის დადგენილი ამ მინიმალური მოთხოვნების ასეთ შემთხვევებში გამოყენება არ გულისხმობს იმას, რომ მათი შემოწმება სხვა დროს არ ხდება. შიდასახელმწიფოებრივი ნორმა ყოველთვის უნდა შეესაბამებოდეს მათ.³⁸⁶

255 მართალია, ევროკავშირის სასამართლო მინიმალურ მოთხოვნებს ყოველთვის შემდეგი თანმიმდევრობით – ქმედითი, თანაზომიერი და დამაშინებელი – იყენებს, მაგრამ მათი ერთმანეთისგან მკაფიო გამოყოფა მაინც შეუძლებელია. სანქცია მაშინ არის ქმედითი, თუ ის დაცვის ფუნქციას რეალურად ასრულებს.³⁸⁷ ხოლო რეალურად მიზანი ვერ მიიღწევა, თუ მას ამავდროულად პრევენციული დატვირთვა არა აქვს და პოტენციურ დამნაშავეს არ შეაკავენ. სასჯელის გამო დამნაშავე თვითონ შეიკავებს თავს დანაშაულის განმეორებისგან (სპეციალური გენერალური პრევენცია) ან ეს გავლენას მოახდენს საზოგადოების ქცევაზე. ამას ემატება საზოგადოებაში სამართლებრივი თვითშეგნების ზრდის ეფექტი (პოზიტიური გენერალური პრევენცია).³⁸⁸ სასჯელის მიზანი ხომ სწორედ ელემენტარული თავისუფალი სოციალური ინტეგრაციის უზრუნველყოფაა.³⁸⁹ სწორედ სანქცია ასრულებს ლოიალურობის პრინციპიდან გამომდინარე ევროკავშირის სამართლებრივი სიკეთეების დაცვის გარანტიის ფუნქციას.³⁹⁰

256 თუ რომელი სანქცია არის ქმედითი და დამაშინებელი, ადგენენ ადგილობრივი ორგანოები. ეს პრეროგატივა მათ ხელშია და სისხლის სამართლის სპეციფიკიდან გამომდინარე მასში უხეში ჩარევა გარედან დაუშვებელია. ესეც რომ არ იყოს, არ არსებობს ზუსტი მეთოდი, რომლითაც ამის გაზომვა იქნებოდა შესაძლებელი.³⁹¹ მხოლოდ ნორმის დისპოზიცია და დადგენილი სანქცია არ არის გადამწყვეტი, არამედ მის ეფექტურ შესრულებასაც უნდა მიექცეს ყურადღება.³⁹² ამასთანავე ისიც უნდა ვალიაოთ, რომ პრევენციის ფარგლებში ეფექტურობის დადგენა რთულია. ამის გარკვევა თვითონ სახელმწიფოებსაც უჭირთ და კრიმინოლოგიას არ აქვს კონკრეტული რეცეპტი, თუ

³⁸⁵ Hecker, Europ. Strafrecht, § 7 Rn. 60.

³⁸⁶ Gröblichhoff, Verpflichtung, 25; Satzger, Europäisierung, 368.

³⁸⁷ Hecker, Europ. Strafrecht, § 7 Rn. 62.

³⁸⁸ დანვრ. იხ. Schmidt, Strafrecht AT, Rn. 15 ff.; Kindhäuser, Strafrecht AT, § 2 Rn. 12 ff.

³⁸⁹ Kindhäuser, Strafrecht AT, § 2 Rn. 14.

³⁹⁰ Jens, Strafrechtsanwender, 180; შეად. Jescheck, კრებულში: Schröder/Zipf, Festschrift für Maurach, 594.

³⁹¹ Tiedemann, NJW 1993, 26.

³⁹² Hecker, Europ. Strafrecht, § 7 Rn. 63.

რომელი სანქცია სად არის თანაბრად ქმედითი.³⁹³ მიუხედავად ამისა, შემდეგი მოთხოვნა ყოველთვის გასათვალისწინებელია: სასჯელი ბრალს უნდა შეესაბამებოდეს, რათა მოსახლეობის ნდობა სამართლის მიმართ არ შეირყეს.³⁹⁴

ქართული სისხლის სამართალი სასჯელის მიზნებთან დაკავშირებით არ განსხვავდება ევროპული ქვეყნების სამართლისგან. მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსი გერმანიაში გაბატონებულ მოსაზრებას მისდევს და სასჯელის მიზნებში აერთიანებს სამართლიანობის აღდგენას, ახალი დანაშაულის თავიდან აცილებასა და დამნაშავის რესოციალიზაციას (სსკ მუხ. 39, ნაწ. 1).³⁹⁵ მასში გაერთიანებულია რელატიური და აბსოლუტური თეორიების ელემენტები.³⁹⁶ ქართული სისხლის სამართლის კოდექსი სცდება დამნაშავის პიროვნების ფარგლებს და სხვა პირებზე, ანუ საზოგადოებაზე ზემოქმედების მომენტზე გადადის. ისინი უნდა განიმსჭვალონ მართლწესრიგის დაცვისა და კანონის წინაშე პასუხისმგებლობის გრძნობით (სსკ მუხ. 39, ნაწ. 2).³⁹⁷

თეორიულ დონეზე ევროკავშირის ქვეყნებსა და საქართველოში მოქმედი სანქციები ევროკავშირის სასამართლოს მიერ დამკვიდრებულ მოთხოვნებს პასუხობენ. თუმცა, პრაქტიკაში სხვა შედეგი შეიძლება დადგეს. თითოეული წევრი სახელმწიფო მოქმედების თავისუფლებით სარგებლობს, მაგრამ ეს არ გულისხმობს მის სრულ თავისუფლებას. ევროკავშირის სასამართლო, როგორც უკვე აღინიშნა, ყურადღებას თეორიულ საკითხებთან ერთად ნორმების პრაქტიკაში რეალურად გამოყენებასაც აქცევს და აანალიზებს (მაგალითად სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყება ან დამთავრება).³⁹⁸ საქართველოს შემთხვევაში პრობლემები შეიძლება წარმოიშვას ფულადი ჯარიმების დაკისრების დროს. ევროკავშირის ფინანსური ინტერესების დაზიანებისთვის ქართული სასამართლო ბუნებრივია ჯარიმას დამნაშავეს ლარებში დააკისრებს. ეს ჯარიმა კი დამდგარ ზიანს უნდა შეესატყვი-სებოდეს და დაუშვებელია, რომ ევროებში მიყენებული ზიანისთვის დამნაშავე ლარებში დააჯარიმო, იმ ფონზე როცა ქართული ვალუტა დაახლოებით სამჯერ უფრო ნაკლები ღირებულებისაა. ასეთი სანქცია ვერ იქნება დამაშინებელი და პრევენციული. ამიტომაც მომავალ-

257

258

³⁹³ შეად. Kaiser, Kriminologie, § 3 Rn. 1; Jens, Strafrechtsanwender, 184.

³⁹⁴ Schmidt, Strafrecht AT, Rn. 15b.

³⁹⁵ Kindhäuser, Strafrecht AT, § 2 Rn. 16; Benda, კრებულში: Gareis/Wiesnet, Strafe, 27 ff.

³⁹⁶ შეად. ტურავა, დანაშაულის მოძღვრება, აბზ. 68.

³⁹⁷ დანვრ. იხ. დვალიძე, სასჯელი, 14 და შემდეგ; ტურავა, ზოგადი ნაწილი, 354.

³⁹⁸ Satzger, Europäisierung, 369.

ში კანონმდებელმაც და სასამართლომაც ეს მომენტი უნდა გაითვალისწინონ, რათა სასჯელი სიმბოლურ ფარგლებს გასცდეს.³⁹⁹

- 259** ეფექტურობის, ქმედითობის უზრუნველსაყოფად წევრმა სახელმწიფოებმა **ევროპული ტერიტორიულობის პრინციპი** უნდა გაითვალისწინონ. ეს გულისხმობს შემდეგს:

შიდასახელმწიფოებრივი სასამართლოს იურისდიქცია უნდა გავრცელდეს კავშირის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულებზე ყველგან, მიუხედავად იმისა, თუ სად იქნა ის ჩადენილი. მთავარია, ის ჩადენილია წევრი სახელმწიფოს ტერიტორიაზე. დამნაშავის მოქალაქეობას არავითარი მნიშვნელობა არ აქვს.⁴⁰⁰

- 260** ეს მიდგომა პასუხობს ევროპული ინტეგრაციის პროცესს. ცალკეული სახელმწიფოების სამართალი ერთმანეთთან მჭიდროდ არის დაკავშირებული და ისინი ერთიან სივრცეს ქმნიან.⁴⁰¹ ამით შიდასახელმწიფოებრივი სამართლისთვის ცნობილი ტერიტორიულობის პრინციპი ევროპული ტერიტორიულობის პრინციპად გადაიქცა.⁴⁰²

- 261** გერმანელმა კანონმდებელმა ამ მიმართულებით პირველი ნაბიჯები უკვე გადადგა. ევროკავშირისგან კრედიტის უკანონო მიღება (§ 264 StGB) დასჯადია გერმანული სისხლის სამართლის წესით საზღვარგარეთ ჩადენის შემთხვევაშიც (§6 Nr. 8 StGB). ქართული კანონმდებლობა კი ამ მხრივ სრულყოფას საჭიროებს. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-4 მუხლი აღიარებს ტერიტორიულობის პრინციპს. პასუხისმგებლობა დაეკისრება იმას, ვინც დანაშაული ჩაიდინა საქართველოს ტერიტორიაზე. საქართველოში მოქმედი ტერიტორიულობის პრინციპი ვერ უზრუნველყოფს ევროკავშირის წინააღმდეგ მიმართული საზღვარგარეთ ჩადენილი დანაშაულისთვის პასუხისგებაში მიცემას. პრობლემას ვერც სისხლის სამართლის კოდექსის მე-5 მუხლი გადაჭრის. იქ აქცენტი კეთდება საქართველოს ინტერესების წინააღმდეგ მიმართულ მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულებზე (დაცვის პრინციპი). ესე იგი, გადამწყვეტია საქართველოს ინტერესები და მე-5 მუხლს უცხო ინტერესების დასაცავად ვერ გამოვიყენებთ.⁴⁰³ ქართველ კანონმდებელს ასევე მოუწევს კოდექსის კერძო

³⁹⁹ შუად. Satzger, Europäisierung, 369; Hecker, Europ. Strafrecht, § 7 Rn. 63.

⁴⁰⁰ Satzger, Europäisierung, 370; Hecker, Europ. Strafrecht, § 7 Rn. 64.

⁴⁰¹ Bleckmann, კრებულში: Küper/Welp, Beiträge zur Rechtswissenschaft, 114.

⁴⁰² Satzger, Europäisierung, 370; მაგალითები იხ. Eser, კომენტარებში: Schönke/Schröder, StGB, Vorbemerkungen zu den §§ 3-9, Rn. 11 ff.

⁴⁰³ დანვრ. იხ. ტურავა, დანაშაულის მოძღვრება, აბზ. 266 და შემდეგი.

ნაწილში სპეციალური შემადგენლობების შემოღება ან უკვე არსებული ისე განვრცობა, რომ მან ევროკავშირის წინააღმდეგ მიმართული დარღვევებიც მოიცვას.

გამოსავალი შეიძლება მოინახოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-5 მუხლის მე-3 ნაწილში. ამ უკანასკნელის თანახმად, საქართველოს შეუძლია სისხლის სამართლებრივი დევნა განახორციელოს საზღვარგარეთ დანაშაულის ჩამდენი უცხო ქვეყნის მოქალაქის ან მოქალაქეობის არმქონე პირის მიმართ, თუ ამ დანაშაულისთვის პასუხისმგებლობა გათვალისწინებულია საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებით. არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს იმას, თუ ვინ არის დამნაშავე, სად იქნა ეს დანაშაული ჩადენილი, ვინ არის მსხვერპლი ან შეილახა თუ არა საქართველოს ინტერესები (უნივერსალურობის პრინციპი).⁴⁰⁴ თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ ეს პრინციპი ქართულ სისხლის სამართლის კოდექსში თავის დროზე სხვა მიზნით იქნა შემოღებული. კერძოდ, საქართველომ მოახდინა რომის სტატუტის რატიფიცირება და შემოიღო განსაკუთრებული სიმძიმის ახალი დანაშაულები (გენოციდი, ადამიანურობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული და ა.შ.), რომელთა დევნაც საერთაშორისო დონეზე ხორციელდება.⁴⁰⁵ თუ საქართველოს ევროკავშირთან სრული სისხლის სამართლებრივი ინტეგრაცია სურს, მე-5 მუხლის მე-3 ნაწილის მასზე განვრცობაც შეიძლებოდა, მაგრამ ეს არ იქნება საკმარისი. საჭირო გახდება საერთაშორისო დანაშაულების ანალოგიურად, როგორც ადრე იქნა ეს გაკეთებული რომის სტატუტის შემთხვევაში, კავშირის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულების ქართულ კოდექსში ასახვა. წინააღმდეგ შემთხვევაში ზოგადი ნაწილის ნორმა ყოველგვარ აზრს მოკლებული იქნება.

262

ტერიტორიულობის პრინციპის მსგავსი გაფართოება ხომ არ გამოიწვევს კოლიზიებს სხვადასხვა წევრი სახელმწიფოების ნორმებს შორის? მაგალითად, ეს შეიძლება შემდეგნაირად გამოიყურებოდეს: იტალიაში განხორციელდა კრედიტის უკანონო მიღება ევროკავშირის წინააღმდეგ და დამნაშავე გადავიდა საფრანგეთში. მისი პასუხისმგებაში მიცემა თეორიულად შეუძლია ევროკავშირის წევრ ნებისმიერ სახელმწიფოს. ამ პიროვნების ორმაგად დასჯის თავიდან ასაცილებლად ჩაირთვება ევროკავშირის ფარგლებში მოქმედი ორმაგი დასჯის

263

⁴⁰⁴ დაწვრ. იხ. ტურავა, დანაშაულის მოძღვრება, აბზ. 269 და შემდეგი.

⁴⁰⁵ გამყრელიძე, ზოგადი ნაწილის განმარტება, 70 და შემდეგი.

აკრძალვის პრინციპი (*ne bis in idem*) და პრობლემატ მოიხსნება.⁴⁰⁶ მთავარია, ევროკავშირის სამართლებრივი სიკეთე მის ფარგლებში სადმე დაუცველი არ დარჩეს. თითოეული სახელმწიფო ვალდებულია უზრუნველყოს დაცვის ეფექტურობა.⁴⁰⁷

ა) საპროცესო შეთანხმება და სანქციები

- 264** საპროცესო შეთანხმება სისხლის სამართლის პროცესში საყოველთაოდ აღიარებული ინსტიტუტია, რომელმაც სანქციებთან და კერძოდ, მათ ეფექტურობასთან დაკავშირებით პრობლემები შეიძლება წარმოშვას.⁴⁰⁸ საპროცესო შეთანხმების გამოყენება ხშირად მხარეების მიერ პროცესის დაჩქარების მიზნით ხდება სანქციების შემსუბუქების ხარჯზე. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი სასამართლოს აძლევს უფლებას, დანიშნოს მინიმუმზე ნაკლები ვადით თავისუფლების აღკვეთა, თუ მხარეებს შორის დადებულია საპროცესო შეთანხმება (სსკ მუხ. 50 ნაწ. 2¹). მაგალითად, თუ საქმე გვექნება ყალბი ცნობების მიწოდების საფუძველზე კრედიტის უკანონო მიღებასთან (სსკ მუხ. 208), ამისთვის გათვალისწინებული სანქცია თავისუფლების აღკვეთის შემთხვევაში მერყეობს ორიდან რვა წლამდე. საპროცესო შეთანხმების დადების შემთხვევაში კი დასაშვებია, რომ სასჯელი ორ წელს ჩამოსცდეს.
- 265** სანამ უშუალოდ ევროკავშირის სამართლებრივი სიკეთეების დაცვისთვის საპროცესო შეთანხმების მხრიდან პოტენციურ საფრთხეებზე ვისაუბრებთ, განვიხილავთ ამ ინსტიტუტის ზოგიერთ ნიშანს. საპროცესო შეთანხმება მთელ მსოფლიოში დაახლოებით ერთნაირად მუშაობს. აღიარებისა და გამოძიებასთან თანამშრომლობის გზით ხდება პროცესის დაჩქარება და ამის საპასუხოდ პირს ეკისრება უფრო მსუბუქი სასჯელი.⁴⁰⁹ ამ გზით ხდება განსაკუთრებით რთულ დანაშაულებთან დაკავშირებული პროცესების შემოკლება.⁴¹⁰
- 266** საპროცესო შეთანხმება გერმანიაში პრაქტიკაში დიდი ხანია გამოიყენება, მიუხედავად იმისა, რომ ის თავიდან საკანონმდებლო დონეზე

⁴⁰⁶ Satzger, Europäisierung, 371.

⁴⁰⁷ Satzger, Europäisierung, 371.

⁴⁰⁸ Schünemann, Rechtskultur, 7 ff.

⁴⁰⁹ Niemöller/Schlothauer/Weider, Verständigung, Allgemeine Einführung, Rn. 2.

⁴¹⁰ Volk, Grundkurs StPO, § 30 Rn. 3, Hartmann/Schmidt, Strafprozessrecht, Rn. 1156.

დარეგულირებული არ იყო. დაახლოებით 30 წლის წინ კანონმდებელმა შემოიღო გარკვეული წინაპირობების არსებობის შემთხვევაში ფულის გადახდის გზით პროცესის შეწყვეტის საშუალება.⁴¹¹ გერმანიის ფედერალურმა საკონსტიტუციო სასამართლომ შეთანხმება პროცესის მონაწილეებს შორის დასაშვებად სცნო, მაგრამ ამავედროულად სასამართლოს და პროკურატურას აუკრძალა „სამართლიანობის სახელით ვაჭრობა“.⁴¹² მოგვიანებით, გერმანიის ფედერალურმა უზენაესმა სასამართლომ საპროცესო შეთანხმების მთავარი სამოქმედო პრინციპები ჩამოაყალიბა.⁴¹³ ესენი იყო: სამართლიანი სასამართლო, უფრო მკაცრი სასჯელით დამუქრების აკრძალვა და სასჯელის კონკრეტული ზომის შეთანხმების აკრძალვა.⁴¹⁴

2009 წლის 29 ივლისს გერმანიაში მიღებულ იქნა კანონი საპროცესო შეთანხმების შესახებ და მანამდე არსებული ეს ინსტიტუტი საკანონმდებლო დონეზე მოწესრიგდა.⁴¹⁵ კანონის საფუძველზე სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი შევიდა ცვლილებები და დამატებები.⁴¹⁶ შესაბამის შემთხვევაში სასამართლოს შეუძლია დადოს შეთანხმება პროცესის მონაწილეებთან მისი გაგრძელებისა და შედეგების შესახებ (§ 257c Abs. 1 StPO). თუ როდის დგება ეს „შესაბამისი შემთხვევა“, კოდექსში არ ჩანს, ანუ ფორმულირება ღიაა და უშვებს ნებისმიერ დროს შეთანხმების დადების საშუალებას.⁴¹⁷ მოსამართლე თვითონ წყვეტს, როდის შესთავაზოს მხარეებს შეთანხმება, რაც ხშირ შემთხვევაში მისი მხრიდან თვითნებობის საფრთხეს ქმნის.⁴¹⁸

საპროცესო შეთანხმების დასადებად შეთავაზებაზე აუცილებელია მხარეების თანხმობა. წინააღმდეგ შემთხვევაში შეთანხმება ვერ შედგება (§ 257c Abs. 4 StPO). თვითონ თანხმობას რაც შეეხება, საჭიროა მხოლოდ მისი გაცხადება და არა დასაბუთება. ის უბრალოდ საპროცესო მოქმედებაა.⁴¹⁹ საპროცესო შეთანხმების წინაპირობა არ არის

267

268

⁴¹¹ Schünemann, Rechtskultur, 10.

⁴¹² BVerfG NJW 1987, 2663.

⁴¹³ BGHSt 43, 195 ff.

⁴¹⁴ დანვრ. იხ. Schmitt GA 2001, 413 ff.

⁴¹⁵ Niemöller/Schlothauer/Weider, Verständigung, Allgemeine Einführung, Rn. 1.

⁴¹⁶ Meyer-Goßner, StPO, § 257c Rn. 1; Eschelbach, კომენტარებში: Graf, Strafprozessordnung, § 257c Rn. 1.

⁴¹⁷ Meyer-Goßner, StPO, § 257c Rn. 1 ff; Eschelbach, კომენტარებში: Graf, Strafprozessordnung, § 257c Rn. 6.

⁴¹⁸ Eschelbach, კომენტარებში: Graf, Strafprozessordnung, § 257c Rn. 7; კრიტიკულადაა განწყობილი ასევე Gössel, კრებულში: Schöch/Helgerth/Dölling/König, Festschrift für Böttcher, 81 ff.; შედარებით ნაკლებად კრიტიკულია Püschel, კომენტარებში: Krekeler/Löffelmann/Sommer, StPO, § 257c Rn. 17.

⁴¹⁹ Niemöller/Schlothauer/Weider, Verständigung, § 257c Rn. 28.

დანაშაულის აღიარება. მის ნაცვლად შეთანხმება შეიძლება მოხდეს, მაგალითად, ზიანის ანაზღაურებაზე ან გამოძიებაში დახმარებაზე.⁴²⁰ არ შეიძლება საპროცესო შეთანხმების საფუძველი იყოს ბრალზე შეთანხმება. კანონმდებელმა აქცენტი სასჯელზე გააკეთა და ბრალის საკითხი ხელუხლებლად დატოვა.⁴²¹

269 საპროცესო შეთანხმების გადამწყვეტი საფუძველია შეთანხმება სასჯელზე. ბრალდებული ამით თავიდან იცილებს მისთვის მოულოდნელად მაღალ სანქციას განაჩენში.⁴²² სასამართლოს მხარეებთან შეუძლია შეთანხმოს სასჯელის ზედა და ქვედა ზღვარი. კონკრეტული დათქმის გაკეთება დაუშვებელია და ეს უზრუნველყოფს გადანაცვლებების მიღებისას სასამართლოს მოქმედების თავისუფლებას ზედა და ქვედა ზღვარის ფარგლებში.⁴²³

270 სასჯელის ზღვარის საკითხი გერმანიაში სადავოა. სასამართლო ზოგჯერ შეიძლება იძულებული გახდეს დაეთანხმოს პროკურატურის მხრიდან მოთხოვნილ სასურველ ფარგლებს, რათა შეთანხმება საერთოდ შედგეს.⁴²⁴ საკითხავია ისიც, ასრულებს თუ არა რეალურად თავის ფუნქციას სასჯელის კონკრეტული ზომის დათქმის აკრძალვა. ხშირად ხდება ისე, რომ სასამართლო განაჩენში უმეტესად ზედა ზღვარს იყენებს ხოლმე და თუ პრაქტიკაში ეს გავრცელებულია, მაშინ გამოდის, რომ ქვედა ზღვარი აზრს კარგავს.⁴²⁵

271 მიუხედავად საკანონმდებლო დონეზე საპროცესო შეთანხმების მსგავსი სახით მონესრიგებისა და იქ ცალკეული აკრძალვების ჩადებისა, თითქმის შეუძლებელია თავიდან იქნას აცილებული დახურულ კარებს მიღმა არაფორმალურ საუბრებში ბრალდებულისკენ მიმართული მინიშნებები უფრო მაღალ სასჯელზე, თუ ის არ წამოვა შეთანხმებაზე.⁴²⁶ საბოლოო ჯამში, გერმანელი კანონმდებლის მცდელობა, მოეგვარებინა ეს საკითხი, მაინც ღიად ტოვებს სადავო საკითხებს.

272 საქართველოში საპროცესო შეთანხმების ინსტიტუტს დიდი ხნის ტრადიცია არა აქვს. მის შემოღებას მრავალი პოლიტიკური და სამართლებრივი დისკუსია ახლდა თან.⁴²⁷ ის ე.წ. „ვარდების რევოლუციის“

⁴²⁰ Püschel, კომენტარებში: Krekeler/Löffelmann/Sommer, StPO, § 257c Rn. 17.

⁴²¹ Meyer-Goßner, StPO, § 257c Rn. 8 ff.

⁴²² შეად. Volk, Grundkurs StPO, § 30 Rn. 3.

⁴²³ Niemöller/Schlothauer/Weider, Verständigung, § 257c Rn. 46.

⁴²⁴ Meyer-Goßner, ZRP 2009, 109.

⁴²⁵ Altenhain/Hagemeier/Haimerl, NStZ 2007, 73.

⁴²⁶ Meyer-Goßner, კრებულში: Hefendehl, Symposium, 240.

⁴²⁷ მანაგაძე, მართლმსაჯულება და კანონი, 1/2010, 35.

მოჰყვა და სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში 2004 წელს იქნა შეტანილი.⁴²⁸ საპროცესო შეთანხმებამ თავიდანვე საზოგადოებაში გარკვეული ნეგატიური რეაქციები გამოიწვია. ის მართლმსაჯულებით ვაჭრობად შეფასდა, რაც ამ ინსტიტუტს დღემდე მოჰყვება.⁴²⁹ 2004 წელს განხორციელებული რეფორმის მიზანი იყო მანამდე მოქმედი საპროცესო სამართლის მოდერნიზება. ფორმალიზებული და ხანგრძლივი მართლმსაჯულება საპროცესო შეთანხმების შემოღებით უნდა შემცირებულიყო.⁴³⁰ ობიექტური მიზეზებიდან გამომდინარე, სასამართლოებისადმი არსებული ნდობის დაბალი ხარისხის გამო ეს მიზანი სრულად მაინც ვერ განხორციელდა.⁴³¹ მართლმსაჯულება დაჩქარდა, მაგრამ საპროცესო შეთანხმების მიმართ ნდობა მაინც დაბალია.

საპროცესო შეთანხმებამ საქართველოში მისი დამკვიდრების დღიდან უამრავი ცვლილება განიცადა და ეს განსაკუთრებით პირველ ეტაპზე ხშირ ხასიათს ატარებდა, რაც კანონმდებლის ზერელე დამოკიდებულებაზე მიუთითებს.⁴³²

273

გერმანულ მოდელთან შედარებით ქართულ საპროცესო სამართალში სასამართლოს როლი უფრო პასიურია. ძირითადი ნამყვანი როლი პროკურატურას უკავია და ის თვითონ წყვეტს დათანხმდება თუ არა საპროცესო შეთანხმებას. პროკურატურას არა აქვს კონკრეტული მოთხოვნები წაყენებული, თუ რა შემთხვევაში უნდა დადოს ან არ უნდა დადოს მან საპროცესო შეთანხმება.⁴³³ ქართულ რეალობაში სასამართლო უმეტესად მაკონტროლებელი ფუნქციებით შემოიფარგლება და ამონმებს შემდეგს: საპროცესო შეთანხმება დადებულია ძალადობის, დაშინების, მოტყუების ან რაიმე სხვა უკანონო დაპირების გარეშე და ა.შ. (სსსკ მუხ. 212, ნაწ. 2). ერთი შეხედვით, სასამართლო საემარისი რაოდენობის მექანიზმებით არის აღჭურვილი, მაგრამ პრაქტიკაში რეალურად შეუძლებელია იმის შემოწმება, ჰქონდა თუ არა ბრალდებულის მიმართ სასამართლოს მიღმა თუნდაც ირიბ მუქარას ადგილი.⁴³⁴

274

⁴²⁸ მანაგაძე, მართლმსაჯულება და კანონი, 1/2010, 35; საერთაშორისო გამჭვირვალობა-საქართველო, საპროცესო შეთანხმება, 4.

⁴²⁹ საერთაშორისო გამჭვირვალობა-საქართველო, საპროცესო შეთანხმება, 4.

⁴³⁰ შეად. ჭანტურიძე, საპროცესო შეთანხმება, 42.

⁴³¹ შეად. პატარაია/დანელია/საყვეარიშვილი, სამეზობლო პოლიტიკა, 36.

⁴³² შეად. ჭანტურიძე, საპროცესო შეთანხმება, 44.

⁴³³ შეად. მანაგაძე, მართლმსაჯულება და კანონი, 1/2010, 36; საერთაშორისო გამჭვირვალობა-საქართველო, საპროცესო შეთანხმება, 8.

⁴³⁴ ანალოგიური პრობლემა დგას ესპანეთშიც. დაწვრ. იხ. Navarro, ZStW 123 (2011), 177.

- 275** ყველაზე გავრცელებული სასჯელი, რომელზეც მხარეები საპროცესო შეთანხმების ფარგლებში თანხმდებიან, არის ფულადი ჯარიმა. ფულადი ჯარიმები სახელმწიფო ბიუჯეტის არცთუ უმნიშვნელო ნაწილს ქმნიან.⁴³⁵ ჯარიმის მაქსიმუმი თავიდანვე საპროცესო შეთანხმების დროს კანონმდებლობაში განერილი არ იყო და პროკურატურის ნებაზე იყო დამოკიდებული.
- 276** საპროცესო შეთანხმების ქართული მოდელი გარკვეულ ეჭვებს ბადებს ევროკავშირის სამართლებრივი სიკეთეების ეფექტურ დაცვასთან დაკავშირებით. ვინაიდან წამყვანი მოთამაშე პროკურატურაა, პროკურორებმა მომავალში ევროკავშირთან დაახლოების შემთხვევაში უნდა გაითვალისწინონ, რომ შესათანხმებელი სასჯელი უნდა აკმაყოფილებდეს სამ კრიტერიუმს: ქმედითი, თანაზომიერი და დამაშინებელი. დაუშვებელია, რომ სასჯელი არაპროპორციულად მაღალი ან დაბალი იყოს. მაგალითად, თუ პროკურორი ევროკავშირის ინტერესების წინააღმდეგ ჩადენილი ფინანსური დანაშაულისთვის ბრალდებულს შეუთანხმდება დამდგარ ზიანთან შედარებით მცირე ოდენობის ფულად ჯარიმაზე, მაშინ ადგილი ექნება ამ ინტერესების არაეფექტურ დაცვას. უფრო ნათელი სურათის შესაქმნელად სასურველია კანონმდებელმა საპროცესო შეთანხმების დადების ერთიანი დირექტივები შეიმუშავოს ან კიდევ უფრო გააძლიეროს სასამართლოს როლი სასჯელთან მიმართებაში.

ბ) იურიდიული პირების დასჯადობა და ევროკავშირის სამართალი

- 277** ერთ-ერთი ყველაზე სადავო თემა სისხლის სამართალში არის იურიდიული პირების დასჯადობის საკითხი.⁴³⁶ ამ თემის აქტუალურობას ხელს უწყობს გაერთიანებების ფარგლებში ჩადენილი ორგანიზებული დანაშაულების ზრდა.⁴³⁷ იურიდიული პირი შედგება ფიზიკური პირებისგან და მათი სისხლისსამართლებრივად პასუხისგებაში მიცემა არ არის პრობლემა, მაგრამ ორგანიზაციის ფარგლებში თითოეული მათგანის ჩანაცვლება შესაძლებელია, ხოლო ორგანიზაციის დასჯა

⁴³⁵ Navarro, ZStW 123 (2011), 178.

⁴³⁶ ტურავა, დანაშაულის მოძღვრება, აბზ. 1194 და შემდეგი.

⁴³⁷ შეად. Dannecker, GA 2001, 102 ff.

კი რთული.⁴³⁸ ამ რეალობას იურიდიულ ლიტერატურაში არადამაკმა-ყოფილებლად მიიჩნევენ. ერთი მხრივ, ორგანიზაცია დანაშაულისგან იღებს სარგებელს და მეორე მხრივ, მისი სისხლისსამართლებრივად სანქციონირება შეუძლებელია.⁴³⁹

გერმანიაში იურიდიული პირების დასჯადობა ჯერ კიდევ მე-19 საუკუნეში გერმანულ დოგმატიკასთან შეუსაბამობის გამო იქნა უარყოფილი.⁴⁴⁰ იურიდიული პირები ბრალუუნაროდ ან ზოგიერთ შემთხვევაში საერთოდ ქმედუუნაროდ ცნეს.⁴⁴¹ გაერთიანებების არდასჯადობას გერმანიის ფედერალური უზენაესი სასამართლოც ემხრობა და ასაბუთებს, რომ იურიდიული პირების სისხლისსამართლებრივი დასჯადობა არ შეესაბამება გერმანულ სამართლებრივ აზროვნებას და არ პასუხობს ბრალისა და სასჯელის სოციალურ-ეთიკურ ცნებას.⁴⁴² იურიდიული პირები მოქმედებენ მათი ორგანოების მეშვეობით და შესაბამისად, მათი დასჯა შეუძლებელია. გაერთიანების წინააღმდეგ ბრალის საკითხის დაყენებას აზრი არა აქვს, რადგან მასში ჩადებული სოციალურ-ეთიკური გასაკიცხაობა მიმართულია ცალკეული პირების წინააღმდეგ და მას ქონების მასის წინააღმდეგ ვერ გამოვიყენებთ.⁴⁴³ დასჯადობის მოწინააღმდეგეთა არგუმენტები ძირითადად სწორედ მსგავსი შინაარსისაა და აქტუალობას გერმანულ სისხლის სამართალში დღესაც არ კარგავს.⁴⁴⁴ მიუხედავად ამისა, ნაწილობრივ უკვე შეიმჩნევა დე ლეგე ფერენდა ზრდადი ტენდენცია იურიდიული პირების სისხლისსამართლებრივი დასჯადობის აღიარებისა.⁴⁴⁵

278

ევროკავშირის ფარგლებში ამასთან დაკავშირებით ერთიანი მიდგომა არ არსებობს. დასჯადობას აღიარებს მაგალითად, საფრანგეთი (1994 წლიდან), პორტუგალია (1983 წლიდან), ფინეთი (1995 წლიდან), დანია (1996 წლიდან) და პოლონეთი (2003 წლიდან). ავსტრია, ესპანეთი და საბერძნეთი კი მხოლოდ ადმინისტრაციულ ან სამოქალაქო ხასიათის სანქციებს იყენებენ.⁴⁴⁶

279

⁴³⁸ შეად. Hetzer, wistra 1999, 361.

⁴³⁹ Alberring, Strafbarkeit von Verbänden, 1.

⁴⁴⁰ შეად. ტურავა, დანაშაულის მოძღვრება, აზ. 1198.

⁴⁴¹ Kirch-Heim, Sanktionen gegen Unternehmen, 127.

⁴⁴² BGHSt 5, 32.

⁴⁴³ Jescheck/Weigend, Strafrecht AT, 227.

⁴⁴⁴ Alberring, Strafbarkeit von Verbänden, 1; Kirch-Heim, Sanktionen gegen Unternehmen, 129 ff.; Jescheck/Weigend, Strafrecht AT, 227; Hirsch, ZStW 107 (1995), 285.

⁴⁴⁵ Hirsch, ZStW 107 (1995), 322.

⁴⁴⁶ დანერ. იბ. Dannecker, GA 2001, 101; aseve Kirch-Heim, Sanktionen gegen Unternehmen, 129 ff.; ტურავა, დანაშაულის მოძღვრება, აზ. 1201.

- 280** ქართული სისხლის სამართლის კოდექსის ავტორებმა იურიდიული პირის დასჯადობა თავდაპირველად უარყვეს. ქართული დოქტრინა კოლექტიურ პასუხისმგებლობას არ ცნობდა და აქცენტს ბრალის პრინციპზე აკეთებდა.⁴⁴⁷ მოგვიანებით ეს მიდგომა შეიცვალა და 2006 წელს კანონმდებლის მიერ სისხლის სამართლის კოდექსში შემოღებულ იქნა იურიდიული პირის პასუხისმგებლობა. სიახლის ინიციატორები ამას ქართული კანონმდებლობის საერთაშორისო კანონმდებლობასთან შესაბამისობაში მოყვანის აუცილებლობით ასაბუთებდნენ. ამაში იგულისხმებოდა ევროპული ინტეგრაცია.⁴⁴⁸
- 281** იურიდიული ლიტერატურის ანალიზის საფუძველზე ჩნდება შთაბეჭდილება, რომ ევროპულ ინტეგრაციას დასაბუთებისთვის არასწორად იყენებენ. გაეროს, ევროკავშირის თუ სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციების ფარგლებში გამოცემული სამართლებრივი აქტები არ შეიცავენ იურიდიული პირების სისხლისსამართლებრივი დასჯადობის აუცილებელ და სავალდებულო მოთხოვნას. პირიქით, საერთაშორისო სამართლებრივი აქტები ითვალისწინებენ ნაციონალური სამართლებრივი სისტემების თავისებურებებს და ამ საკითხთან დაკავშირებით მაქსიმალურად ნეიტრალურები არიან. მათი მთავარი ამოცანაა კონკრეტული დასახული მიზნის მიღწევა და სულაც არ არის გადამწყვეტი, მოხდება ეს სისხლის, ადმინისტრაციული სამართლის თუ სხვა გზით.⁴⁴⁹
- 282** საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 107¹-ე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, იურიდიულ პირს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება ამ კოდექსით გათვალისწინებული იმ დანაშაულისთვის, რომელიც ჩადენილია იურიდიული პირის სახელით ან მისი მეშვეობით (გამოყენებით) ან/და მის სასარგებლოდ პასუხისმგებელი პირის მიერ. პასუხისმგებელ პირში იგულისხმება ხელმძღვანელობაზე, წარმომადგენლობაზე, გადაწყვეტილების მიღებაზე უფლებამოსილი პირი ან/და იურიდიული პირის სამეთვალყურეო, საკონტროლო, სარევიზიო ორგანოს წევრი (ნაწ. 3). იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა არ გამოორიცხავს იმავე დანაშაულისთვის ფიზიკური პირის სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას (ნაწ. 6). მსგავსი ტენდენცია შეიმჩნევა ევროკავ-

⁴⁴⁷ ავტორთა კოლექტივი, კერძო ნაწილი I, 22.

⁴⁴⁸ ოხანაშვილი, სამართლის ჟურნალი, 2/2009, 183; ავტორთა კოლექტივი, კერძო ნაწილი I, 26; გაბისონია, ცხოვრება და კანონი 2/2007, 13.

⁴⁴⁹ შეად. გაბისონია, ცხოვრება და კანონი, 2/2007, 13; გაბისონია, პროფესია ადვოკატი, 2/2007, 71.

შირის მიერ გამოცემულ სამართლებრივ აქტებშიც.⁴⁵⁰ გაერთიანების დასჯისთვის ქართული სამართლით არა აქვს მნიშვნელობა, დადგენილია თუ არა დანაშაულის ჩამდენი ფიზიკური პირი. მთავარია, დანაშაული ჩადენილია გაერთიანების სახელით ან მისი მეშვეობით ან/და მის სასარგებლოდ.

იურიდიული პირები შეიძლება დაისაჯონ შემდეგი დანაშაულებისთვის: ადამიანებით ვაჭრობა, ნარკოტიკული დანაშაულები, ტერორიზმი, ქრთამის მიცემა, არალეგალური მიგრაცია, ბავშვთა პორნოგრაფია და სხვა (შეად. სსკ მუხ. 107²). ეს ჩამონათვალი შეესაბამება იმ დანაშაულებს, რომელთა წინააღმდეგაც აქტიური ბრძოლა მიმდინარეობს საერთაშორისო არენაზე. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი იურიდიული პირისთვის სასჯელის შემდეგ სახეებს ითვალისწინებს: ლიკვიდაცია, საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა, ჯარიმა, ქონების ჩამორთმევა (სსკ მუხ. 107³).

283

როგორ უდგება ევროკავშირი იურიდიული პირის დასჯადობის საკითხს? ავალდებულებს თუ არა ის წევრ სახელმწიფოებს დასჯადობის შემოღებას? ევროკავშირი ამ თემასთან დაკავშირებით თავშეკავებას იჩენს და ცდილობს კონფლიქტში არ შევიდეს სხვადასხვა სამართლებრივ ტრადიციებთან. ევროგაერთიანების სასამართლომ თავის გადაწყვეტილებაში საქმეზე „Vandevenne“ იურიდიული პირების დასჯადობის საყოველთაო ვალდებულება უარყო.⁴⁵¹ ეს გადაწყვეტილება ეხებოდა სატვირთო ავტომანქანის მძღოლის მიერ ევროგაერთიანების დადგენილებით (საბჭოს დადგენილება Nr 3820/85(EWG), 20.12.1985) განსაზღვრული შესვენების პერიოდების არდაცვას.

284

ამ დადგენილების მე-15 მუხლის თანახმად, საწარმო ვალდებულია, მისი მძღოლის მუშაობა დაგეგმოს ისე, რომ მან დადგენილების მოთხოვნების დაკმაყოფილება მოახერხოს. საწარმომ ასევე რეგულარულად უნდა შეამოწმოს მძღოლის მიერ დადგენილების დაცვა. დარღვევების შემთხვევაში მან უნდა მიიღოს შესაბამისი ზომები მათი განმეორებით თავიდან ასაცილებლად. სწორედ ამ მოთხოვნასთან დაკავშირებით, ბელგიის სასამართლომ ევროგაერთიანების სასამართლოს შემდეგი შეკითხვით მიმართა: დადგენილების მე-15 მუხლის მიზანი ხომ არ იყო წევრ სახელმწიფოებში საწარმოების სისხლისსამართლებრივი დასჯადობის ინსტიტუტის შემოღება?⁴⁵² იმ დროისთვის ბელგია აღია-

285

⁴⁵⁰ შეად. ოხანაშვილი, სამართლის ჟურნალი, 2/2009, 194.

⁴⁵¹ EuGHE 1991, 4371 („Vandevenne“).

⁴⁵² EuGHE 1991, 4373 („Vandevenne“).

რება მხოლოდ ფიზიკური პირების დასჯადობას.⁴⁵³

- 286** ევროგაერთიანების სასამართლომ მისი ადრინდელი მიდგომა გაიმეორა⁴⁵⁴ და მოცემულ შემთხვევაშიც დაადგინა, რომ როდესაც დადგენილებაში მისი დარღვევისთვის კონკრეტული სანქცია არ არის გათვალისწინებული, მაშინ სასჯელს თვითონ წევრი სახელმწიფო ირჩევს. ეს სასჯელი, რა თქმა უნდა, უნდა იყოს ქმედითი, თანაზომიერი და დამაშინებელი.⁴⁵⁵ ევროგაერთიანების სასამართლომ მიუთითა, რომ არც გაერთიანების ერთგულების/ლოიალურობის პრინციპი და არც დადგენილება არ შეიცავდა იურიდიული პირების სისხლისსამართლებრივი დასჯადობის ვალდებულებას ნაციონალურ სამართალში. ევროგაერთიანების დადგენილების ნორმების დასაცავად წევრი სახელმწიფო საწარმოს მიმართ სისხლისსამართლებრივ თუ სხვა სანქციებს გამოიყენებდა, მისი გადასაწყვეტი იყო.⁴⁵⁶
- 287** მსგავსი სიტუაცია იყო „Hansen“-ის შემთხვევაშიც.⁴⁵⁷ წინა საქმისგან განსხვავებით აქ დადგა საკითხი, დასაშვები იყო თუ არა ისეთი დამსაქმებლის დასჯა, რომელსაც დადგენილების დარღვევის არც განზრახვა და არც გაუფრთხილებლობა არ ერაყებოდა. ეს კითხვა დანიის სასამართლომ დასვა. დანიის შრომის სამინისტრომ ევროგაერთიანების დადგენილების შესასრულებლად გამოსცა ადგილობრივი დადგენილება და დააწესა დამსაქმებლის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა ფულადი ჯარიმის სახით, თუ მძღოლი სატვირთო მანქანას დამსაქმებლის ინტერესის ფარგლებში მართავდა და ამ დროს გადააჭარბებდა ტარების დროის იმ ფარგლებს, რასაც ევროკავშირის დადგენილება ითვალისწინებდა. ჰქონდა თუ არა დამსაქმებლის მხრიდან განზრახვას თუ გაუფრთხილებლობას ადგილი, არანაირი მნიშვნელობა არ ენიჭებოდა. ანუ, ის ნებისმიერ შემთხვევაში აგებდა პასუხს, გაუფრთხილებლობის არარსებობის შემთხვევაშიც კი.⁴⁵⁸
- 288** ამასთან დაკავშირებით, კომპანიამ Hansen & Son გამოთქვა მოსაზრება, რომ დანიაში დაფუძნებულ კომპანიებს იქ არსებული რეგულაცი-

⁴⁵³ 1999 წელს იურიდიული პირების დასჯადობა ბელგიაშიც აღიარეს; ამასთან დაკავშირებით იხ. Heine, კომენტარებში: Schönke/Schröder, StGB, Vorbemerkungen zu den §§ 25 ff. Rn. 122.

⁴⁵⁴ შეად. EuGHE 1990, 2911 („Hansen“).

⁴⁵⁵ EuGHE 1991, 4384 („Vandevenne“).

⁴⁵⁶ EuGHE 1991, 4389 („Vandevenne“).

⁴⁵⁷ EuGHE 1990, 2911 („Hansen“).

⁴⁵⁸ EuGHE 1990, 2932 („Hansen“).

ის გამო სხვა ქვეყნებისგან განსხვავებით სისხლისსამართლებრივი სასჯელები ემუქრებოდა და ეს საბოლოო ჯამში ერთიანი ბაზრის ფარგლებში მოქმედ კონკურენციის პრინციპებს ეწინააღმდეგებოდა.⁴⁵⁹ ევროგაერთიანების სასამართლომ ეს პოზიცია არ გაიზიარა და ისევ მიუთითა სახელმწიფოს მხრიდან სანქციის არჩევის თავისუფლებაზე.⁴⁶⁰ დანიაში მოქმედი წესი არც ევროგაერთიანების დადგენილების ნორმებსა და არც ზოგადევროპულ პრინციპებთან მოდიოდა წინააღმდეგობაში. მთავარია, სანქცია დარღვევის სიმძიმეს შეესაბამებოდა და კანონმდებელი თანაბრად უდგებოდა ნაციონალური და ევროპული ინტერესების დარღვევას.⁴⁶¹

ორივე გადაწყვეტილების ანალიზი გვიჩვენებს ევროგაერთიანების სასამართლოს ფრთხილ დამოკიდებულებას იურიდიული პირების სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკითხისადმი. ის პირდაპირ მიუთითებს ამ სფეროში სახელმწიფოების მოქმედების თავისუფლებაზე.⁴⁶² ევროკავშირის წევრი სახელმწიფო არ არის ვალდებული, შემოიღოს გაერთიანებების სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა, ან პირიქით, მას შეუძლია ევროკავშირის ინტერესების დასაცავად პასუხისგებაში მისცეს იურიდიული პირი.⁴⁶³

289

გაერთიანებების სისხლისსამართლებრივი დასჯადობის საკითხს ევროკავშირის ჩარჩო-გადაწყვეტილებებიც ღიად ტოვებს.⁴⁶⁴ ამის მაგალითია, 2003 წლის 22 ივლისის ჩარჩო-გადაწყვეტილება კერძო სექტორში მოსყიდვასთან ბრძოლის შესახებ.⁴⁶⁵ ჩარჩო-გადაწყვეტილების მე-6 მუხლის პირველი აბზაცის თანახმად, სახელმწიფოები ვალდებული არიან მოსყიდვის შემთხვევაში იურიდიული პირების წინააღმდეგ გამოიყენონ საჭირო ღონისძიებები, რომლებიც არის ქმედითი, თანაზომიერი და დამაშინებელი. ჩარჩო-გადაწყვეტილება კერძო სექტორში ქრთამის მიცემასა და ქრთამის აღებას პირდაპირ დანაშაულებად აცხადებს (მუხ. 2) და სახელმწიფოებისგან მათ წინააღმდეგ ბრძოლას მოითხოვს, მაგრამ ეს მოთხოვნა არ ნიშნავს იურიდიული პირების წინააღმდეგ აუცილებლად სისხლისსამართლებრივი ღონისძიებების გატარებას. თვით ტერორიზმთან ბრძოლის დროსაც

290

⁴⁵⁹ EuGHE 1990, 2934 („Hansen“).

⁴⁶⁰ EuGHE 1990, 2934 („Hansen“).

⁴⁶¹ EuGHE 1990, 2936 ff („Hansen“).

⁴⁶² შეად. Hecker, Europ. Strafrecht, § 7 Rn. 40.

⁴⁶³ Gröbblinghoff, Verpflichtung, 19.

⁴⁶⁴ შეად. Manifest zur Europäischen Kriminalpolitik, ZIS 12/2009, 702.

⁴⁶⁵ ABl. L 192, 31. 7. 2003, 54.

კი ევროკავშირი თავშეკავებას იჩენს და სახელმწიფოს არჩევანის სა-
შუალებას უტოვებს.⁴⁶⁶

291 ყოველივე ამის მიუხედავად, ბოლო პერიოდში სულ უფრო ხშირად გა-
მოითქმის მოსაზრებები იურიდიული პირების უფრო მკაცრი დასჯის
მოთხოვნით.⁴⁶⁷ ეს მოთხოვნა საერთაშორისო დონეზეც გაისმა. 1997
წელს სისხლის სამართლის სფეროში მოღვაწე ცნობილი ევროპელი
მეცნიერების ჯგუფის მიერ წარმოდგენილ იქნა პროექტი ევროკავში-
რის ფინანსური ინტერესების დაცვის შესახებ – „*Corpus Juris*“,⁴⁶⁸ რო-
მელიც შეფასდა როგორც ევროპული სისხლის სამართლის მომავლის
პროექტი.⁴⁶⁹ ეს დოკუმენტი ევროპული სისხლის სამართლის განვი-
თარებისთვის გადადგმული მნიშვნელოვანი ნაბიჯია და ის შეიქმნა
ევროკომისიის, ევროპარლამენტისა და სისხლის სამართლის მეცნიე-
რების კოოპერაციის საფუძველზე.⁴⁷⁰ *Corpus Juris* –ის შექმნის მთავა-
რი მიზანი იყო ფინანსურ სფეროში ერთიანი ევროპული სანქციების
სისტემის შექმნა.⁴⁷¹ ის შედგება ზოგადი და კერძო ნაწილებისგან და
შეიცავს შემდეგ დანაშაულებს: თაღლითობა,⁴⁷² ფულის გათეთრება,
კორუფცია, სამსახურებრივი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენება
და ა.შ.⁴⁷³ ზოგადი ნაწილი კი აწესრიგებს შეცდომის, მცდელობის, სას-
ჯელებისა და სხვა საკითხებს.

292 *Corpus Juris*-ის მე-13 მუხლი ეხება გაერთიანებათა სისხლისსამართ-
ლებრივ პასუხისმგებლობას:

1-8-ე მუხლებში გათვალისწინებული დანაშაულებისთვის შესაძლებე-
ლია პასუხისმგებლობას დაექვემდებარონ გაერთიანებები, თუ ისინი
არიან იურიდიული პირები ან აქვთ უფლებათუნარიანობა და გააჩნიათ
ქონება, დანაშაულებრივი ქმედება ჩადენილია გაერთიანების სასარ-
გებლოდ მისი ორგანოს, წარმომადგენლის ან სხვა პირის მეშვეობით,
რომელიც ამ გაერთიანების სახელით მოქმედებდა ან სამართლებრი-
ვი ან ფაქტობრივი გადანაცვეტილებების მიღების უფლებამოსილება

⁴⁶⁶ ABl. L 164, 22. 6. 2002, 3.

⁴⁶⁷ დაწვრ. იხ. Heine, კომენტარებში Schönke/Schröder, StGB, Vorbemerkung zu den §§ 25 ff. Rn. 124 ff.

⁴⁶⁸ მოგვიანებით ეს პროექტი გადამუშავებულ იქნა და დღეისათვის მას მოიხსენიებენ როგორც „*Corpus Juris 2000*“ ან „*Corpus Juris ფლორენცია*“. ქართული თარგმანი იხ. კრებულში: ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 490 და შემდეგი.

⁴⁶⁹ Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 8 Rn. 32 ff.; Hecker, Europ. Strafrecht, § 14 Rn. 28 ff.

⁴⁷⁰ Sieber, კრებულში: Huber, Europäisches Kolloquium, 17.

⁴⁷¹ Delmas-Marty, *Corpus Juris*, 28; Rasner, *Corpus Juris Florenz*, 70.

⁴⁷² დაწვრ. იხ. Rasner, *Corpus Juris Florenz*, 114 ff.

⁴⁷³ დაწვრ. იხ. Baccigalupo, კრებულში: Huber, Europäisches Kolloquium, 129 ff.; ასევე Otto, კრებულში: Huber, Europäisches Kolloquium, 141 ff.

ჰქონდა.

გაერთიანებების სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა არ გამოირიცხავს ფიზიკური პირების, როგორც ამსრულებლების, წამქეზებლების ან დამხმარეების პასუხისმგებლობას იმავე ქმედებებისთვის. **293**

მოცემული ფორმულირებით *Corpus Juris*-ის ავტორები აშკარად იხრებიან იურიდიული პირების სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის შემოღებისკენ მთელი ევროკავშირის მასშტაბით,⁴⁷⁴ მაგრამ ეს საკითხი კოლიზიაში მოდის ბრალის გაგებისა და სასჯელის ფუნქციის ტრადიციულ სტანდარტებთან.⁴⁷⁵ მე-13 მუხლის პირველი აბზაცი არ გულისხმობს პასუხისმგებლობას სხვისი ქმედებისთვის. როგორც სწორად აღინიშნა, იურიდიული პირი პასუხს აგებს საკუთარი ქმედებისთვის. გაერთიანების ორგანო, მისი წარმომადგენელი ან სხვა პირი სწორედ მისი სახელით მოქმედებს, ხოლო მუხლის მე-2 ნაწილი ფიზიკურ პირებსაც ეხება და ეს განცალკევება გვაძლევს იმის თქმის საფუძველს, რომ გაერთიანებები და ცალკეული ფიზიკური პირები საკუთარი ქმედებისთვის ცალ-ცალკე აგებენ პასუხს.⁴⁷⁶ **294**

Corpus Juris-ში გაერთიანებების სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის შემოღებამ გასაგები მიზეზების გამო განსხვავებული რეაქციები გამოიწვია. ერთნი ამას ეთანხმებოდნენ,⁴⁷⁷ ხოლო სხვები კი მასში სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპების ფინანსური ინტერესებისთვის განირვას ხედავდნენ.⁴⁷⁸ **295**

მიუხედავად აზრთა სხვადასხვაობისა, მომავალში მოსალოდნელია, რომ ევროკავშირის დონეზე იურიდიული პირების სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას შემოიღებენ. ეს განსაკუთრებით აუცილებელი გახდება ისეთ რთულ დანაშაულებთან საბრძოლველად, როგორებიცაა ნარკოტიკული დანაშაულები, ტრეფიკინგი ან გარემოს წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულები. მათთან საბრძოლველად მხოლოდ ცალკეული პირების დასჯა საკმარის შედეგს ვერ მოგვცემს. პასუხისმგებლობის აღნიშნული ფორმით შემოღება შესაძლოა ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების 83-ე მუხლის საფუძველზე მოხდეს. ის ევროკავშირის პარლამენტსა და საბჭოს აძლევს უფლებას განსაკუთრებით მძიმე კრიმინალის სფერო- **296**

⁴⁷⁴ შეად. Delmas-Marty, *Corpus Juris*, 1998, 44.

⁴⁷⁵ Neumann, კრებულში: Huber, *Europäisches Kolloquium*, 76.

⁴⁷⁶ Neumann, კრებულში: Huber, *Europäisches Kolloquium*, 79 ff.

⁴⁷⁷ ემბროზოდა მაგ. Höpfel, კრებულში: Huber, *Europäisches Kolloquium*, 86 ff.

⁴⁷⁸ აკრიტიკებდა მაგ. Kaiafa-Gbandi, კრებულში: Huber, *Europäisches Kolloquium*, 102 ff.

ში ღირეტივების გამოცემის გზით დაადგინონ შემადგენლობისა და სასჯელების მინიმალური სტანდარტები. საინტერესოა ისიც, რომ არა მხოლოდ Corpus Juris, არამედ ევროპელ მეცნიერთა სამუშაო ჯგუფიც „**European Criminal Policy Initiative**“ იურიდიული პირის დასჯადობის შემოღების საკითხს ღიად ტოვებს, ანუ ირიბად უშვებს მას. ეს სამუშაო ჯგუფი 2008 წელს დაარსდა და ის შედგება სისხლის სამართლის სფეროში მომუშავე 14 მეცნიერისგან ევროკავშირის წევრი 10 სახელმწიფოდან. მან შეიმუშავა „ევროპული კრიმინალური პოლიტიკის მანიფესტი“.⁴⁷⁹ მანიფესტში ბრალის პრინციპი ჩადებულია, როგორც ევროპული სისხლისსამართლებრივი პოლიტიკის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მასშტაბი.⁴⁸⁰ ეს პრინციპი განმარტებულია შემდეგნაირად:

ევროკავშირის მიერ წევრი სახელმწიფოებისადმი მიმართული ვალდებულება, რომელიც გულისხმობს გარკვეული ქმედებებისთვის მათ მიერ სისხლისსამართლებრივი სანქციების გათვალისწინებას, აუცილებლად მოითხოვს ინკრიმინირებული ქცევის პერსონალური გასაკიცხაობის შესაძლებლობას. ეს მოთხოვნა გამომდინარეობს არა მხოლოდ სისხლის სამართლის გამოყენების შეზღუდვიდან მხოლოდ განსაკუთრებით სოციალურად საზიანო ქმედებებზე, არამედ ემსახურება ადამიანის ღირსების ყოვლისმომცველ დაცვას, შეესაბამება ევროგაერთიანების ფარგლებში არსებულ ადმინისტრაციულ სანქციებთან მიმართებაში აღიარებულ ბრალის მოთხოვნას და ასევე ევროკავშირის ძირითად უფლებათა ქარტიის 48-ე მუხლის I აბზაცით გარანტირებულ უდანაშაულობის პრეზუმფციას.⁴⁸¹

297 მანიფესტში განსაკუთრებით საინტერესოა შემდეგი მონაკვეთი. ის განაგრძობს წინა მოსაზრებას და შემდეგნაირად ჟღერს:

ყოველივე ეს არ იძლევა პასუხს კითხვაზე, შესაძლებელი არის თუ არა იურიდიული პირების ბრალეული გაკიცხვის საკითხის დაყენება: ერთმანეთისგან განსხვავებულ უნდა იქნას ფიზიკური პირის პერსონალური ბრალისა და იურიდიული პირის პასუხისმგებლობის საკითხი. ამისთვის საჭიროა წევრ სახელმწიფოებში მოქმედი ნორმებიდან გამომდინარე შერაცხვის ცალკე რეგულირების შემუშავება.⁴⁸²

⁴⁷⁹ დაწვრ. ამ ინიციატივასთან დაკავშირებით იხ. ზატცგერი, კრებულში: ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 517 და შემდეგი.

⁴⁸⁰ ზატცგერი, კრებულში: ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 522.

⁴⁸¹ ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 525.

⁴⁸² ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 525.

მაშასადამე, მანიფესტიდან გამომდინარე, იურიდიულ პირებზე პირ-
დაპირ იმ კრიტერიუმების გადატანა, რასაც ფიზიკური პირების მი-
მართ ვიყენებთ, არ უნდა მოხდეს. წინააღმდეგ შემთხვევაში წარ-
მოიშობა დოგმატური კონფლიქტი და ამ კონფლიქტს იურიდიული
პირების დასჯადობის კრიტიკოსები მუდმივად უსვამენ ხაზს.

298

გერმანულ სამართლებრივ ტრადიციაში ინდივიდუალურ-ეთიკური
გასაკიცხაობა სასჯელის შეფარდების დროს გადამწყვეტ როლს ას-
რულებს. სასჯელის წინაპირობაა ბრალი. ბრალი კი გულისხმობს გა-
საკიცხაობას. დამნაშავის ქმედება იმიტომ არის გასაკიცხი, რომ ის
სამართლის შესაბამისად არ იქცევა და რომ მან უმართლობის გზა
აირჩია იმ ფონზე, როდესაც მას სამართლის გზის არჩევა შეეძლო.
ბრალისა და გასაკიცხაობის საფუძველია ის, რომ ადამიანი არის
თავისუფლებითა და პასუხისმგებლობით აღჭურვილი და მას თვი-
თონ შეუძლია გადაწყვიტოს, იყოს სამართლის მხარეს თუ არა (ასე
დაადგინა გერმანიის ფედერალურმა უზენაესმა სასამართლომ).⁴⁸³
ამ კრიტერიუმებიდან გამომდინარე გაერთიანების ინდივიდუალური
გაკიცხვა შეუძლებელია. ის არ არის ფიზიკური ცხოვრებით აღჭურ-
ვილი არსება. ის არის პირი მხოლოდ სოციალურ-ეთიკური თვალსაზ-
რისით.⁴⁸⁴ მასზე ვრცელდება სოციალური და არა ინდივიდუალური
ეთიკა.⁴⁸⁵ მაგრამ მოცემულ კრიტერიუმს თუ ჩავეუღრმავდებით, იუ-
რიდიული პირებიც ეთიკურ ჩარჩოებში არიან მოქცეული და თუ მათი
საქმიანობა არ შეესაბამება ამ ჩარჩოებს, შესაძლებელია მათი საქ-
ციელის სოციალურ-ეთიკურად ნეგატიურად შეფასება.⁴⁸⁶ კანონმდე-
ბლის მიერ შემოღებული იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი
პასუხისმგებლობა სწორედ ამ ნეგატიურ შეფასებას გამოხატავს და
დასაბუთებისთვის არაფერში არ სჭირდება ინდივიდუალური გასაკი-
ცხაობა.⁴⁸⁷ ამისთვის სოციალურ-ეთიკური გაკიცხვაც საკმარისია.

299

იურიდიული პირების სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის
შემოღება **არ ნიშნავს ინდივიდუალური ბრალის პრინციპის უარ-
ყოფას**. ფიზიკური პირის მიერ საწარმოს შიგნით ჩადენილი დანაშაუ-
ლი ჩვეულებრივ დასჯადი რჩება. Corpus Juris თუ სხვა დოკუმენტები
მას ხელუხლებლად ტოვებენ. ამავდროულად, საკმაოდ მიაბიძგური იქ-

300

⁴⁸³ BGHSt 2, 200.

⁴⁸⁴ Vadillo, კრებულში: Schünemann/González, Bausteine, 298.

⁴⁸⁵ Dannecker, GA 2001, 112 ff.

⁴⁸⁶ Dannecker, GA 2001, 113.

⁴⁸⁷ Dannecker, GA 2001, 113; შეად. Schünemann, კრებულში: Schünemann/González, Bausteine, 273 ff.

ნება მხოლოდ ცალკეული პირების დასჯის გზით სანარმოების რთულ იერარქიაში არსებული დანაშაულების დამარცხება.⁴⁸⁸ ზოგჯერ პირიქით, იურიდიული პირის რთული სტრუქტურა საერთოდ შეუძლებელს ხდის ინდივიდების გამოვლენას და ბოლოს დანაშაული საერთოდ დაუსჯელი რჩება.⁴⁸⁹ ამ სიტუაციიდან გამომდინარე, განსაკუთრებით საერთაშორისო დანაშაულებთან მიმართებაში, მომავალში სასურველი იქნებოდა ერთიანი ევროპული რეგულაციის შემოღება, რაც ხელს შეუწყობდა სხვადასხვა წევრ სახელმწიფოებში არსებული განსხვავებების აღმოფხვრას. მართალია, ევროკავშირის სასამართლოს თავშეკავებული პოზიცია მისასალმებელია და სწორია, მაგრამ ეს არ ნიშნავს იმას, რომ მომავალში სიტუაცია არ უნდა შეიცვალოს.

301 ევროკავშირის ფარგლებში იურიდიული პირების დასჯადობის შემოღების შემთხვევაში ქართველ კანონმდებელს არ მოუწევს შიდა კანონმდებლობის შეცვლა. საქართველოში ეს წესი ისედაც უკვე მოქმედებს, ხოლო თუ პირიქით მოხდება და ევროკავშირი თავშეკავების პოლიტიკას შეინარჩუნებს, ქართული სისხლის სამართალი ამ კუთხით მაინც იქნება ევროპულთან შესაბამისობაში. როგორც უკვე ითქვა, ეს თვითონ სახელმწიფოს კომპეტენციაა. მთავარია, მან ევროკავშირის სამართლებრივი სიკეთეები ეფექტურად დაიცვას.

302 ქართული კანონმდებლობის ევროპულთან შესაბამისობა მხოლოდ იურიდიული პირების დასჯადობა/არდასჯადობით არ ამოიწურება. ამაზე უფრო მნიშვნელოვანია ის, სჯის თუ არა ადგილობრივი კანონმდებლობა იმ დანაშაულებს, რომელთაც ევროკავშირი ებრძვის. განვიხილოთ ეს 2002 წლის 13 ივნისის ჩარჩო-გადაწყვეტილების მაგალითზე ტერორიზმთან ბრძოლის შესახებ.⁴⁹⁰ ჩარჩო-გადაწყვეტილების პირველი მუხლის პირველ აბზაცში ჩამოთვლილი დანაშაულები საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსითაც ისჯება. იქ ჩამოთვლილი ქმედებები ითვლება ტერორისტულ დანაშაულებად, თუკი ისინი ჩადენილია იმ მიზნით, რათა

მოხდეს მძიმე ფორმებით მოსახლეობის დაშინება,

ან მოხდეს საჯარო დაწესებულებების ან საერთაშორისო ორგანიზაციების იძულება, რათა მართლსაწინააღმდეგოდ განახორციელონ მოქმედება ან თავი შეიკავონ მოქმედებისგან,

⁴⁸⁸ Schünemann, კრებულში: Schünemann/González, Bausteine, 270.

⁴⁸⁹ Schünemann, კრებულში: Schünemann/González, Bausteine, 272.

⁴⁹⁰ ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 436 და შემდეგი; გერმანულად იხ. ABI. L 164, 22. 6. 2002, 3.

ან მოხდეს სახელმწიფოს ან საერთაშორისო ორგანიზაციის პოლიტიკური, კონსტიტუციურ-სამართლებრივი, ეკონომიკური ან სოციალური ძირითადი სტრუქტურების სერიოზული დესტაბილიზაცია ან განადგურება.⁴⁹¹

ტერორიზმის ქართული გაგება ამ კრიტერიუმებს აკმაყოფილებს. მას მთლიანად ეთმობა სისხლის სამართლის კოდექსის 38-ე თავი. სისხლის სამართლის კოდექსის 323-ე მუხლი შეიცავს მსგავს წინაპირობებს, რაც უკვე ვახსენეთ (მოსახლეობის დაშინება, ხელისუფლების ორგანოზე ზემოქმედება და ა. შ.).⁴⁹² რაც შეეხება საერთაშორისო დაცვის ქვეშ მყოფი პირის ან ორგანიზაციის დაცვას, ამას უზრუნველყოფს სისხლის სამართლის კოდექსის 326-ე მუხლი. ტერორიზმის დანაშაულებისათვის იურიდიული პირების პასუხისმგებლობა გათვალისწინებულია როგორც ევროპულ ჩარჩო-გადანყვეტილებაში (მაგრამ არა მაინცდამაინც სისხლისსამართლებრივი), ასევე ქართულ სისხლის სამართლის კოდექსში. ანუ, პასუხისმგებლობის თვალსაზრისით ქართული კანონმდებლობა ზოგადად ევროპულს შეესაბამება.

303

ქართული კანონმდებლობა ევროკავშირის სტანდარტებს აკმაყოფილებს სასჯელების კუთხითაც. ჩარჩო-გადანყვეტილება იურიდიული პირების მიმართ მოითხოვს ქმედითი, თანაზომიერი და დამაშინებელი სანქციების გამოყენებას, რომლებიც შეიძლება იყოს როგორც სისხლისსამართლებრივი, ისე არასისხლისსამართლებრივი სახის, მაგალითად ლიკვიდაცია, საქმიანობის განხორციელების დროებითი ან მუდმივი აკრძალვა, სასამართლოს ზედამხედველობა და სხვა (მუხ. 8).⁴⁹³ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი კი ითვალისწინებს ლიკვიდაციას, ჯარიმას ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევას. ამით ის ჩარჩო-გადანყვეტილების წინაპირობებს შეესაბამება.

304

იგივე შეიძლება ითქვას სხვა ჩარჩო-გადანყვეტილებებზეც. 2003 წლის 22 ივლისს საბჭოს მიერ მიღებული ჩარჩო-გადანყვეტილება ეძღვნება კერძო სექტორში მექრთამეობის წინააღმდეგ ბრძოლას.⁴⁹⁴ კერძო სექტორში ქრთამის მიცემასა და ქრთამის აღებას ეხება საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 221-ე მუხლი – კომერციული მოსყიდვა. იურიდიული პირები ამ დანაშაულისთვისაც ისჯებიან.⁴⁹⁵

305

⁴⁹¹ ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 437.

⁴⁹² შეად. ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 65.

⁴⁹³ ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 440.

⁴⁹⁴ ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 409 და შემდეგი.

⁴⁹⁵ შეად. ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 77.

- 306** ქართული და ევროპული კანონმდებლობისთვის ასევე ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი საკითხია ბავშვთა სექსუალურ ექსპლუატაციასთან ბრძოლა, მათ შორის პორნოგრაფიული ნაწარმოების უკანონო დამზადებასთან ან გასაღებასთან.⁴⁹⁶ სისხლის სამართლის კოდექსის 255-ე და 255¹-ე მუხლები შესაბამისად ითვალისწინებენ იურიდიული პირების დასჯადობას ჯარიმით, საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ან ლიკვიდაციით.
- 307** საერთო ჯამში, საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობა იურიდიული პირების დასჯადობის თვალსაზრისით ევროკავშირის სტანდარტებს შეესაბამება.

§ 6. სისხლისსამართლებრივი ჰარმონიზაცია ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების 83-ე მუხლის საფუძველზე

- 308** ევროპული სისხლის სამართლისათვის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი სიახლე იყო ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების 83-ე მუხლის შემოღება.⁴⁹⁷ მისი მეშვეობით ევროკავშირი გახდა უფლებამოსილი, წევრი სახელმწიფოების სისხლისსამართლებრივ სისტემებზე მოახდინოს გავლენა გარკვეული დათქმების მეშვეობით.⁴⁹⁸ მართალია, მას არ შეუძლია პირდაპირ შექმნას სისხლისსამართლებრივი ნორმები, მაგრამ აქვს კომპეტენცია მოახდინოს სხვადასხვა სისტემების დაახლოება და ჰარმონიზაცია.⁴⁹⁹ 83-ე მუხლის პირველი აზნატი შემდეგი შინაარსით არის ჩამოყალიბებული:

ევროკავშირის პარლამენტსა და საბჭოს შეუძლიათ, დადგენილი საკანონმდებლო პროცედურის შესაბამისად, დირექტივების მეშვეობით დაადგინონ მინიმალური სტანდარტები დანაშაულებისა და სასჯელის შესახებ, განსაკუთრებით იმ დანაშაულების სფეროებში, რომლებ-

⁴⁹⁶ იხ. საბჭოს 2003 წლის 22 დეკემბრის ჩარჩო-გადაწყვეტილება ბავშვთა პორნოგრაფიისა და სექსუალური ექსპლუატაციის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ, კრებულში: ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 453 და შემდეგი.

⁴⁹⁷ ჯიშკარიანი, მართლმსაჯულება და კანონი, 3/2011, 102.

⁴⁹⁸ Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 31; Safferling, Int. Strafrecht, § 10 Rn. 47.

⁴⁹⁹ Safferling, Int. Strafrecht, § 10 Rn. 47.

თანაც ერთიან საფუძვლებზე ბრძოლა მათი სიმძიმიდან და შედეგებიდან გამომდინარე აუცილებელია და ტრანსნაციონალური ხასიათი აქვთ.

ასეთი სფეროებია: ტერორიზმი, ადამიანებით ვაჭრობა – განსაკუთრებით ქალებისა და ბავშვების ექსპლუატაცია, ნარკოტიკებით არალეგალური ვაჭრობა, იარაღით არალეგალური ვაჭრობა, ფულის გათეთრება, კორუფცია, გადახდის საშუალებების გაყალბება, კომპიუტერული დამნაშავეობა და ორგანიზებული დამნაშავეობა.

დამნაშავეობის განვითარების მიხედვით, საბჭოს შეუძლია გამოსცეს გადაწყვეტილება, რომლითაც განისაზღვრება დამნაშავეობის სხვა სფეროები, რომლებიც ამ აბზაცის კრიტერიუმებს აკმაყოფილებენ. იგი გადაწყვეტილებას იღებს ერთხმად, ევროკავშირის პარლამენტის თანხმობის შემდეგ.

309

83-ე მუხლის მეშვიშობით ევროკავშირმა შეიძინა მოქმედების მეტი კომპეტენცია, რათა მოახდინოს ცალკეული სახელმწიფოების სისხლისსამართლებრივი სისტემების ერთმანეთთან ჰარმონიზაცია. სისხლისსამართლებრივი ჰარმონიზაცია, ზოგადად, განსაკუთრებულ სიახლეს არ წარმოადგენს. ამას ევროკავშირის ფარგლებში მოქმედი ძველი ხელშეკრულებაც ითვალისწინებდა. თუმცა, ეს ხდებოდა არა დირექტივების, არამედ ჩარჩო-გადაწყვეტილებების მიღების საშუალებით პოლიციისა და იუსტიციის სფეროში ურთიერთთანამშრომლობის ფარგლებში (ევროკ. შესახებ ხელშ. მუხ. 29, აბზ. 2, მუხ. 31, აბზ. 1 ძვ. რედ.).⁵⁰⁰

310

ადრე მოქმედი ევროკავშირის შესახებ ხელშეკრულების მიხედვით, ნებისმიერ წევრ სახელმწიფოს ჰქონდა უფლება, წამოეყენებინა ჩარჩო-გადაწყვეტილების გამოცემის ინიციატივა, რომლისთვისაც შემდგომში ყველა წევრი სახელმწიფოს თანხმობა იყო საჭირო (მუხ. 34, აბზ. 2 ძვ. რედ.). წევრ სახელმწიფოებთან შედარებით ევროკავშირის პარლამენტი ამ პროცესში ფორმალურად მონაწილეობდა და მხოლოდ ინფორმაციას ისმენდა (მუხ. 39, აბზ. 1 ძვ. რედ.).⁵⁰¹ ეს სურათი ლისაბონის ხელშეკრულების მიღების შემდგომ შეიცვალა. ინიციატივის წამოსაყენებლად ერთი სახელმწიფოს ნაცვლად საჭიროა წევრ სახელმწიფოთა სულ მცირე ერთი მეოთხედი რაოდენობა (ევროკ.

311

⁵⁰⁰ Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 31 ff.; Zimmermann, JURA 2009, 846; Dannecker, JURA 2006, 99; Streinz/Ohler/Herrmann, Vertrag von Lissabon, 163.

⁵⁰¹ Vogel, GA 2003, 321; Zimmermann, JURA 2009, 844.

საქმ. წესის შეს. ხელშ. მუხ. 76, პუნქტი ბ),⁵⁰² ხოლო ამ ინიციატივის საფუძველზე სამართლებრივი აქტის გამოსაცემად საჭიროა არა ყველა წევრი სახელმწიფოს თანხმობა, არამედ საკმარისია ხმების კვალიფიციური რაოდენობა (ევროკ. შეს. ხელშ. მუხ. 16, აბზ. ვ).⁵⁰³ ევროკავშირის პარლამენტის ფუნქციებიც გაიზარდა და გასცდა უბრალოდ ინფორმაციის მოსმენის ფარგლებს. ის დირექტივის გამოცემასთან დაკავშირებულ გადაწყვეტილებას საბჭოსთან ერთად იღებს. საკანონმდებლო პროცესში პარლამენტის როლის მსგავსმა გაძლიერებამ ევროკავშირის მეტი დემოკრატიული ლეგიტიმაცია შესძინა.⁵⁰⁴ სწორედ სუსტი დემოკრატიული ლეგიტიმაცია იყო მნიშვნელოვანი კრიტიკის საფუძველი ევროკავშირის სისხლისსამართლებრივი კომპეტენციის მიმართ, ვინაიდან ევროპული აქტების გამოცემის დროს პარლამენტი ამ პროცესში შეზღუდული მონაწილეობის უფლებით სარგებლობდა. ზოგიერთი კრიტიკოსი ამ რეალობას „აუტანელსა“ და „გუბერნატიულ მმართველობას“ ადარებდა, ვინაიდან დომინანტ როლს საბჭო და არა პარლამენტი ასრულებდა.⁵⁰⁵

I. სისხლისსამართლებრივი მითითების გაკეთების ორიგინალური კომპეტენცია – 83-ე მუხლის პირველი აბზაცი

- 312** ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების 83-ე მუხლის პირველი ნაწილი შეიცავს ისეთ ფორმულირებებს, რომლებითაც უფრო ნათლად არის გასაგები ევროკავშირის სისხლისსამართლებრივი კომპეტენცია, განსხვავებით მანამდე მოქმედი ხელშეკრულებებისგან.⁵⁰⁶ ევროკავშირის შესახებ ხელშეკრულების ადრინდელ რედაქციაში საუბარი იყო ნარკოტიკებით ვაჭრობაზე, ტერორიზმსა და ორგანიზებულ დანაშაულობაზე. წევრ სახელმწიფოებს ეკისრებოდათ ამ სფეროებში გარკვეული ვალდებულებები ჩარჩო-გადაწყვე-

⁵⁰² Zimmermann, JURA 2009, 844. Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 32.

⁵⁰³ Streinz/Ohler/Herrmann, Vertrag von Lissabon, 65.

⁵⁰⁴ Sieber, ZStW 121 (2009), 57 ff.; Streinz/Ohler/Herrmann, Vertrag von Lissabon, 63; Dannecker, JURA 2006, 177.

⁵⁰⁵ ასე აფასებდა მაგ. Schünemann, GA 2004, 200; Vormbaum, Rechtsgüter, 70 ff.; თუმცა იყვნენ მომხრეებიც, იხ. მიმოხილვა Vormbaum, Rechtsgüter, 75 ff.

⁵⁰⁶ შეად. Heger, ZIS 8/2009, 411. სტატიის ქართული თარგმანი იხ. კრებულში: ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 140.

ტილებების საფუძველზე (მუხ. 31), თუმცა ეს ჩამონათვალი არასრულ ხასიათს ატარებდა და ნორმის ტექსტიც ბუნდოვანი იყო.⁵⁰⁷ შესაბამისად, ადვილი არ იყო იმის გარკვევა, თუ სად გადიოდა ევროკავშირის სისხლისსამართლებრივი კომპეტენციის ზღვარი.⁵⁰⁸ 83-ე მუხლში გაკეთებული ჩამონათვალი, ტექნიკურად თუ შევხედავთ, უფრო ვრცელია, თუმცა ეს არ ნიშნავს იმას, რომ ევროკავშირის კომპეტენცია სისხლის სამართლის სფეროში ერთბაშად გაიზარდა. მხოლოდ ის შეიცვალა, რომ ახალი ნორმით უფრო გასაგები გახდა კომპეტენციის ფარგლები. ევროკავშირის ხელშეკრულების (ძვ.რედ.) 29-ე და 31-ე მუხლები ისედაც უშვებდნენ სხვადასხვა სფეროებში სისხლისსამართლებრივ ჰარმონიზაციას და ევროკავშირის მხრიდან ჩარევას.⁵⁰⁹

იმისათვის, რომ ევროკავშირმა ლისაბონის ხელშეკრულებით გათვალისწინებული უფლებამოსილება განახორციელოს და სისხლისსამართლებრივი შინაარსის დირექტივები გამოსცეს, საჭიროა შემდეგი წინაპირობების არსებობა: საქმე უნდა ეხებოდეს განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულს, რომლის წინააღმდეგ ერთობლივად ბრძოლის განსაკუთრებული საჭიროება დგას და ის ერთი ქვეყნის ფარგლებს სცდება.⁵¹⁰ ეს წინაპირობები ჩადებულია ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების 83-ე მუხლის პირველ ნაწილში. იქვე ჩამოთვლილია ის დანაშაულები, რომლებიც ამ კრიტერიუმებს აკმაყოფილებენ: ტერორიზმი, ადამიანებით ვაჭრობა, კორუფცია და ა.შ.⁵¹¹ ჩამონათვალის არსებობა ამავდროულად არ გულისხმობს წინასწარ განსაზღვრულ დისპოზიციებს. ეს არავითარ შედეგს არ მოიტანდა, ვინაიდან თითოეულ სახელმწიფოს ეს დანაშაულები თავისებურად აქვს ჩამოყალიბებული.⁵¹² აქ მოცემული „დანაშაულის“ ცნება ზოგადად ჰარმონიზაციის კონტექსტში უნდა განვიხილოთ და არა როგორც კონკრეტული დისპოზიცია.⁵¹³

თუმცა, მიუხედავად იმისა, რომ 83-ე მუხლის პირველი ნაწილით ევროკავშირის კომპეტენციის საკითხი ბევრად უფრო ნათელი გახ-

313

314

⁵⁰⁷ Schünemann, GA 2004, 196.

⁵⁰⁸ Schünemann, GA 2004, 196; Satzger, კომენტარებში: Streinz, EUV/EGV, Art. 31 EUV, Rn. 12; Heger, ZIS 8/2009, 411.

⁵⁰⁹ Satzger, Int. und Europäisches Strafrecht, § 9 Rn. 34; Satzger, კომენტარებში: Streinz, EUV/EGV, Art. 31 EUV, Rn. 12; Heger, ZIS 8/2009, 411.

⁵¹⁰ Kubiciel, GA 2010, 101; Zimmermann, JURA 2009, 846.

⁵¹¹ შეად. ჰეგერი, კრებულში: ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 151 და შემდეგი.

⁵¹² Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 34.

⁵¹³ Heger, ZIS 8/2009, 412.

და,⁵¹⁴ მასში გათვალისწინებული დანაშაულების კატალოგის გაფართოების შესაძლებლობა კრიტიკულად ფასდება.⁵¹⁵ კრიტიკოსების მოსაზრებით, ისეთი ტერმინები, როგორიცაა მაგალითად „...სცდება ერთი ქვეყნის ფარგლებს...“ არ წარმოადგენენ სერიოზულ ბარიერს ევროპული სისხლის სამართლის დამატებითი გაფართოების დასამუხრუჭებლად, რაც უფრო მეტ შეჭრას გამოიწვევს წევრი სახელმწიფოების სისხლისსამართლებრივ სისტემებში.⁵¹⁶ აქედან გამომდინარე, მკვლევარი „ექსპანსიის პოტენციალის“ მატარებელია, რადგან უშვებს დირექტივების გამოცემის შესაძლებლობას იმ ნებისმიერი დანაშაულის მიმართ, რომელიც თუნდაც რამენაირ ახლო კავშირში იქნება არსებულ კატალოგთან.⁵¹⁷ კრიტიკოსები იმასაც ამტკიცებენ, რომ საბჭოს მიეცა სისხლის სამართლის ყველა სფეროში ჩარევის შესაძლებლობა.⁵¹⁸

- 315** კრიტიკის ეს არგუმენტაცია შესაძლებელია მისაღები იყოს, მაგრამ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მკვლევარი პირველ აზრსაც მთელი მუხლის კონტექსტიდან ამოვიღებთ და განცალკევებით განვიხილავთ.⁵¹⁹ მართალია, პირველი აზრაც ჩამონათვალის გაფართოების შესაძლებლობას უშვებს, თუმცა ეს მექანიზმი თავის მხრივ გარკვეულ ჩარჩოებში არის მოქცეული. შეუძლებელია ისე მოხდეს, რომ საბჭო უბრალოდ რომელიმე დირექტივის პროექტს შეიმუშავეს და ყველა წევრი სახელმწიფო მის გამოცემას დაეთანხმება. იმისთვის, რომ დირექტივის პროექტმა გამოცემის სტადიამდე მიაღწიოს, საჭიროა სხვადასხვა ინსტანციის გავლა: ხალხის მიერ არჩეული ევროკავშირის პარლამენტი, რომლის თანხმობაც აუცილებელია; ნაციონალური საკანონმდებლო ორგანოები, რომლებიც ასევე იღებენ მონაწილეობას ევროკავშირის საკანონმდებლო პროცესში; საბჭო, რომელიც დაკომპლექტებულია წევრი სახელმწიფოების მთავრობების წარმომადგენლებისგან და ბოლოს, ადგილობრივი პარლამენტი, რომელიც დირექტივის შიდა კანონმდებლობაში იმპლემენტაციის პროცესში გადამწყვეტ როლს ასრულებს.⁵²⁰ თუ ყველა ეს ბარიერი გადალახული იქნა და მაინც იქმნება „საფრთხე“ იმისა, რომ დირექტივის პროექტი უმრავლესობის მხარდაჭერით გავა, მაშინ ცალკეულ სახელმწი-

⁵¹⁴ შეად. Kubiciel, GA 2010, 101; Reiling/Reschke, wistra 2010, 48.

⁵¹⁵ Safferling, Int. Strafrecht, § 10 Rn. 49.

⁵¹⁶ Weigend, ZStW 2004, 283.

⁵¹⁷ Kubiciel, GA 2010, 101.

⁵¹⁸ Weigend, ZStW 2004, 283.

⁵¹⁹ შეად. Satzger, Int. und Europäisches Strafrecht, § 9 Rn. 34 ff.

⁵²⁰ შეად. Sieber, ZStW 2009, 53.

ფოს შეუძლია გამოიყენოს 83-ე მუხლის მე-3 აბზაცში ჩადებული ე.წ. საავარიო მუხრუჭი და ეს პროცესი შეაჩეროს. დანარჩენი, მომხრე სახელმწიფოები კი გაძლიერებული ურთიერთთანამშრომლობის გზას მიმართავენ, რომელსაც მოგვიანებით შევხებით.

ყოველივე ამის გათვალისწინებით, გამოთქმული კრიტიკა უსამართლოა. შეუძლებელია ასეთი სახის ხელშეკრულების მუხლებისგან ისეთივე ნათელი და დეტალური რეგულაციები მოვითხოვოთ, როგორც ეს შიდა კანონმდებლობის შემთხვევაში ხდება. თუ 83-ე მუხლიდან კატალოგის გაფართოვების შესაძლებლობას ამოვიღებდით, მაშინ ყოველი ცალკეული შემთხვევისთვის საჭირო გახდებოდა ლისაბონის ხელშეკრულებაში დამატების შეტანა, რაც პრაქტიკულად რთული განსახორციელებელია ევროპული საკანონმდებლო პროცესის თავისებურებიდან გამომდინარე. ამიტომაც უმჯობესია, თავიდანვე დაშვებულ იქნას აუცილებლობის შემთხვევაში ახალ დანაშაულებზეც დირექტივის გამოცემის შესაძლებლობა, რომელიც ამავედროულად ისეთი მექანიზმებით იქნება შეზღუდული, როგორიცაა თუნდაც საავარიო მუხრუჭი.⁵²¹

316

II. ევროკავშირის დამატებითი კომპეტენცია სისხლის სამართალში – 83-ე მუხლის მე-2 აბზაცი

ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების 83-ე მუხლის მეორე ნაწილი ეხება ე.წ. დამატებით კომპეტენციას (იგივე **ანექს-კომპეტენცია**), რომელიც მნიშვნელოვან სიახლეს წარმოადგენს სისხლისსამართლებრივი ჰარმონიზაციის სფეროში.⁵²²

317

ამ კომპეტენციის შინაარსი მდგომარეობს იმაში, რომ ევროკავშირს ეძლევა სისხლისსამართლებრივი შინაარსის დირექტივების გამოცემის გზით დანაშაულებისა და სასჯელების დადგენის უფლება იმ სფეროებშიც, რომლებშიც ჰარმონიზაცია (არასისხლისსამართლებრივი გზით) უკვე განხორციელდა.

318

თუმცა, ამისათვის ლისაბონის ხელშეკრულებაში ჩადებულია შემდე-

319

⁵²¹ შეად. Safferling, Int. Strafrecht, § 10 Rn. 51 ff.

⁵²² ჰეგერი, კრებულში: ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 154; Satzger, კრებულში: Hefedehl, Symposium, 306.

გი წინაპირობა: სისხლისსამართლებრივი დირექტივების გამოცემა დასაშვებია მხოლოდ აუცილებლობის შემთხვევაში, როდესაც ამის გარეშე შეუძლებელია უკვე ჰარმონიზებულ სფეროებში ევროკავშირის პოლიტიკის ეფექტურად განხორციელება. სახელწოდებაც „დამატებითი“ სწორედ აქედან გამომდინარეობს – სისხლისსამართლებრივი მექანიზმი ირთვება დამატებით, უკვე გატარებული ღონისძიებების არაეფექტურობის გამო. ეს კომპეტენცია ადრე ევროგაერთიანების სასამართლოს მიერაც იქნა აღიარებული,⁵²³ თუმცა, არსებულ ხელშეკრულებებში არ იყო გათვალისწინებული და ამიტომაც ეს აღიარება მაშინ უფლებამოსილების გადაჭარბებად შეფასდა.⁵²⁴

320 ამ საკითხთან დაკავშირებით თავის პირველ გადანყვეტილებაში ევროგაერთიანების სასამართლომ დაადგინა, რომ გაერთიანებას შეუძლია როგორც დანაშაულის შემადგენლობების, ასევე სასჯელების სახეებისა და მოცულობის დადგენა.⁵²⁵ მაგრამ, მოგვიანებით, მომდევნო საქმეზე გადანყვეტილების მიღებისას სასჯელებთან დაკავშირებული კომპეტენცია მან ისევ წევრ სახელმწიფოებს მიაკუთვნა.⁵²⁶ ლისაბონის ხელშეკრულებაში ფაქტობრივად გადმოტანილ იქნა ის კომპეტენცია, რასაც სასამართლო პირველ გადანყვეტილებაში ასაბუთებდა და შესაბამისად, დღეისათვის ევროკავშირი უფლებამოსილია როგორც შემადგენლობების დადგენასთან, ასევე სანქციებთან მიმართებაში.⁵²⁷

321 83-ე მუხლის მე-2 აბზაცით ხელშეკრულების დონეზე ევროკავშირის მხრიდან დამატებითი სისხლისსამართლებრივი ჰარმონიზაციის უფლებამოსილების საკითხი გაირკვა,⁵²⁸ თუმცა გარკვეული შენიშვნები მაინც დარჩა. პირველი, ის რომ ევროგაერთიანების ფარგლებში აქამდე ბევრი მიმართულებით განხორციელდა ჰარმონიზაცია და

⁵²³ Safferling, Int. Strafrecht, § 10 Rn. 54; EuGHE 2005, 7879 („Kommission/Rat“); EuGHE 2007, 9097 („Kommission/Rat“).

⁵²⁴ Satzger, Int. und Europäisches Strafrecht, § 9 Rn. 39; Zimmermann, JURA 2009, 847; Zöller, ZIS 7/2009, 346 ff; Zieschang, Sieber/Dannecker/Kindhäuser/Vogel/Walter, Strafrecht und Wirtschaftsstrafrecht, 1313.

⁵²⁵ EuGHE 2005, 7879 („Kommission/Rat“).

⁵²⁶ EuGHE 2007, 9097 („Kommission/Rat“); ჰეგერი, კრებულში ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 154.

⁵²⁷ Reiling/Reschke, wistra 2010, 48; Frenz/Wübenhorst, wistra 2009, 450; Safferling, Int. Strafrecht, § 10 Rn. 54.

⁵²⁸ Hecker, Europäisches Strafrecht, § 8 Rn. 2; დამატებით კომპეტენციასთან მიმართებაში Safferling, Int. Strafrecht, § 10 Rn. 55, სხვა ტერმინს, კერძოდ „გათანაბრების კომპეტენციას“ იყენებს, რადგან მისი მოსაზრებით ევროკ. საქმ. წესის შესახებ ხელშ. 83-ე მუხლის მე-2 ნაწილი არ არის ანექსი, ანუ კავშირის სხვა სფეროების დანაშაულები და ის დამოუკიდებელ კომპეტენციას ქმნის.

შესაბამისად თეორიული შესაძლებლობა იქმნება, დამატებითი კომპეტენციის მეშვეობით ევროკავშირი ამ სფეროებში სისხლისსამართლებრივი კუთხითაც ჩაერიოს⁵²⁹ და მეორე – ამ კომპეტენციის გამოყენება მხოლოდ „აუცილებლობის“ შემთხვევაში საეჭვოა, რომ რეალურ შემთხვევებელ ფაქტორად იქცეს.⁵³⁰

ზემოთნახსენები საფრთხეების თავიდან აცილებისთვის საჭიროა, რომ ყოველი სისხლისსამართლებრივი დირექტივის გამოცემის დასაბუთებულობა და აუცილებლობა ევროკავშირის სასამართლომ მკაცრად გააკონტროლოს და გადაამოწმოს.⁵³¹ 83-ე მუხლის მე-2 აბზაცის განმარტება უნდა მოხდეს მხოლოდ და მხოლოდ ვინრო გაგებით.⁵³² გარდა ამისა, დამატებით დამცავ მექანიზმად გვევლინება „საავარიო მუხრუჭი“, რომლითაც წევრი სახელმწიფოების ნაციონალური სისხლის სამართლის ტოტალური ჰარმონიზაციისგან დაცვა ხდება. ყოველივე ამის გათვალისწინებით, საერთო ჯამში, დამატებითი კომპეტენციის ინსტიტუტის შემოღება დადებითად უნდა შეფასდეს. მისი მეშვეობით უფრო ეფექტურად განხორციელებადი ხდება საერთო ევროპული მიზნებისთვის მიღწევა. ანექს-კომპეტენცია სისხლის სამართლის ultima ratio-ს პრინციპსაც შეესაბამება და მხოლოდ მაშინ გამოიყენება, როდესაც ჰარმონიზაციის სხვა ღონისძიებებმა საკმარისი შედეგი არ გამოიღო.⁵³³ ამ დროს ხარვეზის აღმოსაფხვრელად სწორედ სისხლის სამართლის გამოყენება უნდა იყოს აუცილებელი.⁵³⁴ ის, განხორციელებს თუ არა მომავალში ევროკავშირის სასამართლო თავის პრაქტიკაში ამის მკაცრ კონტროლს, უკვე სხვა საკითხია.⁵³⁵

322

ევროკავშირის კომპეტენციას 83-ე მუხლის მე-2 აბზაცის მიხედვით ზღუდავს არა მხოლოდ „აუცილებლობის“ წინაპირობა, არამედ ევროპული სამართლის ისეთი მნიშვნელოვანი პრინციპები, როგორებიცაა **სუბსიდიარულობა და თანაზომიერება** (ევროკავშირის ხელმ. მუხ. 5, აბზ. 1). **სუბსიდიარულობის პრინციპი**, ევროკავშირის იმ სფეროებში, რომლებიც მის ექსკლუზიურ კომპეტენციაში არ შედის, ჩარევის უფლებას აძლევს მხოლოდ მაშინ, როდესაც საერთო ევროპული მიზნებისთვის სრულყოფილად მიღწევა ცალკეული სახელმწიფოების

323

⁵²⁹ Zimmerman, JURA 2009, 847; Kubiciel, GA 2010, 102.

⁵³⁰ Schünemann, კრებულში: Schünemann, Alternativentwurf, 75; Satzger, კრებულში: Symposium 307; Satzger, Int. und Europäisches Strafrecht, § 9 Rn. 41.

⁵³¹ Satzger, Int. und Europäisches Strafrecht, § 9 Rn. 41.

⁵³² Walter, ZStW 117 (2005), 928 ff.

⁵³³ Safferling, Int. Strafrecht, § 10 Rn. 57.

⁵³⁴ Hecker, Europ. Strafrecht, § 8 Rn. 36; BVerfG NJW 2009, 2288.

⁵³⁵ Satzger, Int. und Europäisches Strafrecht, § 9 Rn. 41; Safferling, Int. Strafrecht, § 10 Rn. 57.

დონეზე შეუძლებელია.⁵³⁶ ზუსტად ამას შეესაბამება დამატებითი კომპეტენციაში ნახსენები „აუცილებლობაც“.⁵³⁷ ნევრი სახელმწიფოების საკანონმდებლო ორგანოებს შეუძლიათ მიმართონ ევროკავშირის პარლამენტს, საბჭოსა და კომისიას დასაბუთებული პოზიციით, რომ გამოსაცემი ამა თუ იმ დირექტივის პროექტი არ შეესაბამება სუბსიდიარულობის პრინციპს.⁵³⁸ ნაციონალური პარლამენტების მხრიდან წინასწარი გაფრთხილების მიცემის ეს მექანიზმი მნიშვნელოვანი ინსტრუმენტია სახელმწიფოებსა და ევროკავშირს შორის ბალანსის დასაცავად.⁵³⁹ ამას ადასტურებს სუბსიდიარულობისა და თანაზომიერების პრინციპების გამოყენების შესახებ ოქმის მე-8 მუხლის პირველი აბზაცი, რომლის მიხედვითაც ნევრი სახელმწიფოს მთავრობას პარლამენტის ან მისი პალატის სახელით შეუძლია მიმართოს სარჩელით ევროკავშირის სასამართლოს რომელიმე ევროპული აქტის სუბსიდიარულობის პრინციპთან შეუსაბამობის გამო. სარჩელის შეტანისას ოქმში მთავრობის წინა პლანზე დაყენება არ ნიშნავს იმას, რომ პარლამენტის როლი ამით კნინდება.⁵⁴⁰ პარლამენტს მაინც რჩება საკმარისი საშუალება, უმრავლესობის გზით გავლენა მოახდინოს მთავრობაზე.⁵⁴¹

324 სუბსიდიარულობის პრინციპისა და დამატებითი კომპეტენციის მსგავსი ურთიერთმიმართების ჩამოყალიბება ევროკავშირის სამართლის შიგნით მიმდინარე პროცესების ლოგიკური შედეგია. სუბსიდიარულობის შემოღება, ევროპარლამენტმა თავიდანვე აღიარა, როგორც ევროკავშირის დინამიური განვითარების გარანტი. ის თანაბარ შანსებს აძლევს ორივე მხარეს, როგორც ევროკავშირს, ასევე ნევრ სახელმწიფოებს და არცერთ მათგანს არ შეუძლია, შესაბამისი დასაბუთების გარეშე მიითვისოს ესა თუ ის უფლება.⁵⁴²

325 ყოველივე ამას თუ გავანალიზებთ, ჩნდება შემდეგი კითხვები: კონკრეტულად რომელი სფეროების დარეგულირება შეიძლება მოხდეს სუბსიდიარულობის პრინციპის საფუძველზე? ემუქრება თუ არა მომავალში ქართულ სისხლის სამართალს დამოუკიდებლობის ტოტალური დაკარგვა?

⁵³⁶ შეად. ჯიშკარიანი, სამართლის ჟურნალი, 1-2/2010, 266 და შემდეგი.

⁵³⁷ Hecker, Europ. Strafrecht, § 8 Rn. 48.

⁵³⁸ დანვრ. იბ. Streinz/Ohler/Herrmann, Vertrag von Lissabon, 73 ff.

⁵³⁹ Walter, ZStW 117 (2005), 931.

⁵⁴⁰ Streinz/Ohler/Herrmann, Vertrag von Lissabon, 75 ff.

⁵⁴¹ Kreß, ZStW 116 (2004), 456; Walter, ZStW 117(2005), 931.

⁵⁴² Schweitzer/Fixon, JURA 1992, 580.

ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების მე-4 მუხლის მე-2 აბზაცში ჩამოთვლილია ის სფეროები, რომლებზეც კომპეტენცია ევროკავშირსა და წევრ სახელმწიფოებს შორის ნაწილდება, ანუ არც ერთი მათგანი არ სარგებლობს მათი დარეგულირების ექსკლუზიური უფლებით. ეს სფეროებია: შიდა ბაზარი, ენერგეტიკა, ტრანსპორტი, მომხმარებელთა უფლებების დაცვა, ტრანსევროპული ქსელები, თავისუფლების, უსაფრთხოებისა და სამართლის ერთიანი სივრცის შექმნა და ა.შ.⁵⁴³ რომელ სფეროზე შეიძლება გავრცელდეს დამატებითი კომპეტენცია? ამ კითხვას რომ გაეცეს პასუხი, პირველ რიგში უნდა შემოწმდეს, სცილდება თუ არა ესა თუ ის დასარეგულირებელი საკითხი ერთი სახელმწიფოს ფარგლებს? არის თუ არა სხვადასხვა სახელმწიფოებში არსებული განსხვავებული მიდგომების გამო ერთიანი რეგულაცია აუცილებელი?

მაგალითად, ავიღოთ ტრანსპორტის სფერო: მიუხედავად იმისა, რომ ამ სფეროს მონესრიგება ევროკავშირის დონეზე მნიშვნელოვანია, არ არის აუცილებელი ამის გაკეთება, ვინაიდან ეს წევრი სახელმწიფოების მხრიდანაც არის შესაძლებელი ბრიუსელიდან ჩარევის გარეშე,⁵⁴⁴ მაგრამ, თუ კონკრეტულ შემთხვევაში სატრანსპორტო სფეროში ისეთი საკითხებია გადასაწყვეტი, რაც საერთოევროპულ მასშტაბებში უკეთესად მოხდება, მაშინ ლისაბონის ხელშეკრულება ევროკავშირის მხრიდან სისხლისსამართლებრივი ჩარევის საშუალებას იძლევა. ტრანსპორტის უსაფრთხოების გაუმჯობესების მიზნით მსგავსი მოქმედება ადრე არსებული ხელშეკრულებითაც იყო შესაძლებელი.⁵⁴⁵ ამის მაგალითია მოქმედი დირექტივა, რომელიც იცავს ზღვებს ხომალდების მხრიდან დაბინძურებისგან და ამისათვის ადგენს სანქციებს.⁵⁴⁶ დირექტივის პირველივე მუხლში დასახულია შემდეგი მიზანი: საერთაშორისო სტანდარტების დადგენა ევროგაერთიანების დონეზე, რათა დაიცვან ზღვები მაგნი ნივთიერებებისგან. დაცვის ეფექტურად განსახორციელებლად უნდა დადგინდეს პასუხისმგებელი პირების დასასჯელად შესაბამისი სანქციები, მათ შორის სისხლისსამართლებრივის ჩათვლით. ეს დირექტივა კარგად უჩვენებს, რომ ევროგაერთიანება ჩაერია არა რომელიმე რიგითი სატრანსპორტო საკითხის მოსაწესრიგებლად, არამედ უფრო გლობალური პრობლემის, ზღვების დაბინძურების თავიდან ასაცილებლად, რომელიც

⁵⁴³ Streinz/Ohler/Herrmann, Vertrag von Lissabon, 107 ff.

⁵⁴⁴ Hecker, Europ. Strafrecht, § 8 Rn. 51.

⁵⁴⁵ Satzger, Europäisierung, 413 ff.

⁵⁴⁶ ABl. L 280, 27.10.2009, 52.

ცალკეული სახელმწიფოების დონეზე რთული შესასრულებელია.

- 328** საგზაო უსაფრთხოების გაუმჯობესებისთვის ევროკავშირის პარლამენტი და საბჭო პირდაპირ არიან ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების 91-ე მუხლით უფლებამოსილი მიიღონ შესაბამისი ზომები. ნორმის ღია ფორმულირება სისხლისსამართლებრივი მექანიზმების გამოყენების საშუალებასაც იძლევა,⁵⁴⁷ თუმცა, მაინც სასურველია თავშეკავების გამოჩენა და საგზაო უსაფრთხოების დარეგულირება მხოლოდ სხვა მიზნებთან ერთობლიობაში (მაგ. საგზაო უსაფრთხოება პლუს გარემოს დაცვა).
- 329** გარკვეულწილად განსხვავებული სურათია გარემოს დაცვასთან მიმართებაში. გარემოს დაბინძურება თავისი ბუნებიდან გამომდინარე საფუძველშივე ინტერნაციონალური ხასიათის მატარებელი მოვლენაა. ერთ ქვეყანაში მომხდარი დაბინძურება ნეგატიურ გავლენას ახდენს მეზობელ სახელმწიფოზეც.⁵⁴⁸ გარემოს დაცვის აუცილებლობაზე ევროგაერთიანების სასამართლომაც მიუთითა. მისი მოსაზრებით, ეს არის გაერთიანების ერთ-ერთი უმთავრესი მიზანი.⁵⁴⁹ სასამართლომ ხაზი გაუსვა იმასაც, რომ სისხლის სამართალი ძირითადად წევრი სახელმწიფოების კომპეტენციაში რჩება და ევროგაერთიანება მასში ნაკლებად უნდა ერეოდეს, თუმცა ეს არ გამორიცხავს იმას, რომ გარემოს დაცვის ღონისძიებების ეფექტურად გასატარებლად სისხლისსამართლებრივი საშუალებებიც იქნას გამოყენებული.⁵⁵⁰
- 330** სუბსიდიარულობის პრინციპთან წინააღმდეგობაში არ მოდის ასევე ევროპის ფინანსური ინტერესების დაცვა ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების 325-ე მუხლის მე-4 ნაწილისა და 83-ე მუხლის მეორე ნაწილის მიხედვით.⁵⁵¹ ევროგაერთიანების შესახებ ხელშეკრულება (ძვ.რედ.), კერძოდ 280-ე მუხლის მე-4 ნაწილი ფინანსური ინტერესების დასაცავად სისხლის სამართლის გამოყენებას არ ცნობდა.⁵⁵² ფინანსური ინტერესების დასაცავად სისხლის სამართლის არგამოყენების ეს დათქმა რეალურად ამ ინტერესებს ეფექტური დაცვის გარეშე ტოვებდა, ამიტომ ევროკონსტიტუციის პროექ-

⁵⁴⁷ Hecker, Europ. Strafrecht, § 8 Rn. 42.

⁵⁴⁸ Hecker, ZStW 115 (2003), 115; Knaut, Umweltstrafrecht, 320.

⁵⁴⁹ EuGHE, 2005, 7923 („Kommission/Rat“).

⁵⁵⁰ EuGHE, 2005, 7925 („Kommission/Rat“).

⁵⁵¹ Hecker, Europäisches Strafrecht, § 8 Rn. 46.

⁵⁵² დანვრ. ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 91 და შემდეგი; Ambos, Int. Strafrecht, 2. Aufl., § 11 Rn. 6 ff.; Dannecker, JURA 2006, 97; Schröder, Europäische Richtlinien, 145 ff.

ტიდან – III-415-ე მუხლი – ეს დათქმა ამოღებულ იქნა.⁵⁵³ შემდგომში კონსტიტუციის პროექტის ეს ნაწილი უცვლელად გადატანილ იქნა დღეს მოქმედ ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების 325-ე მუხლის სახით და ამით ადრე არსებული გაურკვევლობა აღმოიფხვრა.⁵⁵⁴

ევროკავშირის მხრიდან სისხლისსამართლებრივი რეგულაციების გამოყენება თეორიულად შესაძლებელია სოფლის მეურნეობის სფეროშიც. აგრარული სექტორისა და თევზის მრეწველობის მიმართულებით კავშირი უფლებამოსილია განახორციელოს და წარმართოს საერთო პოლიტიკა (ევროკ. საქმ. წესის შეს. ხელშ. მუხ. 38). სოფლის მეურნეობა, თევზის მრეწველობა და აგრარულ პროდუქციით ვაჭრობა ერთიანი შიდა ევროპული ბაზრის მნიშვნელოვანი ნაწილია. აგრარულ სფეროში წევრმა სახელმწიფოებმა ადრიდანვე დაუთმეს თავიანთი კომპეტენცია ევროგაერთიანებას.⁵⁵⁵ ევროკავშირი ამ მიმართულებით დიდი ოდენობით სუბსიდიებს გასცემს, ამიტომაც აუცილებელია მათი ეფექტური სამართლებრივი დაცვა.⁵⁵⁶ მანიპულაციების თავიდან ასაცილებლად საჭიროა არა მხოლოდ პრევენციული, არამედ რეპრესიული, განსაკუთრებით სისხლისსამართლებრივი, ღონისძიებების გატარება.⁵⁵⁷ ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების მე-40 მუხლის მე-2 ნაწილი უშვებს ამის შესაძლებლობას. კერძოდ, ეს მუხლი ეხება ევროკავშირის მხრიდან ერთიანი აგრარული ორგანიზაციის განხორციელებას და იმისათვის, რომ ეს მიზანი მიღწეულ იქნას, უნდა გამოიყენონ ყველა „საჭირო ღონისძიება“. აქედან გამომდინარე, ამ საჭირო ღონისძიებებში სისხლისსამართლებრივი დათქმებიც უნდა მოვიპოვოთ, რათა მოხდეს იმ უზარმაზარი ფინანსური ნაკადების თაღლითობებისგან დაცვა, რომლებიც სოფლის მეურნეობის დარგში მოძრაობენ.⁵⁵⁸

გარდა ზემოაღნიშნული სპეციფიკური სფეროებისა, ლისაბონის ხელშეკრულება სხვა მუხლებსაც შეიცავს, რომლებიც უშვებენ ყველა წევრი სახელმწიფოსთვის სავალდებულო საერთო სისხლისსამართლებრივი აქტების გამოცემას. ევროკავშირის საქმიანობის წესის შე-

331

332

⁵⁵³ Ambos, Int. Strafrecht, 2. Aufl., § 11 Rn. 11 ff.

⁵⁵⁴ Heger, ZIS 8/2009, 416; ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 95; დამატებით იხ. პეგერი, კრებულში: ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 159 და შემდეგი.

⁵⁵⁵ Dannecker, კრებულში: Eser/Huber, Strafrechtsentwicklung in Europa, Bd. 4.3., 146.

⁵⁵⁶ Tiedemann, NJW 1990, 2226.

⁵⁵⁷ Dannecker, ZStW 108 (1996), 578.

⁵⁵⁸ Hecker, Europ. Strafrecht, § 8 Rn. 41.

სახეზე ხელშეკრულების 114-ე და 115-ე მუხლები ადგენენ, რომ ერთიანი, ფუნქციონირებადი შიდა ბაზრის შესაქმნელად ევროკავშირის პარლამენტსა და საბჭოს შეუძლიათ გამოსცენ დირექტივები. თუ რომელ დარგს ეხება ეს დირექტივა, არ აქვს მნიშვნელობა. შესაბამისად, ეს მუხლები სისხლის სამართალზეც ვრცელდება.⁵⁵⁹ 83-ე მუხლის მე-2 ნაწილის საფუძველზე შესაძლებელია სისხლისსამართლებრივი ღონისძიებების გატარება ფულის გათეთრების, ინსაიდერული ინფორმაციებით ვაჭრობის, კერძო სექტორში მოსყიდვის თუ საინფორმაციო სისტემებზე თავდასხმების წინააღმდეგ საბრძოლველად.⁵⁶⁰ თუმცა ამავდროულად სუბსიდიარულობის პრინციპს ყოველთვის უნდა მიეცეს ყურადღება, ვინაიდან ერთიანი შიდა ბაზრის განხორციელება ევროკავშირის ექსკლუზიურ კომპეტენციაში არ შედის.⁵⁶¹ ყოველი სისხლისსამართლებრივი ჩარევის აუცილებლობა ამ მიმართულებით უნდა იქნას დასაბუთებული. ამ დროს გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს იმის გარკვევას, შეუძლიათ თუ არა წევრ სახელმწიფოებს ბაზრის ორგანიზაციის მაღალი ხარისხის დამოუკიდებლად მიღწევა თუ ამისთვის ევროკავშირის მხრიდან არის ჩარევა აუცილებელი.⁵⁶²

333 თანაზომიერების პრინციპი – სუბსიდიარულობის პრინციპთან ერთად წევრი სახელმწიფოებისთვის მნიშვნელოვანი დაცვის მექანიზმია.

334 თუ სუბსიდიარულობა იმის გარკვევას გულისხმობს, შეუძლია თუ არა ევროკავშირს რომელიმე საკითხთან მიმართებაში მოქმედება, თანაზომიერება უკვე ამ მოქმედების ფარგლების დადგენას გულისხმობს, ანუ რა სიღრმით არის შესაძლებელი წევრი სახელმწიფოების სამართლებრივ სისტემაში შეჭრა.⁵⁶³

335 მაშასადამე, თუ სუბსიდიარულობის პრინციპი დაცული იქნება და ის სისხლისსამართლებრივ ჰარმონიზაციას გზას გაუხსნის, მაშინ დამატებით ჩაირთვება მეორე მექანიზმი თანაზომიერების პრინციპის სახით, რათა ევროკავშირმა იმაზე მეტი ჩარევა არ განახორციელოს, რაც აუცილებელია ხელშეკრულებით განსაზღვრული მიზნის მისაღწევად.⁵⁶⁴ ეს პრინციპი ჩადებულია ევროკავშირის შესახებ ხელშეკრულების მე-5 მუხლის მე-4 აბზაცში. გერმანიის საკონსტიტუ-

⁵⁵⁹ Hecker, Europ. Strafrecht, § 8 Rn. 47.

⁵⁶⁰ Hecker, Europ. Strafrecht, § 8 Rn. 47.

⁵⁶¹ Leible, კომენტარებში: Streinz, EUV/EGV, Art. 95 EGV, Rn. 12.

⁵⁶² Leible, კომენტარებში: Streinz, EUV/EGV, Art. 95 EGV, Rn. 13.

⁵⁶³ Streinz, კომენტარებში: Streinz, EUV/EGV, Art. 5 EGV, Rn. 45.

⁵⁶⁴ Eisele, JZ 2001, 1163; Hecker, Europ. Strafrecht, § 8 Rn. 54.

ციო სასამართლო მას როგორც ერთ-ერთ ფუნდამენტურ პრინციპს, ისე განიხილავს, რომელიც წევრი სახელმწიფოების „ნაციონალური იდენტურობის“ დაცვის გარანტია.⁵⁶⁵

თანაზომიერების პრინციპიდან გამომდინარე წევრი სახელმწიფოების სამართლებრივ სისტემაში რაც შეიძლება ნაკლები ჩარევა უნდა მოხდეს.⁵⁶⁶ თავიდან უნდა იქნას აცილებული ისეთი ევროპული რეგულაციები, რომლებიც ნაციონალურ სამართალში სისტემურ ცვლილებას გამოიწვევენ. თუმცა, თუ გადავხედავთ აქამდე არსებულ პრაქტიკას, ჩანს რომ ევროპელი კანონმდებელი მოცემულ პრინციპს ზოგჯერ სათანადოდ არ ითვალისწინებს. ავიღოთ, მაგალითად ჩარჩო-გადაწყვეტილება ტერორიზმთან ბრძოლის შესახებ,⁵⁶⁷ სადაც ზოგიერთი ტერორისტული ქმედების ჩადენისთვის ევროპელმა კანონმდებელმა სასჯელის სახით სულ მცირე 15 წლის ვადით თავისუფლების აღკვეთა დაადგინა. ფინელი კანონმდებელი იძულებული გახდა, საკუთარი ნორმების ევროპულთან შესაბამისობაში მოსაყვანად, სპეციალურად ამ ტერორისტული ქმედებებისათვის გამონაკლისი დაეშვა და შემოეღო 15 წლიანი სასჯელი (თავისუფლების აღკვეთა), მიუხედავად იმისა, რომ ფინეთის კანონმდებლობაში ვადიანი თავისუფლების აღკვეთის ხანგრძლივობა 12 წელს არ აღემატება.⁵⁶⁸ ამისგან განსხვავებით ევროპელმა კანონმდებელმა უკანონო მიგრაციასთან დაკავშირებული ჩარჩო-გადაწყვეტილების შემუშავებისას გაითვალისწინა შვედეთში მოქმედი მაქსიმალური ათწლიანი თავისუფლების აღკვეთის ვადა და მინიმალურ სასჯელად 8 წელი დაადგინა, პირვანდელი თორმეტწლიანი ვადისგან განსხვავებით.⁵⁶⁹

არათანაზომიერ ჩარევას მაშინაც ექნება ადგილი, როდესაც რომელიმე ერთი კონკრეტული დელიქტის მიმართ ევროკავშირის მხრიდან ისეთი მაღალი სასჯელის ზომის დადგენა იქნება მოთხოვნილი, რომ საბოლოო ჯამში ეს რომელიმე სახელმწიფოს სისხლის სამართლის კოდექსში სხვა დანაშაულებთან მიმართებაში სისტემურ წინააღმდეგობებს გამოიწვევს. მაგალითად, თუ ერთბაშად გაიზრდება სასჯელი ერთი ნაკლებად მძიმე დანაშაულისთვის, მაშინ შეიძლება შედეგად მივი-

336

337

⁵⁶⁵ BVerfGE 89, 212;

⁵⁶⁶ Eisele, JZ 2001, 1163; Hecker, Europ. Strafrecht, § 8 Rn. 52.

⁵⁶⁷ Rahmenbeschluss 2008/919/JL, ABl. Nr. L 330, 9.12.2008, 21.

⁵⁶⁸ ევროპული კრიმინალური პოლიტიკის მანიფესტი, კრებულში ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 538; Manifest zur Europäischen Kriminalpolitik, ZIS 12/2009, 706.

⁵⁶⁹ ევროპული კრიმინალური პოლიტიკის მანიფესტი, კრებულში: ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 537; Manifest zur Europäischen Kriminalpolitik, ZIS 12/2009, 705.

ლოთ ის, რომ სისხლის სამართლის კოდექსში ევროპული რეგულაციის გადატანის გამო ეს დანაშაული უფრო მკაცრად დაისჯება, ვიდრე მანამდე არსებული მისი კატეგორიის სხვა დანაშაულები, ამიტომაც წარმოიქმნება შეუსაბამობა ნაციონალურ სანქციათა სისტემაში. ამის თავიდან ასაცილებლად საჭირო გახდება სხვა დანაშაულების მიმართაც სასჯელების შეცვლა, რაც ევროკავშირის მხრიდან აშკარად გადაჭარბებული და არათანაზომიერი ჩარევის შედეგი იქნება.

338 ყოველივე ზემოთ აღნიშნულს დამატებით კომპეტენციასთან მიმართებაში თუ გავანალიზებთ, დავინახავთ, რომ ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების 83-ე მუხლის მე-2 აბზაცი სულაც არ წარმოადგენს საფრთხეს ნაციონალური სისხლისსამართლებრივი სისტემებისთვის. მართალია, ის შედარებით ღია ფორმულირებებს შეიცავს, მაგრამ ლისაბონის ხელშეკრულება ამავედროულად სხვადასხვა მექანიზმს ითვალისწინებს, რათა ეს მუხლი არ იქნას ტოტალური ჰარმონიზაციისთვის გამოყენებული (თუნდაც იგივე სუბსიდიარულობისა და თანაზომიერების პრინციპები).⁵⁷⁰ აქედან გამომდინარე, უნდა ითქვას, რომ დამატებითი კომპეტენციის ლისაბონის ხელშეკრულებაში ჩადება, რომელიც ადრე მხოლოდ ევროგაერთიანების სასამართლოს პრაქტიკაში იყო აღიარებული, ნინ გადადგმული ნაბიჯია.

339 ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების 83-ე მუხლის მეორე ნაწილი უკვე პრაქტიკაშიც იქნა გამოყენებული. კერძოდ, მასზე დაყრდნობით, საბჭოსა და პარლამენტის მიერ გამოცემულ იქნა დირექტივა საბაზრო მანიპულაციების წინააღმდეგ საბრძოლველად,⁵⁷¹ რომლის ძირითადი არსიც მიმართულია იქითკენ, რომ საფინანსო სფეროში ჯანსაღი პროცესები მიმდინარეობდეს და არა ფარული გარიგებები მონაწილეებს შორის.⁵⁷² ეს იყო ანექს-კომპეტენციის გამოყენების პირველი ნიმუში, რომელიც დასაბუთებულ იქნა იმით, რომ მანამდე გატარებული არასისხლისსამართლებრივი ღონისძიებები არაეფექტური აღმოჩნდა ფინანსურ მანიპულაციებთან საბრძოლველად.⁵⁷³

340 გარდა ამისა, გარკვეული პერიოდი საუბარი იყო ევროკავშირის ფი-

⁵⁷⁰ შეად. ევროპული კრიმინალური პოლიტიკის მანიფესტი, კრებულში: ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 527.

⁵⁷¹ ABI L 173, 12.6.2014, 179.

⁵⁷² Waßmer, კრებულში: Jishkariani/Waßmer, Die Europäisierung des georgischen Wirtschaftsstrafrechts, 214.

⁵⁷³ Waßmer, კრებულში: Jishkariani/Waßmer, Die Europäisierung des georgischen Wirtschaftsstrafrechts, 214.

ნანსური ინტერესების წინააღმდეგ მიმართულ თაღლითობების შესახებ დირექტივის⁵⁷⁴ გამოცემის ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების 83-ე მუხლის მეორე ნაწილზე დაფუძნებაზე,⁵⁷⁵ თუმცა, საბოლოოდ ეს კომპეტენცია დაყრდნობილ იქნა ამავე ხელშეკრულების 287-ე და 325-ე მუხლებზე, რომლებიც უშუალოდ ფინანსურ ინტერესებს ეხება.⁵⁷⁶

III. „საავარიო მუხრუჭი“ – 83-ე მუხლის მე-3 აბზაცი

ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების 83-ე მუხლის პირველი და მე-2 აბზაციებით ამ ორგანიზაციისთვის სისხლის სამართლის სფეროში საკმაოდ ფართო სისხლისსამართლებრივი კომპეტენციების გადაცემის პარალელურად, ამავე მუხლის მე-3 აბზაცში გათვალისწინებულ იქნა წევრი სახელმწიფოების ინტერესების დაცვისთვის აუცილებელი ე.წ. „საავარიო მუხრუჭი“, რომელიც მდგომარეობს შემდეგში:⁵⁷⁷

341

თუ საბჭოს ერთ-ერთმა წევრმა ჩათვლა, რომ 83-ე მუხლის პირველი და მე-2 აბზაციდან გამომდინარე გამოსაცემი დირექტივის პროექტი შეიძლება მისი შიდასახელმწიფოებრივი სისხლისსამართლებრივი სისტემის ძირითად ასპექტებს შეეხოს, მაშინ მას შეუძლია გააკეთოს განაცხადი, რომ ამ საკითხით ევროპული საბჭო დაკავდეს. ამ შემთხვევაში ჩვეულებრივი საკანონმდებლო პროცედურა შეჩერდება. განხილვის დასრულების შემდეგ, ევროპული საბჭო, თანხმობის შემთხვევაში, დირექტივის პროექტს, პროცედურის შეჩერებიდან 4 თვის განმავლობაში უბრუნებს საბჭოს. ამით საკანონმდებლო პროცედურის შეჩერება დასრულდება.

თუ თანხმობა ვერ მიიღწევა, მაგრამ დირექტივის არსებული პროექტის საფუძველზე სულ მცირე ევროკავშირის წევრ ცხრა სახელმწიფოს სურს გაძლიერებული თანამშრომლობა, მაშინ ისინი ამის შესახებ აცნობებენ იმავე ვადაში ევროკავშირის პარლამენტს, საბჭოსა და კომი-

⁵⁷⁴ ABl L 198, 5.7.2017, 29.

⁵⁷⁵ Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 41.

⁵⁷⁶ http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/de/displayFtu.html?ftuId=FTU_1.5.6.html (ნანახია 24.8.2017).

⁵⁷⁷ შეად. ჰეგერი, კრებულში: ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 155-159.

სიას. აღნიშნულ შემთხვევაში, ევროკავშირის შესახებ ხელშეკრულების მე-20 მუხლის მე-2 აბზაცისა და ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების 329-ე მუხლის პირველი აბზაცის შესაბამისად, გაძლიერებული თანამშრომლობის უფლებამოსილება ჩაითვლება მინიჭებულად.

342 83-ე მუხლის მე-3 აბზაცით ყველა სახელმწიფომ რეალურად ვეტოს უფლება მიიღო საკუთარი ინტერესების ევროპული გავლენებისგან დასაცავად.⁵⁷⁸ განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ეს ინსტიტუტი იმ ფონზე იძენს, როდესაც დღეისათვის გადაწყვეტილების მიღებისას კავშირის ფარგლებში უმრავლესობის პრინციპი მოქმედებს და რთულია საკუთარი ინტერესების დაცვა. ხოლო, არის თუ არა საავარიო მუხრუჭის ყოველთვის გამოყენება შესაძლებელი, ეს უკვე სხვა საკითხია. უპირველეს ყოვლისა, ის გამოიყენება მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევებში, როდესაც საფრთხე ექმნება შიდასახელმწიფოებრივი სისხლისსამართლებრივი სისტემის რომელიმე ძირითად ასპექტს და ის არ უნდა იქცეს საბჭოში ნებისმიერი ინიციატივის დამბლოკავ საშუალებად.⁵⁷⁹ ის ჯერ კიდევ ევროკონსტიტუციის პროექტში იქნა გათვალისწინებული, როგორც კომპრომისი უმრავლესობის პრინციპზე გადასვლის გამო და რომლის შემოღებასაც რამდენიმე სახელმწიფო საერთოდ არ ეთანხმებოდა.⁵⁸⁰ თუმცა, ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ 83-ე მუხლის მე-3 აბზაცი არანაირ კონკრეტულ დათქმას არ აკეთებს იმასთან დაკავშირებით, თუ რა დროს შეიძლება ნაციონალური სამართლებრივი სისტემის ძირითადი ასპექტები შელახულად ჩაითვალოს. ეს თვითონ სახელმწიფოს გადასაწყვეტია და მას ყოველგვარი დეტალური დასაბუთების გარეშე შეუძლია ამ საფრთხეზე უბრალოდ მიუთითოს და ვეტოს უფლება გამოიყენოს. თუ რა პოზიციაზე დგანან საბჭოში წარმოდგენილი სხვა სახელმწიფოები, ამას არ აქვს მნიშვნელობა.⁵⁸¹

343 ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოებისთვის მინიჭებული ვეტოს უფლება, მიუხედავად მისი გამოყენების ადვილი შესაძლებლობისა, მაინც არ ნიშნავს იმას, რომ დირექტივის პროექტი ერთი ხელის მოსმით საბოლოოდ ჩაეარდება. თავდაპირველად წევრი სახელმწიფოები

⁵⁷⁸ Heger, ZIS 8/2009, 413; Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 47; Zimmermann, JURA 2009, 848.

⁵⁷⁹ Heger, ZIS 8/2009, 415.

⁵⁸⁰ Satzger, კრებულში: Hefendehl, Symposium, 308.

⁵⁸¹ Heger, ZIS 8/2009, 414; Hecker, Europ. Strafrecht, § 8 Rn. 58; შეად. Safferling, Int. Strafrecht, § 10 Rn. 6.

ეცდებიან ევროკავშირის საბჭოში კომპრომისის მიღწევას და თუ ეს არ გამოვიდა, რჩება გაძლიერებული თანამშრომლობის გზა.⁵⁸² გაძლიერებული თანამშრომლობის მეშვეობით სახელმწიფოებს, რომლებსაც სურთ იმ დირექტივის პროექტის მიღება, რომელსაც ერთ-ერთმა სხვა წევრმა ვეტო დაადო, შეუძლიათ გამოსცენ ეს აქტი, თუმცა ის მხოლოდ მათთვის შეიძენს სავალდებულო ძალას.⁵⁸³ ამით ლისაბონის ხელშეკრულება ორივე მხარის ინტერესებს თანაბრად ითვალისწინებს.

რა შეიძლება მოვიაზროთ „ძირითად ასპექტებში“? ამ კითხვაზე პასუხის გასაცემად თავიდანვე უნდა გვახსოვდეს, რომ ამის გარკვევა უნდა მოხდეს თითოეული სახელმწიფოს გადმოსახედიდან გამომდინარე, ამიტომ წინასწარ სრულყოფილად შეუძლებელია იმის თქმა, თუ კონკრეტულ შემთხვევაში რა შეიძლება ჩაითვალოს ასეთ ასპექტად.⁵⁸⁴

უპირველეს ყოვლისა, ამაში შედის ნაციონალურ კონსტიტუციებში ჩადებული ისეთი მნიშვნელოვანი პრინციპები, როგორებიცაა ბრალის, კანონის უკუქცევითი ძალის აკრძალვის, თანაზომიერების, სამართლებრივი სიკეთის დაცვის, ultima ratio-ს და სხვა.⁵⁸⁵ ეს პრინციპები არა მხოლოდ ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოებისთვის, არამედ საქართველოსთვისაც ძალიან მნიშვნელოვანია. მაგალითად, იგივე ბრალის არსებობა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისთვის აუცილებელი წინაპირობაა. სისხლის სამართლის კოდექსის მე-7 მუხლის პირველი ნაწილი პასუხისმგებლობის საფუძვლად პირდაპირ ასახელებს მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეულ ქმედებას. ადრე, ქართულ სისხლის სამართალში ბრალის ფსიქოლოგიური თეორია იყო გაბატონებული და განზრახვა და გაუფრთხილებლობა ბრალის ფორმებად განიხილებოდა. დღეისთვის ტენდენცია უკვე ბრალის ნორმატიული თეორიისკენ იხრება და განზრახვა და გაუფრთხილებლობა ცალკე მოწმდება.⁵⁸⁶

ბრალის პრინციპის გარდა შეგვიძლია ქართული სისხლის სამართლის „ძირითად ასპექტად“ დავასახელოთ უკუძალის აკრძალვა. საქართველოს კონსტიტუცია მას პირდაპირ და მკაფიოდ მოიხსენიებს. არავინ

344

345

⁵⁸² შეად. Sieber, ZStW 121(2009), 56 ff.; Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 47.

⁵⁸³ Zimmermann, JURA 2009, 848.

⁵⁸⁴ შეად. ჯიშკარიანი, კრებულში: ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 191 და შემდეგი; ასევე ჯიშკარიანი, სამართლის ჟურნალი, 1-2/2010, 267.

⁵⁸⁵ პეგერი, კრებულში: ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 157 და შემდეგი; Dannecker, JURA 2006, 177; Heger, ZIS 8/2009, 414.

⁵⁸⁶ შეად. ტურავა, დანაშაულის მოძღვრება, 809; გამყრელიძე, ზოგადი ნაწილის განმარტება, 87 და შემდეგი.

არ აგებს პასუხს იმ ქმედებისთვის, რომელიც მისი ჩადენის დროს სამართალდარღვევად არ ითვლებოდა. კანონს, თუ ის არ ამსუბუქებს ან არ აუქმებს პასუხისმგებლობას, უკუძალა არა აქვს (სისხლის სამართლის საგარანტიო ფუნქცია, კონსტიტუციის მუხ. 42, ნაწ. 5). უკუძალა ვრცელდება სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის დაფუძნებაზე ან სასჯელის გამკაცრებაზე და არა ხანდაზმულობის ვადებზე ან სხვა საპროცესო საკითხებზე.⁵⁸⁷

346 ძირითად ასპექტებზე არის საუბარი ევროპული კრიმინალური პოლიტიკის მანიფესტშიც.⁵⁸⁸ მანიფესტში ნამყვანმა ევროპელმა სისხლის სამართლის სპეციალისტებმა ჩამოაყალიბეს ის პრინციპები, რომლებიც მომავალში სასურველია რომ იქნას გათვალისწინებული როგორც ნაციონალურ, ასევე საერთო ევროპულ დონეზე. მათ უნდა შეასრულონ საორიენტაციო ფუნქცია.⁵⁸⁹ თანაზომიერების, სუბსიდიარულობის, კანონიერებისა და კოჰერენტულობის პრინციპები – ეს არის ის ძირითადი მომენტები, რომელთა დარღვევის გამოც უნდა გამოიყენონ ევროკავშირის წევრმა სახელმწიფოებმა საავარიო მუხრუჭი.⁵⁹⁰ 83-ე მუხლიდან გამომდინარე უფლებამოსილების განხორციელების დროს ევროკავშირის შესაბამისმა ორგანოებმა უნდა დაასაბუთონ, რომ მათ მიერ გამოსაცემი ესა თუ ის აქტი ამ მოთხოვნებს შეესაბამება.⁵⁹¹

347 თუმცა, ეს მანიფესტი ეხება არა მხოლოდ ევროპელ კანონმდებელს, არამედ წევრ სახელმწიფოებსაც. სასურველია, რომ მათ მომავალში საავარიო მუხრუჭი მხოლოდ საფუძვლიანი დასაბუთების შემდეგ გამოიყენონ და არა პოლიტიკური ვაჭრობის საგნად.⁵⁹² კითხვას, შეუძლია თუ არა ევროკავშირის სასამართლოს იმის გადამოწმება, იყენებენ თუ არა სახელმწიფოები საავარიო მუხრუჭს ბოროტად და ამით არღვევენ თუ არა ლისაბონის ხელშეკრულებაში ჩადებულ ლოიალურობის პრინციპს (ევროკ. შეს. ხელშ. მუხ. 4, აბზ. 3), უარყოფითი პასუხი უნდა გაეცეს, რადგან მსგავს შემთხვევაში საავარიო მუხრუჭის ინსტიტუტი საერთოდ აზრს დაკარგავს. მისი უმთავრესი მიზანი ნაციონალური სამართლებრივი იდენტურობის შენარჩუნებაა და ამის

⁵⁸⁷ ტურავა, ზოგადი ნაწილი, 27 და შემდეგი.

⁵⁸⁸ Manifest zur Europäischen Kriminalpolitik, ZIS 12/2009, 697.

⁵⁸⁹ Satzger, ZIS 12/2009, 693; Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 55 ff.

⁵⁹⁰ შეად. ზატცგერი, კრებულში: ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 517 და შემდეგი.

⁵⁹¹ Satzger, ZIS 12/2009, 693.

⁵⁹² Heger, ZIS 12/2009, 414.

ევროკავშირის სასამართლოს დონეზე გადამოწმება დაუშვებელია. სხვა ნევრ სახელმწიფოებს ისედაც რჩებათ იმის შესაძლებლობა, რომ გაძლიერებული თანამშრომლობის გზით შეინარჩუნონ დაბლოკილი დირექტივის პროექტი და შესაბამისად, ერთი სახელმწიფოს მხრიდან ვეტოს დადება ევროკავშირის საქმიანობას სისხლის სამართლის მიმართულებით საფრთხეს არ უქმნის.⁵⁹³

ევროპული კრიმინალური პოლიტიკის მანიფესტში დასახელებული პრინციპები უნივერსალური შინაარსისაა და საქართველოსთვისაც თანაბარი პოლიტიკურ-სამართლებრივი დატვირთვა აქვს (ლეგიტიმური დაცვის მიზანი, ultima-ratio, ბრალი, განსაზღვრულობის პრინციპი, lex parlamentaria).

348

მანიფესტში მოცემული საფუძვლების გარდა, სახელმწიფოს საავარიო მუხრუჭის გამოყენება სხვა პრინციპულ საკითხებზეც შეუძლია. როგორც უკვე აღინიშნა, ის თვითონ წყვეტს, თუ რა არის მისთვის ხელშეუხებელი თემა.⁵⁹⁴ შეიძლება ეს იყოს აბორტის, ევთანაზიის თუ ნარკოტიკული დანაშაულების თემები.⁵⁹⁵ დავუშვათ, თუ მომავალში ევროპელი კანონმდებელი გადაწყვეტს დირექტივის გამოცემას აბორტის აკრძალვაზე ევროკავშირის საქმიანობის ნესის შესახებ ხელშეკრულების 83-ე მუხლის საფუძველზე, მაშინ საქართველოს მისი ნევრობის შემთხვევაში თავისუფლად შეუძლია ამ დირექტივის ვეტოს გზით დაბლოკვა. საქართველოში 1955 წლიდან აბორტი არის ლეგალური და დასჯადია მხოლოდ უკანონო აბორტის ჩატარება (სსკ მუხ. 133).⁵⁹⁶ აბორტი უკანონოდ ჩაითვლება, როცა ის კეთდება არალიცენზირებულ სამედიცინო დაწესებულებაში, სამედიცინო საქმიანობის დამადასტურებელი სახელმწიფო სერტიფიკატის გარეშე და ა.შ.⁵⁹⁷ კანონმდებელი ამით აქცენტს აკეთებს დედის სიცოცხლესა და ჯანმრთელობაზე და არა ჩანასახის დაცვაზე.⁵⁹⁸ ჩანასახის დაცვა რომ ყოფილიყო გადამწყვეტი, მაშინ კანონმდებელი აბორტს საერთოდ აკრძალავდა. ევროკავშირის მხრიდან აბორტის ამკრძალავი დირექტივა ჩანასახის სიცოცხლის დასაცავად წინააღმდეგობაში მოვიდოდა ქართულ სისხლისსამართლებრივ ტრადიციასთან და საქართველოს ამ დირექტივის დაბლოკვა 83-ე მუხლის მე-3 აბზაცის მოშველიებით უპრობლემოდ შეეძლებოდა.

349

⁵⁹³ თუმცა ამას სკეპტიკურად აფასებს Zimmermann, JURA 2009, 848.

⁵⁹⁴ Zimmermann, JURA 2009, 848.

⁵⁹⁵ Heger, ZIS 8/2009, 415.

⁵⁹⁶ ავტორთა კოლექტივი, კერძო ნაწილი I, 196.

⁵⁹⁷ ავტორთა კოლექტივი, კერძო ნაწილი I, 197.

⁵⁹⁸ ავტორთა კოლექტივი, კერძო ნაწილი I, 196.

- 350** იგივე შეიძლება ითქვას ევთანაზიასთან დაკავშირებითაც. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 110-ე მუხლით დასჯადია მკვლელობა მსხვერპლის დაჟინებული თხოვნით და მისი ნამდვილი ნების შესაბამისად, ჩადენილი მომაკვდავის ძლიერი ფიზიკური ტკივილისაგან გათავისუფლების მიზნით. ეს დანაშაული არ განეკუთვნება მძიმე დანაშაულთა კატეგორიას და მაქსიმალური სასჯელი 5 წლით თავისუფლების აღკვეთაა. კანონმდებელმა განზრახ არ გაუთანაბრა ის ჩვეულებრივ მკვლელობას, სადაც სანქცია ბევრად უფრო მეტია (15 წლამდე თავისუფლების აღკვეთა), ვინაიდან აქ საქმე გვაქვს მსხვერპლის ნებასთან და მის დაჟინებულ თხოვნასთან.⁵⁹⁹ მაშასადამე, ევთანაზია მკვლელობის პრივილეგირებული შემადგენლობაა, ხოლო 108-ე მუხლი (განზრახ მკვლელობა) კი სისტემურად განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულთა რიცხვს განეკუთვნება. თუ ევროკავშირის კანონმდებელი ევთანაზიისთვის სასჯელის უფრო მაღალ ზომას მოითხოვდა, მაშინ ეს გამოიწვევდა სსკ-ის 110-ე მუხლის ნაკლებად მძიმედან სულ მცირე მძიმე კატეგორიაში გადასვლას (შეად. სსკ მუხ. 12), რაც უკვე არცთუ უმნიშვნელო სისტემური ცვლილება იქნებოდა ქართულ სისხლის სამართლის კოდექსში და ამის თავიდან ასაცილებლად საავარიო მუხრუჭის გამოყენების გზით დირექტივის პროექტის დაბლოკვა გამართლებული იქნებოდა.
- 351** თუ რა გზით ხდება საავარიო მუხრუჭის გამოყენება კონკრეტულად, ეს თითოეული სახელმწიფოს გადასაწყვეტია. საქართველო ჯერ არ არის ევროკავშირის წევრი ქვეყანა და ლოგიკურია, რომ მის კანონმდებლობაში ეს საკითხი არ არის მოწესრიგებული. მომავალში შესაძლებელია, რომ დირექტივის პროექტს ვეტოს საქართველოს ის წარმომადგენელი დაადებს, რომელსაც ამას წინასწარ საქართველოს პარლამენტი დაავალებს. ასევე არ არის გამორიცხული, რომ საბჭოში საქართველოს წარმომადგენელს წინასწარვე მიეცეს საავარიო მუხრუჭის გამოყენების კომპეტენცია და ყოველ ცალკეულ შემთხვევაში არ გახდეს პარლამენტის ჩარევა საჭირო, თუმცა პირველი ალტერნატივა მაღალი დემოკრატიული ლეგიტიმაციის თვალსაზრისით უფრო სასურველი იქნებოდა.⁶⁰⁰

⁵⁹⁹ ავტორთა კოლექტივი, კერძო ნაწილი I, 81.

⁶⁰⁰ შეად. Safferling, Int. Strafrecht, § 10 Rn. 66.

მოცემულ თავში აღწერილი ევროკავშირის მექანიზმები და მოყვანილი მაგალითები ნათლად გვიჩვენებენ, თუ რამდენი საშუალება არსებობს ნაციონალური სისხლის სამართლის ევროპეიზაციისთვის. იგივე ევროკავშირის სამართლის მიხედვით განმარტების მეთოდი ამის კარგი ნიმუშია. ევროკავშირს, გარდა ამისა, ცალკეულ შემთხვევებში, პირდაპირი მოქმედების ძალის მქონე დადგენილებების გამოცემაც შეუძლია. ყურადღება უნდა მივაქციოთ ევროკავშირის სასამართლოს პრაქტიკასაც, რომელიც არაიმპლემენტირებული დირექტივის მოქალაქისათვის საუარესოდ გამოყენებას უარყოფს, ხოლო მოქალაქისათვის კი სახელმწიფოს წინააღმდეგ მისი გამოყენება მისთვის სასარგებლო შემთხვევაში მაინც ნებადართულია.

352

სახელმწიფოები, საერთო ჯამში, ვალდებულნი არიან თავიანთი საკანონმდებლო საქმიანობა ლოიალურობის პრინციპის ფარგლებში წარმართონ. დაუშვებელია შიდასახელმწიფოებრივი სისხლის სამართლის თავისებურებებიდან გამომდინარე ევროკავშირის ინტერესების მხოლოდ ფორმალურად დაცვა. ამას ემატება ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების 83-ე მუხლი და ჰარმონიზაციის კომპეტენცია დირექტივების მეშვეობით, რომელიც თავის მხრივ ამავე მუხლის მე-3 ნაწილით, სააავარიო მუხრუჭით, იზღუდება და ამით ხდება ნაციონალური და ევროკავშირის ინტერესების განონასწორება.

353

მოცემული მაგალითების გათვალისწინება ქართველი კანონმდებლისთვისაც აუცილებელია, თუ საქართველო ევროკავშირთან რეალურ დაახლოებას ესწრაფვის და არა მხოლოდ ფორმალური ხელშეკრულებების დადებას. თუ ის მომავალში თავის თავზე აიღებს სისხლის სამართლის სფეროში ევროკავშირის კანონმდებლობის იმპლემენტაციის ვალდებულებას და ევროკავშირის სამართლებრივი სიკეთეების დაცვას, მაშინ ეს გამოწვევები დადგება პრაქტიკოსი იურისტების წინაშეც. ამასთანავე უნდა აღინიშნოს ერთი რამ, რომ ქართული კანონმდებლობა სიახლეებისთვის უფრო გახსნილია, ვიდრე ევროკავშირის ძველი წევრი სახელმწიფოების სისხლისსამართლებრივი სისტემები დიდი ტრადიციებით, ამიტომაც სულ მცირე დოგმატურ დონეზე ეს პროცესი შედარებით ნაკლებად მტკივნეულად ჩაივლის.

354

თავი 6. ასიმილირება

§ 1. ევროკავშირის სამართლის მითითება ნაციონალურ სამართალზე

- 355** ბევრი მიმართულებით ევროკავშირის სისხლისსამართლებრივი კომპეტენცია არ გააჩნია და შესაბამისად, მისი ინტერესების დაცვას წევრი სახელმწიფოები ახორციელებენ.⁶⁰¹ ამის ერთ-ერთი გამოხატულებაა ე.წ. ასიმილირება – ევროპული სამართლის მიერ ნაციონალურ სამართალზე მითითება.⁶⁰² ჰარმონიზაციის პროცესისგან განსხვავებით ასიმილირება არ ემსახურება უბრალოდ სხვადასხვა საკანონმდებლო სისტემების დაახლოებას.⁶⁰³ აქ პირდაპირ საუბარია ევროკავშირის ინტერესების, როგორც საკუთარის, ისე დაცვაზე.
- 356** ასიმილირება მომავალში ქართულ კანონმდებლობაზეც იქონიებს გავლენას. მაგალითად, ევროკავშირის სასამართლოს დებულების 30-ე მუხლი წევრი სახელმწიფოებისგან მოითხოვს, რომ მათ ამ სასამართლოსთვის ცრუ ჩვენების მიცემა ისევე დასაჯონ, როგორც ეს საკუთარი სასამართლოსთვის მსგავსი ჩვენების მიცემის შემთხვევაში მოხდებოდა. აქედან გამომდინარე, საქართველო ვალდებული იქნება სისხლის სამართლის კოდექსის 370-ე მუხლი (ცრუ ჩვენების მიცემა) ევროკავშირის სასამართლოს ინტერესების დასაცავადაც გამოიყენოს.⁶⁰⁴
- 357** ნაციონალურ სამართალზე მითითების შემდეგი მაგალითია საბჭოს დადგენილება 515/97/EG საბაჟო და აგრარულ საკითხებზე წევრი სახელმწიფოების ადმინისტრაციულ ორგანოებს შორის თანამშრომლობის შესახებ.⁶⁰⁵ ეს დადგენილება მოითხოვს, რომ მისი განხორციელების დროს მხარეებს შორის გაცვლილი ინფორმაციები იყოს დაცული და არ გახდეს საჯარო. სახელმწიფომ თავისი კანონმდებლობით ამ საიდუმლო ინფორმაციების დაცვა უნდა უზრუნველყოს.⁶⁰⁶ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი, მართალია, გარკვეული ინფორმაციების დამცავ მუხლებს შეიცავს, როგორიცაა მაგ. 202-ე მუხლი – ინსაიდერული ინფორმაციის, კომერციული ან საბანკო

⁶⁰¹ Safferling, Int. Strafrecht, § 11 Rn. 54; Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 58.

⁶⁰² Hecker, Europ. Strafrecht, § 7 Rn. 16 ff.; ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 37.

⁶⁰³ Vogel, GA 2003, 315; Ambos, Int. Strafrecht, § 9 Rn. 13.

⁶⁰⁴ შეად. Ambos, Int. Strafrecht, § 11 Rn. 20 ff; Satzger, Europäisierung, 189 ff.

⁶⁰⁵ ABl. L 82, 22.3.1997, 1.

⁶⁰⁶ Satzger, კრებულში: Sieber/Brüner/v. Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 9 Rn. 19.

საიდუმლოების შემცველი ინფორმაციის უკანონოდ შეგროვება, გადაცემა, გახმაურება ან გამოყენება, მაგრამ ეს ნორმა დადგენილების დაცვას მაინც ვერ უზრუნველყოფს, ვინაიდან იქ სხვა ინფორმაციის დაცვაზეა საუბარი. აქედან გამომდინარე, ქართველ კანონმდებელს მომავალში შესაბამისი ნორმის შექმნა მოუწევს. იგივე ითქმის ევროპის ატომური გაერთიანების შესახებ ხელშეკრულების 194-ე მუხლით დაცულ ინფორმაციებზე.⁶⁰⁷

§ 2. შიდასახელმწიფოებრივი ბლანკეტური ნორმები და მითითება ევროკავშირის სამართალზე

1. მითითებები დირექტივებსა და დადგენილებებზე

შიდასახელმწიფოებრივი სამართლის ევროპეიზაციის მნიშვნელოვანი ნიშანია ადგილობრივ ნორმებში მითითებების გაკეთება ევროკავშირის ნორმებზე – **ბლანკეტური ნორმები**. ამ დროს ერთმანეთისგან უნდა განვასხვავოთ დირექტივები და დადგენილებები. დირექტივამ სავალდებულო ძალა რომ შეიძინოს, საჭიროა მის ნაციონალურ სამართალში იმპლემენტაცია (ევროკ. საქმ. ნესის შეს. ხელშ. მუხ. 288, აბზ. 3). მათ, გარდა გამონაკლისი შემთხვევებისა, არ გააჩნიათ უშუალოდ მოქმედების ძალა. მაგალითად, თუ ევროკავშირის კანონმდებელი გამოსცემს დირექტივას და მისი მეშვეობით საბავშვო სათამაშოებში გარკვეული ნივთიერებების მაღალ კონცენტრაციას აკრძალავს, სახელმწიფოებმა უნდა გამოსცენ ამ დირექტივის შესაბამისი სისხლისსამართლებრივი ნორმები, რათა მსგავსი სათამაშოების გამოშვება აიკრძალოს. ის, ვინც მსგავსი ნივთიერებებით სათამაშოებს მაინც აწარმოებს, პასუხს აგებს სწორედ ნაციონალური ნორმის და არა დირექტივის დარღვევის გამო. აქედან გამომდინარე, ბლანკეტურ ნორმებში აზრი არ აქვს მითითების გაკეთებას ევროკავშირის დირექტივებზე. სისხლისსამართლებრივ დასჯადობას ისედაც მთლიანად შიდასახელმწიფოებრივი სამართალი უზრუნველყოფს.⁶⁰⁸

358

სრულიად განსხვავებული სამართლებრივი სიტუაციაა დადგენილებასთან მიმართებაში. დადგენილება უშუალოდ მოქმედების ძალით

359

⁶⁰⁷ Hecker, Europ. Strafrecht, § 7 Rn. 13 ff.

⁶⁰⁸ Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 57 ff; Safferling, Int. Strafrecht, § 11 Rn. 55.

სარგებლობს და ლოიალურობის პრინციპიდან გამომდინარე წევრი სახელმწიფოები ვალდებული არიან ნაციონალურ სამართალში მათი ეფექტური მოქმედება უზრუნველყონ.⁶⁰⁹ არის თუ არა აუცილებელი, რომ კანონმდებელმა დირექტივების მსგავსად დადგენილებების იმპლემენტაცია მოახდინოს? ამ კითხვას უარყოფითი პასუხი უნდა გაეცეს, ვინაიდან მას პირდაპირი მოქმედების ძალა გააჩნია.⁶¹⁰ ნაციონალურ სამართალში არც დადგენილების შინაარსის პირდაპირ გადმოტანის სისხლისსამართლებრივი ნორმის შექმნა არის მისაღები. ეს გამოიწვევდა სხვადასხვა სახელმწიფოებში სხვადასხვა ინტერპრეტაციებს.⁶¹¹ ამიტომ შიდასახელმწიფოებრივ კანონმდებელს რჩება ერთადერთი გზა, ბლანკეტური ნორმების მეშვეობით მითითება გააკეთოს პირდაპირ დადგენილებაზე და ამით დააფუძნოს სისხლის-სამართლებრივი პასუხისმგებლობა.⁶¹²

II. სტატიკური და დინამიკური მითითებები

- 360** ასიმილირების ინსტიტუტი მოიცავს ერთი მხრივ, ევროკავშირის სამართლის მითითებას წევრი სახელმწიფოების ნორმებზე და მეორე მხრივ, წევრი სახელმწიფოების ნორმების მითითებას ევროკავშირის სამართალზე.⁶¹³ საქართველოს მაგალითზე ეს კომბინაცია შეიძლება შემდეგნაირად გამოიყურებოდეს: სსკ-ის მუხლი X – ევროკავშირის დადგენილება ნომერ Y-ის განზრახ დამრღვევი დაისჯება...⁶¹⁴ საქართველოს სისხლის სამართლის ნორმა მითითებას აკეთებს დადგენილებაზე, სადაც აღწერილია თვითონ დანაშაული.⁶¹⁵ ამით ნაციონალური ნორმა მინიმუმით შემოიფარგლება და უბრალოდ მიუთითებს ევროპულ ნორმაზე.⁶¹⁶

⁶⁰⁹ Enderle, Blankettstrafgesetze, 54.

⁶¹⁰ Safferling, Int. Strafrecht, § 11 Rn. 56.

⁶¹¹ EuGHE 1973, 981 („Variola“); Satzger, Europäisierung, 198 ff.

⁶¹² Safferling, Int. Strafrecht, § 11 Rn. 56.

⁶¹³ Ambos, Int. Strafrecht, § 11 Rn. 26; შეად. Enderle, Blankettstrafgesetze, 54.

⁶¹⁴ შეად. Enderle, Blankettstrafgesetze, 55.

⁶¹⁵ Satzger, კრებულში: Sieber/Brüner/Satzger/v. Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 9 Rn. 20.

⁶¹⁶ Hecker, Europ. Strafrecht, § 7 Rn. 11; Satzger, კრებულში: Sieber/Brüner/Satzger/v. Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 9 Rn. 20.

მითითების ორი სახე უნდა განვასხვავოთ ერთმანეთისგან: სტატიკური და დინამიკური. ეს კლასიფიკაცია ბლანკეტური კანონმდებლობის კონსტიტუციასთან შესაბამისობის დადგენისთვის არის მნიშვნელოვანი. **სტატიკური მითითების** დროს საქმე გვაქვს რომელიმე ევროპული ნორმის **კონკრეტულ რედაქციაზე** მითითებასთან.⁶¹⁷ ასეთი მითითების დროს, როგორც წესი, ნახსენებია ევროკავშირის ოფიციალური ჟურნალის რეკვიზიტები და გვერდი, სადაც ეს ნორმა წერია. ამას ემატება მთლიანი დოკუმენტის ან კონკრეტული მუხლის სახელის ხსენება.⁶¹⁸ სტატიკური მითითების შემცველი ბლანკეტური ნორმა შემდეგნაირად შეიძლება გამოიყურებოდეს: სსკ-ის მუხლი X – ევროკავშირის დადგენილება ნომერ Y-ის პირველი მუხლის (ABl. Nr. XXX, 10.10.2011, გვ. 20) დამრღვევი დაისჯება...

361

სტატიკური მითითებისგან განსხვავებით, **დინამიკური მითითების** შემცველი ბლანკეტური ნორმა მიუთითებს ევროპული ნორმის არა რომელიმე კონკრეტულ, არამედ მის **მოქმედ რედაქციაზე**. ამ გზით ნაციონალური ბლანკეტური ნორმა ერგება ევროპულ ნორმაში ნებისმიერ ცვლილებას.⁶¹⁹ თუ მითითების ობიექტის შინაარსი გარკვეულწილად შეიცვალა, შიდასახელმწიფოებრივი ბლანკეტური ნორმის შეცვლა არ იქნება საჭირო.⁶²⁰

362

III. მითითებები და განსაზღვრულობის პრინციპი

ბლანკეტურ ნორმებში არსებული მითითებები ორ ავტონომიურ სამართლებრივ სისტემას – ევროკავშირისა და შიდასახელმწიფოებრივს – აკავშირებს ერთმანეთთან. ამის შედეგად წარმოიშობა იანუსის-თავიანი კომბინაცია: ბლანკეტური ნორმა მითითების ობიექტის თვალსაზრისით ევროკავშირის სამართლის ნიშნებს ატარებს, ხოლო შიდასახელმწიფოებრივი თვალსაზრისით ნაციონალური სამართლის პრინციპებს ექვემდებარება.⁶²¹ ბლანკეტური ნორმების პოტენციური

363

⁶¹⁷ შეად. Enderle, Blankettstrafgesetze, 11.

⁶¹⁸ Satzger, კრებული: Sieber/Brüner/Satzger/v. Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 9 Rn. 25.

⁶¹⁹ შეად. Enderle, Blankettstrafgesetze, 11.

⁶²⁰ მაგალითები იხ. Satzger, კრებული: Sieber/Brüner/Satzger/v. Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 9 Rn. 25 ff.

⁶²¹ Ambros, Int. Strafrecht, § 11 Rn. 28.

გამომყენებელი სუბსუმციისას ვალდებულია გაითვალისწინოს როგორც ევროკავშირის სამართლის, ასევე ადგილობრივი კონსტიტუციურ-სამართლებრივი მასშტაბები, ვინაიდან ევროკავშირის დადგენილება წევრი სახელმწიფოს სამართალში ინკორპორირების შემდეგ მისი შემადგენელი ნაწილი ხდება.⁶²²

364 მითითების ხერხის გამოყენებისას არსებობს საფრთხე, რომ კონსტიტუციურ-სამართლებრივი პრინციპები სრულყოფილად არ იქნება დაცული. ყურადღება უნდა მიექცეს ყოველთვის, პასუხობს თუ არა ბლანკეტური ნორმა ნორმის განსაზღვრულობის მოთხოვნას. ნორმის განსაზღვრულობა კანონიერების პრინციპის ერთ-ერთი გამოხატულებაა⁶²³ და ის საქართველოს კონსტიტუციაშიც არის ჩადებული. არავინ არ აგებს პასუხს იმ ქმედებისთვის, რომელიც მისი ჩადენის დროს სამართალდარღვევად არ ითვლებდა (მუხ. 42, ნაწ. 5). იგივე პრინციპი არის გადატანილი სისხლის სამართლის კოდექსშიც. განსაზღვრულობის პრინციპიდან გამომდინარე კანონმდებელი ვალდებულია სისხლისსამართლებრივი ნორმები ისე ჩამოაყალიბოს, რომ მოქალაქემ შეძლოს იმის გაგება, თუ რომელი ქმედება არის დასჯადი.⁶²⁴ გერმანიის ფედერალურმა საკონსტიტუციო სასამართლომ ამასთან დაკავშირებით რამდენიმე კრიტერიუმი დაადგინა. სისხლის სამართლის კანონები დანაშაულის წინაპირობებსა და სანქციებთან მიმართებაში განსაზღვრულობის მინიმუმს მაინც უნდა აკმაყოფილებდეს.⁶²⁵ დასჯადობის წინაპირობები ნორმის ადრესატისთვის ნორმისავე შინაარსიდან უნდა იყოს გასაგები და კონკრეტიზება კი განმარტების გზით შესაძლებელი.⁶²⁶

365 მიუხედავად ამ ფორმულირებებისა, დასაშვები ნორმის ზოგად შინაარსსა და დაუშვებელ, განუსაზღვრელ ნორმას შორის საზღვრის გაკვლეა რთულია.⁶²⁷

366 მასშტაბად უნდა ავიღოთ საშუალო დონის მოქალაქე, რომელსაც სისხლისსამართლებრივი ნორმის შინაარსის გასაგებად გონების მცირედი ინტელექტუალური მოშველიება სჭირდება. თუ დამნაშავეს რაიმე სპეციფიკური ცოდნა გააჩნია გარკვეულ სფეროებში, მაშინ მის მიმართ ნორმის აღქმის სხვა სტანდარტები გამოიყენება.⁶²⁸

⁶²² Satzger, Europäisierung, 223.

⁶²³ ტურავა, ზოგადი ნაწილი, 37; Heinrich, Strafrecht AT, § 3 Rn. 28 ff.; Rengier, Strafrecht AT, § 4 Rn. 26 ff.

⁶²⁴ ტურავა, ზოგადი ნაწილი, 38.

⁶²⁵ BVerfGE 25, 285.

⁶²⁶ BVerfGE 75, 342 ff.; Enderle, Blankettstrafgesetze, 132 ff.

⁶²⁷ Heinrich, Strafrecht AT, § 3 Rn. 30.

⁶²⁸ Enderle, Blankettstrafgesetze, 118.; Safferling, Int. Strafrecht, § 11 Rn. 65.

ნორმის შინაარსის გაგების საფრთხე ბლანკეტურ ნორმებში კიდევ უფრო მაღალია. პირველ რიგში, ეს ეხება **ენის საკითხს**. დაუშვებელია კანონმდებელმა მითითება გააკეთოს ბლანკეტურ ნორმაში ევროკავშირის იმ დადგენილებაზე, რომელიც სახელმწიფო ენაზე არ არის თარგმნილი.⁶²⁹ მოქალაქისაგან იმის მოლოდინი, რომ მან გაითვალისწინოს მისთვის უცხო ენაზე გამოცემული დადგენილება, არ პასუხობს განსაზღვრულობის მოთხოვნებს. ამ პრობლემის თავიდან ასაცილებლად დადგენილება ჯერ უნდა ითარგმნოს სახელმწიფო ენაზე და ყველასთვის უნდა გახდეს ხელმისაწვდომი გამოქვეყნების გზით.⁶³⁰ ევროკავშირის ოფიციალურ ჟურნალში თუნდაც ქართულად მისივე აქტების გამოქვეყნება ამისათვის საკმარისი არ არის, ვინაიდან საქართველო არ არის ევროკავშირის წევრი სახელმწიფო და ეს ჟურნალი ოფიციალურ წყაროდ ვერ ჩაითვლება.⁶³¹ ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულების ფარგლებში საქართველოს შეუძლია ეს ჟურნალი ოფიციალურ წყაროდ აღიაროს, ხოლო ევროკავშირის აქტები ამავდროულად ამ ჟურნალში ქართულ ენაზეც უნდა გამოქვეყნდეს (თუმცა, ამას ევროკავშირის მხრიდან შესაბამისი მზაობაც სჭირდება). ქართულ ენაზე გამოქვეყნების გარეშე ოფიციალურად აღიარება განსაზღვრულობის პრინციპთან შეუსაბამობის პრობლემას მაინც ვერ მოხსნის.

განსაზღვრულობის პრინციპთან დაკავშირებული კონფლიქტის განხილვისას ყურადღება უნდა მივაქციოთ სტატიკურ და დინამიკურ მითითებებს შორის განსხვავებებს. თუ კანონმდებელი სტატიკური მითითების მეთოდს იყენებს, მაშინ მოქალაქე ბლანკეტურ ნორმაში მითითებულ ნორმაზე საკმარის ინფორმაციას იღებს და ადვილად პოულობს მას. დინამიკური მითითების გამოყენების დროს კი მითითება ხდება ევროკავშირის დადგენილების მოქმედ რედაქციაზე. ამ დადგენილების გარკვეული პერიოდის შემდეგ შეცვლის შემთხვევაში, მოქალაქე ნაციონალური ბლანკეტური ნორმიდან ვერ იგებს თუ სად შეიძლება დადგენილების ახალი რედაქციის ნახვა. ამიტომაც ხშირად მას უნევს ერთმანეთში გადახლართული, რთულად გასაგები ნაციონალური და ევროპული ნორმების ლაბირინთებში გზის გაკვლევა თავისი ცვლილებებით.⁶³² მსგავს სიტუაციაში მითითების სწორი ობიექტის პოვნა თვით იურისტებისთვისაც კი რთულია. ამხელა კვა-

⁶²⁹ შეად. Satzger, Europäisierung, 264 ff.

⁶³⁰ შეად. Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 69.

⁶³¹ შეად. Ambos, Int. Strafrecht, § 11 Rn. 31.

⁶³² Bender, wistra 2006, 41.

ლიფიკაციის მოთხოვნა საშუალო დონის მოქალაქისგან ერთმნიშვნელოვნად არ პასუხობს განსაზღვრულობის პრინციპს.⁶³³ შესაბამისად, კანონმდებელმა თავი უნდა აარიდოს დინამიკური მითითების შემცველი ბლანკეტური ნორმების გამოცემას.⁶³⁴

369

განსაზღვრულობის პრინციპთან მიმართებაში საინტერესოა შემთხვევა გერმანიის ფედერალური უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკიდან, რომელიც იშვიათი სახეობის ცხოველების დაცვას ეხებოდა.⁶³⁵

იშვიათი ცხოველების სახეობის დაცვის მიზნით წინა საუკუნის 80-იანი წლებიდან ევროგაერთიანების ფარგლებში გამოცემულ იქნა დადგენილება,⁶³⁶ რომლითაც გარკვეული აკრძალვები იქნა დაწესებული ამ ცხოველებით ვაჭრობასთან მიმართებაში. აღნიშნული ცხოველების სია მოცემული იყო დადგენილების დანართში და აკრძალვები ისე შორს მიდიოდა, რომ სიკვდილის შემთხვევაშიც ვაჭრობა დაუშვებელი იყო, რათა ამას ხელი არ შეეწყო მათზე ნადირობისთვის. მოგვიანებით, ამ სფეროში გამოცემულ ყველა დადგენილებაში, დანართში არსებული ჩამონათვალი გადატანილ იქნა.⁶³⁷

გერმანელმა კანონმდებელმა, აღნიშნული სახეობების დასაცავად ბუნების დაცვის შესახებ ფედერალურ კანონში შემოიღო მუხლები, რომლებიც უთითებდნენ ზემოთნახსენებ დადგენილებაში ჩამოთვლილ დაცულ ცხოველებზე და მათ მიმართ დადგენილებაში მოცემული აკრძალული ქმედებების ჩადენის შემთხვევაში გათვალისწინებულ იქნა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა; ანუ, დასჯადობის საფუძველს ერთობლივად ქმნიდა გერმანული კანონი და დადგენილება.⁶³⁸

370

ბრალდებული პირი, რომელიც პასუხისმგებაში მიეცა ამ კანონის საფუძველზე, ასაჩივრებდა ქვედა ინსტანციის გადაწყვეტილებას კანონის ანტიკონსტიტუციურობის მიზეზით, ვინაიდან ის, მისი აზრით, არ პასუხობდა განსაზღვრულობის პრინციპს.

371

უზენაესმა სასამართლომ ეს პოზიცია არ გაიზიარა, ვინაიდან მისი შეხედულებით დასჯადი ქმედების იდენტიფიცირება არანაირ პრობლემას არ წარმოადგენდა, მიუხედავად იმისა, რომ მითითებები კეთ-

⁶³³ შეად. Ambos, Int. Strafrecht, § 11 Rn. 30; Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 72.

⁶³⁴ Enderle, Blankettstrafgesetze, 199.

⁶³⁵ BGHSt 42, 219 ff.

⁶³⁶ ABl. I 384, 3.12.1982, 1.

⁶³⁷ დანვრ. იხ. BGHSt 42, 220.

⁶³⁸ BGHSt 42, 221.

დებოდა ევროპულ დადგენილებაზე. გარდა ამისა, ბრალდებული იყო ზოოლოგი და მისთვის მით უფრო გასაგები უნდა ყოფილიყო, თუ რა იგულისხმებოდა საფრთხეში მყოფ ცხოველებში.⁶³⁹ ანტიკონსტიტუციურობის დასასაბუთებლად მხოლოდ იმის მოშველიება, რომ ბევრ მითითებას აქვს ადგილი შიდა კანონმდებლობაში, არ არის საკმარისი განსაზღვრულობის პრინციპის დარღვევისათვის.⁶⁴⁰ მითუმეტეს იმ ფონზე, რომ ასეთ სპეციფიურ სფეროებში (ე.წ. დამატებით სისხლის სამართალში) მიღებულია ბლანკეტური ნორმების გამოყენება და პრაქტიკაში აქამდე გადაულახავი პრობლემები განსაზღვრულობის კუთხით არ ყოფილა.⁶⁴¹ აღსანიშნავია ისიც, რომ გერმანელ კანონმდებელს საკმარისად განსაზღვრულად ჰქონდა აღწერილი დასჯადი ქმედება უშუალოდ თავის მიერ გამოცემულ ნორმებში და ისინი დადგენილებაზე მითითების გარეშეც აკმაყოფილებდნენ განსაზღვრულობის პრინციპს.⁶⁴²

სხვადასხვა სამართლებრივი პრობლემები შეიძლება წარმოიშვას *lex-mitior* -ის პრინციპთან მიმართებაშიც. ეს პრინციპი გულისხმობს შემდეგს: თუ დანაშაულის ჩადენიდან განაჩენის გამოტანამდე სისხლის სამართლის კანონი რამდენჯერმე შეიცვალა, გამოიყენება ყველაზე მსუბუქი კანონი (სსკ მუხ. 3, ნაწ. 3). ეს პრინციპი უკუძალის აკრძალვის მნიშვნელოვანი გამოხატულებაა. უკუძალა აქვს მხოლოდ იმ სისხლის სამართლის კანონს, რომელიც აუქმებს ქმედების დანაშაულებრიობას ან ამსუბუქებს სასჯელს (სსკ მუხ. 3, ნაწ. 1). იგივე პრინციპი არის ჩადებული გერმანიის სისხლის სამართლის კოდექსის მე-2 პარაგრაფის მე-3 აბზაცში და ევროკავშირის ძირითად უფლებათა ქარტიის 49-ე მუხლის პირველ აბზაცში.⁶⁴³

372

მსუბუქ კანონად ითვლება ის კანონი, რომელიც ჩადენილი ქმედების ყველაზე უფრო მსუბუქ შეფასებას ახდენს.⁶⁴⁴ ქმედების ჩადენიდან განაჩენამდე არსებულ პერიოდში თუნდაც მცირე ხნით ამ ქმედების დეკრიმინალიზაცია ნიშნავს იმას, რომ ქმედების ჩამდენი პირი საერთოდ ვერ დაისჯება, ვინაიდან ეს მცირე პერიოდი არის მისთვის ყველაზე ხელსაყრელი.⁶⁴⁵ ამ დროს არა აქვს მნიშვნელობა მცირე ხნით დეკრიმინალიზაცია შემთხვევით მოხდა საკანონმდებლო ტექნიკიდან გამომდინარე თუ გამიზნულად.⁶⁴⁶

373

⁶³⁹ BGHSt 42, 221.

⁶⁴⁰ BGHSt 42, 221.

⁶⁴¹ BGHSt 42, 221.

⁶⁴² BGHSt 42, 221.

⁶⁴³ Eser/Hecker, კომენტარებში: Schönke/Schröder, StGB, § 2 Rn. 1 ff.

⁶⁴⁴ BGHSt. 14, 156; 20, 121, 124.

⁶⁴⁵ Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 75.

⁶⁴⁶ Lackner/Kühl, Strafgesetzbuch, § 2 Rn. 3.

374 სტატიკური მითითების არსებობის შემთხვევაში, მითითების ობიექტის – ევროკავშირის დადგენილების შეცვლისას, შიდასახელმწიფოებრივმა კანონმდებელმა საკუთარი ბლანკეტური ნორმაც უნდა შეცვალოს და მითითება გააკეთოს დადგენილების ახალ რედაქციაზე. წინააღმდეგ შემთხვევაში ბლანკეტურ ნორმას მითითების ობიექტი ეკარგება. მითითების ობიექტის თუნდაც რამდენიმე დღით არარსებობის შემთხვევაში გამოდის, რომ დგება დამნაშავისთვის ხელსაყრელი საკანონმდებლო რეალობა და ის ვერ მიეცემა პასუხისმგებლობაში.⁶⁴⁷

375 განვიხილოთ შემდეგი მაგალითი:

სისხლის სამართლის კოდექსის γ მუხლით დასჯადი იყო β წლამდე თავისუფლების აღკვეთით შიდა წყლების ევროკავშირის დადგენილება x -ში ჩამოთვლილი ნივთიერებებით დაბინძურება. 2015 წლის 1 სექტემბერს α -მ მანქანის ძველი ზეთი გადაასხა მის სახლთან ახლოს მდინარეში. ეს ზეთი აკრძალულ ნივთიერებებს შეიცავდა. ამავე წლის პირველ ოქტომბერს დადგენილება x , რომელზეც სტატიკურ მითითებას აკეთებდა სისხლის სამართლის კოდექსი, შეიცვალა ახალი დადგენილებით. ადგილობრივმა კანონმდებლობამ, კერძოდ, სისხლის სამართლის კოდექსის მუხლმა γ , დაკარგა მითითების ობიექტი (ძველი დადგენილების სახით). მუხლის შეცვლა და ახალ დადგენილებაზე მითითების გაკეთება, რომლითაც ისევ დასჯადი იყო ადრე ჩამოთვლილი ნივთიერებებით დაბინძურება, საკანონმდებლო პროცედურებიდან გამომდინარე მხოლოდ ორი კვირის შემდეგ გახდა შესაძლებელი. დაისჯება თუ არა α ?⁶⁴⁸

376 ამ კითხვას უარყოფითი პასუხი უნდა გაეცეს, ვინაიდან პირველ ოქტომბერს ძალაში შევიდა ახალი დადგენილება, რომელზეც მითითებას ადგილობრივი ნორმა ორი კვირის განმავლობაში არ აკეთებდა, ანუ ეს ორი კვირა ქმედების დასჯადობა ფაქტიურად არ არსებობდა.⁶⁴⁹ მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსი მითითებას აკეთებდა ძალადაკარგულ დადგენილებაზე. ეს ორკვირიანი არდასჯადობის პერიოდი α -ს სასარგებლოდ უნდა იქნას გამოყენებული და ის გათავისუფლდეს პასუხისმგებლობისგან, ვინაიდან მისთვის ყველაზე მსუბუქი პერიოდი სწორედ ეს ორი კვირა იყო.⁶⁵⁰

⁶⁴⁷ Safferling, Int. Strafrecht, § 11 Rn. 70; Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 75 ff.

⁶⁴⁸ კაზუსი შედგენილია სახელმძღვანელოს, Esser, Europäisches und Internationales Strafrecht, § 2 Rn. 110, მიხედვით.

⁶⁴⁹ შეად. Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 77.

⁶⁵⁰ Esser, Europäisches und Internationales Strafrecht, § 2 Rn. 110.

დამნაშავისთვის ხელსაყრელი მსგავსი სიტუაციების თავიდან ასაცილებლად, ბუნებრივია, კანონმდებლისთვის მიმზიდველია დინამიკური მითითების მეთოდის გამოყენება. ამ დროს ნაციონალური ნორმა ევროკავშირის დადგენილების ახალ რედაქციას ავტომატურად ერგება და კანონმდებელს არანაირი დამატებითი პროცედურის განხორციელება არ სჭირდება. ცოტა უფრო რთულ შემთხვევასთან გვაქვს საქმე, როდესაც ევროკავშირის დადგენილება მთლიანად შეიცვლება ან ახლით იქნება ჩანაცვლებული და ამავდროულად ძველი დადგენილებით დასჯადი ქმედება ისევ დასჯადი რჩება.⁶⁵¹ აღნიშნული საკითხის გადასაწყვეტად ნაციონალურმა სასამართლომ უნდა შეაფასოს, ახალი დადგენილებით შეიქმნა თუ არა უმართლობის ახალი ტიპი. თუ ნორმის დაცვის მიზანი იგივე დარჩა და განხორციელებული უმართლობის შინაარსიც არ შეიცვალა, მაშინ ბლანკეტურ ნორმას მითითების ობიექტი არ ეკარგება.⁶⁵²

დასკვნა

ამ თავში განხილული საკითხები გვიჩვენებენ იმ გამონკვევებს, რომლის წინაშეც ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოების კანონმდებლები დგანან და რომლის გათვალისწინებაც მომავალში ქართულ სახელმწიფოსაც მოუწევს. ევროკავშირის კანონმდებლობასთან საკუთარი კანონმდებლობის ჰარმონიზაცია არ გულისხმობს შიდა-სახელმწიფოებრივი კონსტიტუციურ-სამართლებრივი პრინციპების უგულვებელყოფას. ამიტომ კანონმდებელმა თავი უნდა აარიდოს დინამიკური მითითების მეთოდს. სტატიკური მითითება კი, ამ მხრივ არ არის პრობლემატური, მაგრამ ის კონკრეტულ რედაქციაზე მითითების გამო ხშირად მითითების ობიექტის დაკარგვის საფრთხის წინაშე დგას. ანუ გვაქვს დილემა: დინამიკური მითითება ანტიკონსტიტუციურია, ხოლო სტატიკური კი ნაკლებად ეფექტური. ამ დილემას ბოლო მოეღებოდა ევროკავშირისათვის პირდაპირი კომპეტენციის გადაცემის გზით სისხლისსამართლებრივი ნორმების გამოცემასთან მიმართებაში, მაგრამ ეს უკვე სხვა თემაა.⁶⁵³

⁶⁵¹ Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 77.

⁶⁵² Eser/Hecker, კომენტარებში: Schönke/Schröder, StGB, § 2 Rn. 24.

⁶⁵³ შეად. Hecker, Europ. Strafrecht, § 7 Rn. 104; Satzger, კრებულში: Sieber/Brüner/Satzger/v. Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 9 Rn. 38.

**თავი 7. ევროკავშირის სამართლის უპირატესი იურიდიული
ძალა და ნაციონალური სისხლისსამართლებრივი
ნორმების განეიტრალება**

§ 1. უპირატესი იურიდიული ძალა

- 379** ევროკავშირის ფარგლებში ნევრ სახელმწიფოთა სამართლებრივი სისტემების დაახლოებისა და ჰარმონიზაციის სხვადასხვა გზები არსებობს.⁶⁵⁴ ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ნორმას ამ საკითხთან მიმართებაში წარმოადგენს ევროკავშირის შესახებ ხელშეკრულების მე-4 მუხლის მე-3 აბზაცი, რომლის მიხედვითაც სახელმწიფოები ვალდებული არიან მიიღონ ყველა საჭირო ზომა, რათა შესრულდეს კავშირის წინაშე არსებული ვალდებულებები. სხვადასხვა სისხლისსამართლებრივი სისტემების ჰარმონიზაცია ხორციელდება ევროკავშირის სამართლის ნაციონალურ სამართალთან მიმართებაში უპირატესი იურიდიული ძალის გამოყენების გზითაც. ამას ემატება ევროკავშირის სამართლის შესაბამისი განმარტება.⁶⁵⁵
- 380** შიდასახელმწიფოებრივი სასამართლოები საქმეების გადაწყვეტის პროცესში ვალდებული არიან გაითვალისწინონ ევროკავშირის სამართლის მოთხოვნები.⁶⁵⁶ შესაბამისად, ისინი მხოლოდ ნაციონალურ სისხლის სამართალს ვერ დაეყრდნობიან. ქართულმა სასამართლოებმა თუ სამართლებრივი ურთიერთობის ნებისმიერმა სხვა მონაწილე პირებმა უნდა გაითვალისწინონ ის მომენტი, რომ ევროკავშირის სამართალი უპირატესი იურიდიული ძალით ისარგებლებს ქართულ სისხლის სამართალთან მიმართებაში. დაუშვებელი იქნება, კონკრეტულ შემთხვევაში ქართული სისხლისსამართლებრივი ნორმის გამოყენება, რომელიც წინააღმდეგობაში მოვა პირდაპირი მოქმედების ძალის მქონე ევროპულ ნორმასთან.⁶⁵⁷
- 381** ევროკავშირის სამართლის უპირატესობის პრინციპი მე-20 საუკუნის 60-იან წლებში იქნა განვითარებული ევროგაერთიანების სასამართლოს მიერ.⁶⁵⁸ სასამართლომ საქმეზე „Costa/ENEL“⁶⁵⁹ გადაწყვეტილება-

⁶⁵⁴ შეად. ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 35.

⁶⁵⁵ Ambos, Int. Strafrecht, § 11 Rn. 37; ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 47; ზატცგერი, კრებულში: ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 512.

⁶⁵⁶ Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 77.

⁶⁵⁷ Manacorda, კრებულში: Sieber/Dannecker/Kindhäuser/Vogel/Walter, Strafrecht und Wirtschaftsstrafrecht, 1386 ff; Satzger, კრებულში: Sieber/Brüner/Satzger/v. Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 9 Rn. 39; Dannecker, JURA 2006, 173.

⁶⁵⁸ ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 49.

⁶⁵⁹ EuGHE 1964, 1251 („Costa/ENEL“).

ში დაადგინა შემდეგი:

სხვა ჩვეულებრივი საერთაშორისო ხელშეკრულებებისგან განსხვავებით, ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების შესახებ ხელშეკრულებამ (რომელიც იმ დროს მოქმედებდა) შექმნა თვითმყოფადი ევროპული სამართლებრივი სისტემა, რომელიც ნევრი სახელმწიფოების შიდა სამართლის შემადგენელი ნაწილი გახდა და, შესაბამისად, მათი სასამართლოების მიერაც უნდა იქნას გამოყენებული. განუსაზღვრელი ვადით ისეთი გაერთიანების შექმნის გზით, რომელიც აღჭურვილია საკუთარი ორგანოებით, სარგებლობს სრული ქმედუნარიანობით, მონაწილეობს საერთაშორისო ურთიერთობებში და გააჩნია გარკვეულ სფეროებში ხელშეუხებელი კომპეტენციები, ნევრმა სახელმწიფოებმა შეიზღუდეს თავიანთი სუვერენული უფლებები და შექმნეს ისეთი სამართლებრივი წარმონაქმნი, რომელიც მათ და მათ მოქალაქეებს ბოჭავს.⁶⁶⁰

ამ განმარტებიდან გამომდინარე, ევროკავშირის სამართალი წარმოადგენს **ავტონომიურ სამართლებრივ წესრიგს**, რომელიც შიდა-სახელმწიფოებრივი სამართლის გვერდით დგას და დამოუკიდებელი მოქმედების ძალა გააჩნია.⁶⁶¹ მსგავსი პოზიცია ევროგაერთიანების სასამართლოს მიერ ადრეც იქნა დაფიქსირებული, როდესაც ერთერთ გადაწყვეტილებაში „ახალი სამართლებრივი წესრიგი“ იქნა ნახსენები.⁶⁶²

382

რა მომენტიდან სარგებლობს ევროკავშირის სამართალი უპირატესი იურიდიული ძალით? ამ კითხვაზე პასუხის გასაცემად თავდაპირველად უნდა გაირკვეს, საქმე ეხება პირდაპირი მოქმედების ძალის მქონე ევროპულ აქტს, თუ ისეთ აქტს, რომელსაც უშუალოდ მოქმედების ძალა არ გააჩნია.⁶⁶³ თუ მაგალითად, საქართველომ არ მოახდინა დირექტივის შიდა კანონმდებლობაში დროულად იმპლემენტირება (რომელიც სეკუნდარულ აქტებს განეკუთვნება), მაშინ სასამართლო მას ვერ დაეყრდნობა და იხელმძღვანელებს მხოლოდ ნაციონალური სამართლით.⁶⁶⁴ ამიტომ, კანონმდებელი ვალდებულია, განახორციელოს ცვლილებები და შიდა კანონმდებლობა მოიყვანოს დირექტივასთან შესაბამისობაში.⁶⁶⁵ სასამართლომ პირველ რიგში უნდა გაითვალისწინ-

383

⁶⁶⁰ EuGHE 1964, 1269 („Costa/ENEL“).

⁶⁶¹ Schröder, Europäische Richtlinien, 56; Hecker, Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 1.

⁶⁶² EuGHE 1963, 25 („van Gend & Loos“; Schröder, JuS 2004, 180, 181.

⁶⁶³ შეად. ჯიშკარიანი, სამართლის ჟურნალი, 1-2/2010, 256 და შემდეგი.

⁶⁶⁴ Hecker, Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 1.

⁶⁶⁵ შეად. Manacorda, კრებულში: Sieber/Dannecker/Kindhäuser/Vogel/Walter, Strafrecht und Wirtschaftsstrafrecht, 1386; Satzger, კრებულში: Sieber/Brüner/Satzger/v. Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 9 Rn. 40.

ნოს ის ევროპული აქტები, რომლებსაც პირდაპირი მოქმედების ძალა გააჩნიათ.⁶⁶⁶ ესენია: დადგენილებები და გარკვეულ შემთხვევებში დირექტივები. ევროკავშირის ეს სამართლებრივი აქტები წევრ სახელმწიფოებში არ საჭიროებენ დამატებითი საკანონმდებლო ქმედებების განხორციელებასა და იმპლემენტაციას. ისინი გამოცემისთანავე იძენენ სავალდებულო ძალას.⁶⁶⁷ აქედან გამომდინარე, შესაძლებელია, წარმოიშვას ისეთი სამართლებრივი სიტუაცია, რომ ერთსა და იმავე საკითხს ევროპული და ქართული სამართალი განსხვავებულად აწესრიგებს. თუმცა, ევროპული სამართლის უპირატესი იურიდიული ძალის მიუხედავად, შიდასამართლებრივ ინტერესებსაც უნდა მიექცეს ყურადღება.⁶⁶⁸

- 384** სარგებლობს თუ არა ევროკავშირის სამართალი შეუზღუდავი უპირატესი იურიდიული ძალით? ამ საკითხთან დაკავშირებით აზრთა სხვადასხვაობა არსებობს. ევროგაერთიანების სასამართლო უკვე ნახსენებ „Costa/ENEL“-ის საქმეზე გადანყვეტილებაში⁶⁶⁹ შეუზღუდავი უფლების იდეას ემხრობა და ამ პოზიციას არსებული ევროპული მართლწესრიგის ხასიათიდან გამომდინარე ასაბუთებს.⁶⁷⁰ მისი მოსაზრებით, ხელშეკრულებების საფუძველზე ისეთი ავტონომიური სამართლებრივი სისტემა ჩამოყალიბდა, რომ მას შიდასახელმწიფოებრივი ნორმები წინ ვერ აღუდგებიან. წინააღმდეგ შემთხვევაში გაერთიანების სამართლებრივი საფუძვლები მთლიანად კითხვის ნიშნის ქვეშ დადგებოდა.⁶⁷¹ ევროგაერთიანების სასამართლო ამ მიდგომით ცდილობს თავიდან აიცილოს ევროკავშირის ხელშეკრულებებში ჩადებული მიზნების განსხვავებული ინტერპრეტაციები სხვადასხვა სახელმწიფოებში არსებული სამართლებრივი სისტემების თავისებურებებიდან გამომდინარე.⁶⁷² ევროკავშირის სამართლის შიდა სამართლის ნაწილად აღიარება და ასევე მოქმედი ხელშეკრულებები არ იძლევიან იმის საშუალებას, რომ ცალკეულმა სახელმწიფოებმა ისეთი თვითნებური და ცალმხრივი ღონისძიებები გაატარონ, რომლებიც წინააღმდეგობაში მოვა ერთიან ევროპულ მართლწესრიგთან.⁶⁷³

⁶⁶⁶ Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 78.

⁶⁶⁷ Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 78; Satzger, კრებული: Sieber/Brüner/Satzger/v. Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 9 Rn. 40; Hecker, Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 2.

⁶⁶⁸ Hecker, Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 2.

⁶⁶⁹ EuGHE 1964, 1251 („Costa/ENEL“).

⁶⁷⁰ Satzger, Europäisierung, 44.

⁶⁷¹ EuGHE 1964, 1270 („Costa/ENEL“); Satzger, Europäisierung, 44; Hecker, Europ. § 9 Rn. 3.

⁶⁷² Schröder, Europäische Richtlinien, 58.

⁶⁷³ EuGHE 1964, 1269 („Costa/ENEL“).

ევროგაერთიანების სასამართლომ ეს მიდგომა შემდგომ გადანყვე-
ტილებშიც გაიმეორა.⁶⁷⁴

385

გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლო უპირატე-
სობის საკითხს განსხვავებულად უდგება. მისი პოზიცია ამასთან
დაკავშირებით შედარებით ორაზროვანია.⁶⁷⁵ ფედერალური საკონს-
ტიტუციო სასამართლოსთვის ევროკავშირის სამართალი შეუზღუ-
დავი უპირატესობის უფლებით სარგებლობს ჩვეულებრივ შიდა-
სახელმწიფოებრივ კანონებთან მიმართებაში.⁶⁷⁶ როგორც ევრო-
გაერთიანების სასამართლოს შემთხვევაში, გერმანიის ფედერალუ-
რი საკონსტიტუციო სასამართლოც ეთანხმება იმ მოსაზრებას, რომ
ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების შესახებ ხელშეკრულების რა-
ტიფიკაციის შედეგად გაერთიანების სამართალმა წევრი სახელმწი-
ფოების სამართალზე ზეგავლენა მოახდინა და შესაბამისად, გერმა-
ნიის სასამართლოებმაც უნდა გაითვალისწინონ ეს სამართალი.⁶⁷⁷ ხო-
ლო კონკრეტულ შემთხვევებში კოლიზიის საკითხის გარკვევა ჩვეუ-
ლებრივ კანონსა და ევროპულ დათქმებს შორის საკონსტიტუციო
სასამართლომ შესაბამისი საერთო სასამართლოების კომპეტენციას
მიაკუთვნა.⁶⁷⁸ ანუ, უფრო ნათლად რომ ითქვას, ის (საკონსტიტუციო
სასამართლო) მხოლოდ კონსტიტუციასთან შესაბამისობის საკითხს
წყვეტს.

386

გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლო შედარებით
განსხვავებულად მიუდგა ევროკავშირის სამართალსა და გერმანიის
კონსტიტუციას შორის კოლიზიის საკითხს. თავის ერთ-ერთ ცნობილ
გადანყვეტილებაში („*Solange I*“)⁶⁷⁹ მან დაუშვა ევროპული დადგენი-
ლებების გერმანიის კონსტიტუციასთან და კერძოდ, მასში ჩადებული
ძირითადი უფლებების კატალოგთან შესაბამისობის შემოწმება. მან
დადგენილება ჩვეულებრივი გერმანული კანონის რანგში გაიყვანა,
რომელიც უნდა შემოწმდეს კონსტიტუციასთან შესაბამისობაზე.⁶⁸⁰
სასამართლომ ეს გადანყვეტილება იმით დაასაბუთა, რომ ჯერ კიდევ
ევროგაერთიანების ფარგლებში არ არსებობდა პარლამენტის მიერ
მიღებული ძირითადი უფლებების კატალოგი, რომელიც დაცვის ხა-

387

⁶⁷⁴ იხ. მაგ. EuGHE 1978, 629 („*Simmenthal II*“); Schröder, *Europäische Richtlinien*, 58; Satzger, *Europäisierung*, 45.

⁶⁷⁵ Satzger, *Europäisierung*, 47.

⁶⁷⁶ Hecker, *Europ. Strafrecht*, § 9 Rn. 5.

⁶⁷⁷ BVerfGE 31, 173 ff.

⁶⁷⁸ BVerfGE 31, 174 ff.

⁶⁷⁹ BVerfGE 37, 271.

⁶⁸⁰ Satzger, *Europäisierung*, 48.

რისხით გერმანულ კონსტიტუციას გაუთანაბრდებოდა.⁶⁸¹ მომდევნო გადაწყვეტილებაში („*Solange II*“)⁶⁸² სასამართლომ თავისი პოზიცია შეარბილა და ფორმულირება შემდეგნაირად მოახდინა: მანამ, სანამ ევროგაერთიანება და განსაკუთრებით, ევროგაერთიანების სასამართლო ზოგადად უზრუნველყოფენ ძირითადი უფლებების დაცვას, გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლო არ გამოიყენებს მის უფლებამოსილებას და გერმანული სასამართლოებისა და სხვა ორგანოებისთვის რელევანტურ გაერთიანების სამართლებრივ ნორმებს არ შეამოწმებს კონსტიტუციასთან შესაბამისობაზე.⁶⁸³ ამით ფედერალურმა საკონსტიტუციო სასამართლომ საკუთარი უფლებები შეიზღუდა. გადამოწმების კომპეტენცია ჩაირთვება მხოლოდ მაშინ, როდესაც საკონსტიტუციო სასამართლოს გადმოსახედიდან ევროკავშირის სასამართლო არ უზრუნველყოფს გერმანიის კონსტიტუციის სტანდარტების შესაბამისი ხარისხით ძირითადი უფლებების დაცვას და მათ დრამატულად გადაუხვევს.⁶⁸⁴ ეს გულისხმობს, რომ დღეისთვის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლო ძირითადი უფლებების მაღალ სტანდარტებს დაცულად თვლის და მხოლოდ მომავალში ხედავს ჩარევის აუცილებლობას, თუ ამ კუთხით რამე შეიცვლება.

- 388** რა ადგილის დაკავება შეუძლიათ ევროპულ აქტებს ქართულ კანონმდებლობაში? საქართველოს 2009 წლის კანონი ნორმატიული აქტების შესახებ შეიცავს ნაციონალური თუ საერთაშორისო ნორმების მკაფიოდ ჩამოყალიბებულ იერარქიას. აქედან გამომდინარე, რთული არ არის კითხვაზე პასუხის გაცემა უპირატესობის საკითხთან მიმართებაში. ნორმატიული აქტების შესახებ კანონის მე-7 მუხლის თანახმად, ყველაზე მაღლა საკანონმდებლო იერარქიაში დგას კონსტიტუცია და კონსტიტუციური კანონი. შემდგომ მოდის კონკორდატი – სპეციალური შეთანხმება სახელმწიფოსა და ქართულ მართლმადიდებელ ეკლესიას შორის. საერთაშორისო შეთანხმება იერარქიაში იკავებს მხოლოდ მე-3 ადგილს. ეს ნორმა პირდაპირ შესაბამისობაშია საქართველოს კონსტიტუციასთან. საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებას ან შეთანხმებას, თუ იგი არ ეწინააღმდეგება კონსტიტუციას, აქვს უპირატესი იურიდიული ძალა შიდასახელმწიფოებ-

⁶⁸¹ BVerfGE 37, 271; Hecker, Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 6; შეად. Satzger, Europäisierung, 51.

⁶⁸² BVerfGE 73, 339; შეად. Schröder, Europäische Richtlinien, 77.

⁶⁸³ BVerfGE 73, 340.

⁶⁸⁴ Hecker, Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 7; ევროკავშირის უპირობო უპირატესი ძალა ფედერალურმა საკონსტიტუციო სასამართლომ ე.წ. ლისაბონის გადაწყვეტილებაშიც უარყო – BVerfG NJW 2009, 2267; შეად. ასევე Thomas, NJW 1991, 2233 ff.

რივი ნორმატიული აქტების მიმართ (კონსტიტუციის მუხ. 6, პუნქტი 2). აქედან გამომდინარე, ცხადია, რომ საქართველოს კონსტიტუცია უპირატესი იურიდიული ძალით სარგებლობს ნებისმიერ საერთაშორისო შეთანხმებასა თუ ხელშეკრულებასთან შედარებით.

იმ საკითხის გარკვევა, შეესაბამება თუ არა საერთაშორისო ხელშეკრულება საქართველოს კონსტიტუციას, შედის საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს კომპეტენციაში. საერთაშორისო ხელშეკრულებების შესახებ 1997 წლის საქართველოს კანონის 21-ე მუხლი მოცემულ საკითხს შემდეგნაირად აწესრიგებს: საქართველოს მიერ საერთაშორისო ხელშეკრულებების სავალდებულოდ აღიარებამდე, კონსტიტუციური სარჩელის შეტანის შემთხვევაში საკონსტიტუციო სასამართლო იღებს გადაწყვეტილებას ამ ხელშეკრულების კონსტიტუციურობის შესახებ. აღნიშნული გადაწყვეტილების გამოტანამდე დაუშვებელია შესაბამისი საერთაშორისო ხელშეკრულების საქართველოსთვის სავალდებულოდ აღიარება. თუ სასამართლომ დაადგინა, რომ შეთანხმება არ შეესაბამება კონსტიტუციას, მაშინ მისი საქართველოსთვის სავალდებულოდ აღიარება დასაშვებია მხოლოდ მას შემდეგ, რაც კონსტიტუციაში, დადგენილი წესით, შეტანილი იქნება შესაბამისი ცვლილებები.

389

როგორ უნდა გადაწყდეს საკითხი, თუ რატიფიკაციამდე კონსტიტუციური სარჩელი საერთოდ არ იქნა სასამართლოში შეტანილი? უნდა აღიაროს თუ არა საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ ევროპული ნორმების შეუზღუდავი უპირატესი იურიდიული ძალა შიდასახელმწიფოებრივი აქტების მიმართ? მართალია, ამ კითხვაზე პირდაპირი პასუხის გაცემა რთულია, თუმცა, ქართული კანონმდებლობის სისტემიდან გამომდინარე, სადაც კონსტიტუციას აშკარად პირველი ადგილი უკავია ნებისმიერ სხვა საკანონმდებლო აქტთან მიმართებაში, სრულიად დასაშვებია, რომ საკონსტიტუციო სასამართლომ, გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს მსგავსად, დაუშვას ევროკავშირის მიერ გამოცემული ნორმების საქართველოს კონსტიტუციასთან შესაბამისობის გადამოწმების შესაძლებლობა. მაგრამ, ეს არ ნიშნავს იმას, რომ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო აუცილებლად ამ გზას უნდა დაადგეს.

390

§ 2. ევროკავშირის სამართლის გამოყენების თუ მოქმედების უპირატესი იურიდიული ძალა

- 391** მიუხედავად იმისა, რომ ევროკავშირის სამართლის უპირატესი იურიდიული ძალის საკითხი ზოგადად გარკვეულია, რჩება პასუხგასაცემი კითხვა, თუ რა შედეგებს იწვევს ევროკავშირის სამართლისადმი შეუსაბამო ნაციონალური ნორმის მიმართ ეს უპირატესობა.⁶⁸⁵ უნდა გამოაცხადოს თუ არა მომავალში ქართველმა კანონმდებელმა ნებისმიერი ასეთი ნორმა ძალადაკარგულად თუ ისინი კოლიზიის შემთხვევაში ისედაც ავტომატურად დაკარგავენ ძალას?
- 392** გაბატონებული მოსაზრება აღიარებს მხოლოდ კონკრეტულ შემთხვევაში ევროპული ნორმების გამოყენების უპირატესობას.⁶⁸⁶ იურიდიულ ლიტერატურაში დამკვიდრებულ ამ მოსაზრებას იზიარებს მართლმსაჯულებაც. როგორც ევროკავშირის სასამართლო, ასევე გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლო ხაზს უსვამს ევროკავშირის სამართლის გამოყენების უპირატესობას.
- 393** ევროკავშირის სასამართლო შემდეგ მოსაზრებას აყალიბებს, რომ ურთიერთინააღმდეგობის შემთხვევაში უპირატესი იურიდიული ძალის პრინციპიდან გამომდინარე, შიდასახელმწიფოებრივი ნორმის გამოყენება დაუშვებელია და გარდა ამისა, ნებისმიერი ახალი, წევრი სახელმწიფოს მიერ გამოცემული აქტიც, თუ ის ევროკავშირის სამართალს ეწინააღმდეგება, ვერ იმოქმედებს.⁶⁸⁷
- 394** გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოც უარყოფს შიდასახელმწიფოებრივი ნორმის მთლიანად ძალადაკარგულად გამოცხადების იდეას. ის კოლიზიის შემთხვევაში მხოლოდ და მხოლოდ უკანა პლანზე გადაიწევს და მას ჩაენაცვლება ევროპული ნორმა, ანუ ის არ იქნება გამოყენებული.⁶⁸⁸ სწორედ აქედან გამომდინარეობს ტერმინი ევროპული სამართლის გამოყენების უპირატესობა.
- 395** ყოველივე ამის საფუძველზე, მომავალში, კოლიზიის შემთხვევაში

⁶⁸⁵ Satzger, Europäisierung, 53.

⁶⁸⁶ Ambos, Int. Strafrecht, § 11 Rn. 41; Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 80; Hecker, Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 8; Satzger, Europäisierung, 53; Manacorda, კრებული: Sieber/Dannecker/Kindhäuser/Vogel/Walter, Strafrecht und Wirtschaftsstrafrecht, 1391.

⁶⁸⁷ EuGHE 1978, 644 („Simmenthal II“); EuGHE 1998, 6307 („IN.CO:GE 90“); ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 49.

⁶⁸⁸ BVerfG NJW 2009, 2267, 2284; Schübel-Pfister/Kaiser, JuS 2009, 771; ჯიშკარიანი, სამართლის ჟურნალი, 1-2/2010, 257.

ქართული სამართლებრივი ნორმა არ დაკარგავს ძალას.⁶⁸⁹ ის მხოლოდ მოცემულ კონკრეტულ საკითხთან მიმართებაში არ გამოიყენება. თუ დაშვებული იქნებოდა ევროკავშირის სამართლის მოქმედების უპირატესობა, რაც თავისთავად ნაციონალური ნორმების ძალადაკარგულად ცნობას გამოიწვევდა, მაშინ ეს წინააღმდეგობაში მოვიდოდა ლისაბონის ხელშეკრულებასთან, კერძოდ, ევროკავშირის შესახებ ხელშეკრულების მე-5 მუხლის მე-4 აბზაცში მანიფესტირებულ თანაზომიერების პრინციპთან,⁶⁹⁰ რითაც ადგილი ექნებოდა წევრი სახელმწიფოების სუვერენიტეტში გადაჭარბებულ ჩარევას.⁶⁹¹ **თანაზომიერების პრინციპის** თანახმად, ევროკავშირის ღონისძიებები არ უნდა აჭარბებდნენ როგორც შინაარსობრივად, ასევე ფორმალურად იმ ფარგლებს, რაც საჭიროა ხელშეკრულებებში ჩადებული მიზნების მისაღწევად და ამისათვის აუცილებელი არ არის შიდასახელმწიფოებრივი ნორმების მთლიანად ძალადაკარგულად გამოცხადება. ნაციონალურ რეგულირებებს შეუძლიათ, თავიანთი ძალა შეინარჩუნონ საკითხთა იმ წრის მიმართ, რომლების მიმართაც კოლიზიები არ წარმოიშობა.⁶⁹²

§ 3. ნაციონალური სისხლისსამართლებრივი ნორმების განეიტრალება

ევროკავშირის სამართლის უპირატესი იურიდიული ძალა მომავალში ქართულ სისხლის სამართალზე მნიშვნელოვან გავლენას მოახდენს. ქართულ სისხლისსამართლებრივ ნორმასა და ევროპულ ნორმას შორის კოლიზიის წარმოშობის შემთხვევაში შეუძლებელი გახდება ვინმეს პასუხისგებაში მიცემა.⁶⁹³ სამართალდამცავ ორგანოებს არ ექნებათ უფლება, ნაციონალური სისხლისსამართლებრივი შემადგენლობის საფუძველზე მოითხოვონ ვინმეს იმ ქმედებისთვის დასჯა, რომელიც ევროკავშირის სამართლის მიერ ნებადართულია.⁶⁹⁴

396

⁶⁸⁹ შეად. Safferling, Int. Strafrecht, § 11 Rn. 12.

⁶⁹⁰ ზატცგერი, კრებულში: ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 522.

⁶⁹¹ Satzger, Europäisierung, 55.

⁶⁹² Hecker, Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 9; Satzger, ZStR 2001, 97; Jokisch, Gemeinschaftsrecht und Strafverfahren, 45.

⁶⁹³ Satzger, ZStR 2001, 97; Dannecker, JURA 2006, 173; Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 80; Ambos, Int. Strafrecht, § 11 Rn. 41; Jokisch, Gemeinschaftsrecht und Strafverfahren, 45.

⁶⁹⁴ Hecker, Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 11; ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 49.

- 397** განეიტრალების მექანიზმი წევრი სახელმწიფოების სამართალზე გავლენის მოხდენის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ინსტრუმენტია,⁶⁹⁵ თუმცა, სანამ ქართული ნორმის განეიტრალების საკითხი დადგება, მანამდე უნდა იქნას გარკვეული, საერთოდ ადგილი აქვს თუ არა კოლიზიას. კოლიზია შეიძლება იყოს ნამდვილი ან მოჩვენებითი და განეიტრალება ხდება მხოლოდ ნამდვილი კოლიზიის ფაქტის დადგენის შემთხვევაში.⁶⁹⁶

I. ნამდვილი კოლიზია დანაშაულის შემადგენლობიდან გამომდინარე

- 398** როგორც უკვე ითქვა, ქართული სისხლისსამართლებრივი ნორმის განეიტრალება მოხდება მხოლოდ ნამდვილი კოლიზიის შემთხვევაში, ანუ როდესაც ის პირდაპირი მოქმედების ძალის მქონე ევროპულ ნორმასთან მოვა წინააღმდეგობაში.⁶⁹⁷ ამ დროს კოლიზია შესაძლებელია, წარმოიშვას როგორც დანაშაულის შემადგენლობასთან, ასევე სანქციასთან მიმართებაში.⁶⁹⁸ ამასთანავე, ევროკავშირის მხრიდან დადგენილი რეგულაცია სახელმწიფოების მიმართ მკაფიო მითითებებს უნდა შეიცავდეს და არ უნდა იძლეოდეს თავისუფალი ინტერპრეტაციების საშუალებას.⁶⁹⁹

- 399** ნამდვილ კოლიზიას დანაშაულის შემადგენლობიდან გამომდინარე, მაშინ ექნება ადგილი, როდესაც საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში გათვალისწინებული აკრძალვა ან ნებართვა პირდაპირ წინააღმდეგობაში მოვა ევროკავშირის სამართლიდან გამომდინარე აკრძალვასთან ან ნებართვასთან.⁷⁰⁰

- 400** თუ, მაგალითად, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით დასჯადი იქნება ქმედება, რომელიც ევროკავშირის სამართლის მიერ ნებადართულია, ადგილი ექნება პირდაპირი კოლიზიის ტიპიურ შემთხვევას.⁷⁰¹ სისხლის სამართლის კოდექსის შესაბამისი მუხლი განეიტ-

⁶⁹⁵ Satzger, Europäisierung, 478.

⁶⁹⁶ Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 79.

⁶⁹⁷ Ipsen, Gemeinschaftsrecht, 5/49 ff.; Safferling, Int. Strafrecht, § 11 Rn. 23.

⁶⁹⁸ Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 80; Satzger, Europäisierung, 479.

⁶⁹⁹ Hecker, Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 19; Dannecker, ZIS 7/2006, 312; Satzger, Europäisierung, 479.

⁷⁰⁰ Satzger, კრებულში: Sieber/Brüner/Satzger/v. Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 9 Rn. 42.

⁷⁰¹ Jokisch, Gemeinschaftsrecht, 45; Satzger, Europäisierung, 483.

რალდება და მოცემულ კონკრეტულ შემთხვევასთან მიმართებაში არ მოხდება მისი გამოყენება.⁷⁰²

ევროკავშირის სასამართლოს თავის პრაქტიკაში ბევრი გადაწყვეტილება აქვს გამოტანილი დანაშაულის შემადგენლობიდან გამომდინარე ნამდვილ კოლიზიებთან დაკავშირებით, რომლის გათვალისწინებაც ქართველ იურისტებსაც მოუწევთ. ერთ-ერთი მსგავსი შემთხვევაა „**Auer**“-ის საქმე.⁷⁰³

401

საფრანგეთის მოქალაქე აუერს, რომელმაც ვეტერინარის დიპლომი იტალიაში აიღო, ჰქონდა სურვილი საფრანგეთში ემუშავა. საფრანგეთის შესაბამისმა უწყებამ მისი დიპლომი არ აღიარა და მუშაობის ნებართვა არ მისცა. მიუხედავად ამისა, აუერმა მუშაობა მაინც დაიწყო და შესაბამისად, მას ბრალი დასდეს უნებართვოდ საქმიანობაში.⁷⁰⁴ საფრანგეთის უფლებამოსილმა სასამართლომ გამოთქვა ეჭვი იმის შესახებ, რომ ადგილობრივ კანონმდებლობაში არსებული მსგავსი აკრძალვა წინააღმდეგობაში მოდიოდა მაშინ მოქმედ ევროგაერთიანების ხელშეკრულებასთან, კერძოდ, საქმიანობის თავისუფლების პრინციპთან (ახლა მოქმედი ევროკ. საქმ. ნუსის შეს. ხელშ. მუხ. 49).

402

აღსანიშნავია ის მომენტი, რომ იმ დროისთვის ევროგაერთიანების ფარგლებში უკვე გამოცემული იყო დირექტივა ვეტერინარის დიპლომის ნევრ სახელმწიფოებში ურთიერთაღიარების შესახებ. მაგრამ, საფრანგეთს, მიუხედავად იმისა, რომ დირექტივის შიდა კანონმდებლობაში იმპლემენტაციის ვადა უკვე გასული იყო, ეს ვალდებულება არ ჰქონდა შესრულებული.⁷⁰⁵ ბრალდებულმა აუერმა სწორედ ამ ფაქტზე მიუთითა და ისიც აღნიშნა, რომ რადგან საფრანგეთმა იმპლემენტაციის ვადა გაუშვა, დირექტივამ პირდაპირი მოქმედების ძალა შეიძინა, რის საფუძველზეც მას საქმიანობის უფლება მიეცა.⁷⁰⁶ ევროგაერთიანების სასამართლო ამ არგუმენტაციას დაეთანხმა. სასამართლოს მოსაზრებით, ევროგაერთიანების დირექტივა ნევრ სახელმწიფოებისადმი მიმართულ სრულიად მკაფიოდ და ზუსტად ჩამოყალიბებულ ვალდებულებებს შეიცავდა და თავისუფალი მოქმედების არანაირ სივრცეს არ ტოვებდა. მსგავსი წინაპირობების არსებობის შემთხვევაში ნებისმიერი პირი უფლებამოსილია, სახელმწიფოს

403

⁷⁰² Schröder, Europäische Richtlinien, 90; Satzger, კრებულში: Sieber/Brüner/Satzger/v. Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 9 Rn. 42.

⁷⁰³ EuGHE 1983, 2727 („Auer“).

⁷⁰⁴ EuGHE 1983, 2739 („Auer“).

⁷⁰⁵ EuGHE 1983, 2739 („Auer“).

⁷⁰⁶ EuGHE 1983, 2741 („Auer“).

წინააღმდეგ დაეყრდნოს იმ დირექტივის ნორმებს, რომლის იმპლემენტაციაც ამავე სახელმწიფოს მიერ არ განხორციელდა ან არასრულყოფილად იქნა განხორციელებული.⁷⁰⁷ სასამართლომ დაადგინა, რომ აუერის შემთხვევაში სწორედ მსგავს ფაქტს ჰქონდა ადგილი და გაუმართლებელი იქნებოდა მისი სისხლისსამართლებრივი დევნა უნებართვო საქმიანობის ბრალდებით. საფრანგეთმა მისი დიპლომის არალიარებით ევროგაერთიანების სამართალი დაარღვია.⁷⁰⁸

404 რა გავლენის მოხდენა შეუძლია ევროკავშირის სასამართლოს მსგავს გადაწყვეტილებებს საქართველოს სისხლისსამართლებრივ კანონმდებლობაზე? ავიღოთ, ერთი მხრივ, მაგალითად, სისხლის სამართლის კოდექსის 246-ე მუხლი, რომელიც უკანონო საექიმო საქმიანობას კრძალავს და მეორე მხრივ, ევროკავშირის დირექტივა, რომელიც ადგენს, რომ ევროკავშირის ერთ წევრ ქვეყანაში მიღებული დიპლომი სამედიცინო სფეროში სხვა წევრ სახელმწიფოებშიც უნდა იქნას აღიარებული. 1975 წლის 16 ივნისს გამოცემული ევროგაერთიანების დირექტივა 75/362 სწორედ მსგავს შინაარსს შეიცავს და ადგენს წინაპირობებს, რომლის დაკმაყოფილების შემთხვევაშიც აღიარება უნდა მოხდეს.⁷⁰⁹ გარდა ამისა, ყველა სახელმწიფოში უნდა მოხდეს ზოგადი ქირურგიის, ოფთალმოლოგიის, უროლოგიის თუ სხვა რამდენიმე სპეციალობის დიპლომების აღიარება.⁷¹⁰ ადრე მოქმედი ეს წესები 2010 წლის 20 ოქტომბერს ახალი, პროფესიის აღიარების შესახებ დირექტივით შეიცვალა⁷¹¹ და აღიარების პროცესი კიდევ უფრო გამარტივდა.⁷¹² ევროკავშირის ფარგლებში არსებული ამ სამართლებრივი რეალობიდან გამომდინარე, მომავალში მოხდება საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 246-ე მუხლის განეიტრალება და მის საფუძველზე შეუძლებელი იქნება ვინმეს ბრალი დაედოს უკანონო საექიმო საქმიანობაში იმ საფუძველით, რომ ის საქართველოს ტერიტორიაზე არალიარებული (მაგრამ ევროკავშირში აღებული) დიპლომის საფუძველზე საქმიანობდა.

405 კოლიზიების დიდი პოტენციალი არსებობს სურსათის რეგულირების სფეროშიც.⁷¹³ ეს ის სფეროა, სადაც ევროპეიზაციის პროცესი საკ-

⁷⁰⁷ EuGHE 1983, 2744 („Auer“).

⁷⁰⁸ EuGHE 1983, 2746 („Auer“).

⁷⁰⁹ ABl. L 167, 30.6.1975, 1; მოგვიანებით შეიცვალა დირექტივით 82/76/EWG, ABl. L 43, 15.2.1982, 21.

⁷¹⁰ Calliess/Ruffert, EUV/EGV, Art. 52 EGV, Rn. 22.

⁷¹¹ ABl. L 255, 30.9.2005, 22.

⁷¹² Calliess/Ruffert, EUV/AEUV, Art. 59 AEUV Rn. 34 ff.

⁷¹³ Ambos, Int. Strafrecht, § 11 Rn. 41; Hecker, Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 13.

მაოდ ინტენსიურად მიმდინარეობს.⁷¹⁴ ევროკავშირის სამართალსა და ქართულ სისხლის სამართლის კოდექსში გათვალისწინებული ნორმები გარკვეულწილად სხვადასხვა მიზნებს ემსახურებიან, რაც საერთო ჯამში მაღალი ალბათობით კოლიზიებს გამოიწვევს. შიდასახელმწიფოებრივი აქტების გამოცემისას ქართველი კანონმდებელი ძირითადად ორიენტირებულია მომხმარებლის უფლებების დაცვაზე. მართალია, სისხლის სამართლის კოდექსი სურსათის რეგულაციის სფეროში (მაგ. მუხ. 197-ფალსიფიკაცია) ირიბად სახელმწიფოსა და საერთაშორისო სასაქონლო ურთიერთობებსაც იცავს, მაგრამ ყოველივე ეს მაინც შიდაეროვნული ინტერესების გადმოსახედიდან ხდება. მაგრამ დღევანდელი სიტუაციიდან გამომდინარე, რომელიც ღია სავაჭრო ურთიერთობებს გულისხმობს ბევრ ევროპულ სახელმწიფოსთან, ეს მიდგომა შეცვლილი და საერთაშორისო ეკონომიკური ინტერესების გადაფარვაც ხდება.⁷¹⁵ ევროკავშირის სამართლისათვის ძირითადი აქცენტი სწორედ ძირითადი აქცენტი თავისუფალ სასაქონლო ურთიერთობებზე კეთდება (ევროკ. საქმ. წესის შეს. ხელშ. 34-ე მუხლი).⁷¹⁶

პროდუქტი, რომელიც ევროკავშირის რომელიმე წევრ სახელმწიფოში იქნა დამზადებული ადგილზე მოქმედი სტანდარტების შესაბამისად, შესაძლებელია, სხვა წევრ სახელმწიფოებშიც იქნას რეალიზებული, მიუხედავად იმისა, შეესაბამება თუ არა ეს პროდუქტი იქ არსებულ საკანონმდებლო მოთხოვნებს, იქნება ეს შემადგენლობის თუ შეფუთვის კუთხით.⁷¹⁷ მაგალითად, იტალიის კანონმდებელს არ აქვს უფლება, აკრძალოს ისეთი ძმრის რეალიზაცია, რომელიც იტალიური რეცეპტის მიხედვით არ არის დამზადებული, მაგრამ მწარმოებელ ქვეყანაში ყველა ნორმა იქნა დაცული.⁷¹⁸ იგივე წესი ვრცელდება არაგერმანული ტექნოლოგიით დამზადებულ ლუდზეც. მისი შეტანა გერმანულ ბაზარზე მაინც დაშვებულია.⁷¹⁹ ადგილობრივი კანონმდებლის მიერ მსგავსი პროდუქციის სანქციონირება პირდაპირ წინააღმდეგობაში მოვიდოდა საქონლის თავისუფალი გადაადგილების პრინციპთან. ამიტომ ამკრძალავი შინაარსის მქონე შიდასახელმწიფოებრივი ნორმები არ გამოიყენება.⁷²⁰

406

⁷¹⁴ Hecker, Produktwerbung, 58.

⁷¹⁵ ავტორთა კოლექტივი, კერძო ნაწილი I, 508.

⁷¹⁶ Hecker, Produktwerbung, 59.

⁷¹⁷ EuGHE 1979, 664 („Cassis de Dijon“); Hecker, JA 2002, 724; Ambos, Int. Strafrecht, §11 Rn. 41.

⁷¹⁸ EuGHE 1980, 2071 („Gilli und Andres“).

⁷¹⁹ EuGHE 1987, 1227 („Kommission/Deutschland“).

⁷²⁰ Hecker, JA 2002, 725; Hecker, Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 13.

- 407** საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 197¹-ე მუხლი – ფალსიფიცირებული ნივთის უკანონო გადაზიდვა ან გასაღება – 197-ე მუხლთან ერთად (ფალსიფიკაცია) კომბინაციაში კოლიზიების დიდ პოტენციალს შეიცავს. აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ ქართულ კანონმდებლობაში ფალსიფიკაციის ცნება ზუსტად და მკაფიოდ არ არის ჩამოყალიბებული,⁷²¹ რაც პრაქტიკაში დამატებით პრობლემებს გამოიწვევს. ფალსიფიკაციის შემადგენლობის განხორციელების ძირითადი მომენტი სხვადასხვა კანონებში განვრცოილი სტანდარტების დარღვევით პროდუქციის წარმოება. მოსამართლემ გადანყვებილების მიღებისას სწორედ აღნიშნული სპეციალური კანონები უნდა გაითვალისწინოს.
- 408** შიდაეროვნული გადმოსახედიდან ზემოთნახსენები სისხლისსამართლებრივი ნორმები მიმართულია მომხმარებლის ინტერესების დასაცავად, თუმცა, მომავალში ევროკავშირის კანონმდებლობასთან კოლიზია გამორიცხული არ არის. ქართულ სასამართლოს არ ექნება უფლება დასაჯოს ვინმე იმის გამო, რომ მან ქართული სტანდარტებისადმი შეუსაბამო პროდუქცია დაამზადა ან გაასაღა. მთავარია, ეს პროდუქტი წარმოების (ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოს) ადგილის სტანდარტებს შეესაბამებოდეს. მაგალითად, დაუშვებელია საქართველოში აიკრძალოს ესპანური სტანდარტების დაცვით ჩამოსხმული მინერალური წყლის რეალიზაცია, მიუხედავად იმისა, ჯდება თუ არა ეს წყალი ქართულ საკანონმდებლო ჩარჩოში. მსგავსი კოლიზიის შემთხვევაში 197-ე და 197¹-ე მუხლები არ გამოიყენება.⁷²²
- 409** ევროკავშირის სამართლის უპირატესი იურიდიული ძალის აღიარება არ ნიშნავს იმას, რომ ცალკეული სახელმწიფოს ინტერესები ნებისმიერ შემთხვევაში დაუცველი დარჩება. ევროკავშირის სამართალში ძირითად უფლებებთან ერთად, რომლიდანაც გამომდინარეობს უპირატესი იურიდიული ძალის პრინციპი, გათვალისწინებულია ისეთი ნორმებიც, რის საფუძველზეც სახელმწიფოებს ნაციონალური ინტერესების დაცვა შეუძლიათ.⁷²³ მაგალითად, ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების 34-ე და 35-ე მუხლები უკრძალავენ წევრ სახელმწიფოებს პროდუქციის შემოტანაზე ან გატანაზე შეზღუდვების დაწესებას რაოდენობის თვალსაზრისით, მაგრამ იმავე ხელშეკრულების 36-ე მუხლი უშვებს მსგავს შეზღუდვას, თუ საფრ-

⁷²¹ ავტორთა კოლექტივი, კერძო ნაწილი I, 509.

⁷²² შეად. ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 49.

⁷²³ Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 82.

თხე ექმნება საზოგადოებრივ მორალს, ნესრიგსა და უსაფრთხოებას, ადამიანების სიცოცხლეს და ჯანმრთელობას, ცხოველებსა და მცენარეებს, კულტურულ, ისტორიულ ან არქეოლოგიურ ღირებულებებს, კომერციულ და სამეწარმეო საკუთრებას.⁷²⁴

ცალკეული სახელმწიფოს მხრიდან შეზღუდვის დაწესების უფლება ევროგაერთიანების სასამართლომ დაადასტურა საქმეში „Schindler“.⁷²⁵

410

411

ორმა პიროვნებამ, გერჰარდ შინდლერმა და მისმა ძმამ, როგორც ერთ-ერთი ლატარიის კომპანიის წარმომადგენლებმა, 1990 წელს ნიდერლანდებიდან დიდ ბრიტანეთში გააგზავნეს კერძო პირების მისამართებზე 20 000 წერილი, სადაც ადრესატებს ლატარიაში მონაწილეობისკენ მოუწოდებდნენ. ბრიტანეთის შესაბამისმა უწყებებმა წერილების დიდ ნაწილს კონფისკაცია გაუკეთეს, ვინაიდან ეს ადგილობრივ სამართალს ეწინააღმდეგებოდა. ბრიტანეთის კომპეტენტურმა სასამართლომ საქმეზე საბოლოო გადაწყვეტილების გამოტანამდე ევროგაერთიანების სასამართლოს შემდეგი კითხვებით მიმართა: ეწინააღმდეგებოდა თუ არა ბრიტანული სამართალით დადგენილი ლატარიის აკრძალვა ევროგაერთიანების ფარგლებში მოქმედ პრინციპებს (ევროკ. საქმ. წესის შეს. ხელშ. მუხ. 56) და იყო თუ არა საკმარისი ამ აკრძალვის გამართლებისთვის სოციალური პოლიტიკისა და თაღლითობასთან ბრძოლის არგუმენტები?⁷²⁶

ევროგაერთიანების სასამართლომ დაადგინა, რომ ბრიტანეთში მოქმედი აკრძალვა ევროკავშირის თავისუფალი გადაადგილების პრინციპს ეწინააღმდეგებოდა.⁷²⁷ სასამართლომ ამასთანავე დისკრიმინაციის არარსებობის ფაქტზეც მიუთითა, რადგან მოქმედი კანონმდებლობა ერთნაირად ვრცელდებოდა როგორც ბრიტანეთის, ასევე ევროკავშირის წევრი სხვა ქვეყნების მოქალაქეებზეც.⁷²⁸ თუმცა, საბოლოოდ, ევროგაერთიანების სასამართლომ გადაწყვიტა, რომ ეს აკრძალვა გამართლებული და დასაშვები იყო შემდეგი საფუძვლებიდან გამომდინარე: ბრიტანეთში მოქმედი კანონმდებლობის მიზანი იყო იმ სოციალური საფრთხის შემცველი შედეგების თავიდან აცილება, რაც ლატარიის გავრცელებას შეეძლო გამოეწვია. ამ მიზანში იგულისხმებოდა დანაშაულების პრევენციაც. ასევე, კანონმდებელი

412

⁷²⁴ იხ. ასევე ევროკ. საქმ. წესის შეს. ხელშეკრულების მუხ. 45, აბზ. 3; მუხ. 52; მუხ. 62.

⁷²⁵ EuGHE 1994, 1039 („Schindler“).

⁷²⁶ EuGHE 1994, 1046 („Schindler“).

⁷²⁷ EuGHE 1994, 1093 („Schindler“).

⁷²⁸ EuGHE 1994, 1093 („Schindler“).

არ იძლეოდა იმის საშუალებას, რომ ლატარია კერძო ხასიათის და მოგებაზე ორიენტირებული ყოფილიყო. მისი გამართვა შეიძლებოდა მხოლოდ ქველმოქმედების, სპორტის ან კულტურის მხარდაჭერის მიზნით.⁷²⁹ გარდა საყოველთაო ინტერესებისა, სასამართლომ იმ ჩვეულებით, რელიგიურ და კულტურულ მომენტებზეც გაამახვილა ყურადღება, რომლებიც ლატარიის სფეროს სრული ლიბერალიზების არდაშვებას გაამართლებდნენ.⁷³⁰

413 ევროგაერთიანების სასამართლოს ეს მიდგომა მომავალში საშუალებას მისცემს საქართველოს სახელმწიფოს ევროპული პროდუქციისთვის საზღვრების გახსნის შემთხვევაში, გამონაკლისის სახით, ნეგატიური გავლენებისგან დაიცვას სპეციფიკური ნაციონალური ინტერესები, თუმცა, ამავედროულად არ უნდა დაგვავინყდეს ისიც, რომ ამ გამონაკლისების დაშვება ისევ და ისევ ევროკავშირის სამართლის ჩარჩოებში და მისგან დაშვებულ ფარგლებში ხდება.⁷³¹

414 თვალსაჩინოებისთვის მოვიყვანოთ შემდეგი კაზუსი, რომელიც გერმანულ პრაქტიკაში ბევრი მსჯელობის საგანი იყო და პოტენციურად, საქართველოსთვისაც რელევანტური შეიძლება გახდეს:⁷³²

ა-მ ფეხმძიმობის მე-16 კვირას გადაწყვიტა აბორტის გაკეთება და გერმანული კანონმდებლობის დარღვევით (სსკ §219), ყოველგვარი საკონსულტაციო ვადის დაცვის გარეშე, გადავიდა ჰოლანდიაში და იქ მომუშავე გერმანელ ექიმ ბ-სთან გაიკეთა აბორტი. გერმანიის სისხლის სამართლის კოდექსის §219 პირდაპირ ავალდებულებს პირს გაიაროს აბორტისწინა კონსულტაცია, რომლის დასადასტურებლადაც გაიცემა სპეციალური მოწმობა. კონსულტაცია კანონმდებლის ნებით ემსახურება ნაყოფის სიცოცხლის დაცვას და მიმართულია იქითკენ, რომ მომავალმა დედამ მისი შენარჩუნების გადაწყვეტილება მიიღოს. გერმანულისგან განსხვავებით, ჰოლანდიური სამართლით მსგავსი ქმედება არ ექვემდებარებოდა დასჯადობას, ანუ ადგილობრივი სამართლით ყველაფერი წესრიგში იყო. როგორ შეფასდება ა-ს და ბ-ს ქმედება?

415 გერმანული სამართლის გადმოსახედიდან აღნიშნულ კაზუსში უნდა შეფასდეს როგორც ა-ს (ფეხმძიმის), ასევე ბ-ს (ექიმის) ქმედება, ვინაიდან, ქართული სამართლისგან განსხვავებით, გერმანიაში უკა-

⁷²⁹ EuGHE 1994, 1096 („Schindler“).

⁷³⁰ Hecker, Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 32; Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 83; Satzger, Europäisierung, 494.

⁷³¹ Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 83.

⁷³² კაზუსი მოტანილია კრებულიდან Hecker/Zöller, Fallsammlung, 121.

ნონო აბორტის სუბიექტი უშუალოდ ფეხმძიმე პირიც არის, ვინაიდან აკრძალვა ნაყოფის დაცვას ემსახურება, ქართულ სამართალში კი დედის სიცოცხლესა და ჯანმრთელობას. შესაბამისად, საქართველოში დედის პასუხისმგებლობის საკითხი თვითდაზიანების გამო ვერ დადება, გერმანული სამართლით კი ის სხვას აზიანებს. გერმანიის სსკ-ის §218-ში (უკანონო აბორტი), მესამე ნაწილი შემდეგი შინაარსით არის ჩამოყალიბებული: თუ დანაშაულს ჩადის ფეხმძიმე პირი, მაშინ სასჯელის სახით გამოყენებულ უნდა იქნას ერთ წლამდე თავისუფლების აღკვეთა ან ჯარიმა.

ფეხმძიმე ა-მ ობიექტური და სუბიექტური თვლასაზრისით უკანონო აბორტის ქმედების შემადგენლობა განახორციელა, ვინაიდან მან ნაყოფი სავალდებულო კონსულტაციის ჩატარების გარეშე მოიშორა.⁷³³ კაზუსში არც მართლწინააღმდეგობისა და ბრალის გამომრიცხავი გარემოებები იკვეთება.

416

გარდა ამისა, უნდა დავადგინოთ, ვრცელდება თუ არა საზღვარგარეთ ჩადენილ ქმედებაზე გერმანიის სისხლის სამართლის კოდექსი? გერმანიის კანონმდებლობა ე.წ. აქტიური პერსონალურობის პრინციპიდან გამომდინარე ყველა იმ პირზე ვრცელდება, ვინც გერმანიის მოქალაქეა, დანაშაულის ჩადენის დროისათვის იქ ცხოვრობს და სამშობლოში აკრძალულ ქმედებას საზღვარგარეთ განახორციელებს (სსკ § 5 ნაწ. 9 ბ).⁷³⁴ თუნდაც გარკვეული პერიოდის განმავლობაში საზღვარგარეთ ყოფნა (მაგ. დიპლომატიური მისიით ან შვებულება) არ ახდენს ყოველივე ამაზე გავლენას, თუ პირს გერმანიაში აქვს ძირითადი „ცხოვრების საფუძველი“ (მისამართი, სოციალური და ეკონომიკური კონტაქტები და ა.შ.)⁷³⁵ ა-ს შემთხვევაში ყველა ეს წინაპირობა მოცემულია.

417

გარდა ზემოთ მოყვანილი წინაპირობების შემოწმებისა, დასჯადობისთვის აუცილებელია, რომ გავარკვიოთ, ხომ არ მოდის წინააღმდეგობაში ა-ს პასუხისმგებებაში მიცემა ევროკავშირის სამართალთან? ეს შეიძლება განპირობებული იყოს ევროკავშირის სამართლის უპირატესი ძალის პრინციპით, თუ ჩვენ მოცემულ კაზუსში კოლიზიის ფაქტს დავადგენთ.

418

ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების 56-ე

419

⁷³³ დაწვრ. უკანონო აბორტთან დაკავშირებით იხ. Momsen/Momsen-Pflanz, კომენტარებში: Satzger/Schluckebier/Widmaier, StGB, § 218 Rn. 1 და შემდეგი.

⁷³⁴ Hecker/Zöller, Fallsammlung, 124.

⁷³⁵ Heger, კომენტარებში: Lackner/Kühl, StGB, § 5 Rn, 2.

მუხლით გარანტირებულია სერვისის მიწოდების (მომსახურების) თავისუფლება ყოველგვარი დისკრიმინაციის გარეშე. მასში მოიაზრება როგორც სერვისის მიწოდება (ამ კონკრეტულ სიტუაციაში ექიმის მომსახურება), ასევე სერვისით სარგებლობის უფლება.⁷³⁶ იქვე, 57-ე მუხლში მითითებულია, რომ მოქალაქეობის ნიშნით ამ სფეროში ყოველგვარი დისკრიმინაცია დაუშვებელია. ჩნდება კითხვა, თუ ჰოლანდიის მოქალაქეები საერთოდ არ დაისჯებოდნენ, ა-ს პასუხისმგებლობაში მიცემა გერმანული კანონმდებლობით ხომ არ ნიშნავს მის დისკრიმინაციას? ერთი შეხედვით, გერმანიის მოქალაქეები სხვებთან შედარებით უარეს მდგომარეობაში არიან და მათ სამართლებრივად ეკრძალებათ აბორტის სერვისის სხვაგან მიღება, სადაც ეს დაშვებულია, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, დისკრიმინაციად ეს მაინც ვერ შეფასდება, ვინაიდან ეს განსხვავებული მიდგომა გამოწვეულია იმით, რომ აბორტის სფერო არ განეკუთვნება ევროკავშირის მიერ ჰარმონიზებულ საკითხთა წრეს და არანაირი ერთიანი ევროპული სტანდარტები არ არის დადგენილი; ეს კი თავისთავად იწვევს სხვადასხვა წევრ სახელმწიფოში განსხვავებული რეგულაციების არსებობას. მსგავს სამართლებრივ საკითხებზე, რომლებიც ნაციონალური სამართლის ავტონომიის პრინციპს ემყარება, ევროპული დისკრიმინაციის სტანდარტები არ ვრცელდება.⁷³⁷ ა-ს მიმართ დისკრიმინაციას არ ჰქონია ადგილი.

420 მიუხედავად დისკრიმინაციის არარსებობისა, ევროკავშირის სამართლით გარანტირებული მომსახურების თავისუფლების პრინციპის დარღვევა მაინც სახეზეა, ვინაიდან, უშუალოდ ექიმის საქმიანობა ლეგალურად ვერ ვრცელდება გერმანიის მოქალაქეებზე, როგორც პაციენტებზე, ეს კი მის საქმიანობას ზღუდავს.⁷³⁸

421 გამომდინარე აქედან, გასარკვევია, არის თუ არა ევროკავშირის სამართლის მსგავსი შეზღუდვა თანაზომიერი? აღნიშნულზე პასუხის გასაცემად ერთმანეთს უნდა შევადაროთ ევროპული სამართლით გარანტირებულ უფლებაში ჩარევის ინტენსიურობა და მეორე მხრივ დაცული სამართლებრივი სიკეთის მნიშვნელობა. ერთ მხარეს გვაქვს ევროკავშირის ერთიანი შიდა ბაზრის პრინციპი და მეორე მხარეს ნაციონალური სიცოცხლის დაცვა.

⁷³⁶ შეად. ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოს გადაწყვეტილება, EuGHE 1991, 4685, სადაც სასამართლომ მსგავსი სერვისი 56-ე მუხლის ფარგლებში მოიაზრა.

⁷³⁷ Hecker/Zöller, Fallsammlung, 125.

⁷³⁸ Hecker/Zöller, Fallsammlung, 125.

გერმანული კანონმდებლობა არ აკეთებს დათქმებს აბორტის აბსოლუტურ აკრძალვასთან დაკავშირებით. ქართული სისხლის სამართლის მსგავსად, იქაც არსებობს მთელი რიგი წინაპირობებისა, რომლის დაცვის შემთხვევაში ნაყოფის მოშორება დასაშვებია (12 კვირამდე პერიოდი, კონსულტაცია და ა.შ.). შესაბამისად, ნაყოფის ინტერესების დასაცავად არ ხდება ადგილობრივი სამართლით ერთიანი ევროპული ბაზრის სრული იგნორირება.⁷³⁹ სიცოცხლის მათ შორის ნაყოფის) უფლება გერმანიაში კონსტიტუციურ რანგშია აყვანილი, ამიტომ მის დასაცავად მსგავსი შეზღუდვების დანესება არ არღვევს თანაზომიერების პრინციპს, მითუმეტეს იმ ფონზე, რომ აბორტის ჩასატარებლად საკმაოდ ფართო ლეგალური სივრცე არის დატოვებული.⁷⁴⁰

422

ევროკავშირის სამართლის პრინციპების არათანაზომიერ დარღვევას მაშინ ექნებოდა ადგილი, თუ ნაციონალური სამართალი აბორტს მთლიანად აკრძალავდა, ყოველგვარი გამონაკლისის გარეშე. ეს საბოლოო ჯამში აზრს დაუკარგავდა პაციენტების უფლებას, ევროკავშირის სხვა სახელმწიფოში მომსახურების სახით მიეღოთ აღნიშნული სამედიცინო სერვისი.⁷⁴¹ შუალედური დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ ა-ს პასუხისგებაში მიცემა გერმანული სისხლის სამართლით დასაშვებია.

423

ზუსტად მსგავს კაზუსთან დაკავშირებით ჯერჯერობით ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოს არ უმსჯელია, მაგრამ მომავალში ეს არ არის გამორიცხული და შესაძლებელია განსხვავებული მოსაზრებებიც განმოითქვას იმასთან დაკავშირებით, რომ ევროკავშირის სამართლით გარანტირებულ მომსახურების თავისუფლებას მსგავსი შიდასახელმწიფოებრივი ბარიერებით საფრთხე ექმნება. ერთი შეხედვით ეს მნიშვნელოვანი არგუმენტია, თუმცა, არც ის უნდა დაგვაკინყდეს, რომ საუბარია სისხლის სამართლის სფეროზე, რომელთან მიმართებაშიც მისი ავტონომოურობიდან გამომდინარე შედარებით ფრთხილი მიდგომაა საჭირო.

424

ახლა გადავიდეთ ექიმ ბ-ს ქმედების შეფასებაზე. მის მოქმედებაში უპრობლემოდ იკვეთება უკანონო აბორტის შემადგენლობის ყველა ნიშანი, რაზეც განმეორებით აღარ ვიმსჯელებთ. ექიმზეც, ა-ს მსგავსად, საზღვარგარეთ ვრცელდება გერმანიის სისხლის სამართლის კოდექსის მოქმედება.

425

⁷³⁹ Hecker/Zöller, Fallsammlung, 126.

⁷⁴⁰ Hecker/Zöller, Fallsammlung, 126.

⁷⁴¹ Hecker, Europäisches Strafrecht, 5. Aufl., § 9 Rn. 45.

- 426** ქართულ სისხლის სამართალს, დღეის მდგომარეობით, ვერ გავარცელებდით საზღვარგარეთ ჩადენილ აბორტზე, ვინაიდან ადგილი უნდა ჰქონდეს საქართველოს მოქალაქის წინააღმდეგ ჩადენილ მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულს (სსკ მუხ. 5 ნაწ. 2). სსკ-ის 133-ე მუხლის პირველი და მეორე ნაწილები მსუბუქ დანაშაულთა კატეგორიაში ექცევა, შესაბამისად, ქართველი ექიმი ვერ მიეცემოდა პასუხისმგებლობა. სიტუაცია იცვლება მაშინ, თუ საქართველოს მოქალაქე, პაციენტი, ამ ჩარევის შედეგად გარდაიცვლებოდა. ეს იმავე მუხლის მექანიზმით ნაწილით დაკვალიფიცირდება, რომელიც სანქციის სიმკაცრიდან გამომდინარე ნაკლებად მძიმე დანაშაულია.
- 427** დავუბრუნდეთ ისევ კაზუს და გავარკვიოთ კოლიზიის საკითხი ნაციონალურ(გერმანულ) და ევროკავშირის სამართალს შორის. ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების 49-ე მუხლით გარანტირებულია ე.წ. დაფუძნების უფლება, რაც საშუალებას აძლევს ევროკავშირის ნებისმიერ მოქალაქეს, სხვა წევრ სახელმწიფოში ისარგებლოს საქმიანობის ისეთივე უფლებით, როგორც ეს საკუთარი მოქალაქეების შემთხვევაში ხდება.⁷⁴² ამ რეგულაციის მიზანია ინტეგრაციის პროცესის ხელშეწყობა და უპირველეს ყოვლისა, სანარმოებისთვის საშუალების მიცემა, საკუთარი შეხედულებისამებრ იქ განახორციელონ საქმიანობა, სადაც მეტ მოგებას მიიღებენ.⁷⁴³ გამომდინარე აქედან, ექიმის საქმიანობა ექცევა 49-ე მუხლით დაცულ სფეროში.
- 428** შეგვიძლია ასევე ვახსენოთ დისკრიმინაციის აკრძალვის პრინციპი, მაგრამ როგორც ეს ა-სთან მიმართებაში იყო, ნაციონალური სამართლის თავისებურებებიდან გამომდინარე ეს დასჯადობა არადისკრიმინაციულია (იხ. ზემოთ). საერთო ჯამში, ექიმ ბ-ს ქმედება გერმანული სისხლისსამართლებრივი სანქციებით იზღუდება, რაც დაფუძნების თავისუფლებაში ჩარევას წარმოადგენს.⁷⁴⁴
- 429** თანაზომიერია თუ არა ეს შეზღუდვა? იმისათვის, რომ მსგავსი სისხლისსამართლებრივი რეგულაციების არსებობა გამართლებულად ჩაითვალოს, უნდა არსებობდეს მნიშვნელოვანი საფუძველი. კაზუსის პირველი ნაწილის მსგავსად, აქაც სიცოცხლის დაცვასა და მის კონსტიტუციურ გარანტიებს უნდა გავუსვათ ხაზი და ეს მნიშვნელოვანი არგუმენტებია, თუმცა, პრობლემას ქმნის ის მომენტი, რომ

⁷⁴² Korte, კომენტარებში: Calliess/Ruffert, EUV/AEU, Art. 49 AEUV, Rn. 6.

⁷⁴³ Korte, კომენტარებში: Calliess/Ruffert, EUV/AEU, Art. 49 AEUV, Rn. 1.

⁷⁴⁴ Hecker/Zöller, Fallsammlung, 129.

ექიმს საერთოდ, ნებისმიერი ქვეყნის მოქალაქის მიმართ ეკრძალება საზღვარგარეთ აბორტის ჩატარება, მიუხედავდ იმისა, რომ ეს იქ ლეგალურია, რაც ევროკავშირის სამართლით გარანტირებულ დაფუძნების თავისუფლებას აზრს უკარგავს.⁷⁴⁵ გამოდის, რომ ვერცერთ ევროკავშირის წევს სახელმწიფოში, ბ აბორტს ვერ ჩაატარებდა, თუ არ იქნებოდა დაცული გერმანული სამართლის წინაპირობები, მაგრამ როგორ უნდა დაიცვას გერმანული სამართლის მოთხოვნები, მაგალითად, საფრანგეთის მოქალაქემ, რომელიც აბორტს ჰოლანდიაში გერმანელ ექიმთან იტარებს?

გარდა ამისა, არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ სამედიცინო სფეროში **430** ჰარმონიზაციის თვალსაზრისით ევროკავშირის ფარგლებში უამრავი ნაბიჯი გადაიდგა, რაც თუნდაც დიპლომების ურთიერთალიარებას გულისხმობს;⁷⁴⁶ ეს კი ავალდებულებს სახელმწიფოებს, პატივი სცენ სხვადასხვა სახელმწიფოებში არსებულ სამედიცინო სტანდარტებს. გერმანული კანონმდებლობა კი ამის საპირისპიროდ, მიუხედავად იმისა, რომ ჰოლანდიაში კაზუსში მოყვანილი წინაპირობებით ჩატარებული აბორტი ლეგალურია, მას მაინც საკუთარი რეგულაციებით უპირისპირდება და დანაშაულად აცხადებს, რაც საერთოევროპული სურათიდან გამომდინარე ჰარმონიზაციის პროცესს ეწინააღმდეგება.⁷⁴⁷

ყოველივე აღნიშნულიდან გამომდინარე გერმანული სისხლისსა- **431** მართლებრივი ნორმა ბ-სთან მიმართებით კოლიზიაშია ევროკავშირის სამართალთან და ის უნდა განეიტრალდეს. ექიმი ბ არ უნდა მიეცეს პასუხისმგებლობა.

II. ირიბი კოლიზიები

ქართულ და ევროკავშირის სამართალს შორის კოლიზიების წარმო- **432** შობის შესაძლებლობა არსებობს არა მხოლოდ პირდაპირი ფორმით, როგორც ეს ზემოთ აღნიშნულ შემთხვევებში იქნა აღწერილი, არამედ

⁷⁴⁵ Hecker/Zöller, Fallsammlung, 130.

⁷⁴⁶ იხ. ევროპარლამენტისა და საბჭოს დირექტივა პროფესიული ურთიერთალიარების შესახებ - ABl. 2013 Nr. L 354, 132.

⁷⁴⁷ Hecker, Europäisches Strafrecht, 5. Aufl., § 9 Rn. 47.

ირიბი, არაპირდაპირი ფორმითაც. მსგავს შემთხვევებში, მართალია, ევროპული და ნაციონალური საკანონმდებლო აქტები სხვადასხვა საკითხებს აწესრიგებენ, მაგრამ შიდასახელმწიფოებრივი ნორმის გამოყენება საერთო ჯამში ხელს უშლის ევროპული სამართლის პრაქტიკულ განხორციელებას.⁷⁴⁸ გამომდინარე აქედან, ქართველი იურისტები მომავალში ბევრი საკითხის გადაწყვეტას უფრო კომპლექსურად უნდა მიუდგნენ, რათა თვალთახედვიდან არ გამოორჩეთ ის შიდასახელმწიფოებრივი ნორმები, რომლებიც, ერთი შეხედვით, არ ჩანან და პირდაპირ კოლიზიაში არ მოდიან ევროპულ დათქმებთან.⁷⁴⁹ იმის საფუძველი, თუ საერთოდ რატომ არის შესაძლებელი ირიბი კოლიზიების წარმოშობის შესაძლებლობა, მდგომარეობს იმაში, რომ ევროკავშირი, ზოგადად, დამოკიდებულია წევრი სახელმწიფოების სამართლებრივ სისტემებზე და მისი მოქმედების კომპეტენცია შეზღუდულია. სახელმწიფოებიც, თავის მხრივ, ევროკავშირის ხელშეკრულების მე-4 მუხლის მე-3 ნაწილის თანახმად, ვალდებული არიან საკუთარი სისხლის სამართალი ჩააყენონ ევროკავშირის ინტერესების დაცვის სამსახურში.⁷⁵⁰

- 433** ირიბი კოლიზიის შემთხვევები მოსალოდნელია არა მხოლოდ მატერიალური სისხლის სამართლის სფეროში, არამედ სისხლის სამართლის პროცესშიც. ევროკავშირის სამართლებრივი აქტის მოქმედებას უშუალოდ ეშლება ხელი, როდესაც მისი იმპლემენტაციისთვის გამოცემული შიდასახელმწიფოებრივი ნორმა რეალურად ვერ მუშაობს, ვინაიდან სისხლის სამართლის ან სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის სხვა მუხლი ამას აფერხებს. მაგალითად, სისხლის სამართლის კოდექსის 55-ე მუხლი ითვალისწინებს შემდეგს: სასამართლოს შეუძლია დანიშნოს ამ კოდექსის შესაბამისი მუხლით დაწესებული სასჯელის ზომის უმდაბლეს ზღვარზე ნაკლები სასჯელი ან სხვა, უფრო მსუბუქი სახის სასჯელი, თუ მხარეებს შორის დადებულია საპროცესო შეთანხმება. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისგან გათავისუფლების საშუალებას იძლევა ასევე სსკ-ის 68-ე (ქმედითი მონაწილეობა) და 70¹-ე მუხლები (გამოძიებასთან თანამშრომლობა). მომავალში, მიუხედავად მსგავსი მუხლების არსებობისა, დაუშვებელი იქნება იმდენად სიმბოლური სანქციების გამოყენება, თუნდაც საპროცესო შეთანხმების საფუძველზე, რაც საბოლოო ჯამში ევროკავ-

⁷⁴⁸ Jokisch, *Gemeinschaftsrecht*, 50 ff.; Hecker, *Europ. Strafrecht*, § 9 Rn. 22.

⁷⁴⁹ შეად. Satzger, *Europäisierung*, 499 ff.; Jokisch, *Gemeinschaftsrecht*, 52 ff.; ჯიშკარიანი, სამართლის ჟურნალი, 1-2/2010, 258.

⁷⁵⁰ Hecker, *Europ. Strafrecht*, § 9 Rn. 22.

შირის ინტერესებს დაუცველად დატოვებს. ხოლო, თუ საპროცესო შეთანხმება ევროკავშირის ინტერესებთან კოლიზიაში არ მოვა ან მათ დაცვასაც შეუწყობს ხელს, მაშინ ირიბი კოლიზიის საკითხი თავისთავად მოიხსნება.

გარდა ამისა, პროკურატურას სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-16 მუხლი უთითებს გამოძიების დაწყებისას საჯარო ინტერესების გათვალისწინების ვალდებულებაზე. ეს შესაძლებელია, გამოძიების შეჩერების საფუძველიც იყოს. მე-16 მუხლი მკაფიოდ მიუთითებს საჯარო ინტერესების გათვალისწინების აუცილებლობაზე, რაც თავისთავად საქართველოს ინტერესებს გულისხმობს. მომავალში კი გადაწყვეტილების მიღებისას სამართალდამცავი ორგანოები ვალდებული იქნებიან გაითვალისწინონ ევროკავშირის ინტერესებიც. ამის დასასაბუთებლად მხოლოდ საქართველოს ინტერესებზე მითითება არ იქნება საკმარისი.

434

III. სანქციიდან გამომდინარე ნამდვილი კოლიზია

ევროკავშირის სამართალი წევრი სახელმწიფოების სისხლისსამართლებრივ სისტემებზე გავლენას ახდენს როგორც დანაშაულების შემადგენლობების, ასევე მათი ჩადენისთვის განსაზღვრული სანქციების/სასჯელების მიმართულებითაც. უპირველეს ყოვლისა, ნაციონალური კანონმდებლის მიერ დადგენილი სასჯელის ზომები არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს დისკრიმინაციის აკრძალვისა და თანაზომიერების პრინციპებს.⁷⁵¹ ეს ორი პრინციპი ქმნის სასჯელების დადგენის ზედა ზღვარს.⁷⁵² ნებისმიერი, არაპროპორციული და მადისკრიმინირებელი სანქცია, პირდაპირ კოლიზიაში მოვა ევროკავშირის სამართლით დადგენილ ძირითად თავისუფლებებთან.⁷⁵³ თუ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის რომელიმე მუხლი იგივე დანაშაულისთვის საკუთარ მოქალაქეს უფრო ნაკლებ სანქციას უწესებს, ვიდრე ევროკავშირის წევრი სხვა სახელმწიფოს მოქალაქეს, მაშინ ადგილი ექნება დისკრიმინაციას. ამ დისკრიმინაციის თავიდან აცილება უნდა

435

⁷⁵¹ Satzger, ZStrR 2001, 101; Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 85.

⁷⁵² Safferling, Int. Strafrecht, § 11 Rn. 24.

⁷⁵³ Satzger, კრებული: Sieber/Brüner/Satzger/v. Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 9 Rn. 48; Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 86.

მოხდეს ნორმის ევროკავშირის სამართლის შესაბამისი განმარტების გზით, ანუ სასამართლომ სასჯელი უნდა შეამციროს და გაუთანაბროს საქართველოს მოქალაქისთვის განსაზღვრული სასჯელის დონეს. თუ ეს მუხლი არ იძლევა ამის შესაძლებლობას, მაშინ ის მთლიანად განეიტრალებფა⁷⁵⁴ და ქმედება საერთოდ არ დაისჯება.⁷⁵⁵

- 436** კოლიზიის საფუძველი სისხლისსამართლებრივი სანქციის სახეც შეიძლება გახდეს. ამის დასტურია „*Donatella Calfa*“-ს შემთხვევა ევროგაერთიანების სასამართლოს პრაქტიკაში.⁷⁵⁶

- 437** იტალიის მოქალაქე ქალბატონი კალფა დააკავეს საბერძნეთში ნარკოტიკების ფლობის გამო, როდესაც ის იქ შვებულებას ატარებდა. საბერძნეთის სასამართლომ მას 3 თვით თავისუფლების აღკვეთა და დამატებით სასჯელად საბერძნეთიდან სამუდამო გაძევება მიუსაჯა.

- 438** დონატელა კალფამ ეს დამატებითი სასჯელი გაასაჩივრა.⁷⁵⁷ ევროგაერთიანების სასამართლომ მსგავსი სასჯელის დანიშვნა გაუმართლებლად ჩათვალა, ვინაიდან ის ევროგაერთიანების ფარგლებში მოქმედ პრინციპებს ეწინააღმდეგებოდა, კერძოდ ევროგაერთიანების შესახებ ხელშეკრულების 49-ე მუხლს (ევროკ. საქმ. წესის შეს. ხელშ. მუხ. 56). სასამართლოს მოსაზრებით დაუშვებელი იყო ქალბატონ კალფასთვის იმის შეზღუდვა, რომ მას ევროკავშირის რომელიმე წევრი სახელმწიფოს ტერიტორიაზე არ ჰქონოდა მომსახურების მიღების შესაძლებლობა, რასაც სამუდამო გაძევება, ბუნებრივია, ხელს შეუშლიდა.⁷⁵⁸ მართალია, საბერძნეთს ჰქონდა უფლება საჯარო უსაფრთხოების ინტერესებიდან გამომდინარე, მკაცრი სანქცია გამოეყენებინა, მაგრამ მოცემულ შემთხვევაში ბრალდებულს ნარკოტიკები მხოლოდ საკუთარი მოხმარებისთვის ჰქონდა, რაც არ შეიძლება ჩათვალილიყო საზოგადოებისთვის განსაკუთრებულ საფრთხედ.⁷⁵⁹

- 439** უცხოელთა გაძევება გარკვეულ შემთხვევებში საქართველოს კანონმდებლობითაც არის განსაზღვრული. უცხოელთა და მოქალაქეობის არმქონე პირთა სამართლებრივი მდგომარეობის შესახებ საქართველოს კანონის 51-ე მუხლი ამისათვის შემდეგ წინაპირობებს ადგენს: უცხოელის ყოფნა ეწინააღმდეგება საქართველოს სახელმწიფო

⁷⁵⁴ Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 86.

⁷⁵⁵ Satzger, ZStrR 2001, 102.

⁷⁵⁶ EuGHE 1999, 11 („Donatella Calfa“).

⁷⁵⁷ Hecker, Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 49.

⁷⁵⁸ EuGHE 1999, 28 („Donatella Calfa“).

⁷⁵⁹ EuGHE 1999, 29 („Donatella Calfa“).

უშიშროების ინტერესებს და საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვას, მისი გაძევება აუცილებელია საქართველოს მოქალაქეთა და საქართველოში კანონიერად მყოფ სხვა პირთა ჯანმრთელობის, უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების დაცვისთვის, მას ერთი ან რამდენიმე განზრახ ჩადენილი დანაშაულისთვის მისჯილი აქვს ერთ წელზე მეტი ვადით თავისუფლების აღკვეთა და ასე შემდეგ. იმავე კანონის 63-ე მუხლის თანახმად, გაძევებულ უცხოელს საქართველოში შემოსვლა აეკრძალება 2-დან 5 წლამდე ვადით. მართალია, გამოყენების შემთხვევაში, ეს სანქცია განსაკუთრებით მძიმე არ არის, მაგრამ მიუხედავად ამისა, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში უნდა იქნას გადამოწმებული და დასაბუთებული, წარმოადგენს თუ არა გასაძევებელი პირი საზოგადოებისა და სახელმწიფოსთვის ნამდვილ საფრთხეს. წინააღმდეგ შემთხვევაში ქართული კანონმდებლობა კოლიზიაში მოვა ევროკავშირის პრინციპებთან და განეიტრალებს.⁷⁶⁰

IV. მოჩვენებითი კოლიზია

მოჩვენებით კოლიზიას (რომელიც არ არის კოლიზიის ერთ-ერთი სახე) ადგილი აქვს იმ შემთხვევაში, როდესაც, ნამდვილი კოლიზიისგან განსხვავებით, ნაციონალური ნორმა წინააღმდეგობაში არ მოდის უშუალოდ მოქმედ ევროპულ ნორმასთან. თუ შიდასახელმწიფოებრივი სისხლისსამართლებრივი აქტი ეწინააღმდეგება არაუშუალოდ, არაპირდაპირი მოქმედების ევროპულ დირექტივას, მაშინ საქმე გვაქვს მოჩვენებით კოლიზიასთან (რეალურად კოლიზია არ გვაქვს).⁷⁶¹ მსგავსი კოლიზიის ცნობილი მაგალითია „*Berlusconi*“-ს შემთხვევა.⁷⁶²

იტალიის მაშინდელი პრემიერ-მინისტრის, ბერლუსკონის წინააღმდეგ დაიწყო გამოძიება საბუღალტრო ბალანსის გაყალბების გამო. იტალიაში მოქმედი სისხლისსამართლებრივი კანონმდებლობა სრულ შესაბამისობაში იყო ევროკავშირის დირექტივებთან, რომლებიც მსგავსი შემთხვევებისთვის „შესაბამისი სანქციების“ დაწესებას მოითხოვდა. თუმცა, განაჩენის გამოტანამდე, იტალიელმა კანონმდებელმა სასჯელი ისე შეარბილა, რომ ისინი უკვე „შესაბამისი სანქციების“ კრიტერიუმებს ვერ აკმაყოფილებდნენ. მაგალითად, შემოღებულ იქნა და-

440

441

⁷⁶⁰ Satzger, კრებული: Sieber/Brüner/Satzger/v. Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 9 Rn. 49.

⁷⁶¹ Satzger, Europäisierung, 479; შეად. ჯიშკარიანი, სამართლის ჟურნალი, 1-2/2010, 258.

⁷⁶² EuGHE 2005, 3565 („Berlusconi“).

ნაშაულის შემადგენლობის განხორციელებისთვის საჭირო დამატებითი ნიშნები და შემცირებულ იქნა ხანდაზმულობის ვადები. საბოლოო ჯამში, ბერლუსკონის გასამართლება შეუძლებელი ხდებოდა.⁷⁶³

- 442** ევროგაერთიანების სასამართლომ იტალიის კანონმდებლობაში შეტანილი ცვლილებები დასაშვებად ჩათვალა და იხელმძღვანელა *lex mitior*-ის პრინციპით, რომლის თანახმადაც, ბრალდებულზე ვრცელდება ყველაზე უფრო მსუბუქი კანონი. სასამართლომ ისიც დაამატა, რომ, მართალია, უპირატესი იურიდიული ძალის პრინციპიდან გამომდინარე, ევროკავშირის მოთხოვნებისადმი შეუსაბამო შიდასახელმწიფოებრივი ნორმები არ გამოიყენება, მაგრამ ბერლუსკონის შემთხვევაში საქმე ეხებოდა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაფუძნებას ან გამკაცრებას. დირექტივის საფუძველზე კი ვინმეს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებაში მიცემა ან სასჯელის გამკაცრება დაუშვებელია.⁷⁶⁴
- 443** ევროგაერთიანების სასამართლოს ამ გადაწყვეტილებას დოგმატიკა დაეთანხმა, თუმცა, არა მის დასაბუთებას. კრიტიკოსთა მოსაზრებით აქ კოლიზიას საერთოდ არ ჰქონდა ადგილი. ეს მაშინ იქნებოდა, თუ იტალიის კანონმდებლობა ევროკავშირის სამართლის დარღვევისთვის გათვალისწინებულ სასჯელებს საერთოდ გააუქმებდა. მოცემულ შემთხვევაში კანონმდებელმა კი არ გააუქმა, არამედ შეამცირა სანქციები.⁷⁶⁵ ამავდროულად, დირექტივები არ შეიცავდნენ იმდენად კონკრეტულ მოთხოვნებს, რომ მათ პირდაპირი მოქმედების ძალა შეეძინათ. იქ საუბარი იყო მხოლოდ „შესაბამის სანქციებზე“, რაც საკმაოდ ზოგადი ფორმულირებაა და სახელმწიფოს მოქმედების საშუალებას უტოვებდა. აქედან გამომდინარე, იტალიის სისხლისსამართლებრივი კანონმდებლობა დაუპირისპირდა არაპირდაპირი ძალის მქონე ევროპულ დირექტივებს, რაც ნამდვილ კოლიზიასა და ადგილობრივი ნორმების განეიტრალებას გამოიწვევს.⁷⁶⁶
- 444** მართალია, ევროგაერთიანების სასამართლოს გადაწყვეტილებიდან გამომდინარე, მომავალში, მსგავსი მოჩვენებითი კოლიზიების წარმოშობის შემთხვევაში, ქართული სამართლებრივი ნორმები იქნება გამოყენებული, თუმცა, ევროკავშირის ინტერესები ყოველთვის უნდა იქნას გათვალისწინებული. ამის ერთ-ერთი საშუალებაა შიდა-

⁷⁶³ Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 9, Rn. 88.

⁷⁶⁴ EuGHE 1987, 3969 („Kolpinghuis Nijmegen“); Hecker, Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 18.

⁷⁶⁵ Dannecker, ZIS 7/2006, 311; Hecker, Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 19; Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 88.

⁷⁶⁶ Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 88; შეად. ჯიშკარიანი, კრებულში: ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 175.

სახელმწიფოებრივი ნორმების ევროკავშირის სამართლის შესაბამისი განმარტება.⁷⁶⁷

დასკვნა

ევროკავშირის სამართლის უპირატესი იურიდიული ძალის საკითხი და მისგან გამომდინარე, განეიტრალების ინსტიტუტი მომავალში ქართული სამართლისთვის გასათვალისწინებელი უმნიშვნელოვანესი გამოწვევა იქნება. გერმანიის მაგალითმა ამავედროულად გვიჩვენა, რომ უპირატესი იურიდიული ძალის საკითხი კონკრეტული სახელმწიფოს კონსტიტუციის მოთხოვნებსაც უნდა შეესაბამებოდეს. საქართველოს საკანონმდებლო იერარქიაში საერთაშორისო (ევროპული) შეთანხმება დღეის მდგომარეობით კონსტიტუციის შემდეგ დგას. გაურკვეველობის წარმოშობის შემთხვევაში დაადგება თუ არა საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო მკაცრ კონსტიტუციურ გზას და ევროკავშირის ნორმებს საქართველოს კონსტიტუციის შესაბამისობაზე გადაამოწმებს, თუ ის უფრო ღია პოზიციას დაიჭერს, ამას მომავალი გვიჩვენებს.

445

⁷⁶⁷ ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 51; ტურავა, დანაშაულის მოძღვრება, 126.

თავი 8. ევროკავშირის სამართლის შესაბამისი განმარტება

§ 1. ევროკავშირის სამართლის შესაბამისი განმარტება, მისი მნიშვნელობა და ფარგლები

- 446** წინა თავში განხილულმა მაგალითებმა გვიჩვენა, რომ კოლიზია ორ სამართლებრივ სისტემას შორის არცთუ იშვიათი მოვლენაა. გამო-
ნაკლისი შემთხვევების გარდა, როგორიცაა მაგალითად, საზოგადოე-
ბრივი უსაფრთხოება, კოლიზიის დროს ნაციონალური ნორმის განეი-
ტრალეობა ხდება.
- 447** გამოყენების უპირატესობის პრინციპი ამავდროულად არ გულისხმ-
ობს იმას, რომ აუცილებლად უნდა მოხდეს განეიტრალეობა. განეიტ-
რალეობა არის წინააღმდეგობის აღმოფხვრის მხოლოდ უკიდურესი
საშუალება.⁷⁶⁸ გამოყენების უპირატესობის პრინციპიდან გამომდი-
ნარეობს ასევე წევრი სახელმწიფოების ვალდებულება ნაციონალუ-
რი ნორმები ევროკავშირის სამართლის შესაბამისად განმარტოს.⁷⁶⁹
განმარტების დროს განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს
ევროკავშირის დირექტივებსა და ჩარჩო-გადაწყვეტილებებს, ვინაი-
დან ევროკავშირი აქამდე მხოლოდ ამ მექანიზმებით მოქმედებდა
სისხლის სამართლის სფეროში.⁷⁷⁰ ევროგაერთიანების სასამართლომ
ჯერ კიდევ თავის გადაწყვეტილებაში საქმეზე „Colson und Kamann“-
დაადგინა შემდეგი:

წევრ სახელმწიფოში საჯარო ხელისუფლების მატარებელი ორგანოე-
ბი და მათ შორის სასამართლოებიც ვალდებული არიან მიიღონ დი-
რექტივაში ჩადებული მიზნის განხორციელებისთვის საჭირო ზოგადი
თუ კონკრეტული სახის ღონისძიებები. სასამართლო ვალდებულია
დირექტივის იმპლემენტირებისთვის გამოცემული კანონი მისი სიტყ-
ვიერი შინაარსისა და მიზნიდან გამომდინარე განმარტოს, რათა შეას-
რულოს ევროგაერთიანების შესახებ ხელშეკრულების 249-ე მუხლის მე-3
აბზაცის (ძვ. რედ.) მოთხოვნა (ახლა ევროკ. საქმ. წესის შეს. ხელშ. მუხ.
288, ქვეაბზ. 3). შიდასახელმწიფოებრივმა სასამართლომ უნდა ამოწუ-
როს ნაციონალური სამართლით მისთვის მინიჭებული ინტერპრეტა-
ციის ყველა საშუალება, რათა მაქსიმალურად იქნას დირექტივაში და-
სახული მიზანი მიღწეული.⁷⁷¹

⁷⁶⁸ Satzger, ZStrR 2001, 103.

⁷⁶⁹ Dannecker, JURA 2006, 175; Ambos, Int. Strafrecht, § 11 Rn. 46.

⁷⁷⁰ Safferling, Int. Strafrecht, § 11 Rn. 16.

⁷⁷¹ EuGHE 1984, 1909 („Colson und Kamann“).

განმარტების მეთოდის გამოყენებით ხდება კონფლიქტების თავიდან აცილება ნაციონალურ და ევროკავშირის ნორმებს შორის. ამ დროს არ ხდება ნაციონალური სამართლის შეზღუდვა. ის ჩვეულებრივ გამოიყენება და არ ნეიტრალდება, თუ განმარტების გზით ევროკავშირის შესაბამის ნორმაში ჩადებული მიზანი მიღწევადია.⁷⁷² გარდა ამისა, ნორმის ინტერპრეტაცია დამატებით უწყობს ხელს შიდასახელმწიფოებრივი სამართლებრივი სისტემების ევროპეიზაციას. ნორმის განმმარტებელი ყველა ქვეყანაში ორიენტირს იღებს ერთსა და იმავე ევროკავშირის ნორმაზე და შესაბამისად, ხდება სხვადასხვა სისტემების ერთმანეთთან დაახლოება.⁷⁷³

თუ როდის იწყება ევროკავშირის სამართლის შესაბამისი განმარტების ვალდებულება, სადავოა. ევროგაერთიანების სასამართლოს მოსაზრებით ეს ვალდებულება იწყება დირექტივის ძალაში შესვლის მომენტიდან,⁷⁷⁴ თუმცა, სასამართლო მოითხოვს მხოლოდ იმას, რომ იმპლემენტაციის ვადის გასვლამდე წევრმა სახელმწიფოებმა არ გამოსცნეს ისეთი ნორმები, რომლებიც მოგვიანებით დირექტივაში ჩადებული მიზნების განხორციელებას სერიოზულ საფრთხეს შეუქმნის.⁷⁷⁵ მაშასადამე, უშუალოდ განმარტების ვალდებულება იწყება იმპლემენტაციის ვადის გასვლის შემდეგ. ამ ვადის გასვლამდე, თუ ამას ადგილობრივი დოგმატიკა უშვებს, სასამართლო მაინც ვალდებულია გაითვალისწინოს არაიმპლემენტირებული დირექტივის დათქმები.⁷⁷⁶

რა მოცულობით იძლევა ქართული სამართალი ევროკავშირის სამართლის შესაბამისი განმარტების გაკეთების შესაძლებლობას? ამ კითხვაზე პასუხის გაცემა იმიტომაც მნიშვნელოვანია, რომ ნორმის ინტერპრეტაციის ფარგლებს სწორედ ადგილობრივი სამართალი ადგენს.⁷⁷⁷ ნორმის განმარტებისას, უპირველეს ყოვლისა, გასათვალისწინებელია **კანონიერების პრინციპი**. ის მოცემულია საქართველოს კონსტიტუციის 42-ე მუხლის მე-5 ნაწილში და ვრცელდება სისხლის სამართალზეც (სსკ მუხ. 3).⁷⁷⁸ კანონიერების პრინციპი გა-

⁷⁷² Satzger, კრებულში: Sieber/ Brünner/v. Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 9 Rn. 51.

⁷⁷³ Satzger, კრებულში: Sieber/ Brünner/v. Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 9 Rn. 51; Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 90; Safferling, Int. Strafrecht, § 11 Rn. 16.

⁷⁷⁴ EuGHE 1987, 3987-თუმცა ეს გადანვეტილება სხვადასხვანაირი ინტერპრეტაციის საშუალებას იძლევა; Hecker, Europ. Strafrecht, § 10 Rn. 29.

⁷⁷⁵ EuGHE 1997, 7411 („Inter-Environnement Wallonie ASBL/Region Wallonne“), Satzger, კრებულში: Sieber/ Brünner/v. Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 9 Rn. 54; Ambos, Int. Strafrecht, § 11 Rn. 49; შეად. Schröder, Europäische Richtlinien, 462 ff.

⁷⁷⁶ Hecker, Europ. Strafrecht, § 10 Rn. 32.

⁷⁷⁷ Schröder, Europäische Richtlinien, 359.

⁷⁷⁸ ტურავა, ზოგადი ნაწილი, 24.

მოიხატება შემდეგში: დაუნერელი ჩვეულებითი სამართლის გამოყენების აკრძალვა, ნორმის განუსაზღვრელობის აკრძალვა, ანალოგიის აკრძალვა და კანონის უკუძალის აკრძალვა.⁷⁷⁹

- 451** ქართული სასამართლოები ნორმის ინტერპრეტაციის დროს მიმართავენ იმ მეთოდებს, რომლებიც სხვა ქვეყნებშიც აღიარებულია, იქნება ეს სიტყვა-სიტყვითი შინაარსი, კანონმდებლის ნება, ისტორიული საფუძვლები, ნორმის მიზანი თუ მისი ადგილი სისტემაში.⁷⁸⁰ ნორმის სიტყვა-სიტყვითი შინაარსი მისი განმარტების ყველაზე მნიშვნელოვანი ბარიერია. სასამართლოებს ასევე არასდროს უნდა დაავინყდეთ ანალოგიის აკრძალვა. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი ან პასუხისმგებლობის დამფუძნებელი ანალოგია დაუშვებელია. მიუღებელია სასამართლო გასცდეს ნორმის შინაარსს და მის ფარგლებს გარეთ მოახდინოს ევროკავშირის სამართლის შესაბამისი განმარტება, თუ ეს ბრალდებულის მდგომარეობას ამძიმებს.⁷⁸¹ წინააღმდეგ შემთხვევაში სასამართლო კანონმდებლის როლს შეითავსებს.⁷⁸² საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის ის ნორმები, რომლებიც პირდაპირ ქართული სახელმწიფოს ინტერესების დაცვაზე მიუთითებენ, დაუშვებელია, რომ ინტერპრეტაციის გზით გამოყენებულ იქნას ევროკავშირის სამართლებრივი ინტერესების დასაცავად. მსგავსი განმარტება აშკარად გასცდებოდა დამეზღვრულ ფარგლებს. მაგალითად, სსკ-ის 214-ე მუხლის პირველი ნაწილით დასჯადია საქართველოს საბაჟო საზღვარზე დიდი ოდენობით ნივთის გადატანა ან გადმოტანა, ჩადენილი საბაჟო კონტროლის გვერდის ავლით ან მისგან მალულად, დოკუმენტის ან იდენტიფიკაციის საშუალების მოტყუებითი გამოყენებით, საბაჟო დეკლარაციაში ყალბი მონაცემების შეტანით. ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების 325-ე მუხლის მე-2 აბზაცი წევრი სახელმწიფოებისგან ევროკავშირის ინტერესების თაღლითობებისგან იმავე ფარგლებში დაცვას მოითხოვს, როგორც ეს საკუთარი ინტერესების დარღვევის დროს ხდება. მიუხედავად ამ ვალდებულებისა, ქართული სასამართლო ევროკავშირის ეკონომიკური ინტერესების დასაცავად ვერ გამოიყენებს სსკ-ის 214-ე მუხლს, ვინაიდან იქ პირდაპირ მითითებულია საქართველოს საბაჟო საზღვარზე და ეს ნორმა სხვანაირი განმარტების საშუალებას არ იძლევა.⁷⁸³

⁷⁷⁹ Kasiske, *Strafrecht I*, Rn. 13 ff.

⁷⁸⁰ შეად. Dannecker, *JURA* 2006, 175.

⁷⁸¹ Satzger, *ZStrR* 2001, 106.

⁷⁸² დანვრ. იბ. ტურავა, ზოგადი ნაწილი, 34 და შემდეგი; Kasiske, *Strafrecht I*, Rn. 16; Satzger, *Int. und Europ. Strafrecht*, § 9 Rn. 92; Gröbblinghoff, *Verpflichtung*, 67.

⁷⁸³ შეად. Satzger, *ZStrR* 2001, 106.

განმარტების ფარგლები მოცემულია ევროკავშირის სასამართლოს პრაქტიკაშიც. თუმცა ევროკავშირის სამართლიდან გამომდინარე ეს პრინციპები მაინც არ სარგებლობენ განსაკუთრებული უპირატესი ძალით განმარტების შიდასახელმწიფოებრივ პრინციპებთან შედარებით.⁷⁸⁴ ამის მიზეზია ევროკავშირის შეზღუდული კომპეტენცია სისხლის სამართლის სფეროში.⁷⁸⁵ ევროკავშირის სასამართლომ საქმეზე „*Kolpinghuis Nijmegen*“⁷⁸⁶ გადაწყვეტილებაში ნორმის ინტერპრეტაციისას უკუქცევის ძალის აკრძალვასა და სამართლებრივი უსაფრთხოების პრინციპებზე მიუთითა.⁷⁸⁷ ეს მოთხოვნები ქართული სამართლისთვისაც არ არის უცხო და ისინი რაიმე სიახლეს არ წარმოადგენენ. კანონმდებელმა საქართველოში ნორმები ისე უნდა ჩამოაყალიბოს, რომ პირმა შეიცნოს დასჯადი ქმედება.⁷⁸⁸ გარდა ამისა, კანონის უკუქცევითი ძალის აკრძალვა კონსტიტუციით არის გარანტირებული.

აღნიშნული ორი პრინციპი თავის თავში არ გულისხმობს სასამართლოს მიერ ნორმის ახლებური ინტერპრეტაციის აკრძალვას.⁷⁸⁹ სასამართლოს თავისუფლად შეუძლია დაშვებული განმარტების ფარგლებში ნორმის ახლებური ინტერპრეტაცია მოახდინოს, გადაუხვიოს თავის ადრინდელ პრაქტიკას და დაამძიმოს ბრალდებულის მდგომარეობა.⁷⁹⁰ ევროკავშირის სამართლიდან გამომდინარე ნაციონალური ნორმის ახლებური ინტერპრეტირება არ ნიშნავს სამართლებრივი უსაფრთხოების პრინციპის დარღვევას. მთავარია, სასამართლო არ გასცდეს ნორმის სიტყვა-სიტყვით შინაარსს.⁷⁹¹ განმარტების საკითხისადმი ახლებური მიდგომა ევროკავშირის სამართლებრივ სისტემასთან მიერთების შემთხვევაში ქართველ მოსამართლეებსაც მოუწევთ და მომავალში საჭირო გახდება ევროკავშირის ინტერესების გათვალისწინება.

შიდასახელმწიფოებრივი ნორმების განმარტებისას, დირექტივების გარდა, გასათვალისწინებელია ჩარჩო-გადაწყვეტილებებიც. ეს

⁷⁸⁴ Ambos, Int. Strafrecht, § 11 Rn. 51; Hecker, Europ. Strafrecht, § 10 Rn. 34 ff.

⁷⁸⁵ Ambos, Int. Strafrecht, § 11 Rn. 51; Satzger, Europäisierung, 551 ff.

⁷⁸⁶ EuGHE 1987, 3969 („Kolpinghuis Nijmegen“).

⁷⁸⁷ Safferling, Int. Strafrecht, § 11 Rn. 17; Gröbblinghoff, Verpflichtung, 65; Satzger, ZStrR 2001, 105; Dannecker, JURA 2006, 175 ff.

⁷⁸⁸ ტურავა, ზოგადი ნაწილი, 37 და შემდეგი.

⁷⁸⁹ Safferling, Int. Strafrecht, § 11 Rn. 18.

⁷⁹⁰ Satzger, კრებულში: Sieber/Brüner/v. Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 9 Rn. 94.

⁷⁹¹ Hecker, Europ. Strafrecht, § 10 Rn. 62; Satzger, კრებულში: Sieber/Brüner/v. Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 9 Rn. 57 ff.

ევროკავშირის სასამართლომ დაადგინა საქმეში „Pupino“.⁷⁹² ამით მან მიუთითა ჩარჩო-გადაწყვეტილების დირექტივასთან მსგავსებაზე. მიუხედავად ამისა, ისინი მაინც არ არიან იდენტურნი.⁷⁹³ გარდამავალი დებულებების შესახებ 26-ე ოქმის⁷⁹⁴ მე-9 მუხლის თანახმად, ჩარჩო-გადაწყვეტილებები მოქმედების ძალას ინარჩუნებენ ლისაბონის ხელშეკრულების ძალაში შესვლის შემდეგაც (ეტაპობრივად ხდება მათი ჩანაცვლება დირექტივებით), თუმცა ვერ მოქმედებენ პირდაპირ, როგორც ეს ზოგჯერ დირექტივების შემთხვევაში ხდება.⁷⁹⁵ აქედან გამომდინარე, სასამართლომ ისინი ინტერპრეტაციისას უნდა გაითვალისწინოს, თუმცა, ჩარჩო-გადაწყვეტილებები შიდასახელმწიფოებრივ ნორმას ვერ გაანეიტრალებენ.

§ 2. განმარტების ცალკეული მაგალითები

I. სამოხელეო დანაშაულები

- 455** ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების მე-4 მუხლის მე-3 აბზაცი წევრ სახელმწიფოებს ნაციონალური სისხლის სამართლის ევროკავშირის სამსახურში ჩაყენებას ავალდებულებს. ეს გულისხმობს სასამართლოების მხრიდან განმარტების მეთოდის ევროკავშირის სამართლებრივი სიკეთეების დასაცავად გამოყენებას.⁷⁹⁶ ამ დროს მოსამართლემ განმარტების ის მეთოდი უნდა გამოიყენოს, რომელიც ამ სიკეთეებს ყველაზე უკეთ დაიცავს.
- 456** სამოხელეო დანაშაულები სახელმწიფოსა და საჯარო წესრიგისთვის მნიშვნელოვან საფრთხეს ქმნიან. ამიტომ, ქართული სისხლის სამართალი მათთან ბრძოლით ცენტრალური და ადგილობრივი ორგანოების ავტორიტეტის დაცვას უზრუნველყოფს.⁷⁹⁷
- 457** სამოხელეო დანაშაულები ცალკეული პირების ინტერესებსაც უქმნიან საფრთხეს.⁷⁹⁸ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 39-ე

⁷⁹² EuGHE 2005, 5285 („Pupino“).

⁷⁹³ Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 115.

⁷⁹⁴ ABl. C 115, 9.5.2008, 322.

⁷⁹⁵ Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 115; Safferling, Int. Strafrecht, § 11 Rn. 51.

⁷⁹⁶ Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 97.

⁷⁹⁷ ავტორთა კოლექტივი, კერძო ნაწილი II, 311.

⁷⁹⁸ ავტორთა კოლექტივი, კერძო ნაწილი II, 311.

თავი მთლიანად სამოხელეო დანაშაულებს ეხება და მოიცავს შემდეგ დანაშაულებს: სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება (მუხ. 332), სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტება (მუხ. 333), ქრთამის აღება (მუხ. 338), სამსახურებრივი სიყალბე (მუხ. 341) და ა.შ. კანონმდებელი დასჯადად აცხადებს არა მხოლოდ მოხელის, არამედ მასთან გათანაბრებული პირის მიერ ჩადენილ ქმედებებსაც. თვითონ მოხელეში შიდასახელმწიფოებრივი მოხელე იგულისხმება. ამ დასკვნის საფუძველს გვაძლევს საჯარო სამსახურის შესახებ კანონიც (მუხ. 3 ქვეპ. „ე“), რომლის თანახმადაც მოხელე ეს არის პირი, რომელიც უვადოდ ინიშნება საჯარო სამსახურის სამტაქტო თანამდებობაზე სახელმწიფოს, ავტონომიური რესპუბლიკის, მუნიციპალიტეტის ან საჯარო სამართლის იურიდიული პირის მიერ.

საქართველოში მოხელის ცნების ქართულ სახელმწიფოსთან დაკავშირების გამო, სასამართლო ვერ შეძლებს სამოხელეო დანაშაულების თავში მოცემული ნორმების ფართოდ განმარტებას და მოხელის ცნების განვრცობას ევროკავშირის მოხელეებზე. მიუხედავად ამისა, სასამართლოს შეუძლია თავი აარიდოს ტერმინს „მოხელე“ და აქცენტი გადაიტანოს მასთან გათანაბრებულ პირზე. კანონში არსად არ წერია პირდაპირ, თუ ვინ იგულისხმება მოხელესთან გათანაბრებულ პირში. ამ ცნებაში შეგვიძლია მოვიაზროთ ის პირები, რომლებიც სპეციალური დავალების საფუძველზე გარკვეული პერიოდის განმავლობაში მოხელის ფუნქციებს ასრულებენ,⁷⁹⁹ მაგრამ ეს მხოლოდ სავარაუდო განმარტებაა და არა სადმე დადგენილი დეფინიცია. კანონმდებელმა აქ სასამართლოს ცნების ინტერპრეტაციის გზა გაუხსნა და შესაბამისად, მას ამ ტერმინის ევროკავშირის სამართლის შესაბამისად განმარტება შეუძლია. ანუ, სამოხელეო დანაშაულებისთვის ნაციონალური სისხლის სამართლებრივი წესით პასუხს აგებენ ევროკავშირის მოხელეებიც.

458

ქართველმა კანონმდებელმა 332-ე მუხლს – სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება – დაურთო შენიშვნა და განმარტა მოხელესთან გათანაბრებული პირის ცნება. ეს შენიშვნა (მე-2 ნაწილი) 39-ე თავზე მთლიანად ვრცელდება და განმარტავს შემდეგს: ამ თავის მიზნებისთვის, მოხელესთან გათანაბრებული პირი ასევე გულისხმობს უცხო ქვეყნის სახელმწიფო თანამდებობის პირს, აგრეთვე ნებისმიერ პირს, რომელიც ასრულებს რაიმე საჯარო ფუნქციას სხვა სახელმწიფოსთვის, საერთაშორისო ორგანიზაციის ან ორგანოს

459

⁷⁹⁹ ავტორთა კოლექტივი, კერძო ნაწილი II, 314.

თანამდებობის პირს ან ხელშეკრულების საფუძველზე დაქირავე-ბულ თანამშრომელს, ასევე ნებისმიერ მივლინებულ ან არამივლი-ნებულ პირს, რომელიც ასრულებს ამ თანამდებობის პირის ან თა-ნამშრომლის ფუნქციების შესაბამის ფუნქციებს... ამ შენიშვნის და-მატებით ქართველმა კანონმდებელმა ნაბიჯი გადადგა ევროსაბჭოს კორუფციასთან ბრძოლის შესახებ კონვენციის შესრულებისკენ.⁸⁰⁰ მისი მიზანი არ ყოფილა ევროკავშირის ინტერესების დაცვა, მაგრამ სასამართლოს თავისუფლად შეუძლია საერთაშორისო ორგანიზა-ციის ცნების ისე განმარტება, რომ მან ევროკავშირიც იგულისხმოს. ქართველ კანონმდებელს ევროკავშირის მოხელე პირდაპირ რომ ეხსენებინა სამოხელეო დანაშაულების ნორმებში, მაშინ პრობლემა თავისთავად ამოიწურებოდა და არანაირი განმარტების მეთოდის გა-მოყენება არ იქნებოდა საჭირო.⁸⁰¹

460 თვალსაჩინოებისთვის განვიხილოთ შემდეგი კაზუსი:

ა-მ კახეთში დააფუძნა ღვინის საწარმო, რომლის გასაფართოებლადაც სჭირდებოდა დამატებითი თანხა. მან ვერცერთი ბანკისგან ვერ მიი-ღო კრედიტი და საბოლოოდ გადაწყვიტა ევროკავშირის ფონდისთვის მიემართა, რომელიც საქართველოში დამწყები მენარმეების დახმარე-ბის პროგრამას ახორციელებდა. ა-მ საერთო ნაცნობების მეშვეობით კონტაქტი დაამყარა ფონდის ერთ-ერთ თანამშრომელ, ევროკავშირის მოხელე, ავსტრიის მოქალაქე ბ-სთან და მას 5000 ევრო შესთავაზა, თუ ის მისი განაცხადის განხილვისას გარკვეულ უზუსტობებზე თვალს დახუჭავდა და კრედიტის გაცემას ხელს შეუწყობდა. გახარეულმა ბ-მ თანხმობა განაცხადა და 5000 ევრო აიღო. ა-მ კი სასურველი კრედიტი მიიღო. როგორ შეფასდება ორივეს ქმედება სისხლისსამართლებრი-ვად?

461 შესაძლებელია ა-ს ქმედება დაკვალიფიცირდეს სისხლის სამართლის კოდექსის 339-ე მუხლის პირველი ნაწილით, როგორც ქრთამის მი-ცემა. თუმცა, ამისათვის უნდა გავარკვიოთ, ქმნის თუ არა ამ შემად-გენლობას ევროკავშირის მოხელისათვის ქრთამის მიცემა, რომელიც საერთოდ არ არის საქართველოს მოქალაქე და არც მისი საქმიანობა წესრიგდება ქართული კანონმდებლობით.

462 მიუხედავად იმისა, რომ ავსტრიის მოქალაქე ბ-ს პირდაპირ საქარ-თველოს ინტერესები თავისი ქმედებით არ შეუღალავს, მასზე მაინც

⁸⁰⁰ <http://conventions.coe.int/Treaty/GER/Treaties/Html/173.htm> (ნანახია 02.8.2017).

⁸⁰¹ Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 98.

გავრცელდება ქართული სისხლის სამართლის კოდექსის მოქმედება. კაზუსში სახეზეა ევროკავშირის ფინანსური ინტერესების შელახვა და ასევე მისი სტრუქტურების დადგენილი წესების შესაბამისად მუშაობისთვის ხელის შეშლა, რაც ა-ს მხრიდან ევროკავშირის მოხელის მოქროთამვაში გამოიხატა.

როგორც უკვე ამ სახელმძღვანელოში აღინიშნა, ევროკავშირს არ გააჩნია საკუთარი სამართალდამცავი ორგანოები, რომლებიც სისხლისსამართლებრივ მართლმსაჯულებას განახორციელებდნენ. ამ ფუნქციას ლოალურობის პრინციპიდან გამომდინარე ითავსებენ წევრი სახელმწიფოები და იცავენ გაერთიანების სამართლებრივ ინტერესებს, წინააღმდეგ შემთხვევაში ევროკავშირი დაუცველი დარჩებოდა. საქართველო, მართალია არ არის ევროკავშირის წევრი სახელმწიფო, მაგრამ ის უკვე ასოცირებული წევრია და მსგავსი ვალდებულებები მასზეც შეგვიძლია გავავრცელოთ.

463

აქედან გამომდინარე, მოხდება სსკ-ის 339-ე მუხლის ევროკავშირის სამართლის შესაბამისი განმარტება და ადაისჯება ქრთამის მიცემისთვის. მან ბ-ს, ქართული სამართლით მოხელესთან გათანაბრებულ პირს (ვინაიდან ის საერთაშორისო ორგანიზაციის თანამშრომელია), გადაუხადა თანხა იმისათვის, რათა ამის შედეგად მისთვის სასარგებლო ქმედებები განხორციელებულიყო კრედიტის მისაღებად, კერძოდ, მომხდარიყო მისი განაცხადის ზედაპირული განხილვა, რათა ხარვეზები არ ყოფილიყო აღმოჩენილი.⁸⁰²

464

იგივე სტანდარტები ვრცელდება ბ-სთან მიმართებაშიც, მხოლოდ იმ განსხვავებით, რომ ის დაისჯება სსკ-ის 338-ე მუხლის მეორე ნაწილის ა ქვეპუნქტით - დიდი ოდენობით ქრთამის აღებისთვის. მან დანაშაული საქართველოს ტერიტორიაზე განახორციელა და მოქალაქეობა არ შეუშლის ხელს დასჯადობას.⁸⁰³

465

⁸⁰² შეად. ავტორთა კოლექტივი, კერძო ნაწილი II, 360.

⁸⁰³ შეად. ავტორთა კოლექტივი, კერძო ნაწილი II, 348.

II. დოკუმენტებთან და ბეჭდებთან დაკავშირებული დელიქტები

- 466** საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 362-ე მუხლით დასჯადია ყალბი პირადობის მოწმობის ან სხვა ოფიციალური დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის ან ბლანკის დამზადება, შეძენა, შენახვა გასაღების ან გამოყენების მიზნით, გასაღება ან გამოყენება. სსკ-ის 363-ე მუხლი კი სჯის ამავე ნივთების მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრებას, გადამალვას, განადგურებას ან დაზიანებას, ჩადენილს ანგარებით ან სხვა პირადი მოტივით. ამავდროულად უნდა აღინიშნოს, რომ დოკუმენტის ცნება ერთმნიშვნელოვნად გარკვეული არ არის. მასში უნდა მოვიზოროთ რაიმე უფლების ან იურიდიული მნიშვნელობის ფაქტის დამადასტურებელი წერილობითი საბუთი.⁸⁰⁴
- 467** აღნიშნული დანაშაულების სუბიექტი შეიძლება იყოს სისხლის-სამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული ნებისმიერი ფიზიკური პირი, თუმცა 362-ე მუხლი ამაში არ გულისხმობს მოხელეებს. მოცემული დანაშაულის მოხელის მიერ ჩადენის შემთხვევაში კვალიფიკაცია მოხდება სსკ-ის 341-ე მუხლით.⁸⁰⁵ 362-ე და 363-ე მუხლებით კანონმდებელი ცდილობს წინ აღუდგეს ყალბი დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის ან ბლანკის მიმოქცევაში მოხვედრას ან მათ მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრებას. ორივე მუხლის შინაარსი ისე არის ჩამოყალიბებული, რომ შესაძლებელია მათი ევროკავშირის სამართლის შესაბამისად განმარტება. მუხლებში არსად არ არის მითითებული კონკრეტულად ქართული სახელმწიფოს ინტერესების დაცვაზე. გარდა ამისა, უკვე აღინიშნა დოკუმენტის ცნების ერთიანი განმარტების არარსებობა. ყოველივე ეს კი სასამართლოს მოქმედების თავისუფლებას უტოვებს. მას თავისუფლად შეუძლია მაგალითად, იგივე 362-ე მუხლის საფუძველზე პასუხისმგებლობა მისცეს ევროკავშირის რომელიმე ორგანოს ყალბი ბეჭდის გამსაღებელი. დაისჯება ასევე ისიც, ვინც ყალბ ოფიციალურ დოკუმენტს წარადგენს ევროკავშირის ორგანოში.
- 468** განვიხილოთ შემდეგი კაზუსი:

ფრანგმა სამშენებლო კომპანიის მფლობელმა ა-მ გადანყვიტა მონაწილეობა მიეღო ბელგიაში გამოცხადებულ ტენდერში, თუმცა, ამისათვის საჭირო იყო ევროკავშირის მიერ გაცემული შესაბამისი ცნობის

⁸⁰⁴ ავტორთა კოლექტივი, კერძო ნაწილი II, 439.

⁸⁰⁵ ავტორთა კოლექტივი, კერძო ნაწილი II, 444.

წარდგენა კომისიაში, რითაც დადასტურდებოდა მის მიერ ადრე მსგავს სხვა პროექტებში მონაწილეობა, რაც ა-ს კომპანიას არ ჰქონდა, ამიტომაც მან აიღო მისი ნაცნობის, ბ-ს ცნობა, მისი მიხედვით ფერად პრინტერზე ააწყო დოკუმენტი თავისთვის და გადააგზავნა ბელგიაში. მოხდება თუ არა მისი პასუხისმგებლობაში მიცემა ყალბი დოკუმენტის დამზადებისთვის ფრანგული კანონმდებლობით?⁸⁰⁶

ლოიალურობის პრინციპიდან გამომდინარე საფრანგეთი ვალდებულია განახორციელოს ევროკავშირის სამართლებრივი ინტერესების დაცვა, რაც მოცემულ შემთხვევაში ევროკავშირის ოფიციალური დოკუმენტის გაყალბებაში გამოიხატება. ა-ს მიმართ უნდა მოხდეს ისეთივე სანქციების გამოყენება, როგორც ეს უშუალოდ ფრანგული დოკუმენტის გაყალბების შემთხვევაში მოხდებოდა. ფრანგული სისხლისსამართლებრივი შემადგენლობების განმარტება ისე უნდა მოხდეს, რომ მასში ევროკავშირის დოკუმენტებიც მოიაზრებოდეს, რათა ისინი არ დარჩეს დაუცველი.

469

აღნიშნულ კაზუსს საქართველოზე თუ გადმოვიტანთ, სიტუაცია გარკვეულწილად იცვლება. ვინაიდან საქართველო არ არის ევროკავშირის წევრი სახელმწიფო, სხვა სახელმწიფოებში ჩადენილ ქმედებებზე (სხვა ქვეყნის მოქალაქეების მიერ ჩადენილზე) მისი იურისდიქცია ვერ გავრცელდება და ამ ეტაპისთვის ეს ჩვენი სამართლებრივი სისტემისთვის მძიმე ტვირთი იქნებოდა, მაგრამ თუ ქმედება, დაფუძვით, საქართველოს ტერიტორიაზე განხორციელდებოდა, მაშინ ტერიტორიულობის პრინციპიდან გამომდინარე მოხდებოდა დამნაშავეის დასჯა ქართული სისხლის სამართლის კოდექსით. დოკუმენტის ცნება განიმარტებოდა ევროკავშირის სამართლის შესაბამისად და დასჯადობის პრობლემა არ იქნებოდა.

470

III. ცრუ ჩვენების მიცემა

ცრუ ჩვენების მიცემის დასჯადობის მიზანია მართლმსჯულების ინტერესების დაცვა. ნაციონალური სისხლის სამართლის კოდექსებში, უპირველეს ყოვლისა, იცავენ საკუთარ მართლმსაჯულებას.⁸⁰⁷ ცრუ ჩვენებასთან დაკავშირებულ ნორმებში ნახსენებ სიტყვაში „სა-

471

⁸⁰⁶ შეად. Hecker/Zöller, Fallsammlung, 101 ff.

⁸⁰⁷ Heinrich, კომენტარებში: Dölling/Duttge/Rössner, Gesamtes Strafrecht, § 153 Rn. 1.

სამართლო“ იგულისხმება ნაციონალური სასამართლო. საკითხავია, ვრცელდება თუ არა შიდასახელმწიფოებრივი ნორმა ევროკავშირის სასამართლოსთვის ცრუ ჩვენების მიცემის შემთხვევებზე.

- 472** სსკ-ის 370-ე მუხლის პირველი აბზაცი ადგენს შემდეგს: მოწმის ან დაზარალებულის მიერ ცრუ ჩვენების მიცემა, ექსპერტის მიერ ყალბი დასკვნის ან ჩვენების მიცემა... გამოძიების დროს ან სასამართლოში... ისჯება... კანონმდებელი არანაირ მინიშნებას არ აკეთებს არანაციონალური სასამართლოების დაცვა/არდაცვაზე. თუ ჩვენ ქართული სასამართლოების გარდა სხვა სასამართლოებისთვის ცრუ ჩვენების მიცემას ამ მუხლით დაუშვებდით, მაშინ გამოვიდოდა, რომ ქართველ მოსამართლეს თითოეულ ასეთ შემთხვევაზე იმის შეფასება მოუწევდა, მოხდა თუ არა კონკრეტული უცხო სახელმწიფოს მართლმსაჯულების ინტერესების ხელყოფა, რაც შეუძლებელია.⁸⁰⁸ მიუხედავად ამისა, ჩვენ ევროკავშირის სასამართლოსა და ევროკავშირის მართლმსაჯულებას დაცვის გარეშე ვერ დავტოვებთ. ევროკავშირის საკუთარი მართლმსაჯულების დამცავი ორგანოები არ გააჩნია და დამოკიდებულია წევრ სახელმწიფოებზე. წევრი სახელმწიფოები ლოიალურობის პრინციპიდან გამომდინარე ისედაც ვალდებული არიან განახორციელონ ევროკავშირის მართლმსაჯულების ინტერესების დაცვა. გარდა ამისა, ევროკავშირის სასამართლოს წესდების 30-ე მუხლში წერია შემდეგი: თითოეული წევრი სახელმწიფო ვალდებულია ევროკავშირის სასამართლოს წინაშე ფიცის დამრღვევი მოწმის ან ექსპერტის ქმედება შეაფასოს ისე, როგორც ეს მსგავსი ქმედების შიდასახელმწიფოებრივი სასამართლოს წინაშე ჩადენის შემთხვევაში მოხდებოდა. ევროკავშირის სასამართლოს მიმართვის საფუძველზე წევრი სახელმწიფო საკუთარი სასამართლოს მეშვეობით ახორციელებს ფიცის დამრღვევი პირის სისხლისსამართლებრივ დევნას.⁸⁰⁹ ამ მოთხოვნიდან გამომდინარე მომავალში ქართული სასამართლოები ვალდებული იქნებიან სსკ-ის 370-ე მუხლი განავრცონ ევროკავშირის სასამართლოზეც.⁸¹⁰ ნორმის სიტყვა-სიტყვითი შინაარსი არანაირ კონკრეტიკას არ შეიცავს სასამართლოსთან მიმართებაში და მის ფართო განმარტებას ხელს არ უშლის.

- 473** ევროკავშირის სასამართლოს წესდების 30-ე მუხლში ჩადებული მოთხოვნა ცრუ ჩვენების მიმცემი პირის დასჯის შესახებ არ ნიშნავს

⁸⁰⁸ Satzger, Europäisierung, 575 ff.

⁸⁰⁹ Ambos, Int. Strafrecht, § 11 Rn. 5 ff.; Hecker, Europ. Strafrecht, § 7 Rn. 8 ff.

⁸¹⁰ Hecker, Europ. Strafrecht, § 7 Rn. 10.

იმას, რომ მსგავსი სხვა დანაშაულები დაუსჯელი უნდა დარჩეს. წესდების 30-ე მუხლი ყველა წევრი სახელმწიფოს თავისებურებებსა და მართლმსაჯულების წინააღმდეგ მიმართულ სხვადასხვა დანაშაულებს ვერ მოიცავდა და ამიტომ მას მხოლოდ საორიენტაციო ფუნქცია გააჩნია.⁸¹¹ თუნდაც იგივე ევროკავშირის სასამართლოს წინაშე გამომსვლელ მონმზე ან ექსპერტზე ზეწოლა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 372-ე მუხლის საფუძველზე უნდა დაისაჯოს, ვინაიდან ეს მუხლიც მართლმსაჯულების ინტერესების დაცვას ემსახურება.⁸¹² ევროკავშირის სასამართლოს წესდების ვინროდ განმარტების შემთხვევაშიც კი წევრი სახელმწიფოები ლოიალურობის პრინციპიდან გამომდინარე ისედაც ვალდებული იქნებოდნენ დაეცვათ ევროკავშირის მართლმსაჯულების ინტერესები.⁸¹³

დღეისათვის, საქართველოსა და ევროკავშირს შორის მოქმედი ასოცირების ხელშეკრულება არ მიდის ისე შორს, რომ ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოს კომპეტენცია საქართველოზე გავრცელდეს. მაგალითად, შეუძლებელია, რომ საქართველოს მოქალაქემ ამ სასამართლოში შეიტანოს სარჩელი, თუმცა, მაინც თუ მოხდება, რომ საქართველოს მოქალაქე მონმის როლში აღმოჩნდება ისეთ საქმეზე, რომელზეც აღნიშნული სასამართლოს კომპეტენცია ვრცელდება, მაშინ შეიძლება მოხდეს ქართული სისხლის სამართლის კოდექსის მუხლების გამოყენება ევროკავშირის მართლმსაჯულების ინტერესების დასაცავად, ოღონდ იმ წინაპირობების დაცვით, რომ დაკმაყოფილებული იქნება სსკ-ის მე-4-5 მუხლების მოთხოვნები კოდექსის მოქმედების ფარგლებთან მიმართებაში.

მოვიყვანოთ შემდეგი მაგალითი:

საქართველოს მოქალაქე ა დიდი ხნის განმავლობაში ცხოვრობდა ესპანეთში და იქ თავის ესპანელ მეგობარ ბ-სთან ერთად ახორციელებდა ბიზნეს-საქმიანობას. ერთხელაც ა მონმის სახით გამოძახებულ იქნა ლუქსემბურგში ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოში, სადაც განიხილებოდა ბ-ს საქმიანობასთან დაკავშირებული საკითხები, ვინაიდან მის მიმართ ეროვნულ დონეზე დაწყებული იყო სისხლის-სამართლებრივი დევნა. მეგობრის დაცვის მიზნით, ა-მ სასამართლოს ცრუ ჩვენება მისცა. როგორ შეფასდება ა-ს ქმედება სისხლისსამართლებრივად?

⁸¹¹ Satzger, *Europäisierung*, 576 ff.

⁸¹² ავტორთა კოლექტივი, *კერძო ნაწილი II*, 495.

⁸¹³ Satzger, *Europäisierung*, 577.

474

475

- 476** ა-ს ქმედებაზე აუცილებლად უნდა გავრცელდეს რომელიმე სახელმწიფოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობა, რათა ევროკავშირის მართლმსაჯულების ინტერესები დაუცველი არ დარჩეს. შესაძლებელია ეს იყოს თუნდაც ესპანეთის სისხლის სამართლის კოდექსი. მაგრამ, ეს არ გამოირიცხავს იმას, რომ სხვა სახელმწიფომაც განახორციელოს სისხლისსამართლებრივი დევნა (თუმცა, ორმაგი დასჯის აკრძალვის პრინციპიდან გამომდინარე, ერთგან თუ მოხდება დასჯა, სხვაგან გამეორება დაუშვებელია).
- 477** ევროკავშირის წევრობის შემთხვევაში, საქართველოც ვალდებული იქნებოდა, ა-ს მიმართ განეხორციელებინა სისხლისსამართლებრივი დევნა და ის მიეცა პასუხისგებაში სსკ-ის 370-ე მუხლით გათვალისწინებული ცრუ ჩვენებისთვის. დღეის მდგომარეობით კი ეს საკითხი ერთმნიშვნელოვნად ვერ გადაწყდება მხოლოდ ასოცირებული წევრის სტატუსით, ვინაიდან სისხლისსამართლებრივი ვალდებულებები ასე ყოვლისმომცველად არსად არ არის ხელშეკრულებაში ნახსენები. მიუხედავად ამისა, ევროკავშირთან არსებული ურთიერთობების ინტენსივობიდან გამომდინარე, რაც ასევე ერთიანი სამართლებრივი სივრცის არსებობას გულისხმობს, უნდა მოხდეს ა-ს პასუხისგებაში მიცემა. ამას არც სსკ-ის მე-5 მუხლი უშლის ხელს, პირიქით, პირველ ნაწილში წერია, რომ საქართველოს მოქალაქის მიერ საზღვარგარეთ ისეთი ქმედების განხორციელების შემთხვევაში, რომელიც საქართველოშიც და იქაც დანაშაულად ითვლება, მას პასუხისმგებლობა დაეკისრება ქართული სისხლის სამართლის კოდექსით.

IV. ფულის გაყალბება

- 478** ფულის გაყალბების დასჯადობით ხდება ფულის მიმოქცევის სისტემის დაცვა.⁸¹⁴ ქართული იურიდიული ლიტერატურა ძირითადად შიდასახელმწიფოებრივ ფარგლებში მიმოქცევის დაცვაზე ამახვილებს ყურადღებას, მაგრამ ამავდროულად აღიარებს ფულის გაყალბების თანმდევ საერთაშორისო ხასიათის საფრთხეებს.⁸¹⁵
- 479** ყალბი ფულის დამზადება, შეძენა, შენახვა გასაღების მიზნით ან გასა-

⁸¹⁴ Koch, კომენტარებში: Dölling/Duttge/Rössner, Gesamtes Strafrecht, § 146 Rn. 1; Fischer, Strafgesetzbuch, Vorbemerkungen zum § 146 Rn. 2.

⁸¹⁵ ავტორთა კოლექტივი, კერძო ნაწილი I, 552 და შემდეგი.

ლება დასჯადია სსკ-ის 212-ე მუხლით. ეს მუხლი არამხოლოდ ნაციონალურ, არამედ უცხოურ ვალუტაზეც ვრცელდება და შესაბამისად, იცავს ერთიან ევროპულ ვალუტას – ევროს.⁸¹⁶ ზოგადად, ფულის ცნება სადმე განსაზღვრული არ არის, მაგრამ ამისთვის შეგვიძლია მივმართოთ გერმანიის ფედერალური უზენაესი სასამართლოს განმარტებას: ფული არის სახელმწიფოს ან მისი დანესებულების მიერ დამონებული და მიმოქცევაში ჩაშვებული ღირებულების მატარებელი ნებისმიერი გადახდის საშუალება.⁸¹⁷ ევრო ამ კრიტერიუმებს შეესაბამება. ის გამოცემულია და მიმოქცევაში ჩაშვებულია ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოების მიერ ამისთვის უფლებამოსილი ევროკავშირის ცენტრალური ბანკის მიერ.⁸¹⁸

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი სჯის ყალბი ფასიანი ქაღალდის დამზადებასაც და 212-ე მუხლის მეშვეობით, კერძოდ, მისი განმარტების გზით შეიძლება ევროკავშირის ფასიანი ქაღალდების დაცვა. იგივე შეიძლება ითქვას კრედიტის უკანონო მიღებაზე (სსკ მუხ. 208). ევროკავშირის ორგანოსთვის კრედიტის აღების მიზნით ყალბი ცნობის მიმწოდებელი ისეთივე სიმკაცრით დაისჯება, როგორც შიდასახელმწიფოებრივი კრედიტორის შეცდომაში შემყვანი. კანონმდებელი 208-ე მუხლში არ აკეთებს განსხვავებას შიდასახელმწიფოებრივ და უცხოურ კრედიტორებს შორის.

480

V. გაუფრთხილებლობით ჩადენილი დანაშაულები

გაუფრთხილებლობით ჩადენილი დანაშაულებისთვის დამახასიათებელია წინდახედულობის იმ ნორმის დარღვევა, რომელიც სამართლებრივი სიკეთის დაცვას ემსახურება.⁸¹⁹ დაარღვია თუ არა პირმა წინდახედულობის ნორმა, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში უნდა დადგინდეს.⁸²⁰ ამ საკითხის გარკვევა მოსამართლის კომპეტენციაა და მან ისიც უნდა გაარკვიოს, პირმა გადააცილა თუ არა დაშვებული რისკის ფარგლებს.⁸²¹

481

⁸¹⁶ ავტორთა კოლექტივი, კერძო ნაწილი I, 553 და შემდეგი.

⁸¹⁷ BGHSt 12, 344; შეად. Fischer, Strafgesetzbuch, § 146 Rn. 2.

⁸¹⁸ Satzger, Europäisierung, 584 ff.; Fischer, Strafgesetzbuch, § 146 Rn. 2.

⁸¹⁹ Wessels/Beulke, Strafrecht AT, § 1 Rn. 41a; გამყრელიძე, ზოგადი ნაწილის განმარტება, 116 და შემდეგი; ტურავა, დანაშაულის მოძღვრება, აბზ. 1074 და შემდეგი.

⁸²⁰ Wessels/Beulke, Strafrecht AT, § 15 Rn. 669; Hecker, Europ. Strafrecht, § 11 Rn. 75.

⁸²¹ Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 107.

- 482** წინდახედულობის ნორმის დარღვევის დადგენა ბევრად უფრო ადვილია მაშინ, როდესაც ის სადმე არის ჩამოყალიბებული. ის შეიძლება არსებობდეს როგორც კანონის, ასევე კერძო რეგულაციის სახითაც (მაგ. სპორტის წესები).⁸²² თუ პირმა დადგენილი წესებისა და დაშვებული რისკის ფარგლებში იმოქმედა, მას პასუხისმგებლობა არ დაეკისრება.⁸²³ კანონმდებელი მოქმედების გარკვეული ფარგლების დადგენით თავის თავზე იღებს იმ რისკებს, რაც ამ ფარგლებს შიგნით შეიძლება მოხდეს და ამიტომ სხვისი პასუხისმგებებაში მიცემა არალოგიკური იქნებოდა.⁸²⁴
- 483** მომავალში წინდახედულობის საკითხის გასარკვევად ქართველ იურისტებს ნაციონალურთან ერთად ევროკავშირის ნორმების მოშველიებაც შეეძლება. ეს მათი ვალდებულებაც კი იქნება, ვინაიდან სხვა შემთხვევაში ხელი შეეშლება ევროკავშირის ფარგლებში მიმდინარე ჰარმონიზაციის პროცესს.
- 484** საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში მოცემული გაუფრთხილებლობით ჩადენილი შემადგენლობები ინტერპრეტაციის საშუალებას იძლევიან. ავიღოთ, მაგალითად, სიცოცხლის მოსპობა გაუფრთხილებლობით (მუხ. 116) ან ჯანმრთელობის დაზიანება გაუფრთხილებლობით (მუხ. 124) და ევროკავშირის პარლამენტისა და საბჭოს დირექტივა 2009/48/სათამაშოების უსაფრთხოების შესახებ.⁸²⁵ ეს დირექტივა შეიცავს კონკრეტულ ჩამონათვალს იმ ნივთიერებებისა თავისი ოდენობის ჩათვლით, რომელთა შემცველობაც დაშვებულია სათამაშოებში. მწარმოებელმა თუ გამოუშვა ამ ნორმების დაცვით სათამაშოები და მათ მაინც დააზიანეს ბავშვის ჯანმრთელობა ან გამოიწვიეს მისი სიკვდილი, ის სისხლისსამართლებრივად პასუხს გაუფრთხილებლობისთვის არ აგებს, ვინაიდან მან ევროკავშირის კანონმდებლის მიერ დაშვებული რისკის ფარგლებში იმოქმედა.⁸²⁶
- 485** იგივე შეიძლება ითქვას 1993 წლის 14 ივნისის დირექტივაზე 93/42/EWG სამედიცინო პროდუქციის შესახებ.⁸²⁷ აღნიშნული დირექტივა შეიცავს როგორც ზოგად, ასევე კონკრეტულ დათქმებს სამედიცინო

⁸²² Satzger, Europäisierung, 607 ff.; Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 108.

⁸²³ Hecker, Europ. Strafrecht, § 10 Rn. 75.

⁸²⁴ Satzger, ZStrR 2001, 111.

⁸²⁵ ABl. L 170, 30.6.2009, 1.

⁸²⁶ Satzger, ZStrR 2001, 111; Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 109; Hecker, Europ. Strafrecht, § 10 Rn. 76.

⁸²⁷ ABl. L 169, 12.7.1993, 1; ბოლო ცვლილება შევიდა 2007 წელს – ABl. L 247, 21.9.2007, 21.

ნო პროდუქციის წარმოებისას დასაცავი წესების შესახებ.⁸²⁸ წესების დაცვის მიუხედავად ვინმეს ჯანმრთელობის დაზიანების შემთხვევაში მწარმოებელი პასუხისგებაში ვერ მიეცემა (თუ საფრთხე კონკრეტულად წინასწარ განჭვრეტადი იყო, მაშინ ის, რა თქმა უნდა, მაინც დაისჯება). თუ ღირეტივა მხოლოდ მინიმალურ სტანდარტებს ადგენს, მაშინ შიდასახელმწიფოებრივ კანონმდებელს უფლება აქვს უფრო მკაცრი მოთხოვნები შემოიღოს და გაუფრთხილებლობის საკითხიც ამ მკაცრი სტანდარტების მიხედვით გადაწყდება.⁸²⁹

დასკვნა

ევროკავშირის სამართლის შესაბამისი განმარტების გზით შიდა-სახელმწიფოებრივ ნორმებთან კოლიზიები და მათი განეიტრალების თავიდან აცილება არის შესაძლებელი. ნორმის განმარტებისას განმარტებელმა ერთდროულად უნდა გაითვალისწინოს ევროკავშირისა და შიდასახელმწიფოებრივი სამართლის პრინციპები. ამასთანავე, მან განმარტების სხვადასხვა მეთოდებიდან კონკრეტულ შემთხვევაში ის უნდა შეარჩიოს, რომლის გამოყენებაც ყველაზე მეტად უზრუნველყოფს ევროკავშირის ნორმის მიზნების მიღწევას.⁸³⁰

486

⁸²⁸ Satzger, Europäisierung, 614.

⁸²⁹ Hecker, Europ. Strafrecht, § 10 Rn. 76.

⁸³⁰ Hecker, Europ. Strafrecht, § 10 Rn. 82.

თავი 9. სისხლისსამართლებრივი ჰარმონიზაციის მნიშვნელოვანი სწავლება

§ 1. ტერორიზმი

487 2001 წლის 11 სექტემბრის შემდეგ ტერორიზმის თემა განსაკუთრებით აქტუალურია.⁸³¹ ნიუ-იორკში განხორციელებულმა ტერაქტმა თვალნათლივ გვიჩვენა, რომ ტერორიზმთან ბრძოლა მხოლოდ ნაციონალურ დონეზე არაეფექტურია.⁸³² ევროკავშირმა არსებულ ვითარებაში სწრაფი რეაგირება მოახდინა და 2002 წლის ივნისში ძალაში შევიდა ჩარჩო-გადაწყვეტილება ტერორიზმთან ბრძოლის შესახებ,⁸³³ რომელშიც შემდგომ 2008 წლის ნოემბერში ცვლილებები იქნა შეტანილი.⁸³⁴ დღეისათვის მოქმედებს 2017 წელს გამოცემული დირექტივა.⁸³⁵ ტერორიზმთან ბრძოლის პრიორიტეტულობას ლისაბონის ხელშეკრულებაშიც ესმევა ხაზი. ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების 83-ე მუხლის პირველ აბზაცის მე-2 ქვეაბზაცში ჩამონათვალში ის პირველ ადგილზე დგას.⁸³⁶ ჩვენ ძირითად აქცენტს, ჩარჩო-გადაწყვეტილების შინაარსზე გავაკეთებთ, ვინაიდან დირექტივაში ტერორიზმთან ბრძოლის მიმართებაში, რომელიც დღეს მოქმედებს და ჩარჩო-გადაწყვეტილებას ანაცვლებს, დეფინიციების თვალსაზრისით განსაკუთრებული სიახლეები არ გვაქვს.

488 ჩარჩო-გადაწყვეტილების პირველი მუხლის თანახმად, თითოეული სახელმწიფო ვალდებულია ტერორისტულ ქმედებად დააკვალიფიციროს შემდეგი ქმედებები, თუ ისინი ჩადენილია მოცემული მიზნით:

- მოსახლეობის მძიმე ფორმებში დაშინება ან
- საჯარო დაწესებულებების ან საერთაშორისო ორგანიზაციის მართლსაწინააღმდეგოდ იძულება განხორციელოს რაიმე ქმედება ან თავი შეიკავოს რაიმე ქმედების განხორციელებისგან ან
- მოახდინოს ქვეყნის პოლიტიკური, კონსტიტუციურ-სამართლებრივი, ეკონომიკური თუ სოციალური სტრუქტურების ან საერთაშორისო ორგანიზაციის სერიოზული დესტაბილიზაცია ან განადგურება.

⁸³¹ Vogel, GA 2003, 327 ff.

⁸³² Hecker, § 11 Rn. 11.

⁸³³ ABl. L 164, 22.6.2002, 3.

⁸³⁴ ABl. L 330, 9.12.2008, 21.

⁸³⁵ ABl. L 88, 31.3.2017, 8.

⁸³⁶ Hecker, Europ. Strafrecht, § 11 Rn. 11.

დანაშაული შეიძლება გამოიხატოს:

- ა) პირზე თავდასხმაში, რომელიც საფრთხეს უქმნის მის სიცოცხლეს;
- ბ) პირზე თავდასხმაში, რომელიც საფრთხეს უქმნის მის ჯანმრთელობას;
- გ) გატაცებაში ან მძევლად ხელში აყვანაში;
- დ) სამთავრობო თუ საჯარო დაწესებულების, სატრანსპორტო საშუალების, ინფრასტრუქტურის, მათ შორის, საინფორმაციო სისტემის, კონტინენტურ შელფზე განლაგებული მყარი პლატფორმის, საჯარო ადგილის ან კერძო საკუთრების მძიმე დაზიანებაში, რაც საფრთხეს უქმნის ადამიანთა სიცოცხლეს, ან, შესაძლოა, მნიშვნელოვანი მატერიალური ზიანი გამოიწვიოს;
- ე) საჰაერო ან საზღვაო ხომალდის ან ნებისმიერი სხვა საჯარო ან სატვირთო სატრანსპორტო საშუალების გატაცებაში;
- ვ) ცეცხლსასროლი იარაღის, ფეთქებადი ნივთიერების, ატომური, ბიოლოგიური ან ქიმიური იარაღის წარმოებაში, ფლობაში, შეძენაში, გადატანაში ან დამზადებაში ანდა გამოყენებაში, ისევე როგორც ბიოლოგიური ან ქიმიური იარაღის კვლევასა და განვითარებაში;
- ზ) საშიში ნივთიერებების გავრცელების ან ცეცხლის წაკიდების, წყალდიდობის, აფეთქების გამოწვევაში, რაც საფრთხეს უქმნის ადამიანთა სიცოცხლეს;
- თ) წყლით, ელექტროენერგიით ან სხვა სასიცოცხლო მნიშვნელობის რესურსებით მომარაგების ობიექტების დაზიანებას ან მწყობრიდან გამოყვანაში, რაც საფრთხეს უქმნის ადამიანთა სიცოცხლეს;
- ი) მუქარაში, რომ ზემოთ ჩამოთვლილი დანაშაულები იქნება ჩადენილი.⁸³⁷

ევროპელმა კანონმდებელმა დასჯადად გამოაცხადა ასევე ტერორისტული გაერთიანების ხელმძღვანელობა ან მასში მონაწილეობა ინფორმაციის მიწოდების, მატერიალური თუ ფინანსური რესურსებით თუ ცოდნით დახმარების ჩათვლით (მუხ. 2, აბზ. 2). „ტერორისტული გაერთიანება“ ნიშნავს ისეთ „ორგანიზებულ გაერთიანებას“,

⁸³⁷ თარგმანი ეყრდნობა კრებულს: ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 63 და შემდეგი.

რომელიც ხანგრძლივ დროზე არის გათვლილი და სულ მცირე ორ პირს აერთიანებს, რომელთა მიზანიც ტერორისტული დანაშაულების ჩადენაა. „**ორგანიზებული გაერთიანება**“ კი არის არა შემთხვევითი დანაშაულის ჩასადენად შექმნილი გაერთიანება. მისთვის არ არის აუცილებელი გაერთიანების შიგნით როლების ფორმალური გადანაწილება ან ჩამოყალიბებული სტრუქტურის არსებობა (მუხ. 2, აბზ. 1).

491 2008 წლის 28 ნოემბრის ცვლილებებით ტერორიზმთან ბრძოლის შესახებ ჩარჩო-გადაწყვეტილებაში ტერორიზმთან დაკავშირებული დანაშაულების ჩამონათვალი გაიზარდა. ნევრი სახელმწიფოები ვალდებული გახდნენ, შემდეგი ქმედებებიც დანაშაულებად დაეკვალიფიცირებინათ:

- ა) ტერორისტული დანაშაულისკენ საქვეყნო მოწოდება;
- ბ) ტერორისტული მიზნებით გადაბირება;
- გ) მძიმე ქურდობა იმ მიზნით, რათა მოხდეს პირველი მუხლის პირველ ნაწილში ჩამოთვლილი დანაშაულების ჩადენა;
- დ) გამოძალვა იმ მიზნით, რათა მოხდეს პირველი მუხლის პირველ ნაწილში ჩამოთვლილი დანაშაულების ჩადენა;
- ე) ყალბი ადმინისტრაციული დოკუმენტების გაცემა იმ მიზნით, რათა მოხდეს პირველი მუხლის პირველი აბზაცის ა-თ პუნქტებში და მე-2 მუხლის მე-2 აბზაცში ჩამოთვლილი დანაშაულების ჩადენა.

492 ევროკავშირის კანონმდებელი ნევრი სახელმწიფოებისგან მოითხოვს ასევე დახმარების, ნაქეზებისა და მცდელობის დასჯადობას. სასჯელები კი უნდა იყოს ყველა დანაშაულისთვის ქმედითი, დამაშინებელი და თანაზომიერი. ზოგადად, თავდაპირველად, ჩარჩო-გადაწყვეტილება მინიმალურ სასჯელებს არ ითვალისწინებდა, თუმცა მოითხოვდა, რომ პირველ მუხლში ჩამოთვლილი ტერორისტული მიზნებით ჩადენილი დანაშაულები უფრო მკაცრად დასჯილიყო, ვიდრე ეს შიდასახელმწიფოებრივი სამართლით გათვალისწინებული არატერორისტული მიზნით ჩადენილი დანაშაულისთვის იყო გათვალისწინებული. მაგ. თუ მკვლელობისთვის დადგენილი იყო 10 წლამდე თავისუფლების აღკვეთა ნაციონალური სამართლით, იმავე დანაშაულისთვის, თუ ის ჩადენილ იქნებოდა ტერორისტული განზრახვით, შიდასახელმწიფოებრივი სამართლით უფრო მკაცრი სასჯელი უნდა ყოფილიყო დადგენილი. თუ კონკრეტული დანაშაულისთვის გათვალისწინებული თავისუფლების აღკვეთა უკვე ისედაც ნაციონალუ-

რი სამართლით გათვალისწინებული სასჯელის მაქსიმუმს აღწევდა, მაშინ ჩარჩო-გადანყვეტილება მის კიდევ უფრო აწევას არ ითხოვდა, რათა არ მომხდარიყო სასჯელთა სისტემაში ზედმეტი ჩარევა. იგივე წესები ვრცელდებოდა დახმარებაზე, თანაამსრულებლობასა და მცდელობაზე. მსგავსი სულისკვეთებაა შენარჩუნებული მოქმედ დირექტივაშიც. ტერორისტული გაერთიანების ხელმძღვანელთან მიმართებაში მინიმალური სასჯელის სახით 15 წლით თავისუფლების აღკვეთაა დადგენილი. რაც შეეხება ტერორისტული გაერთიანების ქმედებებში მონაწილეობას, აქ მინიმალური ზღვარი 8 წელზე გადის. ანუ, ცალკეულ ფორმებზე დადგენილი მინიმალური სასჯელის ზღვარი, სხვა შემთხვევებში კი სახელმწიფომ თვითონ უნდა დასაჯოს ეფექტურად, შედარებით უფრო მკაცრად სხვე ქმედებებთან შედარებით.

დღეისათვის მოქმედ დირექტივაში აქცენტი კეთდება ასევე ტერორისტული ქმედების ჩადენისკენ საჯარო მოწოდების დასჯადობაზე, რომელიც შეიძლება გამოიხატოს თუნდაც ტერორისტების ქმედებების გამართლებაში, თუმცა დასჯადობისთვის აუცილებელია, რომ ეს ტერაქტის ჩადენის საფრთხეს ქმნიდეს (აბზ. 10). ამ საფრთხის დასადგენად ყოველი კონკრეტული შემთხვევის კონტექსტი უნდა იქნას დადგენილი, მაგ. ვინ გაავრცელა ამ შინაარსის მასალა, ვინ არის მიმღები და ა.შ. დამატებით აქცენტები კეთდება მომზადებაზე, რომელიც დირექტივის თანახმად მაშინაც კი დასჯადი უნდა გახდეს, თუ პირი, დაეუშვათ, ინტერენტიდან ჩამოტვირთავს სათანადო მასალას, რათა მოგვიანებით ტერორისტული შინაარსის ქმედება განახორციელოს (აბზ. 11). ყველა წევრ სახელმწიფოში დასჯადი უნდა იყოს თუნდაც საზღვარგარეთ გამგზავრების მცდელობა იქ ტერორისტული მიზნებისთვის განათლების მიღებისთვის ან სხვა პირების გადაბირებისთვის (აბზ. 16).

ტერორისტული დანაშაულებისთვის პასუხი უნდა აგონ იურიდიულმა პირებმაც, იქნება ეს სისხლისსამართლებრივი თუ არასისხლისსამართლებრივი სანქციების სახით (სისხლისსამართლებრივის გამოყენების ვალდებულებას დირექტივა არ ადგენს).

493

494

§ 2. ტრეფიკინგი

I. დირექტივა ტრეფიკინგთან ბრძოლის შესახებ

- 495** ტრეფიკინგი ადამიანის უფლებების ერთ-ერთი ყველაზე მძიმე დარღვევაა. იგი გლობალური პრობლემაა და განეკუთვნება ტრანსნაციონალურ დანაშაულთა კატეგორიას.⁸³⁸ ადამიანებით ვაჭრობასთან ბრძოლის კუთხით 2000 წელს ქალაქ პალერმოში უმნიშვნელოვანესი ნაბიჯი იყო ტრანსნაციონალური ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ გაერთიანებული ერების კონვენციის ოქმის „ადამიანების, განსაკუთრებით ქალებისა და ბავშვების, ტრეფიკინგის თავიდან აცილების, აღკვეთის და დასჯის შესახებ“ ხელმოწერა.⁸³⁹ მაშინ ამ ოქმს ევროგაერთიანებაც მიუერთდა.
- 496** საქართველოს პარლამენტმა ამ ოქმის რატიფიცირება მოახდინა 2006 წლის ივნისში.⁸⁴⁰ იმავე წლის ნოემბერში საქართველო ევროსაბჭოს ტრეფიკინგის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ კონვენციასაც მიუერთდა.⁸⁴¹ ადამიანებით ვაჭრობის თემა საქართველოსთვის მისი ტრანზიტული ფუნქციიდან გამომდინარე განსაკუთრებით აქტუალურია და ეს ეხება არა მხოლოდ ქალებს, არამედ მამაკაცების სამუშაო ძალად გამოყენებასაც.⁸⁴²
- 497** ტრეფიკინგი ხშირად ორგანიზებული დანაშაულობის ფარგლებში ხორციელდება და ის კატეგორიულად აკრძალულია ძირითად უფლებათა ევროპულ ქარტიშიც.⁸⁴³ აქედან გამომდინარე, ევროკავშირისა და მისი წევრი სახელმწიფოებისთვის მასთან ბრძოლა პრიორიტეტულია.⁸⁴⁴
- 498** ტრეფიკინგთან ბრძოლის შესახებ ევროკავშირის პარლამენტისა და საბჭოს დირექტივის თანახმად წევრი სახელმწიფოები ვალდებული არიან უზრუნველყონ გარკვეული ქმედებების დასჯა და ადამიანე-

⁸³⁸ გამყრელიძე, სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი, 115.

⁸³⁹ შეად. დელემენჯუი/გოგოლაძე, პრაქტიკული სახელმძღვანელო, 7; გამყრელიძე, სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი, 115.

⁸⁴⁰ ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 59.

⁸⁴¹ ტექსტი იხ. <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/197.htm> (ნანახია 02.08.2017).

⁸⁴² ბრაიანტი, ტრეფიკინგი, 5; გამყრელიძე, სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი, 138 და შემდეგი.

⁸⁴³ ევროკავშირის პარლამენტისა და საბჭოს დირექტივა ტრეფიკინგთან ბრძოლის შესახებ, ABL L 101, 15.4.2011, 1. ამ დირექტივამ ჩაანაცვლა მანამდე მოქმედი ჩარჩო-გადანყვეტილება (ABL L 203, 1.8.2002, 1).

⁸⁴⁴ ABL L 101, 15.4.2011, 1.

ბით ვაჭრობის მსხვერპლთა დაცვა.⁸⁴⁵ მე-2 მუხლის პირველ აბზაცში ჩამოთვლილია შემდეგი დასჯადი ქმედებები: გადაბირება, გადაყვანა, თავშესაფრის მიცემა, სხვისთვის პირზე კონტროლის გადაცემა, თუ ისინი ჩადენილია ძალის ან მუქარის, იძულების სხვა ფორმების, გატაცების, მოტყუების, თაღლითობის, ძალაუფლების ბოროტად გამოყენების ან პირის უმწეობის გამოყენების გზით. ასევე საზღაურის ან სარგებლის მიცემის, ან ალების გზით იმ მიზნით, რათა მიღწეულ იქნას იმ პირის თანხმობა, რომელიც სხვა პირზე კონტროლს ახორციელებს. ყოველივე ეს ჩადენილი უნდა იყოს ექსპლუატაციის მიზნით.

ექსპლუატაცია გულისხმობს სხვის გამოყენებას პროსტიტუციაში ან სხვა სექსუალურ ქმედებებში ჩაბმის, იძულებითი შრომის, მომსახურების გაწევის, მათხოვრობის, მონობის ან მონობის მსგავს პირობებში ჩაყენების, დანაშაულში ჩაბმის ან ორგანოების ამოჭრის გზით (მუხ. 2, აბზ. 3).

499

მსხვერპლის თანხმობას ქმედების კვალიფიკაციისთვის არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს, თუ მე-2 მუხლის პირველ აბზაცში ჩამოთვლილი ერთ-ერთი წინაპირობა შესრულებულია. ბავშვთან მიმართებაში კი (18 წლამდე პირი) ტრეფიკინგად კვალიფიკაციისთვის ამ წინაპირობების არსებობა (ძალადობა, მოტყუება...) არ არის საჭირო. სისხლის-სამართლებრივი წესით პასუხი უნდა აგოს ასევე წამქეზებელმა და დამხმარემ. მცდელობაც დასჯადია.

500

ფიზიკურ პირებთან ერთად, დირექტივა იურიდიული პირების პასუხისმგებლობის საკითხსაც აყენებს. აქაც ევროკავშირის სხვა დოკუმენტების მსგავსად საუბარი არის არა კონკრეტულად სისხლის-სამართლებრივი ღონისძიებების გამოყენებაზე იურიდიული პირების მიმართ, არამედ ზოგადად ქმედით, თანაზომიერ და დამაშინებელ სანქციებზე. იურიდიული პირი პასუხს აგებს მაშინ, როდესაც დანაშაული ჩადენილია მის სასარგებლოდ ფიზიკური პირის მიერ, რომელიც დამოუკიდებლად ან როგორც მისი ორგანოს ნაწილი მოქმედებდა და რომელსაც საწარმოში წამყვანი პოსტი ეკავა.

501

დირექტივაში მოცემულია კონკრეტული სანქციებიც. სახელმწიფოებმა სულ მცირე 5 წლით თავისუფლების აღკვეთა უნდა დაანესონ მე-2 მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულებისთვის. უფრო მკაცრი სასჯელი უნდა დაწესდეს დამამძიმებელი გარემოებების არსებობისას (მაგ. მსხვერპლს მიაღვა განსაკუთრებული სიმძიმის

502

⁸⁴⁵ ABL L 101, 15.4.2011, 1.

ზიანი, დანაშაული ჩადენილია ბავშვის წინააღმდეგ და ა.შ.). გარდა ამისა, ტრეფიკინგის მსხვერპლს უნდა გაენიოს სათანადო დახმარება სახელმწიფოს მხრიდან.

§ 3. ბავშვთა სექსუალური ექსპლუატაცია და ბავშვთა პორნოგრაფია

1. ღირეექტივა ბავშვთა სექსუალური ექსპლუატაციისა და ბავშვთა პორნოგრაფიის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ

503 ევროკავშირის პარლამენტისა და საბჭოს 2011 წლის 13 დეკემბრის ღირეექტივა ბავშვთა სექსუალური ექსპლუატაციისა და ბავშვთა პორნოგრაფიის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ შეიცავს ძირითად დეფინიციებს, დანაშაულების ნიშნებსა და სანქციებს.⁸⁴⁶ წვერი სახელმწიფოები თანხმდებიან, რომ ბავშვთა ექსპლუატაცია და ბავშვთა პორნოგრაფია ადამიანის უფლებების მძიმე დარღვევებია. ბავშვთა პორნოგრაფია კი, როგორც ექსპლუატაციის უმძიმესი ფორმა, ინტერნეტის მეშვეობით სულ უფრო მეტად ვრცელდება. ამიტომაც საჭირო გახდა ევროკავშირის გააქტიურება.

504 ღირეექტივის მე-2 მუხლში მოცემულია მთელი რიგი დეფინიციებისა:

- ა) „ბავშვი“ – ნებისმიერი 18 წელს მიუღწეველი პირი;
- ბ) „სექსუალური სიმწიფის ასაკი“ – ასაკი, რომლის მიღწევამდეც ბავშვთან სქესობრივი კავშირი ნაციონალური სამართლით დასჯადია;
- გ) „ბავშვთა პორნოგრაფია“ – ნებისმიერი მასალა ბავშვის გამოსახულებით, რომელიც რეალურ ან სიმულირებულ, ერთმნიშვნელოვნად სექსუალურ ქმედებებში მონაწილეებს;
- ბავშვის სასქესო ორგანოების პირდაპირი სექსუალური მიზნებით წარმოდგენა ნებისმიერი ფორმით;
- ნებისმიერი მასალა ბავშვის შესახედაობის მქონე პირის გამო-

⁸⁴⁶ ABL. L 335, 17.12.2011, 1; მოცემული ღირეექტივა ჩაენაცვლა მანამდე მოქმედ ჩარჩო-გადაწყვეტილებას (ABL. L 13, 20.1.2004, 44).

სახულებით, რომელიც რეალურ ან სიმულირებულ, ერთმნიშვნელოვნად სექსუალურ ქმედებებში მონაწილეობს, ან ამ პირის სასქესო ორგანოების პირდაპირი სექსუალური მიზნებით წარმოდგენა ნებისმიერი ფორმით, ან

- ბავშვის რეალისტური წარმოდგენა, რომელიც ერთმნიშვნელოვნად სექსუალურ ქმედებებში მონაწილეობს, ან მისი სასქესო ორგანოების პირდაპირი სექსუალური მიზნებით რეალისტური წარმოდგენა;
- დ) „ბავშვთა პროსტიტუცია“ – ბავშვის ჩაბმა სექსუალურ ქმედებებში ფულის ან სხვა სახის ანაზღაურების დაპირების ან შეთავაზების საფუძველზე და მიუხედავად იმისა, ეს ანაზღაურება ბავშვს მიეცემა თუ მესამე პირს;
- ე) „პორნოგრაფიული წარმოდგენა“ – რეალურ ან სიმულირებულ, პირდაპირი სექსუალური შინაარსის ქმედებებში მონაწილე ბავშვის ან მისი სქესობრივი ორგანოების პირდაპირი სექსუალური მიზნებით პუბლიკისთვის საჯარო, ცოცხალი (LIVE) წარმოდგენა, მათ შორის კომუნიკაციის საშუალებების გამოყენებით.

ევროპელმა კანონმდებელმა ზოგად დეფინიციებთან ერთად დანაშაულების სხვადასხვა კომპლექსებიც გაითვალისწინა: ბავშვთა სექსუალურ ექსპლუატაციასთან დაკავშირებული დანაშაულები, ბავშვთა პორნოგრაფიასთან დაკავშირებული დანაშაულები, სექსუალური მიზნებით ბავშვთან კონტაქტის დამყარება და ა.შ.⁸⁴⁷

505

დირექტივა ცალკეულ ქმედებებთან მიმართებაში ნევრ სახელმწიფოებს უტოვებს არჩევანის საშუალებას. მაგალითად, ორ პირს შორის ნებაყოფლობითი სქესობრივი კავშირი, თუ ისინი თავიანთი ასაკით, მენტალური და ფიზიკური განვითარებით ერთ საფეხურზე იმყოფებიან, შეიძლება საერთოდ არ დაისაჯოს (მაგ. ორივე არის სექსუალური სიმწიფის ასაკს მიუღწეველი პირი).

506

ნევრი სახელმწიფოები ვალდებული არიან, პასუხისგებაში მისცენ ნამქეზებლები და დამხმარეები. დასჯადად უნდა გამოცხადდეს მცდელობაც. რაც შეეხება სანქციებს, აქ მოცემულია მინიმალური სტანდარტები: ბავშვთა სექსუალური ექსპლუატაცია – მინიმუმ 5 წლით თავისუფლების აღკვეთა; ბავშვთა პორნოგრაფია – მინიმუმ 1-დან 3 წლამდე თავისუფლების აღკვეთა; სექსუალური მიზნებით

507

⁸⁴⁷ შეად. ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 72.

ბავშვთან კონტაქტის დამყარება – მინიმუმ 1 წლით თავისუფლების აღკვეთა. ის ფიზიკური პირები კი, რომლებიც გასამართლებულ იქნებიან აღნიშნული დანაშაულებისთვის, გარკვეული პერიოდით უნდა ჩამოაშორონ იმ პროფესიულ საქმიანობას, რომლითაც ისინი რეგულარულ და პირდაპირ კონტაქტში იმყოფება ბავშვებთან. ამას ემატება იურიდიული პირების პასუხისმგებლობის საკითხიც.

§ 4. ნარკოტიკებით არალეგალური ვაჭრობა

- 508** კიდევ ერთი სფერო, რომელიც ევროკავშირის მიერ ჩარჩო-გადაწყვეტილების მეშვეობით დარეგულირდა, არის ნარკოტიკებით არალეგალური ვაჭრობა.⁸⁴⁸ ნარკოტიკებით არალეგალურ ვაჭრობასთან ბრძოლის შესახებ ჩარჩო-გადაწყვეტილება 2004 წლის 25 ოქტომბერს იქნა მიღებული.⁸⁴⁹ ის გაეროს ეგიდით ადრე მიღებულ დეფინიციებს ეყრდნობა „ნარკოტიკისა“ და „ძირითადი ნივთიერების“ ცნებებთან დაკავშირებით.⁸⁵⁰
- 509** ჩარჩო-გადაწყვეტილების მე-2 მუხლის პირველ აბზაცში ჩამოთვლილი ყველა ის განზრახი ქმედება, რომელიც შესაბამისი უფლების გარეშე არის ჩადენილი და დასჯადად უნდა გამოცხადდეს:
- ა) ნარკოტიკების შეძენა, წარმოება, ექსტრაქცია, დამზადება, შეთავაზება, გასაღება, გადაცემა – უშუალოდ ან შუამავლის მეშვეობით, გადატანა, ტრანზიტი, იმპორტი, ექსპორტი;
 - ბ) ოპიუმის ყაყაჩოს, კოკაინის ბუჩქის ან კანაფის პლანტაციის გაშენება;
 - გ) ნარკოტიკული ნივთიერების ფლობა ან გაყიდვა, ა) პუნქტში ჩამოთვლილი ერთ-ერთი ქმედების განხორციელების მიზნით;
 - დ) ძირითადი ნივთიერებების წარმოება, გადატანა ან განაწილება, რომელიც მიზნად ისახავს ნარკოტიკული ნივთიერების არალეგალურ წარმოებას.
- 510** ჩარჩო-გადაწყვეტილება ერთ გამონაკლისს უშვებს. კერძოდ, პირველ

⁸⁴⁸ შეად. Vogel, GA 2003, 324 ff.; Hecker, Europ. Strafrecht, § 11 Rn. 48.

⁸⁴⁹ ABl. L 335, 11.11.2004, 8; შეად. ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 67.

⁸⁵⁰ დანვრ. იხ. ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 68.

აბზაცში ჩამოთვლილი ქმედებების განხორციელება არ ექცევა ჩარჩო-გადაწყვეტილების მოქმედების ფარგლებში, თუ ისინი ჩადენილია პირადი მოხმარების მიზნით ნაციონალური კანონდებლობის შესაბამისად.⁸⁵¹ სახელმწიფოებს აქვთ ასევე უფლება, თვითონ გადაწყვიტონ, დანაშაულად გამოაცხადებენ თუ არა ნარკოტიკების შეძენის, დამზადების ან შეთავაზების მცდელობას (მუხ. 3, აბზ. 2). ნაქეზება, დახმარება და მცდელობა კი დასჯადი უნდა იყოს.

ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმის შესაბამისად, ჩარჩო-გადაწყვეტილებაში დადგენილია სხვადასხვა სიმკაცრის სანქციები. სანქციები უნდა იყოს ქმედითი, თანაზომიერი და დამაშინებელი. სანქციის მინიმუმი იწყება 1 წლის ვადით თავისუფლების აღკვეთით და აღწევს 10 წელს, თუ საქმე ეხება, მაგალითად, დიდ ოდენობას ან ჯანმრთელობაში მძიმედ დაუზიანდა რამდენიმე ადამიანს. წევრ სახელმწიფოს შეუძლია პასუხისმგებლობა შეუმსუბუქოს იმ პირს, რომელიც მართლმსაჯულების ორგანოებს დანაშაულთან დაკავშირებით მიაწვდის ისეთ ინფორმაციას, რომლის მიღებაც სხვა გზით შეუძლებელი იყო. ჩარჩო-გადაწყვეტილების თანახმად პასუხისმგებაში უნდა მიეცეს იურიდიული პირიც (სხვა შემთხვევების მსგავსად, აქაც არ იგულისხმება აუცილებლად სისხლისსამართლებრივი სანქციები).

511

2013 წელს შემუშავებულ იქნა დირექტივის პროექტი, რომელმაც უნდა ჩაანაცვლოს ზემოთ ნახსენები ჩარჩო-გადაწყვეტილება.⁸⁵² დირექტივის რეგულაციაში მოექცევა ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებები, რომლებსაც ევროკომისია მნიშვნელოვან საფრთხედ განიხილავს. ამ ნაბიჯით აღნიშნული ნივთიერებები სანქციების თვალსაზრისითაც გაუთანაბრდება ჩარჩო-გადაწყვეტილებაში დასახელებულ სხვა ნივთიერებებს, რათა სისხლისსამართლებრივად ერთიანი სურათი შეიქმნას.

512

დირექტივა მთლიანობაში დაეფუძნება ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების 83-ე მუხლის პირველ ნაწილს, რომლის კატალოგშიც ნარკოტიკებით არალეგალური ვაჭრობა პირდაპირ არის მოხსენიებული. მასზე საბოლოო კომპრომისი საბჭოსა და პარლამენტს შორის მიღწეულია, შესამაბისად, მიღებისათვის დარჩენილია მხოლოდ ფინალური პროცედურები.

513

⁸⁵¹ შეად. Hecker, Europ. Strafrecht, § 11 Rn. 54.

⁸⁵² დაწვრ. იხ. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/de/TXT/?uri=CELEX:52013PC0618> (ნანახია 10.10.2017).

§ 5. ფულის გათეთრება

- 514** ფულის გათეთრებასთან ბრძოლის მიმართულებით განსაკუთრებით აღსანიშნავია ევროკავშირის დირექტივა, რომლის ბოლოსწინა, მესამე რედაქცია 2005 წლის ოქტომბერში იქნა მიღებული.⁸⁵³ მოცემულ დირექტივაში ფულის გათეთრება და ტერორიზმის დაფინანსება ერთმანეთთან იქნა დაკავშირებული. ფულის გათეთრებად ჩაითვალა შემდეგი განზრახ ჩადენილი ქმედებები:
- ა) ქონების გადაცვლა ან ტრანსფერი მისი არალეგალური წარმომავლობის დაფარვის ან დამნაშავე პირის მხარდაჭერის მიზნით იმ ფონზე, როდესაც დამნაშავემ იცოდა, რომ ეს ქონება კრიმინალური საქმიანობის ან მასში მონაწილეობის შედეგად იქნა მოპოვებული;
 - ბ) ქონების ნამდვილი წარმომავლობისა და გადაადგილების დაფარვა იმ ფონზე, როდესაც დამნაშავემ იცოდა, რომ ეს ქონება კრიმინალური საქმიანობის ან მასში მონაწილეობის შედეგად იქნა მოპოვებული;
 - გ) ქონების შეძენა, მფლობელობა ან გამოყენება იმ ფონზე, როდესაც პირმა იცოდა, რომ ეს ქონება კრიმინალური საქმიანობის ან მასში მონაწილეობის შედეგად იქნა მოპოვებული;
 - დ) ზემოთ ჩამოთვლილ ქმედებებში მონაწილეობა, მცდელობა, დახმარება, ნაქეზება, ან რჩევების მიცემა.
- 515** დირექტივა აღნიშნული დანაშაულების დასასჯელად ფიზიკური და იურიდიული პირების მიმართ მოითხოვდა ქმედითი, დამაშინებელი და თანაზომიერი სასჯელების დადგენას. მოქმედ პირთა წრეს შეიძლება მიეკუთვნებოდა იგივე საკრედიტო ინსტიტუტი, ნოტარიუსი, უძრავი ქონების მაკლერი ან კაზინო (მუხ. 2).
- 516** დღეისათვის მოქმედებს დირექტივის მეოთხე რედაქცია, მიღებული 2015 წლის 20 მაისს.⁸⁵⁴ რედაქციული ცვლილებების მიზანი ყველა შემთხვევაში იყო ახალ გამოწვევებთან გამკლავება და სხვადასხვა საერთაშორისო ორგანიზაციის გამოცდილების გაზიარება. ასევე საერთაშორისო ხელშეკრულებების სტანდარტებთან ევროკავშირის

⁸⁵³ Gentzik, Geldwäschestrafrecht, 37; Hecker, JA 2002, 726; ABl. L 309, 25.11.2005, 15.

⁸⁵⁴ ABl. L 141, 5.6.2015, 73.

სტანდარტების დაახლოვება. ამის მაგალითია თუნდაც ელექტრონული ვალუტების გამოყენებისას ფულის გათეთრებისა და ტერორიზმის დაფინანსების რისკების შემცირება (აბზ. 10).

დირექტივით გათვალისწინებული სახელმწიფოების ვალდებულება, საგადასახადო დანაშაულებთან მიმართებაში გაატარონ სათანადო ღონისძიებები, თუმცა, აღნიშნული დოკუმენტი არ ცდილობს საგადასახადო დანაშაულების ერთიანი ცნების შემოღებას. სახელმწიფოებს ეკისრებათ ვალდებულება, მეტი ეფექტურობის მისაღწევად ერთმანეთში გაცვალონ ინფორმაციები (აბზ. 11). **517**

სახელმწიფოებმა უნდა უზრუნველყონ მათთან არსებული ყველა იურიდიული პირის ერთგვარი რეესტრის შექმნა, რათა საჭიროების შემთხვევაში მათი იდენტიფიცირება გახდეს შესაძლებელი. გარდა ამისა, ნებისმიერი ფიზიკური პირი უნდა იყოს იდენტიფიცირებადი, რომელიც იურიდიულ პირს აკონტროლებს (აბზ. 12). **518**

სანქციების კუთხით დირექტივაში პირდაპირ არ წერია, რომ სახელმწიფოებმა სისხლისსამართლებრივ ღონისძიებებს უნდა მიმართონ, თუმცა, ეს რა თქმა უნდა, აკრძალული არ არის.⁸⁵⁵ **519**

აღსანიშნავია ისიც, რომ ევროკავშირის ფარგლებში მოქმედებს სხვა დირექტივაც, რომელიც მიზნად დანაშაულებრივი გზით მიღებულ შემოსავლებთან ბრძოლას ისახავს.⁸⁵⁶ **520**

§ 6. კორუფციასთან ბრძოლა

ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების 83-ე მუხლის პირველ აბზაცში, სხვა განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულებთან ერთად, დასახელებულია კორუფცია. კორუფციასთან ბრძოლა სხვადასხვა დონეზე მიმდინარეობს, იქნება ეს გაერო, ევროსაბჭო თუ სხვა.⁸⁵⁷ მნიშვნელოვანი ტერმინები, რომლებიც საერთაშორისო შეთანხმებებში ფიგურირებს, არის ქრთამის აღება და ქრთამის მიცემა (მოსყიდვა). ევროსაბჭოს 1999 წლის კონვენცია შეიცავს მოსყიდვას **521**

⁸⁵⁵ Jähnke/Schramm, Europäisches Strafrecht, Kap. 11, Rn. 23.

⁸⁵⁶ ABl. L 127, 3.4.2014, 39.

⁸⁵⁷ დაწვრ. იხ. Hecker, Europ. Strafrecht, § 5 Rn. 6 ff.; Wolf, NJW 2006, 2735 ff.; Hetzer, NJW 2004, 3746 ff.

როგორც საჯარო, ისე კერძო სექტორში.⁸⁵⁸ მექრთამეობის ეს ცნებები ევროკავშირის ფარგლებში გამოცემულ აქტებშიც არის ასახული. ევროგაერთიანების ფინანსური ინტერესების დაცვის შესახებ შეთანხმების პირველ დამატებით ოქმში⁸⁵⁹ ქრთამის აღება შემდეგი შინაარსით არის დეფინირებული: მოხელის მიერ განზრახ უშუალოდ ან შუამავლის მეშვეობით თავისთვის ან სხვისთვის ნებისმიერი სახის სარგებლის მოთხოვნა, მიღება ან ასეთის თაობაზე დაპირების მიღება, რათა მან მისი ვალდებულებების დარღვევით თავისი საქმიანობის ფარგლებში გარკვეული ქმედება ან უმოქმედობა განახორციელოს, რითაც ევროგაერთიანების ფინანსური ინტერესები დაზიანდება ან შეიძლება დაზიანდეს (მუხ. 2, აბზ. 1). ხოლო რაც შეეხება ქრთამის მიცემას, ამას მაშინ აქვს ადგილი, როდესაც პირი განზრახ უშუალოდ ან შუამავლის მეშვეობით ნებისმიერი სახის სარგებელს შესთავაზებს მოხელეს თავისთვის ან სხვისთვის, რათა მან თავისი საქმიანობის ფარგლებში გარკვეული ქმედება ან უმოქმედობა განახორციელოს, რითაც ევროგაერთიანების ფინანსური ინტერესები დაზიანდება ან შეიძლება დაზიანდეს (მუხ. 3, აბზ. 1). ოქმში განსაზღვრულია, რომ ქრთამის მიცემა და ქრთამის აღება ნევრ სახელმწიფოებში დასჯადი უნდა იყოს და სულ მცირე მძიმე შემთხვევების დროს სანქციონირება უნდა მოხდეს თავისუფლების აღკვეთის სახით (მუხ. 5, აბზ. 1). იგივე მოთხოვნებს შეიცავს ევროკავშირის შეთანხმება მექრთამეობის შესახებ.⁸⁶⁰

I. ჩარჩო-გადაწყვეტილება კერძო სექტორში კორუფციასთან ბრძოლის შესახებ

- 522** კორუფციის თემა საჯარო სექტორთან ერთად კერძო სექტორისთვისაც ძალიან მნიშვნელოვანია. ევროკავშირის ფარგლებში ჯერ კიდევ 1998 წელს იქნა კერძო სექტორში მექრთამეობასთან საბრძოლველად ერთიანი ღონისძიებები გატარებული.⁸⁶¹ ნევრ სახელმწიფოებს ამით დაეკისრა მექრთამეობასთან ბრძოლა, სულ მცირე მაშინ, როცა ის

⁸⁵⁸ კონვენციის ტექსტი იხ. ვებ-გვერდზე: <http://conventions.coe.int/Treaty/GER/Treaties/Html/173.htm> (ნანახია 2.8.2017).

⁸⁵⁹ ABl. C 316, 27.11.1997, 49.

⁸⁶⁰ ABl. C 195, 25.7.1997, 2.

⁸⁶¹ ABl. L 358, 31.12.1998, 2.

კონკურენციას უშლიდა ხელს.⁸⁶²

მეორე მნიშვნელოვანი ნაბიჯი იყო ჩარჩო-გადაწყვეტილების გამოცემა კერძო სექტორში კორუფციასთან ბრძოლის შესახებ.⁸⁶³ საბჭოს შეფასებით, ეს პრობლემა ნაციონალურ ჩარჩოებს სცდებოდა, ვინაიდან ის ჯანსაღ კონკურენციასა და ეკონომიკის განვითარებას უშლიდა ხელს.⁸⁶⁴

523

ყოველი ნეერი სახელმწიფო იღებს შესაბამის ზომებს, რათა უზრუნველყოს აქ ჩამოთვლილი განზრახი ქმედებების დანაშაულად გამოცხადება, რომლებიც ჩადენილ იქნება საწარმოო საქმიანობის სფეროში:

524

- ა) ქმედებები, რომლის დროსაც პირი უშუალოდ ან შუამავლის მეშვეობით საწარმოში ხელმძღვანელის ან სხვა ფუნქციის მატარებელ პირს თავისთვის ან სხვისთვის რაიმე სარგებელს დაჰპირდება, შესთავაზებს ან მისცემს, რათა მან თავისი ვალდებულებების დარღვევით რაიმე ქმედება განახორციელოს ან ქმედებისგან თავი შეიკავოს;
- ბ) ქმედებები, რომლის დროსაც საწარმოში ხელმძღვანელის ან სხვა ფუნქციის მატარებელი პირი, უშუალოდ ან შუამავლის მეშვეობით თავისთვის ან სხვისთვის სარგებელს მოითხოვს, მიიღებს ან ასეთის თაობაზე დაპირებას მიიღებს, რათა მან თავისი ვალდებულებების დარღვევით რაიმე ქმედება განახორციელოს ან ქმედებისაგან თავი შეიკავოს (მუხ. 2 აბზ. 1).

ახორციელებს თუ არა საწარმო თავის საქმიანობას მოგების მიზნით ან მის გარეშე, კვალიფიკაციისთვის არა აქვს მნიშვნელობა. თუმცა, სახელმწიფოებს შეუძლიათ მხოლოდ ისეთი ქმედებები დასაჯონ, რასაც შედეგად კონკურენციისთვის ხელის შეშლა მოჰყვება ან შეიძლება მოჰყვეს. დასჯადია ასევე წაქეზება და დახმარება (მუხ. 3).

525

აღნიშნულ ჩარჩო-გადაწყვეტილებაში მოცემული დანაშაულებისთვის გამოყენებულ უნდა იქნას ქმედითი, თანაზომიერი და დამაშინებელი სანქციები. მინიმალური სასჯელი 1-დან 3 წლამდე უნდა იყოს. გარდა ამისა, თუ პირს ხელმძღვანელის პოზიცია უჭირავს საწარმოში და საქმის მასალებიდან ირკვევა, რომ მან პოტენციურად შეიძლება ისევ ჩაიდინოს მექრთამეობის შემადგენლობა და ამისთვის თავისი

526

⁸⁶² Wolf, NJW 2006, 2735; Hetzer, NJW 2004, 3747.

⁸⁶³ ABI. L 192, 31.12.1998, 54.

⁸⁶⁴ შეად. Hecker, Europ. Strafrecht, § 11 Rn. 73.

პოზიცია გამოიყენოს, მაშინ მას გარკვეული პერიოდის განმავლობაში უნდა აეკრძალოს საქმიანობის განხორციელება სანარმოში (მუხ. 4). პასუხისმგებლობა დაეკისრებათ იურიდიულ პირებსაც (მუხ. 5).

§ 7. გადახდის საშუალებების გაყალბება

1. ევროსა და სხვა ვალუტების სისხლისსამართლებრივი დაცვა

- 527** ევროკავშირი დიდ ყურადღებას უთმობს მისი ერთიანი ვალუტის, ევროს, დაცვას. ეს პროცესი ჯერ კიდევ ევროს მიმოქცევაში შესვლამდე (1.1.2002) დაიწყო. ევროს შემოღების შესახებ 1998 წლის დადგენილებაში სახელმწიფოებს დაეკისრათ ამ ვალუტის გაყალბებისაგან დაცვის ვალდებულება.⁸⁶⁵ 2000 წელს კი მიღებულ იქნა ჩარჩო-გადაწყვეტილება გაყალბებისგან ევროს სისხლისსამართლებრივი ღონისძიებებით დაცვის შესახებ.⁸⁶⁶
- 528** ევროს ეფექტური დაცვისთვის სისხლისსამართლებრივად შემდეგი ქმედებები უნდა ყოფილიყო დასჯადი (მუხ. 3, აბზ. 1):
- ა) ფულის ნებისმიერი სახით გაყალბება თაღლითური მიზნით;
 - ბ) ყალბი ფულის მიმოქცევაში ჩაშვება თაღლითური მიზნით;
 - გ) ყალბი ფულის შემოტანა, გატანა, ტრანსპორტირება, მიღება ან შეძენა მისი მიმოქცევაში ჩაშვების მიზნით;
 - დ) ფულის გაყალბებისთვის საჭირო ხელსაწყოების, საგნების, კომპიუტერული პროგრამების, ჰოლოგრამების, ფულის დამცავი სხვა საშუალებების ან სხვა ნივთების დამზადება, მიღება, შეძენა ან ფლობა.
- 529** თითოეულ წევრ სახელმწიფოს უნდა უზრუნველყო აქ ჩამოთვლილ ქმედებებში ნაქეზების ან თანამონაწილეობის დასჯადობა. რაც შეეხება მცდელობას, დასჯადობის ვალდებულება ვრცელდებოდა მხოლოდ ა-გ ქვეპუნქტებზე (მუხ. 3, აბზ. 2). ჩარჩო-გადაწყვეტილება სანქციებზეც შეიცავდა გარკვეულ მოთხოვნებს, კერძოდ, ფულის გაყალბება სულ მცირე 8 წლით თავისუფლების აღკვეთით უნდა დასჯილიყო (მუხ. 6, აბზ. 2). სხვადასხვა სახის სანქცია იყო გათვალისწინ-

⁸⁶⁵ ABl. L 139, 11.5.1998, 1.

⁸⁶⁶ ABl. L 140, 14.6.2000, 1; Hecker, Europ. Strafrecht, § 11 Rn. 80.

ნებული იურიდიული პირებისთვისაც (მუხ. 8, 9).

2001 წლის დეკემბერში საბჭომ ახალი ჩარჩო-გადაწყვეტილება გა-
მოსცა, რომლითაც მანამდე მოქმედი ჩარჩო-გადაწყვეტილება ერთი
მნიშვნელოვანი პუნქტით შეივსო.⁸⁶⁷ კერძოდ, საუბარია იმ პირებზე,
რომლებიც აღნიშნული დანაშაულების გამო უკვე გასამართლდნენ
სხვა წევრ სახელმწიფოში და მათ დანაშაული ისევ ჩაიდინეს.⁸⁶⁸ მეორე
ჩარჩო-გადაწყვეტილება განსაზღვრავდა, რომ განმეორებას მაშინაც
ექნებოდა ადგილი, როდესაც პირი თუნდაც ნებისმიერი სხვა ვალუ-
ტის გაყალბების გამო იქნებოდა სხვა წევრ სახელმწიფოში გასამართ-
ლებული. ამან შეეძლო პირის პასუხისმგებლობა დაემძიმებინა.⁸⁶⁹

530

დღეისათვის ამ სფეროში მოქმედებს დირექტივა,⁸⁷⁰ რომელმაც წინა-
მორბედი ჩარჩო-გადაწყვეტილება ჩაანაცვლა და გარკვეულწილად
შეავსო. ის 2014 წელს იქნა მიღებული და წევრ სახელმწიფოებს 2016
წლის მაისამდე ჰქონდათ იმპლემენტაციის ვადა.

531

დირექტივაში ხაზგასმულია, რომ სისხლისსამართლებრივი დაცვა უნ-
და ვრცელდებოდეს მიმოქცევაში მყოფ, როგორც ქალაქისგან, მე-
ტალისგან, ასევე სხვა მასალისგან დამზადებულ ნებისმიერ ბანკნოტ-
სა და მონეტაზე. დასჯადად ცხადდება, მაგალითად, ისეთი ევროს
ბანკნოტების ან მონეტების გაყალბება, რომლებიც ახალ ნიმუშებს
წარმოადგენენ და ჯერ მიმოქცევაში არ ჩაშვებულან. მთლიანობაში
დირექტივა ორიენტირს იღებს 1929 წლის 20 აპრილს, ჟენევაში, და-
დებულ საერთაშორისო შეთანხმებაზე ფულის გაყალბების შესახებ.
შეთანხმებით თანახმად ხელშემკვრელმა მხარეებმა არ უნდა მოახდი-
ნონ არაეროვნული ვალუტების დისკრიმინაცია დაცვის თვალსაზრი-
სით.

532

II. თაღლითობისა და გადახდის არაფულადი საშუალებების გაყალბებისგან დაცვა

2001 წლის ივნისში ძალაში შევიდა ჩარჩო-გადაწყვეტილება თაღ-
ლითობისა და არაფულადი საშუალებების გაყალბებისგან დაცვის

533

⁸⁶⁷ ABl. L 329, 14.12.2001, 3.

⁸⁶⁸ Hecker, Europ. Strafrecht, § 11 Rn. 87.

⁸⁶⁹ Hecker, Europ. Strafrecht, § 11 Rn. 88.

⁸⁷⁰ ABl. L 151, 21.5.2014, 1.

შესახებ.⁸⁷¹ ეს დოკუმენტი იცავს ე.წ. „გადახდის ინსტრუმენტებს“. ეს ისეთი ინსტრუმენტებია (გარდა ბანკნოტებისა და მონეტებისა), რომლებიც მის მფლობელს თავიანთი განსაკუთრებული თვისებებიდან გამომდინარე საშუალებას აძლევენ, გადასცეს ან გადაიტანოს ფული ან სხვა მონეტარული ღირებულება. ასეთია, მაგალითად, საკრედიტო ბარათი, ჩეკი, ევროჩეკი და ასე შემდეგ და მას გაყალბებისგან დამცავი სპეციალური დიზაინი, კოდი ან ხელმოწერა გააჩნია (მუხ. 1, აბზ. 1).

534 მე-2 მუხლის თანახმად, ევროკავშირის წევრმა სახელმწიფოებმა უნდა უზრუნველყონ აქ ჩამოთვლილი ქმედებების სისხლისსამართლებრივი დასჯადობა, თუ ისინი ჩადენილია განზრახ:

- ა) გადახდის ინსტრუმენტის ქურდობა ან სხვაგვარი მართლსაწინააღმდეგო მითვისება;
- ბ) თაღლითური გამოყენების მიზნით გადახდის ინსტრუმენტის გაყალბება;
- გ) გაყალბებული, მოპარული ან სხვაგვარად მართლსაწინააღმდეგოდ მითვისებული გადახდის ინსტრუმენტის მიღება, შეძენა, ტრანსპორტირება, გაყიდვა ან გადაცემა სხვა პირისთვის თაღლითური გამოყენების მიზნით;
- დ) მოპარული ან სხვაგვარად მართლსაწინააღმდეგოდ მითვისებული ან გაყალბებული გადახდის ინსტრუმენტის თაღლითური გამოყენება.

535 დასჯადად უნდა გამოცხადდეს ასევე მთელი რიგი კომპიუტერული დანაშაულებისა, რომლებიც დაკავშირებული არიან ქონებრივი უპირატესობის არაკანონიერ მიღებასთან (მაგ. საიდენტიფიკაციო მონაცემების უკანონო შეცვლა - მუხ. 3).⁸⁷² იგივე წესი ვრცელდება თაღლითური მიზნებით გადახდის ინსტრუმენტების გაყალბებისთვის საჭირო მონ-ყობილობების, კომპიუტერული პროგრამებისა და სხვა საგნების განზრახ დამზადებაზე, მიღებაზე, ფლობაზე, შეძენაზე, გაყიდვაზე ან გადაცემაზე (მუხ. 4). წევრი სახელმწიფო ვალდებულია დასაჯოს მე-2, მე-3 და მე-4 მუხლებში ჩამოთვლილი დანაშაულების თანამონაწილე ან ნამქეზებელი. მცდელობის დასჯადობა კი ვრცელდება მხოლოდ მე-2 მუხლის „ა“, „ბ“ და „დ“ ქვეპუნქტებზე და მე-3

⁸⁷¹ ABl. L 149, 2.6.2001, 1.

⁸⁷² შეად. ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 70.

მუხლზე. სანქციებზე მითითებისას ჩარჩო-გადაწყვეტილება ზოგადი მოთხოვნით – ქმედითი, თანაზომიერი და დამაშინებელი – შემოიფარგლება, რაც სულ მცირე მძიმე დანაშაულების დროს თავისუფლების აღკვეთასაც მოიცავს (მუხ. 6).

გადახდის არაფულადი საშუალებების წინააღმდეგ მიმართული და-
ნაშაულებისთვის პასუხი უნდა აგონ იურიდიულმა პირებმაც. მათი
სანქციონირების საკითხი დადგება მაშინაც, თუკი იურიდიული პირის
ხელმძღვანელმა მისი ქვემდგომი პირი არასათანადოდ გააკონტრო-
ლა და ამან დანაშაულის ჩადენა გახადა შესაძლებელი (მუხ. 7, აბზ. 2).

536

2017 წელს ევროკომისიამ გადაწყვიტა შეემუშავებინა აღნიშნულ
სფეროში დირექტივის პროექტი, რომელმაც მომავალში ჩარჩო-გა-
დაწყვეტილება უნდა ჩაანაცვლოს. ეს გამოწვეულია იმით, რომ თა-
ნამედროვე ტენდენციებს მოქმედი დოკუმენტი სრულყოფილად ვერ
პასუხობს. განსაკუთრებით აღსანიშნავია ე.წ. ვირტუალური ფულის
გამოყენების პრობლემატიკა. პროექტის მიხედვით უნდა შემოვიდეს
ახალი სისხლისსამართლებრივი შემადგენლობები, გაუმჯობესდეს
მართლმსაჯულების ორგანოების შორის თანამშრომლობა, დაზუსტ-
დეს განსჯადობის საკითხები და ა.შ.⁸⁷³

537

§ 8. კიბერდანაშაულები

I. ჩარჩო-გადაწყვეტილება ინფორმაციულ სისტემებზე თავდასხ- მის შესახებ

სისხლისსამართლებრივი ჰარმონიზაციისკენ ნაბიჯები ევროკავ-
შირმა ინფორმაციული სისტემების დაცვის მიმართულებითაც გა-
დადგა.⁸⁷⁴ ჩარჩო-გადაწყვეტილება ინფორმაციულ სისტემებზე თავ-
დასხმის შესახებ საბჭოს მიერ გამოცემულ იქნა 2005 წელს.⁸⁷⁵ ჩარ-
ჩო-გადაწყვეტილების მიზანი იყო ხელი შეეწყო თავისუფლების,
უსაფრთხოებისა და სამართლის ერთიანი სივრცის შექმნისათვის.
ინფორმაციულ სისტემებზე თავდასხმამ ამ სივრცეს შეიძლება საფრ-
თხე შეუქმნას. მათი დაცვა ტერორიზმთან და ორგანიზებულ დანა-

538

⁸⁷³ დანვრ. იხ. https://www.bundesrat.de/SharedDocs/beratungsvorgaenge/2017/0601-0700/0653-17.html?nn=4353132&cms_topNr=653%2F17#top-653/17 (ნანახია 10.10.2017).

⁸⁷⁴ შეად. Hecker, Europ. Strafrecht, § 11 Rn. 98; Vogel GA 2003, 325 ff.

⁸⁷⁵ ABl. L 69, 16.3.2005, 67.

შაულებთან ბრძოლის თვალსაზრისითაც მნიშვნელოვანია.⁸⁷⁶

- 539** ჩარჩო-გადაწყვეტილება ინფორმაციულ სისტემებზე თავდასხმის შესახებ შეიცავდა მნიშვნელოვან დეფინიციებს. „ინფორმაციული სისტემა“ არის მექანიზმი ან ერთმანეთთან დაკავშირებულ მექანიზმთა ჯგუფი, რომელიც პროგრამის მეშვეობით კომპიუტერული მონაცემების დამუშავებას უზრუნველყოფს (მუხ. 1, ქვეპ. „ა“). „კომპიუტერული მონაცემი“ კი არის კომპიუტერულ სისტემაში დამუშავებისთვის ხელსაყრელი ნებისმიერი ფორმით წარმოდგენილი ფაქტები, ინფორმაციები, ან კონცეფციები, მათ შორის პროგრამა, რომელიც უზრუნველყოფს კომპიუტერული სისტემის ფუნქციონირებას (მუხ. 1, ქვეპ. „ბ“).
- 540** მე-2-5 მუხლებში საუბარი იყო კონკრეტულ დელიქტებზე, რომლებსაც წევრი სახელმწიფოები ერთნაირად უნდა აღდგომოდნენ წინ. თავდაპირველად საუბარია ინფორმაციულ სისტემაში მართლსაწინააღმდეგო შეღწევაზე (მუხ. 2). განზრახ და ნებართვის გარეშე ინფორმაციულ სისტემაში მთლიანად ან ნაწილობრივ შეღწევა სულ მცირე მაშინ უნდა ყოფილიყო დასჯადი, თუ საქმე ეხებოდა მძიმე შემთხვევას. თუმცა, იქვე პენალიზაციის ეს ვალდებულება შერბილებულია.⁸⁷⁷ წევრ სახელმწიფოს უფლება ჰქონდა სისხლისსამართლებრივად სისტემაში შეღწევა მხოლოდ მაშინ დაესაჯა, თუ ეს მოხდებოდა უსაფრთხოების ზომების დარღვევის გზით (აბზ. 2). ამ ნორმის ძირითადი მიზანი იყო ე.წ. ჰაკერებისგან დაცვა.⁸⁷⁸ ჰაკერობა ნიშნავს სხვის კომპიუტერულ სისტემაში ფარულად შეღწევას ელექტრონული გზებით და ეს შესაძლებელია მოხდეს ყოველგვარი კონკრეტული მიზნის გარეშე.⁸⁷⁹ ხშირად მისი მიზანია უბრალოდ ჰაკერის ტექნიკური შესაძლებლობების ჩვენება.⁸⁸⁰
- 541** ჩარჩო-გადაწყვეტილების მე-3 მუხლი ადგენდა ინფორმაციულ სისტემებზე თავდასხმის დასჯადობას სულ მცირე მძიმე შემთხვევების დროს. თავდასხმაში იგულისხმება ინფორმაციული სისტემის მუშაობისთვის განზრახ და უნებართვოდ ხელის შეშლა, იქნება ეს დაზიანების, ნაშლის, შეცვლის თუ სხვა გზით.
- 542** მე-4 მუხლი იცავდა ინფორმაციული სისტემის კომპიუტერულ მო-

⁸⁷⁶ შეად. Schanbl, wistra 2004, 214.

⁸⁷⁷ Hecker, Europ. Strafrecht, § 11 Rn. 102.

⁸⁷⁸ Hecker, Europ. Strafrecht, § 11 Rn. 102.

⁸⁷⁹ Schanbl, wistra 2004, 212.

⁸⁸⁰ Hecker, Europ. Strafrecht, § 11 Rn. 102.

ნაცემებს. ნევრი სახელმწიფოები იღებდნენ შესაბამის ზომებს, რათა უზრუნველყოთ მონაცემების სისხლისსამართლებრივად დაცვა უნებართვოდ ნაშლის, შეცვლის, დაზიანების, დაფარვის ან სხვაგვარად ხელის შეშლისგან სულ მცირე მძიმე შემთხვევების დროს. მე-5 მუხლით დასჯადი უნდა ყოფილიყო ასევე ზემოთ ჩამოთვლილი დელიქტების ნაქეზება, დახმარება ან მცდელობა. მცდელობასთან მიმართებაში სახელმწიფოს თვითონ შეეძლო გადანაცვითი, დასჯიდა თუ არა მის ჩამდენს.

ნევრ სახელმწიფოებს ჩარჩო-გადანაცვებულებაში ჩამოთვლილი დანაშაულებისთვის უნდა დაედგინათ ქმედითი, თანაზომიერი და დამაშინებელი შინაარსის სანქციები. მე-3 და მე-4 მუხლებთან მიმართებაში მინიმალური სასჯელი უნდა ყოფილიყო სულ მცირე 3 წლით თავისუფლების აღკვეთა. თუ დანაშაული ჩადენილ იქნებოდა დანაშაულებრივი გაერთიანების ფარგლებში, სასჯელი მკაცრდებოდა (სულ მცირე 2-დან 5 წლამდე თავისუფლების აღკვეთა). დასჯადობის ვალდებულება ვრცელდებოდა იურიდიულ პირებზეც.

543

2013 წელს აღნიშნული ჩარჩო გადანაცვებულება ჩაანაცვლა დირექტივამ.⁸⁸¹ მასში უფრო დეტალურად არის განხილული კიბერდანაშაულების ფორმები და აქცენტები დასმულია სხვადასხვა მიმართულებით, მათ შორის პირადი მონაცემების დაცვის კუთხით. სანქციებთან მიმართებაში სახელმწიფოებმა სულ მცირე არაუმნიშვნელო თავდასხმების დროს სისხლის სამართალი უნდა გამოიყენონ. თუ რა ექცევა ამ სიმძიმის ფორმებში, ეს უკვე შიდასამართლებრივი საკითხია. აღსანიშნავია ისიც, რომ დასჯადობის ვალდებულება ეხება მხოლოდ განზრახ ჩადენილ კიბერდანაშაულებს (აბზ. 17). სასჯელების მინიმალური სტანდარტები და ცალკეული ცნებების დეფინიციები ძირითადად ადრე მოქმედ ჩარჩო-გადანაცვებულებას ემთხვევა და ამიტომ ისევ არ განვიხილავთ.

544

⁸⁸¹ ABL. L 218, 14.8.2013, 8.

§ 9. ორგანიზებული დამნაშავეობა

I. ჩარჩო-გადაწყვეტილება ორგანიზებულ დამნაშავეობასთან ბრძოლის შესახებ

- 545** ორგანიზებული დამნაშავეობა მოცემულია ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების 83-ე მუხლის პირველი აბზაცის კატალოგში, მაგრამ მისი ერთიანი დეფინიცია ჯერ კიდევ არ არსებობს.⁸⁸² ის, ზოგადად, წევრ სახელმწიფოებში დაკავშირებულია ჯგუფის, გაერთიანების ან მასში მონაწილეობის ცნებებთან. ამას ემატება ანგლო-ამერიკულ სამართლებრივ სისტემებში მოქმედი შეთქმულების ცნება, რაც ორი პირის შეთანხმებას გულისხმობს დანაშაულის ჩადენაზე.⁸⁸³ ორგანიზებული დამნაშავეობის გაგებისთვის შეგვიძლია მოვიშველიოთ ევროკავშირის 1998 წლის 21 დეკემბრის ერთობლივი ღონისძიება დანაშაულებრივი გაერთიანებების დასჯადობის შესახებ.⁸⁸⁴
- 546** ერთობლივი ღონისძიება დანაშაულებრივ გაერთიანებად განიხილავს ორზე მეტი პირის ხანგრძლივ პერიოდზე გათვლილ ორგანიზებულ კავშირს, რომლებიც იმ დანაშაულების ჩადენის მიზნით მოქმედებენ, რომლებისთვისაც გათვალისწინებულია სასჯელი სულ მცირე 4 წლის ვადით. ამ დროს არა აქვს მნიშვნელობა, უშუალოდ ამ დანაშაულების ჩადენა იყო მთავარი მიზანი თუ ისინი მხოლოდ საშუალებას წარმოადგენდა ფულადი ღირებულებების მისაღებად ან საჯარო დანესებულებების საქმიანობაზე გავლენის მოსახდენად.⁸⁸⁵
- 547** მოცემულ დეფინიციას ეყრდნობა ჩარჩო-გადაწყვეტილება ორგანიზებულ დამნაშავეობასთან ბრძოლის შესახებ,⁸⁸⁶ მაგრამ მას ჩაემატა ორგანიზებული კავშირის განმარტება. ორგანიზებული კავშირი ეს არის უშუალოდ დანაშაულის ჩასადენად შექმნილი არაშემთხვევითი კავშირი და მისთვის არ არის აუცილებელი ფორმალურად ჩამოყალიბებული წესებისა და სტრუქტურის არსებობა ან წევრებს შორის როლების გადანაწილება.

⁸⁸² Kreß/Gazeas, კრებულში: Sieber/Brüner/Satzger/v. Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 18 Rn. 2; Hecker, Europ. Strafrecht, § 11 Rn. 112.

⁸⁸³ Kreß/Gazeas, კრებულში: Sieber/Brüner/Satzger/v. Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 18 Rn. 3.

⁸⁸⁴ ABl. L 135, 29. 12. 1998, 1; Hecker, Europ. Strafrecht, § 11 Rn. 112.

⁸⁸⁵ Vogel, GA 2003, 326 ff.

⁸⁸⁶ ABl. L 300, 11.11.2008, 42; Hecker, Europ. Strafrecht, § 11 Rn. 112.

ჩარჩო-გადაწყვეტილების მე-2 მუხლში ჩამოთვლილია დანაშაულებრივ გაერთიანებასთან დაკავშირებული დასჯადი შემდეგი ქმედებები:

548

- ა) პირის აქტიური მონაწილეობა დანაშაულებრივი გაერთიანების საქმიანობაში, მისთვის ინფორმაციის ან მატერიალური საშუალებების მიწოდება, წევრების გადაბირება ან გაერთიანების სხვადასხვა სახით დაფინანსება, რომელსაც ის სჩადის განზრახ და გაერთიანების საქმიანობის მიზნის ცოდნის ფონზე და იცის, რომ მისი მონაწილეობა გაერთიანების დანაშაულებრივი საქმიანობის განხორციელებას უწყობს ხელს.
- ბ) პირის მიერ ერთ ან რამდენიმე პირთან შეთანხმება წინა ქვეპუნქტში ჩამოთვლილი ქმედებების განხორციელების შესახებ. დასჯადობისთვის არა აქვს მნიშვნელობა, პირმა თვითონ უშუალოდ მიიღო თუ არა დანაშაულის ჩადენაში მონაწილეობა.

ჩამოთვლილი დანაშაულებისთვის გათვალისწინებულია სასჯელის სახით თავისუფლების აღკვეთა სულ მცირე 2-დან 5 წლამდე ვადით. ნევრმა სახელმწიფოებმა დანაშაულის ჩადენა დანაშაულებრივი გაერთიანების ფარგლებში უნდა განიხილონ როგორც დამამძიმებელი გარემოება. შესაძლებელია სასჯელის შემცირება, თუ საქმე ეხება ქმედით მონაწილეს ან დამნაშავე მთავარი მოწმეა და თანამშრომლობს გამოძიებასთან.⁸⁸⁷ იურიდიული პირის პასუხისმგებლობის საკითხი ევროკავშირის სხვა ჩარჩო-გადაწყვეტილებების თუ დირექტივების მსგავსად წყდება.

549

II. არალეგალური მიგრაცია

არალეგალური მიგრაცია ბოლო ათეული წლებია მობილობის ზრდასთან ერთად სახელმწიფოებისთვის ეკონომიკური და პოლიტიკური თვალსაზრისით მძიმე თავსატეხად იქცა.⁸⁸⁸ დანაშაულის ეს სახე რთულ ლოგისტიკას საჭიროებს და ამიტომაც ორგანიზებული დანა-

550

⁸⁸⁷ Kreß/Gazeas, კრებულში: Sieber/Brüner/Satzger/v. Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 18 Rn. 19.

⁸⁸⁸ Kilching/Herz, კრებულში: Sieber/Brüner/Satzger/v. Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 22 Rn. 1.

შაულების ერთ-ერთი გამოვლინებაა.⁸⁸⁹

- 551** არალეგალურ მიგრაციასთან საბრძოლველად 2008 წლის ნოემბერში ევროკავშირმა ორი მნიშვნელოვანი აქტი გამოსცა: ჩარჩო-გადაწყვეტილება უკანონო შემოსვლაში, ტრანზიტსა და ყოფნაში დახმარების წინააღმდეგ მიმართული სისხლისსამართლებრივი ღონისძიებების გამკაცრების შესახებ⁸⁹⁰ და დირექტივა უკანონო შემოსვლაში, ტრანზიტსა და ყოფნაში დახმარების დეფინიციის შესახებ.⁸⁹¹
- 552** დირექტივა მოითხოვს (მუხ. 1, 3), რომ წევრ სახელმწიფოებში ქმედითი, თანაზომიერი და დამაშინებელი სანქციები იქნას გამოყენებული იმ დამნაშავის მიმართ, რომელიც
- ა) ევროკავშირის არანევრი სახელმწიფოს მოქალაქეს განზრახ დაეხმარება წევრი სახელმწიფოს კანონმდებლობის დარღვევით შემოსვლაში ან მის ტერიტორიაზე გავლაში;
 - ბ) ევროკავშირის არანევრი სახელმწიფოს მოქალაქეს მოგების მიღების მიზნით დაეხმარება წევრი სახელმწიფოს კანონმდებლობის დარღვევით მის ტერიტორიაზე ყოფნაში.
- 553** წევრ სახელმწიფოებს ამავდროულად აქვთ უფლება, „ა“ ქვეპუნქტში ჩამოთვლილი ქმედებები არ დასაჯონ, თუ მათი მიზანი პირისათვის ჰუმანიტარული დახმარების გაწევა იყო (მაგ. ის ტრეფიკინგის მსხვერპლია). გარდა ამისა, დასჯადია ნაქეზება, დახმარება და მცდელობა. ეს ვალდებულება არ ეხება, რა თქმა უნდა, აქ ნახსენებ ჰუმანიტარული მიზნებით ჩადენილ ქმედებას.
- 554** რაც შეეხება ჩარჩო-გადაწყვეტილებას, იქ უკვე დაკონკრეტებულია დირექტივაში ჩამოთვლილი ქმედებების განხორციელებისას გამოსაყენებელი სანქციები, იქნება ეს საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა, დანაშაულის საგნის კონფისკაცია თუ დეპორტაცია. თუ დანაშაული ჩადენილია დანაშაულებრივი გაერთიანების ფარგლებში, სასჯელი უნდა იყოს სულ მცირე 8 წლის ვადით თავისუფლების აღკვეთა. თუ ეს ვადა წინააღმდეგობაში მოდის რომელიმე წევრი სახელმწიფოს სასჯელთა სისტემასთან, მაშინ შესაძლებელია ამ ვადის 6 წლამდე დაწევა. იურიდიული პირების პასუხისმგებლობის საკითხი მოწესრიგებულია მე-2 და მე-3 მუხლებში.

⁸⁸⁹ Kilching/Herz, კრებულში: Sieber/Brüner/Satzger/v. Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 22 Rn. 3; Hecker, Europ. Strafrecht, § 11 Rn. 122.

⁸⁹⁰ ABl. L 328, 5.12.2002, 1.

⁸⁹¹ ABl. L 328, 5.12.2002, 17.

§ 10. რასიზმი და ქსენოფობია

ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების 83-ე მუხლში რასიზმი და ქსენოფობია არ არის დასახელებული, თუმცა, ეს არ ნიშნავს იმას, რომ ევროკავშირის დონეზე ამ საკითხის სისხლის-სამართლებრივად დარეგულირება დაუშვებელია. იმავე ხელშეკრულების 67-ე მუხლის მე-3 აბზაცი ამის შესაძლებლობას იძლევა. ამ მუხლის თანახმად, ევროკავშირი ატარებს ღონისძიებებს რასიზმთან თუ ქსენოფობიასთან საბრძოლველად.⁸⁹²

555

მიუხედავად ამისა, ლისაბონის ხელშეკრულების ძალაში შესვლის შემდგომ, ლიტერატურაში არსებობს აზრთა სხვადასხვაობა იმის თაობაზე, ხომ არ კრძალავს 83-ე მუხლი რასიზმისა და ქსენოფობიის წინააღმდეგ სისხლისსამართლებრივი რეგულაციების გამოყენებას. ერთი მხრივ, გვაქვს 67-ე მუხლი, რომლითაც ეს დაშვებულია და მეორე მხრივ, 83-ე მუხლი, რომლის კატალოგში, რომელიც სწორედაც რომ სისხლისსამართლებრივად რეგულირებად საკითხებს ეხება, ეს არ არის ნახსენები. თუ ჩვენ ჩავთვლით, რომ 67-ე მუხლი არის ზოგადი და ატარებს მხოლოდ პროგრამულ შინაარსს, მაშინ მის საფუძველზე რასიზმთან და ქსენოფობიასთან სისხლისსამართლებრივი მექანიზმებით ბრძოლა დაუშვებელი იქნება.⁸⁹³ ამავედროულად ამის უარყოფაც რთულია, ვინაიდან ჯერ კიდევ წინა საუკუნის 70-იანი წლებიდან ევროგაერთიანება/ევროკავშირი ამ მიმართულებით აქტიურად მუშაობს, მათ შორის სისხლის სამართლის კუთხითაც.⁸⁹⁴ მოგვიანებით გადადგმულ იქნა კონკრეტული ნაბიჯები,⁸⁹⁵ კერძოდ, 1996 წელს მიიღეს ერთობლივი ღონისძიება.⁸⁹⁶ 2008 წელს ამას მოჰყვა რასიზმისა და ქსენოფობიის გამოხატულების ცალკეულ ფორმებთან სისხლისსამართლებრივი საშუალებებით ბრძოლის შესახებ ჩარჩო-გადაწყვეტილება.⁸⁹⁷ ის ჩაენაცვლა მანამდე მოქმედ ერთობლივ ღონისძიებას.

556

ყოველივე აქედან გამომდინარე, არალოგიკური იქნებოდა დღეის-

557

⁸⁹² Weiß, კრებულში: Sieber/Brüner/Satzger/v. Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 25 Rn. 21.

⁸⁹³ Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 34.

⁸⁹⁴ იხ. ევროპარლამენტის, საბჭოსა და კომისიის ერთობლივი განცხადება ძირითადი უფლებებისა და ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის დაცვის შესახებ - ABl. C 103, 24.7.1977, 1.

⁸⁹⁵ Weiß, კრებულში: Sieber/Brüner/Satzger/v. Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 25 Rn. 21; Vogel, GA 2003, 328.

⁸⁹⁶ ABl. L 185, 24. 7. 1996, 5.

⁸⁹⁷ ABl. L 328, 6.12.2008, 55.

თვის რასიზმთან და ქსენოფობიასთან ბრძოლის თვალსაზრისით ევროკავშირის კომპეტენციის უარყოფა. ჩვენ ის უნდა მოვიპოვოთ როგორც თავისუფლების, უსაფრთხოებისა და სამართლის ერთიანი სივრცის რეალიზაციის შემადგენელი ნაწილი.⁸⁹⁸ მართალია, ამ დროს სახელმწიფოს არა აქვს საშუალება, საჭიროების შემთხვევაში 83-ე მუხლის მსგავსად გამოიყენოს საავარიო მუხრუჭი და დაბლოკოს დირექტივის პროექტი, ვინაიდან ეს არ წერია 67-ე მუხლში, მაგრამ შესაძლებელია 83-ე მუხლის მე-3 აბზაცის ანალოგიით გამოყენება და ვეტოს დადება, ვინაიდან აქაც ისევ და ისევ საქმე ეხება დირექტივების გამოცემის გზით ჰარმონიზაციას.⁸⁹⁹

1. ჩარჩო-გადაწყვეტილება რასიზმისა და ქსენოფობიის გამოსა-ტულების ცალკეულ ფორმებთან ბრძოლის შესახებ

558 რასიზმი და ქსენოფობია უშუალოდ საფრთხეს უქმნის ევროკავშირის უმთავრეს ღირებულებებს – დემოკრატიას, ადამიანის უფლებებსა და თავისუფლებას. აქედან გამომდინარე, კავშირის წევრმა სახელმწიფოებმა დამნაშავე ფიზიკური და იურიდიული პირების წინააღმდეგ ერთიანი მიდგომის გასატარებლად გამოსცეს ჩარჩო-გადაწყვეტილება. პირველი მუხლის პირველი აბზაცის თანახმად დასჯადია შემდეგი ქმედებები:

- ა) ძალადობის ან სიძულვილისკენ საქვეყნო მოწოდება რასით, კანის ფერით, რელიგიით, წარმოშობით, ნაციონალური ან ეთნიკური ნიშნით დეფინირებული პირთა ჯგუფის ან ამ ჯგუფის წევრის მიმართ;
- ბ) „ა“ ქვეპუნქტში მოცემული ერთ-ერთი ქმედების ჩადენა ნაწერების, სურათების ან სხვა მასალების საჯაროდ გავრცელების გზით;
- გ) სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს მე-6-მე-8 მუხლებით გათვალისწინებული გენოციდის, ადამიანურობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულებისა და ომის დანაშაულების იმ ფაქტების საჯაროდ უარყოფა, დაკნინება ან მოწონება, რომლებიც მიმართული იყო რასით, კანის ფერით, რელიგიით, წარმოშო-

⁸⁹⁸ Weiß, კრებულში: Sieber/Brüner/Satzger/v. Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 25 Rn. 21.

⁸⁹⁹ შეად. Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 9 Rn. 53.

ბით, ნაციონალური ან ეთნიკური ნიშნით დეფინირებული პირთა ჯგუფის ან ამ ჯგუფის წევრის მიმართ და რომელიც იმ ფორმით ხორციელდება, რომ გარკვეული ალბათობით გააღვივებს ჯგუფის ან მისი წევრის წინააღმდეგ ძალადობას ან სიძულვილს;

- დ) იგივე ქმედება, ჩადენილი ნაციისტური დანაშაულების უარყოფის თვალსაზრისით, რომლებიც გათვალისწინებულია საერთაშორისო სამხედრო ტრიბუნალის შესახებ 1948 წლის ლონდონის შეთანხმებაში.⁹⁰⁰

ჩარჩო-გადაწყვეტილება სახელმწიფოებს მოქმედების გარკვეულ თავისუფლებას უტოვებს და მათ შეუძლიათ მხოლოდ ისეთი ქმედებები დასაჯონ, რომლებიც საფრთხეს უქმნის საჯარო წესრიგს ან მუქარასა და შეურაცხყოფას შეიცავს. დასჯადი უნდა იყოს ასევე პირველი მუხლის პირველი აბზაცის „გ“ და „დ“ ქვეპუნქტებში ჩამოთვლილ დანაშაულებში წაქეზება. იგივე ვრცელდება დახმარებაზეც. სასჯელის მინიმალურ მოთხოვნად დადგენილია თავისუფლების აღკვეთა სულ მცირე 1-დან 3 წლამდე ვადით. რასისტული და ქსენოფობიური მოტივებით სხვა დანაშაულების ჩადენის შემთხვევაში (რომლებიც არ შედიან მოცემული ჩარჩო-გადაწყვეტილების კატალოგში) დანაშაულის კვალიფიკაცია უნდა მოხდეს როგორც დამამძიმებელ გარემოებაში ჩადენილის ან სასამართლომ სასჯელის დანიშვნისას ეს მომენტი უნდა გაითვალისწინოს.

559

§ 11. გარემოს დაცვა

გარემოსა და კლიმატის დაცვა უმნიშვნელოვანესი ამოცანაა. გარემოში ყოველგვარი არამართლზომიერი ჩარევის შედეგად გამოწვეული მოვლენები კონკრეტულ საზღვრებს არ ცნობენ და ეს საერთო პრობლემაა.⁹⁰¹ სხვადასხვა სახელმწიფოები გარემოს დაცვის სხვადასხვა მოდელს მისდევენ, იქნება ეს სისხლისსამართლებრივი თუ ადმინისტრაციულსამართლებრივი.⁹⁰² დღეისთვის არსებობს საერთაშორისო კონვენციების მთელი რიგი გარემოს დაცვის შესახებ⁹⁰³ და ამ

560

⁹⁰⁰ Weiß, კრებულში: Sieber/Brüner/Satzger/v. Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 25 Rn. 32.

⁹⁰¹ Hecker, კრებულში: Sieber/Brüner/Satzger/v. Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 28 Rn. 1; Hecker, ZStW 115(2003), 880.

⁹⁰² Heine, ZStW 101(1989), 724 ff.; Knaut, Umweltstrafrecht, 145 ff.

⁹⁰³ დაწვრ. იხ. Hecker, კრებულში: Sieber/Brüner/Satzger/v. Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 28 Rn. 2.

პროცესში ევროკავშირიც აქტიურად არის ჩართული.⁹⁰⁴ განსაკუთრებით აღსანიშნავია ჯერ კიდევ ევროგაერთიანების შესახებ ხელშეკრულებაში (მუხ. 172 და შემდეგი) გარემოს დაცვის პაკეტის შემოღება.⁹⁰⁵ ევროგაერთიანების შესახებ ხელშეკრულების მე-2 მუხლშიც გარემოს დაცვა და ცხოვრების ხარისხის გაუმჯობესება მთავარ პრიორიტეტებად იყო დასახელებული.⁹⁰⁶ ეს პრიორიტეტები ლისაბონის ხელშეკრულებაშიც იგივე დარჩა (ევროკ. შეს. ხელშ. მუხ. 3, აბზ. 3). ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების მე-20 თავი მთლიანად გარემოს დაცვას ეძღვნება.

561 მიუხედავად იმისა, რომ ევროკავშირის ბევრი წევრი სახელმწიფო გარემოს სისხლისსამართლებრივი საშუალებებით იცავს, ერთიანი მიდგომა ამ საკითხთან დაკავშირებით არ არსებობდა. ევროგაერთიანების შიგნით მხოლოდ იმაზე არსებობდა კომპრომისი, რომ გარემოს დაცვა სისხლის სამართლის საშუალებითაც შეიძლებოდა, თუმცა ამის განხორციელებას ინსტიტუციონალურმა კონფლიქტებმა შეუშალა ხელი. 2001 წელს ევროკომისიამ წარმოადგინა გარემოს სისხლისსამართლებრივი დაცვის შესახებ დირექტივის პროექტი.⁹⁰⁷ პარალელურად, ჩარჩო-გადაწყვეტილების გამოცემაზე დაიწყო საუბარი საბჭოს ფარგლებში და წარმოიშვა კონფლიქტი კომპეტენციასთან დაკავშირებით, თუ ვის ჰქონდა ამ მიმართულებით მოქმედების უფლება.⁹⁰⁸ სახელმწიფოები ჯერ კიდევ არ იყვნენ მზად დირექტივისთვის და საბჭოში ეს პროექტი დაიბლოკა.⁹⁰⁹ ამის ფონზე მათ თვითონ აიღეს ხელში ინიციატივა და 2003 წელს საბჭომ, რომელიც სწორედ სახელმწიფოების წარმომადგენლებისგან შედგება, გამოსცა ჩარჩო-გადაწყვეტილება გარემოს სისხლისსამართლებრივი დაცვის შესახებ.⁹¹⁰

562 ევროკომისიამ ევროგაერთიანების სასამართლოში ამ ჩარჩო-გადაწყვეტილების გამოცემის წინააღმდეგ სარჩელი შეიტანა, რასაც მისი გაბათილება მოჰყვა. სასამართლომ აღნიშნა, რომ, მართალია, სისხლის სამართალი და სისხლის სამართლის პროცესი ზოგადად ევროგაერთიანების კომპეტენციაში არ შედიოდა, თუმცა ეს არ გა-

⁹⁰⁴ Hecker, ZStW 115(2003), 897.

⁹⁰⁵ Kahl, კომენტარებში: Streinz, EUV/EGV, Art. 174 EGV, Rn. 1 ff.; Hecker, კრებულში: Sieber/Brüner/Satzger/v.Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 28 Rn. 4; Knaut, Umweltstrafrecht, 320.

⁹⁰⁶ Streinz, კომენტარებში: Streinz, EUV/EGV, Art. 2 EGV, Rn. 23.

⁹⁰⁷ ABl. C 180, 26.6.2001, 238.

⁹⁰⁸ Knaut, Umweltstrafrecht, 335.

⁹⁰⁹ Hecker, Europ. Strafrecht, § 8 Rn. 9.

⁹¹⁰ ABl. L 29, 5.2.2003, 55; Vogel, GA 2003, 326.

მორიცხავდა კომისიის მიერ დირექტივის გამოცემას იმ შემთხვევაში, თუ ცალკეული სისხლისსამართლებრივი ღონისძიების გატარება მისი გადმოსახედიდან აუცილებელი იქნებოდა გარემოს ეფექტურად დასაცავად.⁹¹¹ აქედან გამომდინარე, ჩარჩო-გადაწყვეტილება იჭრებოდა ჰარმონიზაციის კომპეტენციაში.⁹¹²

I. დირექტივა გარემოს სისხლისსამართლებრივი დაცვის შესახებ

ევროგაერთიანების სასამართლოს გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ ევროკომისიამ დირექტივის ახალი პროექტი შეიმუშავა და ის ძალაში შევიდა 2008 წლის დეკემბერში.⁹¹³ დირექტივის მე-3 მუხლის თანახმად დასჯადია შემდეგი მართლსაწინააღმდეგო ქმედებები, თუ ისინი სულ მცირე უხეში გაუფრთხილებლობით იქნა ჩადენილი: მინის, ჰაერის ან წყლის ისეთი ნივთიერებებით ან მაიონიზირებელი სხივებით დაბინძურება, რომელმაც გამოიწვია ან შეუძლია გამოიწვიოს ადამიანების სიკვდილი ან ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება, ჰაერის, წყლის ან მინის ხარისხის მნიშვნელოვნად გაუარესება ან ცხოველებისა და მცენარეების დაზიანება. დასჯადია ასევე ნარჩენების შეგროვება, გადატანა, დამუშავება ან გადაყრა, თუ ის ადამიანის სიკვდილს ან ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანებას გამოიწვევს ან შეიძლება გამოიწვიოს. იგივე წესი ვრცელდება ჰაერის, მინის ან წყლის ხარისხის მნიშვნელოვნად გაუარესებაზე ან ცხოველებისა და მცენარეების დაზიანებაზე ან ამის საფრთხის შექმნაზე.

563

დაუშვებელია ბირთვული და რადიოაქტიური ნივთიერებების შემოტანა (რომლებიც ზემოთ ჩამოთვლილ საფრთხეებს ქმნიან). ასევე დაცვის ქვეშ მყოფი ველური ცხოველებისა და მცენარეების მოკვლა, ფლობა ან ამ ცხოველებით, მცენარეებითა და მათი ნაწილებით ან ნაყოფით ვაჭრობა, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც საქმე ეხება ისეთ უმნიშვნელო რაოდენობას, რომ მათ შენარჩუნებას საფრთხე არ ემუქრება. ევროკავშირის კანონმდებლობა კიდევ უფრო შორს მიდის და კრძალავს ყოველგვარ ქმედებას, რომელიც იწვევს დაცული ტე-

564

⁹¹¹ EuGHE 2005, 7880 („Kommission/Rat“).

⁹¹² EuGHE 2005, 7927 („Kommission/Rat“); Hefendehl, ZIS 4/2006, 166; Schäfer, JA 2006, 342 ff.; Kubiciel, NSTZ 2007, 136 ff.; Hecker, კრებულში: Sieber/Brüner/Satzger/v. Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 28 Rn. 10; Zimmermann, ZRP 2009, 74 ff.

⁹¹³ ABl. L 328, 6.12. 2008, 28.

რიტორიის მნიშვნელოვან დაზიანებას. ნევრ სახელმწიფოებმა ასევე სისხლისსამართლებრივი წესით უნდა დასაჯონ ოზონის ფენის გათხელების ხელშემწყობი ნივთიერებების წარმოება, შემოტანა, გატანა, გავრცელება ან გამოყენება.⁹¹⁴

- 565** დასჯადია აღნიშნული (განზრახი) დანაშაულების ჩადენაში დახმარება ან ნაქეზება. კონკრეტული სანქციები ჩარჩო-გადაწყვეტილებით დადგენილი არ არის. ისინი უნდა იყოს ქმედითი, თანაზომიერი და დამაშინებელი. იურიდიული პირების პასუხისმგებლობის საკითხი მონესრიგებულია მე-6-მე-7 მუხლებში.

II. ზღვების დაბინძურება

- 566** ევროკავშირის კანონმდებლობა სისხლისსამართლებრივ დასჯადობას ავრცელებს არა მხოლოდ აქამდე ჩამოთვლილ გარემოს წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულებზე, არამედ ზღვების დაბინძურებაზეც. საზღვაო მიმოსვლის უსაფრთხოება მისთვის პრიორიტეტული ამოცანაა. საზღვაო მიმოსვლის მონაწილე მხარეები ვალდებული არიან ევროკავშირის ტერიტორიაზე მდებარე ზღვებში ცურვისას დაიცვან შესაბამისი ნორმები. მათ შორის არის სისხლისსამართლებრივი შინაარსის წესებიც.
- 567** დირექტივა ზღვების დაბინძურებისგან დაცვის შესახებ მიღებულ იქნა 2005 წლის სექტემბერში.⁹¹⁵ პარალელურად მოქმედებს 2005 წლის ივლისის ჩარჩო-გადაწყვეტილება საზღვაო ხომალდების მიერ ზღვების დაბინძურების წინააღმდეგ საბრძოლველად.⁹¹⁶ მავნე ნივთიერებებით ზღვის დაბინძურება სისხლისსამართლებრივად უნდა დაისაჯოს ყველა ნევრი სახელმწიფოს მიერ, თუ ეს ჩადენილ იქნება განზრახ, დაუდევრობით ან უხეში გაუფრთხილებლობით. მოცემულ დარღვევებს დანაშაულებად სწორედ ჩარჩო-გადაწყვეტილება აკვალიფიცირებს. დასჯადია ნაქეზება და დახმარებაც. გამოყენებული სასჯელი უნდა იყოს ქმედითი, დამაშინებელი და თანაზომიერი, თუმცა ეს დოკუმენტი მეტ კონკრეტიკასაც შეიცავს. მაგალითად, მძიმე

⁹¹⁴ შეად. Zimmermann, ZRP 2009, 75.

⁹¹⁵ ABl. L 255, 30.9.2005, 11.

⁹¹⁶ ABl. L 255, 30.9.2005, 164.

შემთხვევების დროს მინიმალური სტანდარტია თავისუფლების აღკვეთა 1-დან 3 წლამდე ვადით. თუ ზღვის დაბინძურება ჩადენილია განზრახ და ამას მოყვება წყლის ხარისხის ან იქ მცხოვრები ცხოველებისა და მცენარეული სამყაროს მნიშვნელოვანი დაზიანება, ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება, მინიმალური სანქცია იზრდება 5-დან 10 წლამდე.

§ 12. ევროკავშირის ფინანსური ინტერესების დაცვა

ევროკავშირის ფინანსური ინტერესების დაცვა ყოველთვის სენსიტიურ თემას წარმოადგენდა, ვინაიდან ეს დაკავშირებულია უზარმაზარ თანხებთან. 2016 წელს გაერთიანების ბიუჯეტი 150 მილიარდ ევროს აჭარბებდა და თუნდაც მცირედი პროცენტული დანაკარგი დიდ თანხებს უტოლდება.⁹¹⁷ მთლიანობაში ევროკავშირის შემოსავლები შემდეგი წყაროებისგან შედგება: წევრი სახელმწიფოების შენატანი (განისაზღვრება ერთიანი შიდა პროდუქტის მიხედვით), საბაჟო გადასახადები, დამატებითი ღირებულების გადასახადები (წევრი სახელმწიფოები უყოფენ მის ნაწილს ევროკავშირს) და სხვა შემოსავლები.⁹¹⁸

568

2017 წლის 5 ივლისს ევროკავშირის პარლამენტისა და საბჭოს მიერ მიღებულ იქნა დირექტივა ევროკავშირის ფინანსური ინტერესების წინააღმდეგ მიმართულ თაღლითობასთან ბრძოლის შესახებ,⁹¹⁹ რომელიც დაფუძნებულ იქნა ევროკავშირის საქმიანობის შესახებ ხელშეკრულების 83-ე მუხლის მეორე ნაწილზე (ანექს-კომპეტენცია). მისი იმპლემენტაციის ვადად განისაზღვრა 2019 წლის 5 ივლისი. შესაბამისად, 2019 წლის 6 ივლისიდან ძალადაკურგული იქნება 1995 წლის შეთანხმება ევროგაერთიანების ფინანსური ინტერესების დაცვის შესახებ⁹²⁰ და მასთან დაკავშირებული ოქმები.

569

ჰარმონიზაცია ფინანსების დაცვის მიმართულებით სხვა ფორმითაც განხორციელდა, მაგ. გამოცემულ იქნა დადგენილება,⁹²¹ მაგრამ ის არ

570

⁹¹⁷ დაწვრ. იხ. Jähnke/Schramm, Europäisches Strafrecht, Kap. 13, Rn. 4 ff.

⁹¹⁸ Jähnke/Schramm, Europäisches Strafrecht, Kap. 13, Rn. 4.

⁹¹⁹ ABL. L 198, 28.7.2017, 29.

⁹²⁰ ABL. C 316, 27.11. 1995, 48. დაწვრ. იხ. Jähnke/Schramm, Europäisches Strafrecht, Kap. 13, Rn. 19 ff.

⁹²¹ ABL. L 312, 23.12.1995, 1.

ყოფილა სისხლისსამართლებრივი შინაარსის. აღნიშნულ სფეროში აუცილებელი გახდა მეტი ეფექტურობისთვის სისხლისსამართლებრივი ნაბიჯების გადადგმა, რაც ამ დირექტივით განხორციელდა კიდევ. მასში ჩამოთვლილია, როგორც კონკრეტული დანაშაულების ფორმები, ასევე სასჯელების მინიმალური სტანდარტები.

- 571** დირექტივის მეორე მუხლიდან გამომდინარე ევროკავშირის ფინანსურ ინტერესებში იგულისხმება ნებისმიერი შემოსავალი, გასავალი, შენაძენი ან ვალდებულებები, რომლებიც დაკავშირებულია ევროკავშირის ბიუჯეტთან, ევროკავშირის შესახებ ხელშეკრულების საფუძველზე შექმნილი ორგანოების ბიუჯეტებთან ან სხვა იმ ორგანოების ბიუჯეტებთან, რომლებიც პირდაპირ ან ირიბად კონტროლდება ზემოთნახსენებიდან ნებისმიერი მიერ.
- 572** დამატებითი ღირებულების გადასახადებთან მიმართებაში ჩადენილ დანაშაულებზე დადგენილია მინიმალური ზღვარი 10 000 000 ევროს ოდენობით, რათა გამოყენებულ იქნას სისხლის სამართალი. გარდა ამისა, დარღვევა დაკავშირებული უნდა იყოს ორ ან მეტ წევრ სახელმწიფოსთან (მუხ. 2, ნაწ. 3).
- 573** დანაშაულის კონკრეტული ფორმები (მოქმედება, უმოქმედობა) ჩამოთვლილია დირექტივის მე-3-4 მუხლებში. შევეხებით რამდენიმე მათგანს: არასწორი ან გაყალბებული მონაცემების მიწოდება, ვალდებულებების შეუსრულებლობა, არამიზნობრივი ხარჯვა, უკანონო უპირატესობის მინიჭება და ა.შ. ყოველივე ეს უნდა იწვევდეს, რა თქმა უნდა, ევროკავშირის ფინანსური ინტერესების ხელყოფას.
- 574** მეოთხე მუხლი კონკრეტულად კორუფციულ შემადგენლობებზე ამახვილებს ყურადღებას და ავალდებულებს წევრ სახელმწიფოებს დანაშაულად გამოაცხადონ ევროკავშირის ფინანსური ინტერესების წინააღმდეგ მიმართული როგორც ქრთამის აღება, ასევე ქრთამის მიცემა. ქრთამის ამღები უნდა იყოს საჯარო მოსამსახურე. მასში შედის უშუალოდ ევროკავშირის, წევრი სახელმწიფოს ან მესამე სახელმწიფოს მოხელე.
- 575** წევრი ან მესამე სახელმწიფოს მოხელის ცნება განისაზღვრება ადგილობრივი კანონმდებლობით და მასში იგულისხმება ნაციონალურ, რეგიონალურ ან ადგილობრივი თვითმმართველობის დონეზე, აღმასრულებელ, ადმინისტრაციულ ან მართლმსაჯულების სფეროში დასაქმებული პირი. გარდა ამისა, მათთან გათანაბრებულია სამივე დონის კანონმდებელი.

სახელმწიფოები ვალდებულნი არიან სისხლისსამართლებრივად დასჯადად გამოაცხადონ მე-3-4 მუხლებში ჩამოთვლილ ქმედებებში ნაქეზება და დახმარება. ნაწილობრივ ეს ვრცელდება მცდელობაზეც (მუხ. 5).

576

ცალკე, მეექვსე მუხლი ეთმობა იურიდიული პირების პასუხისმგებლობას, მაგრამ სხვა დირექტივების მსგავსად, არც ამ დირექტივაშია მათი სისხლისსამართლებრივი დასჯადობის ვალდებულება დადგენილი. მთავარია იურიდიული პირების მიმართ ეფექტური სანქციების გამოყენება (მაგ. ადმინისტრაციულის). აღნიშნული დოკუმენტი უმოქმედობისთვის პასუხისმგებლობას ცალკე გამოყოფს (მუხ. 6, ნაწ. 2). კერძოდ, თუ დანაშაული ჩადენილ იქნა იმის გამო, რომ პასუხისმგებელმა პირმა შესაბამისი მაკონტროლებელი ფუნქცია არ შეასრულა, იურიდიული პირი მაინც დაისჯება. რასაკვირველია, იურიდიული პირების დასჯადობა ამავედროულად არ გამორიცხავს პარალელურად ფიზიკური პირების პასუხისმგებებაში მიცემას ინდივიდუალურად (მუხ. 6, ნაწ. 3).

577

დასკვნა

მიუხედავად ევროკავშირის სისხლისსამართლებრივ კომპეტენციებთან დაკავშირებით არსებული აზრთა სხვადასხვაობისა, ნათელია, რომ ამ გაერთიანების ფარგლებში სისხლის სამართლის გამოყენებით უკვე უამრავი სფერო იქნა მოწესრიგებული. ევროკავშირის ნებისმიერმა მომავალმა წევრმა სახელმწიფომ ან მისმა პარტნიორმა მოცემულ თავში აღწერილი ჩარჩო-გადაწყვეტილებები და დირექტივები აუცილებლად უნდა გაითვალისწინოს.

578

თავი 10. სისხლისსამართლებრივი ღვაწა ევროკავშირის ფარგლებში

§ 1. ევროპოლი

- 579** ერთიანი ევროპული პოლიციის შექმნის იდეა ჯერ კიდევ გასული საუკუნის 80-იან წლებში წარმოიშვა, თუმცა გერმანიის კანცლერის, ჰელმუტ კოლის წინადადებამ ამერიკის ფედერალური ბიუროს მსგავსი სტრუქტურის დაფუძნების შესახებ მხარდაჭერა ვერ მოიპოვა.⁹²² ეს იდეა ცოტა მოგვიანებით, მაასტრიხტის ხელშეკრულების პირობებში განხორციელდა. ევროპოლის დაარსებაზე წევრი სახელმწიფოები ევროკავშირის შესახებ 1992 წლის ხელშეკრულებაში შეთანხმდნენ და 1995 წელს ევროპოლის შესახებ კონვენციაც მიიღეს.⁹²³ 1999 წელს ევროპოლი ოფიციალურად შეუდგა მუშაობას, თუმცა მისი საქმიანობის სამართლებრივი საფუძვლები მოგვიანებით შეიცვალა. ვინაიდან კონვენციის ფარგლებში ეფექტურად მუშაობა დამოკიდებული იყო სახელმწიფოების მხრიდან რატიფიკაციაზე, საბჭოს მიერ ნიცას ხელშეკრულების საფუძველზე 2009 წელს გამოიცა გადანყვეტილება ევროპოლის შესახებ,⁹²⁴ რომელიც უკვე როგორც სეკუნდარული სამართლებრივი აქტი ყოველგვარი რატიფიკაციების გარეშე იმოქმედებდა.⁹²⁵
- 580** ევროპოლის საკითხს ეხება დღეისთვის მოქმედი ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების 88-ე მუხლი. ამ მუხლის საფუძველზე შესაძლებელია მოხდეს დადგენილების გამოცემა, სადაც განერილი იქნება ახალი ხელშეკრულების რეალობაში ამ ორგანოს საქმიანობა და ფუნქციები. გარდა ამისა, იქვე საუბარია (აბზ. 2) ევროპარლამენტისა და ნაციონალური პარლამენტების მხრიდან ევროპოლის საქმიანობის კონტროლზე.⁹²⁶ თუ მოხდება დადგენილების მიღება, ის ჩაანაცვლებს საბჭოს 2009 წლის გადანყვეტილებას, თუმცა, მანამდე ის ჩვეულებრივ მოქმედებს და ევროპოლის კომპეტენციებსაც გადანყვეტილების საფუძველზე განვიხილავთ.
- 581** ევროპოლის ოფისი მდებარეობს ჰააგაში (ნიდერლანდები). ის სარ-

⁹²² Neumann, კრებული: Sieber/Brüner/Satzger/v. Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 44 Rn. 1.

⁹²³ ABl. C 316, 27.11.1995, 1.

⁹²⁴ ABl. L 121, 15.5.2009, 37.

⁹²⁵ Satzger, Int. und. Europ. Strafrecht, § 10, Rn. 3.

⁹²⁶ Brodowski, ZIS 11/2011, 943.

გებლობს სრული ქმედუნარიანობით. ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების 88-ე მუხლის პირველი მუხლი მას შემდეგ ფუნქციებს აკისრებს: წევრი სახელმწიფოების პოლიციისა და სისხლისსამართლებრივი დევნის სხვა ორგანოების ურთიერთ-თანამშრომლობის კოორდინაცია ორი ან მეტი სახელმწიფოს ინტერესების შემლახავ მძიმე დანაშაულებთან, ტერორიზმთან ან სხვა იმ დანაშაულებთან ბრძოლა, რომლებზეც ევროკავშირის პოლიტიკა ვრცელდება. ამ მუხლთან პირდაპირ არის დაკავშირებული საბჭოს გადაწყვეტილების მე-4 მუხლის პირველი აბზაცი. იქაც საუბარია ორგანიზებულ დანაშაულობაზე, ტერორიზმზე ან მძიმე დანაშაულების სხვა ფორმებზე, რომლებთანაც საჭიროა ერთობლივი ბრძოლა. გადანეგეტილება (მუხ. 4, აბზ. 3) ევროპოლის კომპეტენციას ავრცელებს ძირითად დანაშაულებთან დაკავშირებულ სხვა დანაშაულებზეც – მაგ. დანაშაული, ჩადენილი პირველ აბზაცში ჩამოთვლილი დელიქტების განსახორციელებლად საჭირო საშუალებების მოსაპოვებლად ან გასაადვილებლად.

ევროპოლის ამოცანებს შორის ჯერჯერობით პრიორიტეტულია ინფორმაციების მიღება, შენახვა, ანალიზი, დამუშავება და გაცვლა. ის ეხმარება შიდასახელმწიფოებრივ ორგანოებს გამოძიების პროცესში და საჭიროების შემთხვევაში მიმართავს მათ გამოძიების დაწყების შესახებ. მის ამოცანებში შედის მხარდაჭერის გაწევა ინტერნეტიდან ინფორმაციის მიღებისას და მათი ანალიზისას. ის წევრი სახელმწიფოების სამართალდამცავ ორგანოებს უზიარებს თავის სპეციალურ ცოდნას და აწვდის ახალი მეთოდების შესახებ დაგროვილ გამოცდილებას (მუხ. 6). სპეციალურად ანალიტიკური საქმიანობისთვის დღეისათვის ევროპოლში 100 ექსპერტი მუშაობს, რომლებიც თავიანთ სფეროში ევროპაში საუკეთესო ექსპერტებად ითვლებიან. წელიწადში ევროპოლი 40 000-ზე მეტ საერთაშორისო გამოძიებაში არის ჩართული.⁹²⁷

582

ევროკავშირის თითოეული წევრი სახელმწიფო ქმნის ან უკვე არსებულ რომელიმე სტრუქტურულ ერთეულს ასახელებს, რომელიც აკავშირებს მას ევროპოლთან, ანუ ინფორმაციის გაცვლა ხდება ამ სტრუქტურის გავლით (მაგ. კრიმინალური პოლიცია). ერთი წარმომადგენელი კი უშუალოდ ჰააგაში, ევროპოლის ოფისშია მივლინებული. ყველა, ადგილობრივი სამართალდამცავი ორგანოებიდან წამოსული

583

⁹²⁷ დაწვრ. იხ. ოფიციალური ვებ-გვერდი: <https://www.europol.europa.eu> (ნანახია 25.8.2017)

ინფორმაცია, გროვდება სწორედ ევროპოლთან თანამშრომლობაზე პასუხისმგებელ ორგანოში და შემდგომ მათი წარმომადგენლების მეშვეობით გადავა ეს ინფორმაცია ევროპოლის ავტომატიზებულ მონაცემთა ბაზაში.⁹²⁸ მონაცემთა ბაზაში ინფორმაციაზე წვდომის უფლება აქვთ შესაბამის ნაციონალურ ორგანოებს, მათ წარმომადგენლებს ევროპოლში, ევროპოლის დირექტორს და მის მოადგილეს, ასევე შესაბამისი უფლებამოსილების მქონე სხვა თანამშრომლებს. ბაზაში არსებული მონაცემების ნაშლა, შეცვლა ან გადამუშავება შეუძლია მხოლოდ იმ მხარეს, ვინც ეს ინფორმაცია შეიყვანა. თუ სხვები ჩათვლიან, რომ ინფორმაცია არასწორია, მათ შეუძლიათ მიმართონ ინფორმაციის ავტორებს და ისინი ახდენენ დაუყოვნებლივ რეაგირებას (მუხ. 13).

584 ევროპოლის საინფორმაციო სისტემაში შენახული ინფორმაციების გამოყენება დასაშვებია მხოლოდ ევროპოლის ამოცანების შესრულების ფარგლებში. აქ ინახება მონაცემები იმ პირების შესახებ, რომლებმაც ჩაიდინეს ევროპოლის კომპეტენციაში შემავალი დანაშაულები ან ეჭვმიტანილები არიან. ეს ეხება იმ პირებსაც, რომლებზეც არსებობს საკმარისი საფუძველი ვარაუდისთვის, რომ ისინი ევროპოლის კომპეტენციაში შემავალ დანაშაულს ჩაიდენენ (მუხ. 12, აბზ. 1). მონაცემთა ბაზაში შეჰყავთ შემდეგი მონაცემები: სახელი, გვარი, დაბადების თარიღი, ადგილი, საცხოვრებელი ადგილი, სოციალური დაზღვევის ნომერი, დაქტილოსკოპიური მონაცემები და ა.შ. შესაძლებელია ამას დამატოს დანაშაულების ჩამონათვალი ან გამოძიების მწარმოებელი ორგანოს მონაცემები. იმ შემთხვევაში, თუ პირს გაამართლებენ ან მის მიმართ გამოძიება საბოლოოდ შეწყდება, მონაცემთა ბაზაში ინფორმაციას მის შესახებ ნაშლიან.

585 აღსანიშნავია, რომ 2017 წლის 4 აპრილს საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრისა და ევროპოლის დირექტორის მიერ ხელმოწერილი იქნა შეთანხმება საქართველოსა და ევროპოლს შორის სტრატეგიული თანამშრომლობის შესახებ,⁹²⁹ რის საფუძველზეც საქართველოს ექნება შესაძლებლობა, უპირველეს ყოვლისა, გაცვალოს ინფორმაცია აღნიშნულ ორგანოსთან ორგანიზებული დანაშაულის, ტერორიზმთან ბრძოლის თუ სხვა სფეროებში (შეთანხმების მუხ. 1). ინფორმაციის გაცვლა მოხდება ე.წ. ეროვნული საკონტაქტო პუნქტის მეშ-

⁹²⁸ Neumann, კრებული: Sieber/Brüner/Satzger/v. Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 44 Rn. 16 ff.

⁹²⁹ <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3767463> (ნანახია 25.8.2017).

ვეობით, რომელსაც ქართული მხარე ასახელებს და ამ პუნქტს უნდა ჰქონდეს შესაძლებლობა 24-საათიან რეჟიმში ინფორმაციის გაცვლის წარმოების (შეთანხმების მუხ. 6). ასეთ ორგანოდ განისაზღვრა საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს ცენტრალური კრიმინალური პოლიციის დეპარტამენტის საერთაშორისო დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის თანამშრომლობის ცენტრი (შეთანხმების დანართი II). ასევე, შესაძლებელია საქართველოდან წარგზავნილ იქნეს ევროპოლის შტაბ-ბინაში მეკავშირე ოფიცერი, რომელიც ერთობლივი საგამოძიებო ჯგუფების მუშაობაშიც ჩაერთვება (შეთანხმების მუხ. 9).⁹³⁰

განსაკუთრებით საინტერესოა შეთანხმების მესამე თავი, რომელიც ინფორმაციის გაცვლის დეტალებს ეხება. მხარეების მიერ პერსონალური მონაცემებისა და საიდუმლო ინფორმაციის გადაცემა უნდა გამომდინარეობდეს ცალკეულ შემთხვევებში წინამდებარე შეთანხმებით გათვალისწინებული დანაშაულების თავიდან აცილების ან მათ წინააღმდეგ ბრძოლის აუცილებლობიდან (მუხ. 10 ნან. 2).

აღნიშნული შეთანხმების განხორციელების მიზნით საქართველოს მიერ პერსონალური მონაცემების, მათ შორის ისეთი პერსონალური მონაცემების, რომლებიც მიჩნეულია სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველ ინფორმაციად, დამუშავება ექვემდებარება საქართველოს შიდასახელმწიფოებრივ კანონმდებლობას, განსაკუთრებით მონაცემთა დაცვის შესახებ შიდასახელმწიფოებრივ კანონმდებლობას (მუხ. 10 ნან. 3).

მხარეებმა ერთმანეთს უნდა მიაწოდონ მხოლოდ ის ინფორმაცია, რომელიც იქნა შეგროვებული, შენახული და გადაცემული თავიანთი სამართლებრივი სისტემის შესაბამისად და რომელიც არ იქნა აშკარად მოპოვებული ადამიანის უფლებათა დარღვევით. აღნიშნულთან დაკავშირებით, ევროპოლი, იმოქმედებს საბჭოს 2009 წლის 30 ნოემბრის გადაწყვეტილების მე-20(4) მუხლით, რომლითაც დამტკიცებულია ევროპოლის მხრიდან პარტნიორებთან ურთიერთობის, მათ შორის, პერსონალური მონაცემებისა და საიდუმლო ინფორმაციის გაცვლის მარეგულირებელი საიმპლემენტაციო წესები (მუხ. 10 ნან. 4).

ფიზიკურ პირებს აქვთ უფლება, გაეცნონ შეთანხმების საფუძველზე გადაცემულ მათთან დაკავშირებულ ინფორმაციას და შეამოწმონ,

⁹³⁰ დანვრ. იხ. საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს პრეს-რელიზი: <http://police.ge/ge/saqartvelosa-da-evropols-shoris-operatuli-da-strategiuli-tanamshromlobis-shesakhebshe-tankhmeba-gaformda/10530> (ნანახია 5.8.2017).

გაასწორონ ან წაშალონ ასეთი ინფორმაცია. აღნიშნული უფლებით სარგებლობის შემთხვევებში, მოთხოვნაზე საბოლოო გადანყვებილების მიღებამდე შედგება კონსულტაცია გადამცემ მხარესთან (მუხ. 10 ნან. 5).

- 590** წინამდებარე შეთანხმების საფუძველზე გადაცემულ ინფორმაციაზე საჯარო წვდომის შესახებ მოთხოვნები შეძლებისდაგვარად მოკლე ვადაში უნდა წარედგინოს გადამცემ მხარეს მისი თანხმობისთვის. აღნიშნული ინფორმაცია არ უნდა გასაჯაროვდეს, თუ ამას ეწინააღმდეგება გადამცემი მხარე.
- 591** პერსონალურ მონაცემთა შესახებ მხარეების მოთხოვნები უნდა შეიცავდეს მითითებას მათ მიზანსა და მიზეზზე. ასეთის არარსებობის შემთხვევაში, მხარეებს არ აქვთ უფლება, გადასცენ პერსონალური მონაცემები (მუხ. 11 ნან. 1-2).
- 592** მხარეებმა უსაფუძვლო დაყოვნების გარეშე, მიღებიდან არაუგვიანეს ექვსი თვის ვადაში, უნდა განსაზღვრონ, არის თუ არა გადაცემული პერსონალური მონაცემები აუცილებელი იმ მიზნისთვის, რისთვისაც ისინი გადაიცა და თუ რა მოცულობით და აღნიშნულის შესახებ უნდა აცნობონ გადამცემ მხარეს. პერსონალური მონაცემები უნდა წაიშალოს მაშინვე, როდესაც მონაცემები აღარ არის აუცილებელი იმ მიზნისთვის, რისთვისაც ისინი გადაიცა (მუხ. 11 ნან. 4).
- 593** კიდევ უფრო მაღალი სტანდარტებია დადგენილი შემდეგი შემთხვევებისთვის: რასობრივი ან ეთნიკური წარმომავლობის, პოლიტიკური შეხედულების ან რელიგიური და ფილოსოფიური მრწამსის, ან პროფესიული კავშირის წევრობის გამომვლინებელი და პირის ჯანმრთელობასთან ან სქესობრივ ცხოვრებასთან დაკავშირებული პერსონალური მონაცემები მხარეებს შეუძლიათ გადასცენ და შემდგომ დაამუშაონ ასეთი გადაცემული პერსონალური მონაცემები მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ეს მკაცრად აუცილებელია (მუხ. 11 ნან. 5).
- 594** ევროპოლმა უნდა აწარმოოს პერსონალურ მონაცემთა ამ მუხლის შესაბამისად განხორციელებული ყველა კომუნიკაციისა და ასეთი კომუნიკაციების საფუძვლების აღრიცხვა (მუხ. 11 ნან. 6).
- 595** მხარეებმა უნდა შეინახონ პერსონალური მონაცემები მხოლოდ იმ ვადით, რომელიც აუცილებელია მათი გადაცემის მიზნისთვის. შემდგომი შენახვის საჭიროება გადახედილი უნდა იქნეს გადაცემიდან არაუგვიანეს სამი წლის ვადაში. გადახედვისას მხარეებს შეუძლიათ მიიღონ გადანყვებილება მონაცემთა შემდგომ შენახვაზე მომდევნო

გადახედვამდე, რაც უნდა განხორციელდეს შემდგომი სამწლიანი პერიოდის შემდეგ, თუ აღნიშნული ჯერ კიდევ აუცილებელია მათი ამოცანების შესასრულებლად. თუ მონაცემთა შემდგომ შენახვაზე არ იქნა მიღებული გადაწყვეტილება, აღნიშნული მონაცემები ავტომატურად უნდა ნაიშალოს (მუხ. 14 ნან. 1).

თუ მხარეს აქვს მიზეზი, იფიქროს, რომ მის მიერ წინასწარ გადაცემული პერსონალური მონაცემები არის არასწორი, არაზუსტი, აღარ არის განახლებული ან რომ ისინი არ უნდა გადაცემულიყო, მან უნდა აცნობოს მეორე მხარეს, რომელმაც უნდა გაასწოროს ან ნაშალოს პერსონალური მონაცემები და გააგზავნოს შეტყობინება ამის შესახებ (მუხ. 14 ნან. 2). იგივე წესი ვრცელდება ინფორმაციის მიმღებზეც.

596

იმ შემთხვევაში, თუ ევროპოლს ეცნობება საქართველოდან მიღებული მონაცემების გასწორების ან წაშლის თაობაზე, მას მაინც შეუძლია მიიღოს გადაწყვეტილება ინფორმაციის არწაშლის თაობაზე, თუ მას აქვს შემდგომი საჭიროება, დაამუშაოს ასეთი ინფორმაცია იმის გათვალისწინებით, რომ მის ფაილებში არსებული ინფორმაცია უფრო მოცულობითია ვიდრე ის ინფორმაცია, რომელსაც ფლობს საქართველო. ევროპოლმა უნდა აცნობოს საქართველოს ასეთი ინფორმაციის შემდგომი შენახვის თაობაზე. თუმცა, როდესაც ევროპოლი წაშლის მონაცემებს, ევროპოლმა ამის შესახებ უნდა აცნობოს საქართველოს (მუხ. 14 აბზ. 4).

597

პირადი მონაცემების დაცვის საკითხი ევროპოლთან მიმართებაში ძალიან მნიშვნელოვანია და ის პრაქტიკაში რიგითი მოქალაქისთვის შეიძლება ზოგჯერ პრობლემების საფუძველი გახდეს. ეს მარტივად ჩანს შემდეგ მაგალითში:

598

საქართველოს მოქალაქე ა ავტომანქანით მოგზაურობდა ჩეხეთში, რა დროსაც ის სამართალდამცავებმა გააჩერეს სიჩქარის გადაჭარბების გამო. მისი პასპორტის ბაზაში შემოწმებისას მათ დაინახეს, რომ ა-ს სახელი და გვარი ევროპოლის ბაზაში იყო, როგორც ტერორიზმის მხარდაჭერაში ეჭვმიტანილის. ა-მ საბედნიეროდ მარტივად მოახერხა პოლიციელების დარწმუნება იმაში, რომ ეს შეცდომა იყო, ვინაიდან მისი დაბადების თარიღი და ტერაქტების თარიღები ერთმანეთს არ შეესაბამებოდა და თავისი ასაკიდან გამომდინარე ამ დანაშაულებს ფიზიკურად ვერ ჩაიდენდა. მიუხედავად ამისა, ა ყოველივე ამის გამო საკმაოდ შეფერხდა გზაში. რისი გაკეთება შეუძლია მას მსგავსი შეცდომის თავიდან ასაცილებლად?

- 599** ევროპოლის შესახებ გადანყვეტილების 30-ე მუხლიდან გამომდინარე ნებისმიერ პირს უფლება აქვს ევროპოლისგან გამოითხოვოს მასზე არსებული ინფორმაცია. ზედმეტი ხარჯების თავიდან ასაცილებლად მიმართვის გაკეთება შესაძლებელია ასევე ნებისმიერ წევრ სახელმწიფოში პირის სურვილით (ეროვნული საკონტაქტო პუნქტი) და მის მოთხოვნას აღნიშნული ორგანო გადააგზავნის ევროპოლში დაუყოვნებლივ ან მაქსიმუმ ერთი თვის ვადაში. მაშასადამე, ა-ს შეეძლო მიემართა ევროპოლისთვის ან თუნდაც საქართველოში დაბრუნებულს ეროვნული საკონტაქტო პუნქტისთვის, რათა ზუსტად გაერკვია თუ რა ინფორმაცია ინახებოდა მასზე ევროპოლში.
- 600** გარდა ამისა, ა-ს უფლება აქვს მოითხოვოს მის შესახებ შენახული არასწორი ინფორმაციის წაშლა ან კორექტირება. ამის თაობაზე ევროპოლი კონსულტაციებს გაივლის ინფორმაციის მიმწოდებელ სახელმწიფოსთან და მიიღებს შესაბამის გადანყვეტილებას (გადანყვეტილების მუხ. 31). თუ მიღებული პასუხი ა-სთვის არააღმაკმაყოფილებელი იქნება, მას შეუძლია საჩივრით მიმართოს ზედამხედველობის ორგანოს, რომელიც წევრი სახელმწიფოების წარმომადგენლებისგან შედგება (გადანყვეტილების მუხ. 34). დარღვევის დადგენის შემთხვევაში ეს ორგანო რეაგირებისთვის მიმართავს დირექტორს და თუ მისი მხრიდან აღნიშნულის გამოსწორება არ მოხდა, საკითხი გადაეცემა ევროპოლის ადმინისტრაციულ საბჭოს, რომელიც ევროპოლის საქმიანობის განმსაზღვრელი ძირითადი ორგანოა.
- 601** როგორც ვხედავთ, სასამართლო კონტროლი ევროპულ დონეზე პირადი მონაცემების თვალსაზრისით გათვალისწინებული არ არის, რაც გარკვეულ კითხვის ნიშნებს აჩენს წევრი სახელმწიფოების კონსტიტუციურსამართლებრივი თვალსაზრისით, ვინაიდან ადგილობრივ დონეზე პირად მონაცემებზე დავები, როგორც წესი, ნებისმიერი დავის მსგავსად საბოლოოდ წყდება სასამართლო გზით.⁹³¹ ხომ არ შეასუსტებს ეს გარკვეულწილად პირადი მონაცემების დაცვის სტანდარტებს, თუ წარმოვიდგენთ, რომ საქართველოს მოქალაქე თავის უფლებებს საქართველოში სასამართლოს მეშვეობით (მინიმუმ ორი ინსტანციის გავლით) ეფექტურად დაიცავდა, როცა ევროპოლში ეს ყველაფერი სასამართლოს გარეშე წყდება?

⁹³¹ Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 10 Rn. 9.

§ 2. ევროიუსტი

ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების 85-ე მუხლი მთლიანად ეთმობა ევროიუსტს – ევროკავშირის იუსტიციური თანამშრომლობის დანესებულებას. მისი ამოცანაა მძიმე დანაშაულების გამოძიების პროცესში წევრი სახელმწიფოების შესაბამისი უწყებების საქმიანობის კოორდინაცია და მათ შორის თანამშრომლობისთვის ხელშეწყობა. ეს ეხება ისეთ მძიმე დანაშაულებს, როდესაც გამოძიებაში ორი ან მეტი წევრი სახელმწიფო არის ჩართული ან საქმის გამოძიებისთვის ერთობლივი ძალებით არის მუშაობა აუცილებელი. თავის საქმიანობაში ევროიუსტი ეყრდნობა ევროპოლისა და ადგილობრივი უწყებების მიერ ჩატარებულ ოპერაციებს და მათ მიერ მიწოდებულ ინფორმაციებს. ის ევროპოლთან შედარებით უფრო ფართო კომპტენციებითაა აღჭურვილი და ცენტრალური საკოორდინაციო ფუნქციები გააჩნია.⁹³²

602

ევროიუსტი ლისაბონის ხელშეკრულების მიღებამდე უკვე არსებობდა, ოღონდ სხვა სამართლებრივი აქტის, კერძოდ, საბჭოს 2002 წლის თებერვლის გადაწყვეტილების, საფუძველზე.⁹³³ მოგვიანებით, 2009 წელს გადაწყვეტილება ნაწილობრივ შეიცვალა⁹³⁴ და დღემდე ჯერ კიდევ ის მოქმედებს, ვინაიდან ლისაბონის ხელშეკრულებაში გათვალისწინებული დადგენილება, რომელმაც მისი სტრუქტურა და საქმიანობა უნდა განსაზღვროს, ჯერჯერობით არ არის მიღებული.

603

ევროიუსტი ასრულებს კოორდინაციისა და ინფორმაციების გაფილტვრის ცენტრალური ორგანოს ფუნქციებს.⁹³⁵ მისი შექმნა გამოწვეული იყო იმ აუცილებლობით, რომ ევროკავშირის ფარგლებში რთული იყო სხვადასხვა სახელმწიფოების საგამოძიებო ორგანოებს შორის კოორდინაციის განხორციელება, ერთმანეთისთვის სამართლებრივი დახმარების აღმოჩენა, ექსტრადიციაზე მოთხოვნების დაყენებისას იმის გარკვევა თუ რომელ სახელმწიფოს უნდა მინიჭებოდა უპირატესობა და ა.შ.⁹³⁶

604

ევროიუსტის ოფისი ევროპოლის მსგავსად ჰააგაში მდებარეობს. ის

605

⁹³² Esser, *Europäisches und Internationales Strafrecht*, § 3 Rn. 61.

⁹³³ ABl. L 63, 6.3.2002, 1; შეად. ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 201.

⁹³⁴ ABl. L 138, 4.6.2009, 14.

⁹³⁵ Grotz, კრებულში: Sieber/Brüner/Satzger/v. Heintschel-Heinegg, *Europäisches Strafrecht*, § 45 Rn. 1.

⁹³⁶ Grotz, კრებულში: Sieber/Brüner/Satzger/v. Heintschel-Heinegg, *Europäisches Strafrecht*, § 45 Rn. 1.

დაკომპლექტებულია წევრი სახელმწიფოების მიერ წარგზავნილი თითო წარმომადგენლისგან, იქნება ეს მოსამართლე, პროკურორი თუ პოლიციის მოხელე. წარმომადგენელს შეიძლება ჰყავდეს მოადგილე და ასისტენტი. რაც შეეხება მის სამართლებრივ სტატუსს, მისთვის გადაცემულ კომპეტენციებსა და საქმიანობის ხანგრძლივობას, ეს თვითონ წარმგზავნი სახელმწიფოს სამართალზე არის დამოკიდებული, ხოლო შიდა კომპეტენციები კი ასახულია ევროიუსტის წესდებაში, რომლის მისაღებადაც საჭიროა საბჭოს ხმების კვალიფიციური უმრავლესობა (შეად. საბჭოს 2009 წლის გადაწყვ. მუხ. 2).

- 606** საბჭოს 2002 წლის გადაწყვეტილების მე-4 მუხლის თანახმად ევროიუსტის კომპეტენცია ვრცელდება ერთი მხრივ, იმ სფეროებზე, რომლებზე უფლებამოსილებაც ევროპოლს გააჩნია, ხოლო მეორე მხრივ, ამას ემატება კიბერდანაშაულები, ფულის გათეთრება, თაღლითობა და კორუფცია, გარემოს წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულები და ა.შ. ევროიუსტს უფლება აქვს წევრი სახელმწიფოს მიმართვის საფუძველზე ამ ქვეყნის ორგანოებს დახმარება გაუწიოს სხვა დანაშაულებზე მიმდინარე გამოძიების დროსაც.
- 607** ევროიუსტის საქმიანობის კონკრეტული ფორმები განერილია საბჭოს გადაწყვეტილების სხვადასხვა მუხლებში და მათ დეტალურ განხილვას აქ არ შეუდგებათ. ერთ-ერთია მე-6 მუხლი. მაგ. ევროპის იუსტიციურ დანესებულებას შეუძლია მიმართოს წევრი სახელმწიფოების ორგანოებს გამოძიების ან სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყების შესახებ.⁹³⁷ ევროიუსტს ეკისრება განსაკუთრებული ფუნქციები ტერორიზმთან ბრძოლის მიმართულებითაც. ტერორისტული დანაშაულების და მათზე ინფორმაციის გაცვლის შესახებ საბჭოს 2005 წლის გადაწყვეტილებით⁹³⁸ წევრი სახელმწიფოები ვალდებული არიან ტერორიზმის საქმეებთან დაკავშირებული ნებისმიერი ინფორმაცია, იქნება ეს ცალკეულ პირებზე თუ ორგანიზაციებზე, მათ შორის განაჩენებიც, მიაწოდონ ევროიუსტს.⁹³⁹
- 608** მნიშვნელოვანია ევროიუსტის როლი ერთიანი ევროპული დაპატიმრების ინსტიტუტთან მიმართებაშიც (დანვრ. ამ თემას ამავე თავში შევხებით). კერძოდ, ერთიანი ევროპული დაპატიმრების ბრძანების

⁹³⁷ Hecker, Europ. Strafrecht, § 5 Rn. 74.

⁹³⁸ ABl. L 253, 29.9.2005, 22.

⁹³⁹ Grotz, კრებულში: Sieber/Brüner/Satzger/v. Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 45 Rn. 15.

შესახებ ჩარჩო-გადაწყვეტილების⁹⁴⁰ მე-16 მუხლის თანახმად, თუ ორ ან მეტ წევრ სახელმწიფოს აქვს ერთსა და იმავე პირზე ევროპული დაპატიმრების ბრძანება გაცემული, მაშინ აღმასრულებელი იუსტიციის ორგანო იღებს გადაწყვეტილებას (ანუ სადაც ეს პირი იმყოფება), ყველა სათანადო გარემოების გათვალისწინებით, თუ ვის უნდა გადაეცეს ეს პირი. ამ გადაწყვეტილების მიღებისას, მას შეუძლია მიმართოს ევროიუსტს დასკვნის გასაკეთებლად, თუ რომელ ქვეყანაზე გადაცემას უნდა მიენიჭოს უპირატესობა. პრაქტიკაში მსგავს მიმართვებს ხშირად აქვს ადგილი.⁹⁴¹

ევროიუსტი არ უნდა აგვერიოს **ევროკავშირის იუსტიციურ ქსელში**, რომელიც თავისი სტრუქტურით და შინაარსით მისგან განსხვავდება.⁹⁴² ევროკავშირის იუსტიციური ქსელი 1998 წელს შეიქმნა ერთობლივი ღონისძიების ფარგლებში.⁹⁴³ იუსტიციური ქსელი არის დეცენტრალიზებული სტრუქტურა და შედგება თავისთავად სამშობლოში მომუშავე მოსამართლეების, პროკურორების ან იუსტიციის სამინისტროს მოხელეებისგან, რომლებიც ამ საქმიანობას თავიანთი ძირითადი მოვალეობის პარალელურად ახორციელებენ.⁹⁴⁴ თუ ევროიუსტი მყარი სტრუქტურის მქონე ევროპული ორგანიზაციაა, აქ საქმე გვაქვს მხოლოდ ინფორმაციისა და არაფორმალური კონტაქტების გაცვლის ხელშემწყობ ქსელთან.⁹⁴⁵

609

§ 3. ევროპული პროკურატურა

ევროპული პროკურატურის იდეამ თავდაპირველად Corpus Juris⁹⁴⁶-ში გაიჟღერა, რასაც ევროკომის მიერ შესაბამისი პროექტის მომზადებაც მოჰყვა.⁹⁴⁷ თუმცა, გარკვეული პერიოდის განმავლობაში დისკუსიების გარდა რეალური ნაბიჯები არ გადადგმულა. ლისაბონის ხელ-

610

⁹⁴⁰ ABl. L 190, 18.7.2002, 1; ჩარჩო-გადაწყვეტილების ტექსტი ქართულად იხ. კრებულში ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 345 და შემდეგი;

⁹⁴¹ Grotz, კრებულში: Sieber/Brüner/Satzger/v. Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 45 Rn. 18.

⁹⁴² Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 10 Rn. 12.

⁹⁴³ ABl. L 191, 7.7.1998, 4.

⁹⁴⁴ დანვრ. იხ. Grotz, კრებულში: Sieber/Brüner/Satzger/v. Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 45 Rn. 13 და შემდეგი.

⁹⁴⁵ Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 10 Rn. 12.

⁹⁴⁶ დანვრ. იხ. ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 487 და შემდეგი.

⁹⁴⁷ Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 10 Rn. 21.

შეკრულებაში, კერძოდ, ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების 86-ე მუხლში კი ოფიციალურად ჩაიდო ევროპული პროკურატურის შექმნის შესაძლებლობა. ის ევროიუსტიკის ბაზაზე უნდა შეიქმნას შესაბამისი დადგენილების გამოცემის შემდგომ. თუმცა ხელშეკრულებაში არსად არ არის ნახსენები პროკურატურის შექმნის ვალდებულება ან კონკრეტული ვადები.

- 611** შესაბამისი დადგენილების არარსებობის მიუხედავად ლისაბონის ხელშეკრულება ევროპული პროკურატურის ძირითად კომპეტენციებს ისედაც შეიცავს, რომლებსაც შემდგომ დადგენილება დაეყრდნობა. კერძოდ, ის უნდა იყოს სისხლისსამართლებრივი დევნის, გამოძიების მწარმოებელი და ბრალმდებელი ორგანო ევროკავშირის ფინანსური ინტერესების წინააღმდეგ მიმართულ საქმეებზე. უშუალოდ საქმეები წარიმართება ნაციონალური სასამართლოების წინაშე, მაგრამ ბრალმდებლის ფუნქციას სწორედ ევროპული პროკურატურის პროკურორი შეასრულებს.
- 612** ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების 86-ე მუხლის მე-4 აბზაცი ერთ საინტერესო დათქმას შეიცავს, რომლის მიხედვითაც ევროკავშირის საბჭოს უფლება აქვს დადგენილების მიღებასთან ერთად გამოსცეს გადაწყვეტილება და ევროკავშირის პროკურატურის კომპეტენციები განავრცოს საერთაშორისო ხასიათის მძიმე დანაშაულებზეც. ამ გადაწყვეტილების მისაღებად საჭიროა ევროკავშირის საბჭოს ყველა წევრის ხმა და ევროპარლამენტის თანხმობა. 86-ე მუხლის მე-4 აბზაცი კავშირშია 83-ე მუხლის პირველ აბზაცთან, სადაც ასეთი მძიმე დანაშაულები არის ჩამოთვლილი, რაც სავარაუდოდ გარკვეულ სამართლებრივ კონფლიქტებს გამოიწვევს შიდასახელმწიფოებრივ ორგანოებსა და ევროკავშირის პროკურატურას შორის კომპეტენციების საკითხის გარკვევისას.⁹⁴⁸
- 613** 2012 წლის ივნისში ევროპელ სისხლის სამართლის მეცნიერთა ჯგუფმა წარმოადგინა ევროპული პროკურატურის მოდელი,⁹⁴⁹ მაგრამ ის მისი შექმნისთვის სავალდებულო დადგენილებაში არ უნდა აგვერიოს.⁹⁵⁰ ამ პროექტში განხილულია პროკურატურის სხვადასხვა მოდელები იმისდა მიხედვით, თუ რომელი დანაშაულების გამოძიების უფლება ექნება მას, მხოლოდ ევროკავშირის ბიუჯეტის წინააღმდეგ

⁹⁴⁸ Safferling, Int. Strafrecht, § 12 Rn. 29.

⁹⁴⁹ პროექტის ოფიციალური ვებ-გვერდი <http://eppo-project.eu/> (ნანახია 3.8.2017).

⁹⁵⁰ Brodowski, ZIS 11/2012, 560.

მიმართული დანაშაულების თუ სხვა ფინანსური დელიქტებისა.⁹⁵¹

2013 წლის ივლისში კი ევროკომისიამ წარმოადგინა ევროპული პროკურატურის შექმნის საკანონმდებლო პაკეტი, რომლის მიხედვითაც გამოძიებას ადგილობრივი პროკურატურა წარმართავს, ხოლო ევროპული პროკურატურა კი საკოორდინაციო და საზედამხედველო ფუნქციებს შეასრულებს. თითოეულ წევრ სახელმწიფოში იქნება დელეგირებული სულ მცირე ერთი ევროკავშირის პროკურორი. რაც შეეხება OLAF-ს, მის კომპეტენციაში იქნება ის საქმეები, რომლებიც პროკურატურის ფარგლებს მიღმა რჩება. ასევე ის გამოძიებისას დახმარებას გაუწევს ევროკავშირის პროკურატურას. ამ პროექტის მიღება დამოკიდებული იყო ევროკავშირის საბჭოსა და პარლამენტში საკანონმდებლო პროცედურებზე.⁹⁵²

614

დადგენილების პროექტის მიღება თავდაპირველად არ მოხდა, ვინაიდან 28 წევრ სახელმწიფოს შორის კომპრომისის მიღწევა ვერ მოხერხდა, შესაბამისად შერჩეულ იქნა სხვა გზა, კერძოდ, გაძლიერებული თანამშრომლობა (ევროკ. შეს. ხელშ. მუხ. 20), რომელიც ჩაირთო 2017 წლის 3 აპრილს და აძლევს 9 ან მეტ წევრ სახელმწიფოს საშუალებას, სრული კომპრომისის არარსებობის მიუხედავად მაინც შექმნას ეს ორგანო, დანარჩენებს კი შეუძლიათ ეტაპობრივად მიუერთდნენ.⁹⁵³ ჯერჯერობით საუბარია 20 სახელმწიფოზე, რომლებმაც შეიმუშავეს დადგენილების პროექტი. საბოლოო გადაწყვეტილება პარლამენტმა უნდა მიიღოს.

615

ევროპული პროკურატურა შეავსებს ევროკავშირის ფინანსური ინტერესების დასაცავად ევროპოლისა და OLAF-ის საქმიანობას, რომლებსაც თვითონ არ აქვთ სისხლისსამართლებრივი გამოძიებისა და დევნის კომპეტენციები.

616

პროკურატურა იქნება ორდონიანი. პირველ, ზედა დონეს შექმნის გენერალური პროკურორი და მეორე დონეს კი წევრ სახელმწიფოებში მომუშავე „ევროპელი“ პროკურორები, რომლებიც ადგილობრივ სამართალზე დაყრდნობით უხელმძღვანელებენ სისხლისსამართლებრივ დევნას, მათ საქმიანობას კი გააკონტროლებს და კოორდინაციას გაუწევს გენერალური პროკურორი. დავუშვათ, თუ ლიტვაში ჩადენილი იქნება ევროკავშირის თანხების გაფლანგვა, დამნაშავის

617

⁹⁵¹ Brodowski, ZIS 11/2012, 560 da Semdegi.

⁹⁵² წარმოდგენილი პროექტის შესახებ ინფორმაცია იხ. ვებ-გვერდზე www.faz.net/aktuell/politik/europaeische-union/europaeische-kommission-eu-soll-eigene-staatsanwaltschaft-erhalten-12283665.html (ნანახია 16.7.2013).

⁹⁵³ <http://www.consilium.europa.eu/de/press/press-releases/2017/06/08-eppo/> (ნანახია 26.8.2017).

მიმართ სისხლისსამართლებრივი დევნა განხორციელდება ლიტვური კანონმდებლობით (გავიხსენოთ ლოიალურობის პრინციპი) ადგილობრივ დონეზე, მაგრამ ყოველივე ამას საპროცესო ხელმძღვანელობას გაუწევს „ევროპელი“ პროკურორი, იგივე ადგილობრივი პროკურორი, ოღონდ აღჭურვილი ამ დელეგირებული სტატუსით და არა რიგითი პროკურორი, მის საქმიანობას კი გააკონტროლებს გენერალური პროკურორი ლუქსემბურგიდან.

- 618** ყოველივე ეს ემსახურება იმ მიზანს, რომ ევროკავშირის ფინანსური ინტერესების დაცვისასთვის ევროპული პროკურატურის შექმნის მეშვეობით ერთიანი სტანდარტები იქნას უზრუნველყოფილი. სავარაუდოდ პროკურატურა საქმიანობას 2020 წლიდან შეუდგება.⁹⁵⁴
- 619** ჯერჯერობით ნაადრევია იმაზე საუბარი, გავრცელდება თუ არა რამე ფორმით საქართველოზე აღნიშნული ორგანოს კომპეტენციები. ეს, სულ მცირე, საწყის ეტაპზე რთული იქნება, ვინაიდან უშუალოდ ევროკავშირის ყველა სახელმწიფოც კი არ არის ევროკავშირის პროკურატურის შესახებ დადგენილებას მიერთებული. შესაბამისად, ევროკავშირის თავდაპირველად შესამუშავებელი აქვს სტრატეგია თავის წევრ, მაგრამ პროკურატურის შექმნის მიღმა დარჩენილ სახელმწიფოებთან თანამშრომლობის გზებზე.

§ 4. OLAF

- 620** ევროკავშირის ფინანსური ინტერესების დასაცავად ევროკომისიის გადანყვეტილებით⁹⁵⁵ 1999 წელს შეიქმნა თაღლითობასთან ბრძოლის ევროპული სამსახური – OLAF – *Office de la Lutte Anti-Fraude*. განსხვავებით ევროიუსტიკისა და ევროპოლისგან, ის არის არა დამოუკიდებელი სტრუქტურა, არამედ ევროკომისიის სისტემაში შემავალი ერთ-ერთი ორგანო, რომელსაც სათავეში უდგას დირექტორი.⁹⁵⁶ მისი საქმიანობის დეტალები განერილია სპეციალურ დადგენილებაში.⁹⁵⁷ ევროკავშირის ფინანსური ინტერესების დაცვაში იგულისხმება ბრძოლა კორუფციასთან, თაღლითობასთან და ა.შ. მიუხედავად კომისიისადმი

⁹⁵⁴ დანვრ. იხ. <http://www.council.europa.eu/de/press/press-releases/2017/06/08-epo/> (ნანახია 26.8.2017).

⁹⁵⁵ ABL L 136, 31.5.1999, 20.

⁹⁵⁶ Safferling, Int. Strafrecht, § 12 Rn. 22.

⁹⁵⁷ ABL L 248, 11.9.2013, 1, რომელმაც ჩაანაცვლა ადრე მოქმედი დადგენილება ABL L 136, 31.5.1999, 1.

ამ დაქვემდებარებისა, ეს სამსახური მაინც დამოუკიდებელია თავის საქმიანობაში და მის დირექტორს შეუძლია პირდაპირ ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოს მიმართოს, თუ მისი დამოუკიდებლობა შელახულ იქნება.⁹⁵⁸

თაღლითობასთან ბრძოლის სამსახურის უფლებამოსილება არ ვრცელდება მხოლოდ ევროკომისიის საქმიანობის კონტროლზე (იგულისხმება, რა თქმა უნდა, დარღვევების აღმოჩენა, და არა სხვა კონტროლი), არამედ სხვა დაწესებულებებზეც, მაგ. ევროპის ცენტრალურ ბანკზე, რათა არ მოხდეს ევროკავშირის თანხების არასწორი განკარგვა.⁹⁵⁹ მას შეუძლია განახორციელოს გამოძიება ევროკავშირის ყველა თანამშრომელზე, იქნება ეს ევროკომისარი, ევროპარლამენტის წევრი თუ სხვა ნებისმიერი რანგის მოხელე.⁹⁶⁰ გამოძიებას ახორციელებს უშუალოდ ადგილზეც წევრ სახელმწიფოებში (მაგ. სანარმოებში) და იცავს ევროკავშირის ფინანსურ ინტერესებს.⁹⁶¹

621

გარდა ამისა, მულტინაციონალური გამოძიების დროს OLAF-ი ახორციელებს ადგილობრივი უწყებების საქმიანობის კოორდინაცია და უჭერს მათ მხარს სტრატეგიული ანალიზით, ინფორმაციის მიწოდებით და სხვა მეთოდებით.⁹⁶² მის თანამშრომლებს უფლება აქვთ ჩაატარონ გამოკითხვები, შევიდნენ სამუშაო ოთახებში, მოითხოვონ საბუთების ასლები და ა.შ. თუმცა, უშუალოდ იძულებით ღონისძიებებს, როგორიცაა მაგ. ამოღება, დამოუკიდებლად ვერ განახორციელებენ, ვინაიდან ეს შიდასახელმწიფოებრივი ორგანოების კომპეტენციაშია, რომლებიც მითითებას აღნიშნული ორგანოსგან იღებენ.⁹⁶³

622

რაც შეეხება თვითონ გამოძიების პროცესუალურ შეფასებას, ეს არ არის წმინდა სისხლისსამართლებრივი გამოძიება, ვინაიდან ამის დაწყების უფლება ოფიციალურად წევრი სახელმწიფოს შესაბამის ორგანოს აქვს, ანუ OLAF-ი ახორციელებს ადმინისტრაციული შინაარსის წინასწარ გამოძიებას და შემდეგ მასალებს გადასცემს ადგილობრივ კომპეტენტურ ორგანოებს, რომლებიც დაიწყებენ სისხლისსამართლებრივ გამოძიებას.⁹⁶⁴ თუმცა თაღლითობასთან ბრძოლის სამსახურ-

623

⁹⁵⁸ Esser, Europäisches und Internationales Strafrecht, § 3 Rn. 14.

⁹⁵⁹ Brünner/Spitzer, კრებული: Sieber/Brünner/Satzger/v. Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 43 Rn. 36.

⁹⁶⁰ Brünner/Spitzer, კრებული: Sieber/Brünner/Satzger/v. Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 43 Rn. 38.

⁹⁶¹ Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 10 Rn. 19.

⁹⁶² Esser, Europäisches und Internationales Strafrecht, § 3 Rn. 17.

⁹⁶³ Esser, Europäisches und Internationales Strafrecht, § 3 Rn. 18.

⁹⁶⁴ Safferling, Int. Strafrecht, § 12 Rn. 25.

რის მიერ ჩატარებული გამოძიება მხოლოდ ადმინისტრაციული ხასიათისაა თუ არა, ავტორთა მხრიდან სხვადასხვანაირად ფასდება. ერთნი მას ადმინისტრაციულს აკუთვნებენ, მეორენი კი თვლიან, რომ ეს უკვე სისხლისსამართლებრივი გამოძიებაა.⁹⁶⁵ მეორე მხარის სასარგებლოდ უნდა ითქვას, რომ დღეისთვის ამ სამსახურის საქმიანობის ერთ-ერთი სამართლებრივი საფუძველია ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების 325-ე მუხლი (თაღლითობასთან ბრძოლა) და ეს მუხლი კი უშვებს სისხლისსამართლებრივი ღონისძიებების გატარებას, რაც ადრე არსებული ხელშეკრულებით შეუძლებელი იყო. თუმცა OLAF-ის მიერ ჩატარებული გამოძიების სტატუსის საკითხი ჯერჯერობით ერთმნიშვნელოვნად გადანყვეტილი მაინც არ არის.

624 განვიხილოთ შემდეგი კაზუსი:

ევროკავშირის თაღლითობასთან ბრძოლის სამსახურის თანამშრომლები ახორციელებენ გერმანიის მოქალაქე ბ-ს სამუშაო ოთახის დათვალიერებას, რომელიც ევროკავშირის სურსათის უვნებლობის სააგენტოს თანამშრომელია. არსებობდა ეჭვი, რომ მან სააგენტოს კუთვნილი თანხები მიითვისა. ბ-ს სურს ამ პროცესებს ხელი შეუშალოს და აცხადებს, რომ სააგენტო ევროკავშირისგან დამოუკიდებელი სტრუქტურაა და მასზე არ ვრცელდება OLAF-ის კომპეტენცია. გარდა ამისა, მას არ სურს, რომ მოპოვებულ მასალებზე დაყრდნობით ანგარიში გერმანულ სამართალდამცავ უწყებებს გადაეგზავნოთ, ვინაიდან ემინა სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყების. არის თუ არა სწორი მისი პოზიცია?⁹⁶⁶

625 ბ-ს პოზიცია არასწორია. მართალია, სურსათის უვნებლობის სააგენტო დამოუკიდებელი ორგანოა, მაგრამ მისი თანამშრომლები ევროკავშირის მოხელეებად ითვლებიან.⁹⁶⁷ მის მიმართ განხორციელებული სხვადასხვა საგამოძიებო ღონისძიებების შესახებ მას უფლება აქვს მიმართოს OLAF-ის დირექტორს, რომლის გადანყვეტილებაც თავის მხრივ ევროკავშირის სასამართლო კონტროლს ექვემდებარება.⁹⁶⁸ თუმცა, სასამართლოსადმი მიმართვისას დასაშვებობის ზღვარი უნდა იქნას გადალახული, კერძოდ, მხოლოდ ინფრომაციების გადაცემა გერმანიის სამართალდამცავი ორგანოებისათვის არ წარ-

⁹⁶⁵ მიმოხილვა იხ. Brüner/Spitzer, კრებულში: Sieber/Brüner/Satzger/v. Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 43 Rn. 1.

⁹⁶⁶ კაზუსი აღებულია სახელმძღვანელოდან Esser, Europäisches und Internationales Strafrecht, § 3 Fall 1.

⁹⁶⁷ Esser, Europäisches und Internationales Strafrecht, § 3 Rn. 25.

⁹⁶⁸ Esser, Europäisches und Internationales Strafrecht, § 3 Rn. 25.

მოადგენს ჯერ კიდევ მის უფლებებში ჩარევას (ეს ხდება მხოლოდ პირის მიმართ გამოძიების დაწყების შემთხვევაში), შესაბამისად ბ აღნიშნულ პროცესებს სამართლებრივად ამ ეტაპზე წინ ვერ აღუდგება.⁹⁶⁹

§ 5. ორმხრივი აღიარების პრინციპი

ევროკავშირის ფარგლებში ერთიანი სტრუქტურების შექმნის პარალელურად, როგორებიცაა მაგ. ევროპოლი და ევროიუსტი, გაერთიანების ფარგლებში აქტიურად მიმდინარეობდა მუშაობა იუსტიციის სფეროში ნევრ სახელმწიფოებს შორის თანამშრომლობის გაღრმავებასა და გამარტივებაზე. კერძოდ, საუბარია გადაწყვეტილებების ორმხრივი აღიარების პრინციპზე.

626

ორმხრივი აღიარების პრინციპი დღეისთვის ერთმნიშვნელოვნად არის დაფიქსირებული ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების 82-ე მუხლში. ევროკავშირის პარლამენტი და საბჭო საკანონმდებლო პროცედურების დაცვით უფლებამოსილია უზრუნველყოს ნევრ სახელმწიფოებში გამოცემული სასამართლო განაჩენების თუ სხვა გადაწყვეტილებების ურთიერთაღიარება. ამ პროცესების გასაადვილებლად და თანამშრომლობის ხელშესაწყობად შესაძლებელია გამოცემულ იქნას დირექტივა, სადაც დადგენილი იქნება მინიმალური სტანდარტები და ამასთანავე მოხდება ნევრი სახელმწიფოების სამართლებრივი სისტემების თავისებურებებისა და ტრადიციების გათვალისწინება. ხოლო მანამ, სანამ დირექტივა(ები) გამოიცემა, მოქმედებენ ადრე მიღებული ჩარჩო-გადაწყვეტილებები.

627

I. ევროპული დაპატიმრების ბრძანება

ევროპული დაპატიმრების ბრძანების შესახებ ჩარჩო-გადაწყვეტილება 2002 წელს იქნა მიღებული და ის ჩაენაცვლა მანამდე არსებულ სხვადასხვა საერთაშორისო ხელშეკრულებას, მათ შორის ევროსაბჭოს ეგიდით მიღებულს, რითაც ექსტრადიციის პროცესი ევროკავშირის ფარგლებში გამარტივდა.⁹⁷⁰ კლასიკური ექსტრადიციისთვის

628

⁹⁶⁹ Esser, Europäisches und Internationales Strafrecht, § 3 Rn. 25.

⁹⁷⁰ Heintschel-Heinegg, კრებული: Sieber/Brüner/Satzger/v. Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 37 Rn. 2.

დამახასიათებელია პოლიტიკური და სამართლებრივი გადანყვეტილებების ნაზავი, სადაც საჭიროა, როგორც წესი, სასამართლოს გადანყვეტილება და ასევე გადამცემი სახელმწიფოს პოლიტიკური ნება. ჩარჩო-გადაწყვეტილების საფუძველზე ეს პროცესი მთლიანად სამართლებრივ რელსებზე გადავიდა და მას პოლიტიკური კომპონენტი ჩამოშორდა, ანუ გადანყვეტილების მიღების კომპეტენცია მართლმსაჯულების ხელში გადავიდა. ასევე მოიხსნა ბარიერი იმ წინაპირობის არსებობაზე, რომ პირის გადაცემისთვის აუცილებელი იყო გადამცემ სახელმწიფოშიც მისი ქმედების დასჯადობა (თუმცა, ეს ეხება მხოლოდ ჩარჩო-გადაწყვეტილების კატალოგში არსებულ დანაშაულებს).⁹⁷¹

629 საინტერესოა, რომ ჯერ კიდევ 2000 წლის ნოემბერში, გერმანიის კონსტიტუციაში შევიდა ცვლილება და აკრძალვა გერმანიის მოქალაქის სხვა სახელმწიფოსთვის გადაცემის თაობაზე შერბილდა. კერძოდ, კონსტიტუციის მე-16 მუხლის მე-2 აზნაცს დაემატა შემდეგი შინაარსის წინადადება: გერმანიის მოქალაქის გადაცემა დაშვებულია ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოსთვის ან საერთაშორისო სასამართლოსთვის, თუ სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპები დაცული იქნება. ამ ცვლილების მიზეზი, ერთი მხრივ, რომის სტატუტის საფუძველზე სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს შექმნა იყო, ხოლო მეორე მხრივ კი ევროკავშირის ფარგლებში მიმდინარე სამართლებრივი პროცესები.⁹⁷²

630 საქართველოს კონსტიტუციასაც თუ ჩავხედავთ, ისიც მზად არის იმისათვის, რომ საქართველომ განახორციელოს თავისი საერთაშორისო ვალდებულებები. კონსტიტუციის მე-13 მუხლის მე-4 ნაწილი უშვებს საქართველოს მოქალაქის უცხო სახელმწიფოსთვის გადაცემას საერთაშორისო ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ შემთხვევაში. თუ საქართველო ევროკავშირთან დადებს ხელშეკრულებას და მოხდება ორმხრივი აღიარების პრინციპისადმი მიერთება, ანუ ამასთანავე ევროპული დაპატიმრების ბრძანების ინსტიტუტის აღიარება, კონსტიტუციურ-სამართლებრივი პრობლემები საქართველოს მოქალაქეების გადაცემის გამო არ წარმოიშობა.

631 საინტერესოა პოლონეთის მაგალითი, სადაც კონსტიტუციაში (მუხ. 55, აზზ. 1) თავდაპირველად ერთმნიშვნელოვნად იყო აკრძალული

⁹⁷¹ დანვრ. ამ საკითხებზე იხ. Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 10 Rn. 26.

⁹⁷² Heintschel-Heinegg, კრებულში: Sieber/Brüner/Satzger/v. Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 37 Rn. 2.

პოლონეთის მოქალაქეების სხვა სახელმწიფოსთვის გადაცემა. მიუხედავად ამისა, პოლონეთის პარლამენტმა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში ჩარჩო-გადაწყვეტილების შესაბამისად დაამატა მუხლები, რის საფუძველზეც ექსტრადიცია გახდა შესაძლებელი.⁹⁷³ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის ეს მუხლები მოგვიანებით პოლონეთის ერთ-ერთი მხარის სასამართლოს მიერ გაკეთებული მიმართვის საფუძველზე საკონსტიტუციო სასამართლოს განხილვის საგანი გახდა. პოლონეთის საკონსტიტუციო სასამართლომ ეს ნორმები ანტიკონსტიტუციურად სცნო, ვინაიდან კონსტიტუცია ექსტრადიციის აბსოლუტურ აკრძალვას შეიცავდა და მისი განმარტება ევროკავშირის სამართლის შესაბამისად შეუძლებელი იყო.⁹⁷⁴ საბოლოოდ, პოლონეთის საკონსტიტუციო სასამართლომ კონსტიტუციით მისთვის მინიჭებული უფლება გამოიყენა და საპროცესო კოდექსის ნორმების ბათილად ცნობის ვადა 18 თვით გადასწია (2006 წლის 5 ნოემბრამდე), რათა კანონმდებელს ჰქონოდა შესაბამისი ნაბიჯების გადადგმის შესაძლებლობა.⁹⁷⁵ პოლონელმა კანონმდებელმა, გერმანიის მაგალითის მსგავსად, რადიკალური ნაბიჯი გადადგა და არსებული წინააღმდეგობის აღმოსაფხვრელად შეცვალა ამკრძალავი კონსტიტუციის მუხლის შინაარსი და გააკეთა დამატება, სადაც ჩაინერა, რომ მოქალაქის გადაცემა შესაძლებელია სხვა სახელმწიფოს ან სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს მოთხოვნის საფუძველზე, თუ ეს ხდება საერთაშორისო ხელშეკრულების ფარგლებში ან დაშვებულია შიდასახელმწიფოებრივი კანონით.⁹⁷⁶

ახლა კი შევეხოთ უშუალოდ ჩარჩო-გადაწყვეტილების შინაარსს.⁹⁷⁷ ევროპული დაპატიმრების ბრძანების დროს საქმე ეხება იუსტიციურ გადაწყვეტილებას, რომელიც რომელიმე წევრ სახელმწიფოში გამოიცემა და მიზნად ისახავს ძებნილი პირის დაკავებასა და გადაცემას სხვა წევრი სახელმწიფოს მიერ სისხლისსამართლებრივი დევნის განხორციელების, თავისუფლების აღკვეთის შესახებ გამოტანილი განაჩენის ან სხვა თავისუფლების შემზღუდავი სოციალური დაცვის იძულებითი ღონისძიებების აღსრულების მიზნით (მუხ. 1, აბზ. 1). მისი გამოცემა შესაძლებელია იმ ქმედების განხორციელებისას რომლის ჩადენისთვისაც პირს, ბრძანების გამცემი სახელმწიფოს სამართლებ-

632

⁹⁷³ Nalewajko, ZIS 3/2007, 113.

⁹⁷⁴ Nalewajko, ZIS 3/2007, 114.

⁹⁷⁵ Nalewajko, ZIS 3/2007, 114.

⁹⁷⁶ Nalewajko, ZIS 3/2007, 115.

⁹⁷⁷ ABI. L 190, 18.7.2002, 1; ჩარჩო-გადაწყვეტილების ქართული თარგმანი იხ. კრებულში: ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 346 და შემდეგი.

რივი ნორმების მიხედვით სულ მცირე 12 თვის ხანგრძლივობით თავისუფლების აღკვეთა ან სოციალური დაცვის იძულებითი ღონისძიება ემუქრება, ან კიდევ იმ შემთხვევაში, როცა მის მიმართ გამოტანილია განაჩენი და შეფარდებული სასჯელის ან იძულებითი ღონისძიების ზომა სულ მცირე 4 თვეს შეადგენს (მუხ. 2, აბზ. 1).

633 კლასიკური ექსტრადიციის შემთხვევაში, როგორც უკვე აღინიშნა, საჭიროა, რომ ქმედება ორივე სახელმწიფოში იყოს დასჯადი, ხოლო ევროპული დაპატიმრების ბრძანების შესახებ ჩარჩო-გადაწყვეტილებაში ჩადებულ იქნა საკმაოდ ვრცელი ჩამონათვალი დანაშაულებისა, რომლის ჩადენის დროსაც გადაცემა მოხდება ორმხრივი დასჯადობის შემონიშნების გარეშე, თუ გათვალისწინებული სანქცია პირის მიმღებ სახელმწიფოში სულ მცირე 3 წელია (მუხ. 2, აბზ. 2). ეს დანაშაულებია: კრიმინალურ დაჯგუფებაში მონაწილეობა, ტერორიზმი, ტრეფიკინგი, კორუფცია, ფულის გაყალბება, გარემოს დაცვის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულები, გაუპატიურება, რასიზმი და ქსენოფობია და ა.შ. თუმცა, ეს სია შეიძლება საბჭოს გადაწყვეტილების საფუძველზე გაფართოვდეს. რაც შეეხება კატალოგს მიღმა დარჩენილ დანაშაულებს, მათზეც შესაძლებელია გაიცეს ევროპული დაპატიმრების ბრძანება ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოს მიერ, მაგრამ მეორე სახელმწიფოს შეუძლია გადაცემის წინაპირობად ორმხრივი დასჯადობა წამოაყენოს.

634 ჩარჩო-გადაწყვეტილების მე-3 მუხლი შეიცავს ჩამონათვალს, რომლის საფუძველზეც სახელმწიფომ უარი უნდა თქვას ევროპული დაპატიმრების ბრძანების აღსრულებაზე.

635 თუკი დანაშაული, რომლის ჩადენის გამოც იქნა ევროპული დაპატიმრების ბრძანება გაცემული, აღმასრულებელ სახელმწიფოში (ანუ ვისაც მიმართეს) ამნისტიას ექვემდებარება და ეს სახელმწიფო თვითონ იყო უფლებამოსილი სისხლისსამართლებრივი დევნის განხორციელებაზე, მაშინ ის უარს ამბობს პირის მეორე სახელმწიფოსთვის გადაცემაზე. ასევე უარი უნდა ითქვას გადაცემაზე, როცა აღმასრულებელი სახელმწიფოს იუსტიციის ორგანო ფლობს ინფორმაციას, რომ ძებნილი პირი იგივე ქმედების გამო რომელიმე წევრი სახელმწიფოს მიერ კანონიერ ძალაში შესული განაჩენით არის გასამართლებული და სანქცია უკვე აღსრულდა, აღსრულების პროცესშია ან განაჩენის გამომტანი სახელმწიფოს სამართლით აღსრულება უკვე შეუძლებელია. გარდა ამისა, არ შეიძლება გადაცემა, როცა პირი, აღმასრულებელი სახელმწიფოს სამართლით მისი ასაკიდან გამომდინარე სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას არ ექვემდებარება.

დაპატიმრების ბრძანების აღსრულებაზე უარის თქმის სავალდებულო საფუძვლებთან ერთად, ჩარჩო-გადაწყვეტილება წევრ სახელმწიფოებს აძლევს საშუალებას, იმ წინაპირობების არსებობის შემთხვევაში, რომლებიც მოცემულია მე-4 მუხლში, საკუთარი შეხედულებისამებრ განაცხადონ უარი გადაცემაზე (**ფაკულტატური საფუძვლები**). მათ განხილვას ცალ-ცალკე არ შეუდგებიან, თუმცა, შეგვიძლია დავასახელოთ რამდენიმე მათგანი. გადაცემაზე უარი შეიძლება ითქვას იმ პირის მიმართ, რომლის წინააღმდეგაც ევროპული დაპატიმრების ბრძანებაა გამოცემული, აღმასრულებელი სახელმწიფოს სამართლით იგივე ქმედების გამო სისხლისსამართლებრივი დევნა მიმდინარეობს; ასევე იმ შემთხვევაში, როცა სისხლისსამართლებრივი დევნა ან სასჯელის აღსრულება აღმასრულებელი წევრი სახელმწიფოს სამართლით ხანდაზმულობის გამო შეუძლებელია და ამ ქმედებაზე მისი იურისდიქცია ვრცელდებოდა.

რაც შეეხება თვითონ უფლებამოსილ ორგანოებს, ევროპული დაპატიმრების ბრძანების დროს გვყავს ორი ძირითადი სუბიექტი, ბრძანების გამცემი იუსტიციის ორგანო და ბრძანების აღმასრულებელი იუსტიციის ორგანო. მათ ასახელებს თვითონ წევრი სახელმწიფო და ამის შესახებ ატყობინებს საბჭოს გენერალურ მდივანს (მუხ. 6). ხოლო, ბრძანების ფორმა და შინაარსი მოცემულია ჩარჩო-გადაწყვეტილების დანართში.

636

ევროპული დაპატიმრების ბრძანების საფუძველზე პირის დაკავების შემთხვევაში აღმასრულებელი სახელმწიფოს იუსტიციის ორგანო გადაწყვეტილებას იღებს იმის შესახებ, ძეზნილი პირი პატიმრობაში უნდა დარჩეს თუ არა. დროებითი გათავისუფლება აღმასრულებელი სახელმწიფოს სამართლის შესაბამისად შესაძლებელია ნებისმიერ დროს, თუკი ამ წევრი სახელმწიფოს კომპეტენტური ორგანო იღებს მისი თვალსაზრისით აუცილებელ ღონისძიებებს ძეზნილი პირის გაქცევის თავიდან ასაცილებლად (მუხ. 12). თუკი აღმასრულებელ იუსტიციის ორგანოს მიაჩნია, რომ მისთვის ბრძანების გამცემი სახელმწიფოს მიერ მიწოდებული ინფორმაცია გადაწყვეტილების მისაღებად არასაკმარისია, მაშინ ის ითხოვს დამატებითი ინფორმაციის მიწოდებას (მუხ. 15, აბზ. 2).

637

საინტერესოა ჩარჩო-გადაწყვეტილებაში საკითხის გადაწყვეტა **მრავალმხრივი თხოვნის** დროს (მუხ. 16):

638

თუკი ორ ან მეტ წევრ სახელმწიფოს ევროპული დაპატიმრების ბრძანება ერთი და იმავე პირის წინააღმდეგ აქვს გაცემული, მაშინ აღმასრულებელი იუსტიციის ორგანო, ყველა გარემოების სათანადოდ გათვალისწინებით, იღებს გადაწყვეტილებას, თუ რომელი უნდა აღსრულდეს. ეს გარემოებებია, განსაკუთრებით, დანაშაულის სიმძიმე და ჩადენის ადგილი, ბრძანებების გაცემის დრო, ასევე ის გარემოება, თუ რა საფუძვლით არის დაპატიმრების ბრძანება გაცემული – სისხლისსამართლებრივი დევნის, თავისუფლების აღკვეთის თუ თავისუფლების შემზღუდავი სოციალური დაცვის ღონისძიების აღსრულების მიზნით.

- 639** ევროპული დაპატიმრების ბრძანებისა და მესამე (ანუ არანეკრი) სახელმწიფოს მხრიდან გადაცემის შესახებ თხოვნის ერთდროულად არსებობის შემთხვევაში, აღმასრულებელი სახელმწიფოს იუსტიციის ორგანო გადაწყვეტილებას იღებს ყველა გარემოების სათანადოდ გათვალისწინებით, განსაკუთრებით, ეს ეხება წინა აბზაცში ჩამოთვლილ გარემოებებს, ასევე მოქმედ საერთაშორისო ხელშეკრულებებსა და შეთანხმებებში აღწერილ გარემოებებს, რომლებითაც ირკვევა, თუ რომელ თხოვნას უნდა მიენიჭოს უპირატესობა. უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ მე-16 მუხლი ხელს არ უშლის წევრი სახელმწიფოების მიერ სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს წინაშე არსებული ვალდებულებების შესრულებას.
- 640** ამ ჩარჩო-გადაწყვეტილებისგან ხელშეუხებელი რჩება აღმასრულებელი სახელმწიფოს ვალდებულებები ისეთ შემთხვევებში, როცა ძებნილი პირი ამ წევრ სახელმწიფოს მესამე სახელმწიფოს მიერ გადაეცა და როდესაც ასეთი პირის მიმართ ექსტრადიციას საფუძვლად უდევს მათ შორის შეთანხმება სპეციალურობის პრინციპის გამოყენების თაობაზე. აღმასრულებელი სახელმწიფო იღებს აუცილებელ ზომებს, რათა დაუყოვნებლივ მიიღოს თანხმობა მესამე სახელმწიფოსგან პირის ევროპული დაპატიმრების ბრძანების საფუძველზე გადაცემის შესახებ.
- 641** ევროპული დაპატიმრების ბრძანების საკითხის გადაწყვეტა და აღსრულება ხდება დაჩქარებული წესით. თუ ძებნილი პირი თანხმობას აცხადებს მის გადაცემაზე, ევროპული დაპატიმრების ბრძანების აღსრულების შესახებ საბოლოო გადაწყვეტილება მიიღება თანხმობის მიცემიდან 10 დღის განმავლობაში. სხვა შემთხვევებში კი ვადა იზრდება 60 დღემდე (ვადები იხ. მე-17 მუხლში). რაც შეეხება უშუალოდ გადაცემას, ეს ხდება არაუგვიანეს 10 დღისა მას შემდეგ, რაც მიიღება ბრძანების აღსრულების შესახებ საბოლოო გადაწყვეტილება. თუ გა-

დაცემას სხვადასხვა მიზეზის გამო ხელი ეშლება, მაშინ მხარეებს შორის მოხდება ახალ ვადაზე შეთანხმება (მუხ. 23). გადაცემის შემდეგ კი ბრძანების გამცემი წევრი სახელმწიფო სასჯელის საერთო ვადაში უთვლის გადაცემულ პირს პატიმრობის იმ პერიოდს, რომელშიც ის გადაცემამდე იმყოფებოდა აღმასრულებელ სახელმწიფოში სწორედ ევროპული დაპატიმრების ბრძანების საფუძველზე. იგივე ვრცელდება თავისუფლების შემზღუდავ სხვა ღონისძიებებზე (მუხ. 26, აზ. 1).

მიუხედავად იმისა, რომ ევროპული დაპატიმრების ბრძანების დამკვიდრება ევროკავშირის სამართლებრივი სივრცის ფარგლებში ორმხრივი აღიარების პრინციპის უმნიშვნელოვანესი გამოხატულება იყო, სხვადასხვა სახელმწიფოებში ამ საკითხის გადანყვეტა სხვადასხვანაირად მოხდა და ადგილობრივ კანონმდებლობებში ჩადებულ იქნა ისეთი წინაპირობები, რომ საბოლოო ჯამში ჩარჩო-გადაწყვეტილებაში დასახული მიზანი გადაცემის პროცედურების გამარტივებისა ბოლომდე მაინც ვერ იქნა მიღწეული. იგივე გერმანიის კანონი სისხლის სამართლის საქმეებზე საერთაშორისო სამართლებრივი ურთერთდახმარების შესახებ შეიცავს გადაცემის რამდენიმე საფეხურიან სისტემას, სადაც გადაცემის შესახებ გადანყვეტილება მონმდება მხარის უმაღლესი სასამართლოს მიერ, ანუ გადანყვეტილების მიმღებმა ორგანომ უნდა დაასაბუთოს, თუ რატომ გადასცემს პირს სხვა სახელმწიფოს, თუმცა, სანამ საქმე უშუალოდ მიღებული გადანყვეტილების დასაბუთებამდე მივა, სასამართლომ სულ თავიდან ზოგადად გადაცემის დასაშვებობის საკითხიც უნდა გადანყვიტოს, რაც მთლიან პროცესს ხელოვნურად ართულებს.⁹⁷⁸ ბრიტანული კანონმდებლობა კი საერთოდაც გადაცემაზე უარის თქმის საშუალებას იძლევა, თუ საქმე ეხება საჯარო უსაფრთხოებას.⁹⁷⁹

ბოლო პერიოდში ამ ტენდენციას თვითონ ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლომაც დაუჭირა მხარი დაადგინა, რომ თუ გადაცემის მომთხოვნ სახელმწიფოში ადამიანის უფლებათა ევროპული ქარტიით აკრძალული არაადამიანური მოპყრობის და ღირსების შელახვის საფრთხე არსებობს, დაპატიმრების ბრძანების შესრულება არ არის სავალდებულო.⁹⁸⁰ საკუთარი კონსტიტუციიდან გამომდინარე იგივე ბარიერების დადგენა ცალკეული სახელმწიფოებისთვისაც არ არის უცხო. მაგალითად, გერმანიის საკონსტიტუციო სასამართ-

⁹⁷⁸ Ambos, *Int. Strafrecht*, 2. Aufl., § 12 Rn. 75.

⁹⁷⁹ Satzger, *Int. und Europ. Strafrecht*, § 10 Rn. 37.

⁹⁸⁰ Schröder, *Grundkurs Europarecht*, § 22 Rn. 11.

642

643

ლო მასშტაბად კონსტიტუციით გარანტირებულ ადამიანის ღირსებას იღებს, რომლითაც თუნდაც დაუსწრებლად გასამართლებული პირის გადაცემა იბლოკება, ვინაიდან მისი მოსაზრებით მსგავსი პრაქტიკა ბრალის პრინციპს არ შეესაბამება.⁹⁸¹

644 როგორც ვხედავთ, თავდაპირველი სულისკვეთება ერთიანი ევროპული სამართლებრივი სივრცის შესახებ, რომელშიც ყველა წევრი სახელმწიფო საკმარისად უზღუნველყოფს ადამიანის უფლებების დაცვას და ამიტომაც უნდა მომხდარიყო ავტომატურად დაპატიმრების ბრძანების ორმხრივი აღიარება დამატებითი კონტროლის გარეშე, რელატივირებულ იქნა, რაც იმის აღიარებაა, რომ ცალკეულ სახელმწიფოებს თავიანთი კონსტიტუციურ-სამართლებრივი სტანდარტები გააჩნიათ და არ სურთ შედარებით უფრო ნაკლები სტანდარტების მქონე სახელმწიფოდან გაცემული ბრძანების აღსრულება.

645 საინტერესო და რეზონანსული იყო შემდეგი კაზუსი პრაქტიკაში („პეტრუჰინი“):

ესტონეთის მოქალაქე პეტრუჰინი იძებნებოდა რუსეთის მიერ ინტერპოლის მეშვეობით ნარკოტიკების არალეგალური ვაჭრობის გამო. ის დაკავებულ იქნა ლატვიაში და მას შეეფარდა წინასწარი პატიმრობა. რუსეთმა ლატვიის წინაშე დააყენა ექსტრადიციის შუამდგომლობა, რაც ლატვიის გენერალურმა პროკურატურამ დააკმაყოფილა. პეტრუჰინმა სარჩელით მიმართა ლატვიის სასამართლოს და გაასაჩივრა ის, რომ რუსეთსა და ლატვიას შორის მოქმედი შეთანხმებით ლატვიის მოქალაქეების არა, მაგრამ სხვა სახელმწიფოების მოქალაქეების (ამ შემთხვევაში მისი) გადაცემა დასაშვებია იყო. ამით, მის მიმართ ფაქტიურად განხორციელდა დისკრიმინაცია და ის დაუცველი რჩებოდა, მიუხედავად იმისა, რომ ლატვიას, ლიტვასა და ესტონეთს შორის მოქმედებდა სამართლებრივი ურთიერთდახმარების შესახებ შეთანხმება, რომლითაც აღნიშნული სახელმწიფოების მოქალაქეები თანაბარი უფლებებით სარგებლობდნენ. ლატვიის უზენაესმა სასამართლომ საკითხის გასარკვევად ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოს მიმართა, რათა გაერკვია, ხომ არ ეწინააღმდეგებოდა გენპროკურატურის ქმედება ევროკავშირის სამართალს, კერძოდ ევროკავშირის მოქალაქეებისადმი თანაბრად მოპყრობის პრინციპს.⁹⁸²

⁹⁸¹ Sauer, NJW 2016, 1134; Schröder, Grundkurs Europarecht, § 22 Rn. 11.

⁹⁸² EuGH NJW 2017, 378.

ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლომ ხაზი გაუსვა ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების მე-18 მუხლის მნიშვნელობას, რომელიც კრძალავს მოქალაქეობის საფუძველზე დისკრიმინაციას. პეტრუშინმა ისარგებლა ევროკავშირის ფარგლებში მოქმედი თავისუფალი გადაადგილების პრინციპით და გადავიდა ლატვიაში, სადაც მის მიმართ იგივე წესები უნდა გავრცელებულიყო, როგორც ლატვიის მოქალაქეების მიმართ.⁹⁸³ ვინაიდან ლატვიის კანონმდებლობით დასაშვები იყო ევროკავშირის წევრი სხვა ქვეყნის მოქალაქის ექსტრადიცია, საკუთარს კი არა, ეს ხელს უშლიდა ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების 21-ე მუხლით გარანტირებული თავისუფალი გადაადგილების უფლების რეალიზებას.⁹⁸⁴

646

სასამართლომ ისიც აღნიშნა, რომ მართალია, ობიექტურად აუცილებელი წინაპირობების არსებობისას ზემოაღნიშნული უფლების შეზღუდვა დასაშვებია, რათა, მაგალითად პირი სხვა სახელმწიფოში გადასვლის გამო არ დარჩეს დაუსჯელი და სიტუაციით არ ისარგებლოს. თუმცა, სანამ არანეგრ სახელმწიფოსთან მოხდება ექსტრადიციაზე შეთანხმება, მანამდე ევროკავშირის ფარგლებშივე უნდა მიეცეს მეორე სახელმწიფოს (ამ შემთხვევაში ესტონეთს) საშუალება, თვითონვე დასაჯოს თავისი მოქალაქე, თუ დანაშაული მის იურისდიქციაში ექცევა.⁹⁸⁵ ამისათვის ჯერ მასთან უნდა დამყარებულიყო კომუნიკაცია და ევროპულ დაპატიმრების ბრძანების მეშვეობით გადასცემოდა პეტრუშინი, რაც არ მომხდარა.⁹⁸⁶

647

II. ორმაგი დასჯის აკრძალვა

ერთიანი ევროპის ფარგლებში შიდა საზღვრების მაქსიმალურად გაუქმების იდეა არ არის ახალი და მასზე მუშაობა ჯერ კიდევ წინა საუკუნის 70-იან წლებში დაიწყო.⁹⁸⁷ 1985 წელს რამდენიმე სახელმწიფოს შორის დაიდო შენგენის შეთანხმება, ე.წ. *შენგენი* /და მისი მიზანი

648

⁹⁸³ EuGH NJW 2017, 379.

⁹⁸⁴ EuGH NJW 2017, 379.

⁹⁸⁵ EuGH NJW 2017, 379.

⁹⁸⁶ Schröder, Grundkurs Europarecht, § 22 Rn. 11.

⁹⁸⁷ Ambos, Int. Strafrecht, 2. Aufl., § 12 Rn. 30; უფრო ადრინდელ პერიოდთან დაკავშირებით იხ. ჯიშკარიანი, საერთაშორისო სამართლის ჟურნალი, 1/2009, 217.

სწორედ შიდა საზღვრების გაუქმება იყო.⁹⁸⁸ 1990 წელს ამას დაემატა შენგენის მეორე ხელშეკრულება, *შენგენი II*, რათა პრაქტიკაში შენგენი I-ის განხორციელებას უსაფრთხოების მხრივ პრობლემები არ მოჰყოლოდა (შენგენის განხორციელების ხელშეკრულება).⁹⁸⁹

- 649** დღეისთვის, მთავარი ნორმა ევროკავშირის ფარგლებში ორმაგი დასჯის აკრძალვასთან დაკავშირებით შენგენი II-ის 54-ე მუხლია.⁹⁹⁰ მართალია, ევროსაბჭოს ფარგლებშიც მოქმედებს ორმაგი დასჯის აკრძალვის პრინციპი, რომელიც ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-7 დამატებითი ოქმის მე-4 მუხლიდან გამომდინარეობს, თუმცა, იქ საუბარია მხოლოდ ერთი სახელმწიფოს ფარგლებში ერთი და იმავე დანაშაულის გამო პირის თავიდან დევნაზე ან გასამართლებაზე და ის არ გულისხმობს ამის ტრანსნაციონალურ მოქმედებას.⁹⁹¹ კონვენცია ევროსაბჭოს წევრ სახელმწიფოს სულაც არ ავალდებულებს, სხვა სახელმწიფოში გასამართლებული პირის იმავე დანაშაულის გამო სისხლისსამართლებრივი დევნისგან თავი შეიკავოს.⁹⁹² საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-18 მუხლიც კრძალავს ერთი და იმავე დანაშაულისთვის განმეორებით მსჯავრის დადებას, მაგრამ ეს მუხლი არ გულისხმობს საზღვარგარეთ მსჯავრებულ პირის გათავისუფლებას პასუხისმგებლობისგან.
- 650** შენგენის განხორციელების შესახებ ხელშეკრულების 54-ე მუხლი შემდეგი სახით არის ჩამოყალიბებული:

იმ პირის მიმართ, რომლის მიმართაც ერთ წევრ სახელმწიფოში დამდგარია კანონიერ ძალაში შესული განაჩენი, დაუშვებელია სხვა წევრ სახელმწიფოში იგივე დანაშაულის გამო დევნის დაწყება, თუ გასამართლების შემთხვევაში სასჯელი უკვე აღსრულდა, აღსრულების პროცესშია ან განაჩენის გამომტანი სახელმწიფოს სამართლით მისი აღსრულება შეუძლებელია.

- 651** მამასადამე, ორმაგი დასჯის აკრძალვას წინ უნდა უძღოდეს 3 წინაპირობა: კანონიერ ძალაში შესული განაჩენი, იგივე დანაშაული და აღსრულება. თუმცა, ორმაგი დასჯის აკრძალვის ეს წინაპირობები სიტყვა-სიტყვით არ ემთხვევა ძირითადი უფლებების ევროპული ქარტიის

⁹⁸⁸ ტურავა, ევროპული სისხლის სამართალი, 250.

⁹⁸⁹ Ambos, Int. Strafrecht, 2. Aufl., § 12 Rn. 30.

⁹⁹⁰ ABl. L 239, 22.9.2000, 19; ჯიშკარიანი, საერთაშორისო სამართლის ჟურნალი, 1/2009, 217.

⁹⁹¹ ჯიშკარიანი, საერთაშორისო სამართლის ჟურნალი, 1/2009, 217.

⁹⁹² Merkel, ZIS 5/2012, 207; სხვადასხვა ქვეყანაში არსებულ რეგულაციებზე იხ. ჯიშკარიანი, საერთაშორისო სამართლის ჟურნალი, 1/2009, 219.

50-ე მუხლს, რომელიც ლისაბონის ხელშეკრულების შემადგენელი ნაწილია, ანუ პრიმერული სამართალია. მასში აღსრულების საკითხი საერთოდ არ არის ნახსენები, რაც აჩენს კითხვას, რომელ ტექსტს უნდა მივანიჭოთ უპირატესობა, შენგენი II-ს თუ ქარტიას? ამ საკითხთან დაკავშირებით იურიდიულ ლიტერატურაში აზრთა სხვადასხვაობაა და ერთი თუ ქარტიას იღებენ მასშტაბად, მეორე შენგენი II-ისკენ იხრებიან.⁹⁹³ ვინაიდან ჯერჯერობით ეს საკითხი საბოლოოდ გადაწყვეტილი არ არის და დისკუსიების დეტალურად განხილვა კი შორს ნაგვიყვანს და გასცდება ამ წიგნის ფორმატს, მივყვით აქამდე არსებულ პრაქტიკას და განვიხილოთ შენგენი II-ის 54-ე მუხლის სამივე კრიტერიუმი ცალ-ცალკე.

კანონიერ ძალაში შესული განაჩენი - უპირველეს ყოვლისა, ორმაგი დასჯის საკითხის გარკვევისას ყურადღება უნდა მიექცეს ამ კრიტერიუმს, ანუ დამდგარია თუ არა პირის მიმართ ევროკავშირის ერთ წევრ სახელმწიფოში კანონიერ ძალაში შესული განაჩენი. სიტყვა „განაჩენი“ წმინდა ნაციონალური გაგებით არ უნდა განვმარტოთ, ვინაიდან ევროკავშირის სასამართლო მასში გულისხმობს თუნდაც საპროცესო შეთანხმების საფუძველზე პირის მიმართ სისხლისსამართლებრივი დევნის შეწყვეტას ან პროკურატურის მიერ სხვა მიზეზით დევნის შეწყვეტას და არა მაინცდამაინც სასამართლოს მიერ გამოტანილ გადაწყვეტილებას.⁹⁹⁴ სასამართლოს განაჩენის საფუძველზე პირის დამნაშავედ ან უდანაშაულოდ ცნობა მოცემულ წინაპირობას ისედაც აკმაყოფილებს, ხოლო სხვა ორგანოების მიერ მიღებული გადაწყვეტილების საკითხი სხვადასხვანაირად წყდება. მაგალითად, თუ პროკურატურა ბრალდებულის მიერ გარკვეული წინაპირობების დაკმაყოფილების შემთხვევაში (მაგ. ჯარიმის გადახდა) შეწყვეტს სისხლისსამართლებრივ დევნას საქმის სასამართლომდე მიყვანამდე (ზოგიერთი ქვეყნის კანონმდებლობა ამას უშვებს), მაშინ ესეც ჩაითვლება კანონიერ ძალაში შესულ განაჩენად, თუ, რა თქმა უნდა, ეს საბოლოო გადაწყვეტილებაა, ხოლო თუ დევნა მხოლოდ იმის გამო შეწყდა, რომ იგივე საქმეზე სხვა ქვეყნის ორგანოები ახორციელებენ პარალელურად გამოძიებას, მაშინ ეს არ ჩაითვლება საკმარისად.⁹⁹⁵

საბოლოო ჯამში კანონიერ ძალაში შესულ განაჩენად შეიძლება ნებისმიერი გადაწყვეტილება ჩაითვალოს, თუ ის შემდეგ წინაპირობებს

652

653

⁹⁹³ დაწვრ. იხ. Eckstein, ZIS 5/2013, 220 და შემდეგი.

⁹⁹⁴ Eser, კრებულში: Sieber/Brüner/Satzger/v. Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 36 Rn. 71.

⁹⁹⁵ Ambos, Int. Strafrecht, 2. Aufl., § 12 Rn. 14.

აკმაყოფილებს:

საქმე გვაქვს სისხლისსამართლებრივი დევნის მნარმოებელი ორგანოს მიერ მიღებულ პროცესის/ნარმოების დამამთავრებელ გადაწყვეტილებასთან;

გადაწყვეტილებას პირისთვის საუარესოდ მიღების შემთხვევაში ექნებოდა სადამსჯელო ხასიათი;

გადაწყვეტილება საბოლოოა და პირი თავისუფლდება ბრალდებისგან.⁹⁹⁶

- 654 იგივე დანაშაული** – შენგენის განხორციელების შესახებ ხელშეკრულების 54-ე მუხლის მეორე წინაპირობაა „იგივე დანაშაული“, რომელიც ასევე გარკვეულ დაზუსტებას მოითხოვს, ვინაიდან დანაშაულის გაგება ნევრ სახელმწიფოებში ერთმანეთისგან განსხვავდება და სხვადასხვა ფაქტორებზე არის დამოკიდებული.⁹⁹⁷ ვინაიდან ჩვენ ამ სპეციფიკიდან გამომდინარე დანაშაულის წმინდა ნაციონალური გაგება სიტუაციის შეფასებისთვის არ გამოგვადგება, საჭიროა მოვახდინოთ ქმედების შეფასება ევროკავშირის სამართლიდან გამომდინარე და შემოვიღოთ, ასე ვთქვათ, „ევროპული დანაშაულის“ ცნება.⁹⁹⁸ პრობლემის ნათლად საჩვენებლად განვიხილავთ შემდეგ კაზუსს:

ა ფულს შოულობდა ნარკოტიკების გაყიდვით. 2005 წლის 15 აგვისტოს მან ერთი კილო კოკაინი გადაიტანა მიუნხენიდან (გერმანია) ზალცბურგში (ავსტრია). 17 აგვისტოს ის ავსტრიის პოლიციამ დააკავა და ერთ თვეში მას სასამართლომ 3 წლით თავისუფლების აღკვეთა მიუსაჯა ნარკოტიკების უკანონოდ შემოტანის გამო. გარკვეული ხნის შემდეგ ა ვადაზე ადრე გაათავისუფლეს და ის დაბრუნდა მიუნხენში, სადაც პოლიციამ მაშინათვე დააკავა. მიუნხენის სასამართლომ ა-ს 2005 წლის 15 აგვისტოს ჩადენილი ნარკოტიკების უკანონოდ გატანის გამო 2 წლით თავისუფლების აღკვეთა შეუფარდა. დაირღვა თუ არა ამით ევროკავშირის სამართალი, კერძოდ ორმაგი დასჯის აკრძალვის პრინციპი?⁹⁹⁹

- 655** როგორც ვხედავთ, მოცემულ კაზუსში ერთ დღეს განხორციელებული ერთი ქმედება სხვადასხვა ქვეყნის სასამართლოს მიერ სულ სხვადასხვანაირად იქნა დაკვალიფიცირებული და განსხვავებული შეფა-

⁹⁹⁶ Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 10 Rn. 60 ff.

⁹⁹⁷ Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 10 Rn. 68.

⁹⁹⁸ Ambos, Int. Strafrecht, 2. Aufl., § 12 Rn. 49.

⁹⁹⁹ კაზუსი მოყვანილია წიგნიდან Safferling, Int. Strafrecht, § 12 Rn. 96.

სება მიეცა, რაც თვალნათლივ გვიჩვენებს, რომ წმინდა ნაციონალური გაგება დანაშაულისა შენგენი II-ის 54-ე მუხლთან მიმართებაში შორს ვერ წაგვიყვანს და ვერ სცემს პასუხს კითხვაზე, ერთ თუ ორ დანაშაულთან გვაქვს საქმე. აქედან გამომდინარე, ევროგაერთიანების სასამართლო საკითხს მატერიალური კუთხით უდგება: თუ სხვადასხვა სახელმწიფოში განხორციელებული ქმედებები (გერმანიიდან „გატანა“ და ავსტრიაში „შეტანა“) ისეთი ფაქტების ერთობლიობას წარმოადგენს, რომლებიც დროის, სივრცისა და მიზნის თვალსაზრისით ერთმანეთთან უწყვეტად/განუყოფლად არიან დაკავშირებული, მაშინ საქმე გვაქვს „იგივე დანაშაულთან“.¹⁰⁰⁰ მხოლოდ ერთიანი განზრახვის არსებობა დროისა და სივრცის კრიტერიუმების გათვალისწინების გარეშე საკმარისი არ არის.¹⁰⁰¹ ყოველივე აქედან გამომდინარე, გერმანიაში ა-ს მიმართ სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყება და გასამართლება ეწინააღმდეგება ევროკავშირის ფარგლებში მოქმედ ორმაგი დასჯის აკრძალვის პრინციპს.

საინტერესოა შემდეგი შემთხვევა, რომელიც წინა კაზუსის იდენტურია, თუმცა, მხოლოდ რაოდენობაშია სხვაობა:

656

ა-მ 2005 წლის 15 აგვისტოს გერმანიიდან ავსტრიაში გადაიტანა კოკაინი, თუმცა, გამოძიების შედეგად მას დაუდგინდა გერმანიის მხრიდან 5 კილო კოკაინის გატანა, ხოლო ავსტრიული მხრიდან კი 1 კილო კოკაინის შეტანა, 4 კილო კი გზაში „გაქრა“. ავსტრიაში ა-ს მიესაჯა რამდენიმე წლით თავისუფლების აღკვეთა 1 კილო კოკაინის შეტანის გამო. სასჯელის მოხდის შემდეგ კი გერმანიაში დაბრუნებულ ა-ზე გერმანიაში დაიწყო სისხლისსამართლებრივი დევნა 5 კილო კოკაინის გატანის გამო. ეწინააღმდეგება თუ არა ეს შენგენი II-ის 54-ე მუხლს?

ევროგაერთიანების სასამართლომ მოცემულ შემთხვევაშიც იგივე პოზიცია დააფიქსირა, როგორც წინა კაზუსთან მიმართებაში და „იგივე დანაშაულად“ კვალიფიკაციაზე რაოდენობრივ სხვაობას არანაირი გავლენა არ მოუხდენია.¹⁰⁰² შესაბამისად, ამ კაზუსშიც გერმანიამ დაარღვია ორმაგი დასჯის აკრძალვის პრინციპი.

657

ამ პოზიციასთან მიმართებაში იურიდიულ ლიტერატურაში გარკვეული კრიტიკა ისმის, რაც სავსებით სამართლიანიცაა. თუ ნაცვლად 1 კილოგრამის შეტანისა, მეორე სახელმწიფოში პირს მხოლოდ 5 გრამს

658

¹⁰⁰⁰ EuGHE 2006, 2333 („van Esbroeck“).

¹⁰⁰¹ EuGHE 2007, 6619 („Kraaijenbrink“).

¹⁰⁰² EuGHE 2006, 9327 („van Straaten“).

აღმოუჩენდნენ და ამ მცირე რაოდენობის გამო მას ლიბერალური კანონმდებლობის მქონე წევრი სახელმწიფო, სადაც ეს 5 გრამი შეიტანეს, დამნაშავეს მხოლოდ სიმბოლური სასჯელით, ფულადი ჯარიმით დასჯიდა, ჩნდება კითხვა, რატომ უნდა გათავისუფლდეს ეს პირი მეორე სახელმწიფოში პასუხისმგებლობისგან, საიდანაც მან 5 კილო გამოიტანა?¹⁰⁰³

659 აღსრულების ელემენტი – შენგენის განხორციელების შესახებ ხელშეკრულების 54-ე მუხლი ორმაგი დასჯის აკრძალვის მესამე წინაპირობად სანქციის აღსრულების ელემენტის გათვალისწინებას ითხოვს. პირველ რიგში სხვა ქვეყანაში დასჯადობა გამოირიცხება, თუ პირველად დაკისრებული სანქცია **უკვე აღსრულდა**, ანუ პირმა დაკისრებული სასჯელი მოიხადა, იქნება ეს თავისუფლების აღკვეთა, პირობითი მსჯავრის ვადის გასვლა თუ ფულადი ჯარიმის გადახდა.¹⁰⁰⁴

660 თავიდან დასჯადობა გამოირიცხება იმ შემთხვევაშიც, როდესაც სანქცია ჯერ კიდევ **აღსრულების პროცესშია**. თუ პირს მისჯილი აქვს თავისუფლების აღკვეთა და სასამართლო მას გამოსაცდელ ვადას დაუდგენს, მაშინ ეს პირი თავისუფლების აღკვეთის აღსრულების პროცესში მყოფად ჩაითვლება.¹⁰⁰⁵

661 ასევე თუ ხანდაზმულობის ვადის გასვლის გამო განაჩენის გამომტან სახელმწიფოში უკვე **შეუძლებელია სასჯელის აღსრულება**, პირი მეორე სახელმწიფოში ვერ მიეცემა იმავე დანაშაულისთვის პასუხისგებაში.

662 1944 წელს გერმანიის ჯარების ერთ-ერთმა ოფიცერმა, იტალიაში, კერძოდ ტოსკანაში, პარტიზანების თავდასხმის გამო შურისძიების მიზნით ერთ-ერთ დასახლებაში დარჩენილი ყველა მამაკაცი ჯარისკაცებს ერთ სახლში ჩააკეტინა და შემდეგ ააფეთქებინა. აღსანიშნავია, რომ ამ პირებს პარტიზანებთან არანაირი კავშირი არ ჰქონიათ. 2006 წელს იტალიის სასამართლომ ოფიცერს სამუდამო პატიმრობა მიუსაჯა, თუმცა სასჯელი არ აღსრულებულა. მოგვიანებით ოფიცრის სისხლისსამართლებრივი დევნა დაიწყო გერმანიაშიც. დაირღვა თუ არა ევროკავშირში მოქმედი ორმაგი დასჯის აკრძალვის პრინციპი?

663 გერმანიის ფედერალურმა უზენაესმა სასამართლომ საკითხის გადა-

¹⁰⁰³ Ambos, Int. Strafrecht, 2. Aufl., § 12 Rn. 50.

¹⁰⁰⁴ Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 10 Rn. 69.

¹⁰⁰⁵ Eser, კრებული: Sieber/Brüner/Satzger/v. Heintschel-Heinegg, Europäisches Strafrecht, § 36 Rn. 73.

საწყვეტად მოიშველია შენგენი II-ის 54-ე მუხლი და დაადგინა, რომ ორმაგი დასჯის აკრძალვის ასამოქმედებლად საჭიროა სამი კომპონენტის გათვალისწინება: იგივე დანაშაული, კანონიერ ძალაში შესული განაჩენი და აღსრულების ელემენტი – სასჯელი უკვე აღსრულებულია, აღსრულების პროცესშია ან აღსრულება შეუძლებელია. მოცემულ შემთხვევაში სწორედ მესამე პირობა არ იყო მოცემული და შესაბამისად ადგილი არ ჰქონია ორმაგი დასჯის პრინციპის დარღვევას. გერმანიაში ოფიცრის სისხლისსამართლებრივი დევნა არ ეწინააღმდეგებოდა ევროკავშირის სამართალს.¹⁰⁰⁶

აღსრულების ელემენტის საკითხის შეფასებისას გასათვალისწინებელია ამნისტია და შეწყალება, რომლებიც უპრობლემოდ შეგვიძლია მოვიზიაროთ 54-ე მუხლში. თუ პირს ერთ სახელმწიფოში გაასამართლებენ და მერე შეიწყალებენ, მაშინ მას იგივე დანაშაულის გამო სხვა სახელმწიფოში ვერ მისცემენ პასუხისგებაში.¹⁰⁰⁷

664

შენგენის განხორციელების ხელშეკრულების 54-ე მუხლთან ერთად არ უნდა დაგვაგინყდეს 55-ე მუხლიც, რომლის თანახმად ხელშეკრულების მონაწილე სახელმწიფოს გარკვეული წინაპირობების არსებობისას შეუძლია რატიფიკაციის ან ხელშეკრულებისადმი მიერთების დროს განაცხადოს, რომ არ გაითვალისწინებს 54-ე მუხლს, ანუ ევროპული ორმაგი დასჯის აკრძალვის პრინციპს. ეს წინაპირობა შეიძლება იყოს მაგ. დანაშაულის ჩადენა მთლიანად ან ნაწილობრივ საკუთარ ტერიტორიაზე (ოღონდ ამავედროულად პირველი განაჩენის გამომტანი სახელმწიფოს ტერიტორიაზე ჩადენისას ეს დათქმა ვერ იმოქმედებს) ან ჩადენილი დანაშაულის გამო საფრთხის შექმნა სახელმწიფოს უშიშროებისთვის.

665

ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოს მიერ გაკეთებული დათქმის საფუძველზე ორმაგი დასჯის პრინციპის იგნორირებისას თუ მოხდება პირის მეორეჯერ გასამართლება, მაშინ შენგენის განხორციელების ხელშეკრულების 56-ე მუხლი ამ სახელმწიფოს ავალდებულებს დანაშავის მიერ უკვე მოხდილი თავისუფლების აღკვეთა წინა განაჩენის გამომტან სახელმწიფოში მეორე სასჯელში ჩაუთვალოს. ხოლო თუ შიდასახელმწიფოებრივი სამართალი ამის საშუალებას იძლევა, უნდა მოხდეს თავისუფლების შემზღუდავი სხვა სანქციების გათვალისწინებაც.

666

¹⁰⁰⁶ გადანყვეტილების მოკლე ტექსტი იხ. საიტზე: <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&Datum=Aktuell&nr=53937&linked=pm> (ნაწახია 3.8.2017); შეად. Eckstein, ZIS 5/2013, 220.

¹⁰⁰⁷ დანერ. იხ. Satzger, Int. und Europ. Strafrecht, § 10 Rn. 73.

დასკვნა

- 667** ევროპული სისხლის სამართლისა და ზოგადად, ევროპული ინტეგრაციის პროცესების განხილვა ნათლად გვიჩვენებს მოცემული დარგის დინამიურობას. ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოები თითქმის ყოველდღიურად ახალი გამოწვევების წინაშე დგებიან, ვინაიდან წმინდა ნაციონალური სისხლის სამართალი ხშირად ვერ უწყობს ფებს ერთიანი ევროპული განვითარების პროცესს. ამავდროულად, სისხლის სამართლის ევროპეიზაცია არ ნიშნავს სამართლებრივი სახელმწიფოს ღირებულებებზე უარის თქმას და ნაჩქარევი ცვლილებების მიღებას. გამომდინარე აქედან, ყოველი ახალი ცვლილება უნდა იქნას გააზრებული როგორც ევროკავშირის სამართლის, ასევე შიდასახელმწიფოებრივი თავისებურებების გათვალისწინებით. თუ გადავხედავთ ევროკავშირის ფარგლებში მიმდინარე საკანონმდებლო პროცესებს, დავინახავთ, რომ ამ გაერთიანების გავლენები წევრი სახელმწიფოების ნაციონალურ სისხლის სამართალზე სულ უფრო იზრდება და ის მოიცავს სისხლის სამართლის როგორც მატერიალურ, ასევე საპროცესო ნაწილებს. ამ პროცესებს კი შიდასახელმწიფოებრივი სისხლის სამართლის თეორია და პრაქტიკა მომზადებული უნდა დახვდეს.

გამოყენებული ლიტერატურა

ქართულენოვანი:

ბრაიანტი, პიტერ, ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) სისხლის სამართლის დანაშაულის სასამართლო განხილვა, თბილისი 2008 (ციტირებულია: **ბრაიანტი**, ტრეფიკინგი).

გაბელია, ჯემალ, ადამიანის მოტაცების სისხლისსამართლებრივი და კრიმინოლოგიური ასპექტები, თბილისი 2003 (ციტირებულია: **გაბელია**, ადამიანის მოტაცება).

გაბისონია, იური, იურიდიულ პირთა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკვანძო საკითხები, ჟურნალი ცხოვრება და კანონი (თბილისი), 2/2007, 12-15.

გაბისონია, იური, იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის მატერიალურ-სამართლებრივი და საპროცესო თავისებურებანი, ჟურნალი პროფესია ადვოკატი (თბილისი), 2/2007, 68-81.

გაბრიჩიძე, გავა, ევროპული კავშირის სამართალი, თბილისი 2012 (ციტირებულია: **გაბრიჩიძე**, ევროპული კავშირის სამართალი).

გაბრიჩიძე, ნუგ ზარ, საპროცესო შეთანხმება, ჟურნალი ადამიანი და კონსტიტუცია (თბილისი), 3/2004, 54-63.

გამყრელიძე, ოთარ (რედ.), სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი-დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, თბილისი 2008 (ციტირებულია: **გამყრელიძე**, სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი).

გამყრელიძე, ოთარ, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება-ზოგადი ნაწილი, პირველი წიგნი, მეორე გამოცემა, თბილისი 2008 (ციტირებულია: **გამყრელიძე**, ზოგადი ნაწილის განმარტება).

დგებუაძე, გიორგი, ამსრულებლობა საერთაშორისო სისხლის სამართალში, კრებულში: **ტურავა, მერაბ (რედ.)**, სისხლის სამართლის მეცნიერება ერთიანი ევროპული განვითარების პროცესში, თბილისი 2013, 325-353 (ციტირებულია: **დგებუაძე**, კრებულში: **ტურავა**, სისხლის სამართლის მეცნიერება).

დელემენჩუკი, ალექსანდრა/გოგოლაძე, ნინო, პრაქტიკული სახელმძღვანელო ტრეფიკინგზე მომუშავე სერვისის მიმწოდებ-

ლებისათვის, თბილისი 2009 (ციტირებულია: **დელემენჩუკი/გო-გოლაძე**, პრაქტიკული სახელმძღვანელო).

დემეტრაშვილი, ავთანდილ/კობახიძე, ირაკლი, კონსტიტუციური სამართალი, თბილისი 2010 (ციტირებულია: **დემეტრაშვილი/კობახიძე**, კონსტიტუციური სამართალი).

დვალიძე, ირაკლი, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, სასჯელი და დანაშაულის სხვა სისხლისსამართლებრივი შედეგები, თბილისი 2013 (ციტირებულია: **დვალიძე**, სასჯელი)

ზატცვერი, ჰელმუტ, ევროპული სისხლისსამართლებრივი პოლიტიკის ნაკლი, კრებულში: **ტურავა, მერაბ (რედ.)**, ევროპული სისხლის სამართალი, თბილისი 2010, 517-523 (ციტირებულია: **ზატცვერი**, კრებულში: **ტურავა**, ევროპული სისხლის სამართალი).

თუმანიშვილი, გიორგი, „გაიდლაინების“ მართლმსაჯულების სისტემაში გამოყენების საკითხისათვის, ჟურნალი მართლმსაჯულება და კანონი (თბილისი), 3/2010, 66-74.

ისაევი მ.მ., სისხლის სამართალი, განსაკუთრებული ნაწილი-ქონებრივი დანაშაული, თბილისი 1940 (ციტირებულია: **ისაევი**, ქონებრივი დანაშაული).

ლეკვეიშვილი, მზია/თოდუა, ნონა/მამულაშვილი, გოჩა, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი-წიგნი I, მეექვსე გამოცემა, თბილისი 2016 (ციტირებულია: **ავტორთა კოლექტივი**, კერძო ნაწილი I).

ლეკვეიშვილი, მზია/ თოდუა, ნონა/ მამულაშვილი, გოჩა, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი-წიგნი II, მეხუთე გამოცემა, თბილისი 2017 (ციტირებულია: **ავტორთა კოლექტივი**, კერძო ნაწილი II).

მამულაშვილი, გოჩა, სისხლის სამართლის კანონმდებლობის სრულყოფისათვის, ჟურნალი მართლმსაჯულება და კანონი (თბილისი), 2/2006, 54-61.

მანაგაძე, დავით, საპროცესო შეთანხმება საზღვარგარეთ და საქართველოში, ჟურნალი მართლმსაჯულება და კანონი (თბილისი), 1/2010, 26-38.

მეიშვილი, ზაზა/ჯორბენაძე, ომარ, საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კომენტარები, თბილისი 2007 (ციტირებულია: **მეიშვილი/ჯორბენაძე**, სისხლის სამართლის პროცესი).

მენშაგინი, ვ.ი., სისხლის სამართალი, განსაკუთრებული ნაწილი-მმართველობის წესის საწინააღმდეგო დანაშაული, თბილისი 1939 (ციტირებულია: **მენშაგინი**, მმართველობის წესის საწინააღმდეგო დანაშაული).

ოხანაშვილი, ანრი, იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა, სამართლის ჟურნალი (თბილისი), 2/2009, 183-208.

პატარაია, თამარ/დანელია, ნინო/საყვეარიშვილი, რევაზ, ევროპის სამეზობლო პოლიტიკის საქართველოს სამოქმედო გეგმის პრიორიტეტების შესრულება, თბილისი 2009 (ციტირებულია: **პატარაია/დანელია/საყვეარიშვილი**, სამეზობლო პოლიტიკა).

საერთაშორისო გამჭვირვალობა-საქართველო, საპროცესო შეთანხმება საქართველოში, თბილისი 2010 (ციტირებულია: **საერთაშორისო გამჭვირვალობა-საქართველო**, საპროცესო შეთანხმება).

საქართველოს უზენაესი სასამართლო, სახელმძღვანელო წინადადებები და რეკომენდაციები სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის პრობლემატურ საკითხებზე, თბილისი 2007 (ციტირებულია: **უზენაესი სასამართლო**, რეკომენდაციები).

ტურავა, მერაბ (რედ.), ევროპული სისხლის სამართალი, თბილისი 2010 (ციტირებულია: **ტურავა**, ევროპული სისხლის სამართალი).

ტურავა, მერაბ, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი-დანაშაულის მოძღვრება, თბილისი 2011 (ციტირებულია: **ტურავა**, დანაშაულის მოძღვრება).

ტურავა, მერაბ, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მეცხრე გამოცემა, თბილისი 2013 (ციტირებულია: **ტურავა**, ზოგადი ნაწილი).

ფალიაშვილი, აპოლონ (რედ.), სისხლის სამართლის პროცესი, თბილისი 2002 (ციტირებულია: **ფალიაშვილი**, სისხლის სამართლის პროცესი).

ფონდი ღია საზოგადოება საქართველო, ევროპის სამეზობლო პოლიტიკა - ევროკავშირ-საქართველოს სამოქმედო გეგმის ამოცანების შესრულება, თბილისი 2010 (ციტირებულია: **ღია საზოგადოება საქართველო**, სამოქმედო გეგმის შესრულება).

ფურცხვანიძე, ბორის, საბჭოთა სისხლის სამართალი-განსაკუთრებული ნაწილი, თბილისი 1966 (ციტირებულია: **ფურცხვანიძე**, საბჭოთა სისხლის სამართალი).

ცნობილადე, პაატა, საქართველოს კონსტიტუციური სამართალი, თბილისი 2002 (ციტირებულია: **ცნობილადე**, კონსტიტუციური სამართალი).

ჯიშკარიანი, ბაჩანა, ევროპული სამართალი და მისი გავლენა ნაციონალურ სისხლის სამართალზე, სამართლის ჟურნალი (თბილისი), 1-2/2010, 240-256.

ჯიშკარიანი, ბაჩანა, სისხლისსამართლებრივი ჰარმონიზაციის კომპეტენცია ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების 83-ე მუხლის მიხედვით, ჟურნალი მართლმსაჯულება და კანონი (თბილისი), 3/2011, 102-115.

ჯიშკარიანი, ბაჩანა, სისხლისსამართლებრივი ინტეგრაცია ევროგაერთიანების/ევროკავშირის ფარგლებში (ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების 83-ე მუხლის მე-3 აბზაცზე განსაკუთრებული ყურადღების გამახვილებით), კრებულში: **ტურავა (რედ.)**, ევროპული სისხლის სამართალი, 164-194, თბილისი 2010 (ციტირებულია: **ჯიშკარიანი**, კრებულში: **ტურავა**, ევროპული სისხლის სამართალი).

ჭანტურიძე, გიორგი, საპროცესო შეთანხმება სისხლის სამართლის პროცესის პრინციპებთან მიმართებაში, თბილისი 2007 (ციტირებულია: **ჭანტურიძე**, საპროცესო შეთანხმება).

წერეთელი, თინათინ/ტყეშელიაძე, გიორგი, საქართველოს სსრ-ის სისხლის სამართლის კოდექსის კომენტარები, ზოგადი ნაწილის კომენტარი, თბილისი 1976 (ციტირებულია: **წერეთელი/ტყეშელიაძე**, ზოგადი ნაწილის კომენტარები).

წულაია, ზაურ, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, თბილისი 2000 (ციტირებულია: **წულაია**, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ).

ჰეგერი, მარტინ, ევროპული სისხლის სამართლის პერსპექტივები ლისაბონის ხელშეკრულების მიხედვით, კრებულში: **ტურავა, მერაბ (რედ.)**, ევროპული სისხლის სამართალი, თბილისი 2010, 140-164 (ციტირებულია: **ჰეგერი**, კრებულში: **ტურავა**, ევროპული სისხლის სამართალი).

გერმანულენოვანი:

Alberring, Martin, Strafbarkeit von Verbänden de lege lata? Hamburg 2010 (ციტირებულია: **Alberring**, Strafbarkeit von Verbänden).

Albrecht, Peter-Alexis, Europäischer Strafrechtsraum: Ein Albtraum? ZRP 2004, 1-4.

Altenhain, Karsten/Hagemeier, Ina/Haimerl, Michael, Die Vorschläge zur gesetzlichen Regelung der Urteilsabsprachen im Lichte aktueller rechtsstaatlicher Erkenntnisse, NSTZ 2007, 71-79.

Ambos, Kai, Internationales Strafrecht, 2. Aufl., München 2008 (ციტირებულია: **Ambos**, Int. Strafrecht, 2. Aufl.).

Ambos, Kai, Internationales Strafrecht, 4. Aufl., München 2014 (ციტირებულია: **Ambos**, Int. Strafrecht).

Arndt, Hans-Wolfgang/Fischer, Kristian/Fetzer, Thomas, Europarecht, 10. Aufl., Heidelberg 2010 (ციტირებულია: **Arndt/Fischer/Fetzer**, Europarecht).

Bachner-Foregger, Helene (Hrsg.), Strafgesetzbuch, 22. Aufl., Wien 2009 (ციტირებულია: **Bachner-Foregger**, Strafgesetzbuch).

Bacigalupo, Enrique, Der besondere Teil des Corpus Juris, კრებულში: **Huber, Barbara** (Hrsg.), Das Corpus Juris als Grundlage eines Europäischen Strafrechts-Europäisches Kolloquium, Trier, 4.-6. März 1999, Freiburg im Br. 2000, 129-140 (ციტირებულია: **Bacigalupo**, კრებულში: **Huber**, Europäisches Kolloquium).

Baumann, Jürgen/Weber, Ulrich/Mitsch, Wolfgang, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 11. Aufl., Bielefeld 2003 (ციტირებულია: **Baumann/Weber/Mitsch**, Strafrecht AT).

Behrens, Martin, Der Verfassungsvertrag in der Ratifikationskrise: Handlungsoptionen, კრებულში: **Niedobitek, Matthias/Ruth, Simone** (Hrsg.), Die neue Union, Berlin 2007, 9-26 (ციტირებულია: **Behrens**, კრებულში: **Niedobitek/Ruth**, Die neue Union).

Benda, Ernst, Vom Sinn menschlichen Strafens, კრებულში: **Gareis, Balthasar/Wiesnet, Eugen** (Hrsg.), Hat Strafe Sinn? Freiburg im Breisgau 1974, 16-31 (ციტირებულია: **Benda**, კრებულში: **Gareis/Wiesnet**, Strafe).

Bender, Peter, Der EuGH und das Zollstrafrecht, wistra 2006, 41-45.

Bergmann, Jan/Lenz, Christofer (Hrsg.), Der Amsterdamer Vertrag, 1. Aufl.,

Köln 1998 (ციტირებულია: ავტორი, კომენტარებში: **Bergmann/Lenz**, Der Amsterdamer Vertrag).

Bergmann, Jan, Handlexikon der Europäischen Union, 5. Aufl., Baden-Baden 2015 (ციტირებულია: **Bergmann**, Handlexikon der Europäischen Union).

Bieber, Roland/Epiney, Astrid/Haag, Marcel, Die Europäische Union, 8. Aufl., Baden-Baden 2009 (ციტირებულია: **Bieber/Epiney/Haag**, Die Europäische Union, 8. Aufl.).

Bieber, Roland/Epiney, Astrid/Haag, Marcel, Die Europäische Union, 9. Aufl., Baden-Baden 2011 (ციტირებულია: **Bieber/Epiney/Haag**, Die Europäische Union).

Bitzilekis, Nikolaos/Kaiafa-Gbandi, Maria/Symeonidou-Kastanidou, Elisavet, Theorie der genuinen europäischen Rechtsgüter, კრებულში: **Schünemann, Bernd**, Ein Gesamtkonzept für die europäische Strafrechtspflege, Köln u.a. 2006, 222-232 (ციტირებულია: **Bitzilekis/Kaiafa-Gbandi/Symeonidou-Kastanidou**, krebuls: **Schünemann**, Gesamtkonzept).

Bleckmann, Albert, Die Überlagerung des nationalen Strafrechts durch das Europäische Gemeinschaftsrecht, კრებულში: **Küper, Wilfried/Welp, Jürgen** (Hrsg.), Beiträge zur Rechtswissenschaft - Festschrift für Walter Stree und Johannes Wessels, Heidelberg 1993, 107-114 (ციტირებულია: **Bleckmann**, კრებულში: **Küper/Welp**, Beiträge zur Rechtswissenschaft).

Borchardt, Klaus-Dieter, Die rechtlichen Grundlagen der Europäischen Union, 3. Aufl., Heidelberg 2006 (ციტირებულია: **Borchardt**, Grundlagen der Europäischen Union).

Böse, Martin, Strafen und Sanktionen im Europäischen Gemeinschaftsrecht, Köln u.a. 1996 (ციტირებულია: **Böse**, Strafen und Sanktionen).

Braum, Stefan, Europäische Strafgesetzmäßigkeit, Frankfurt am Main 2003 (ციტირებულია: **Braum**, Strafgesetzmäßigkeit).

Brodowski, Dominik, Strafrechtsrelevante Entwicklungen in der Europäischen Union - ein Überblick, ZIS 11/2012, 558-570.

Calliess, Christian/Ruffert, Matthias (Hrsg.), EUV/AEUV, Kommentar, 5. Aufl., München 2016 (ციტირებულია: **Calliess/Ruffert**, EUV/AEUV).

Calliess, Christian/Ruffert, Matthias (Hrsg.), EUV/EGV, Das Verfassungsrecht der Europäischen Union mit Europäischer Grundrechtecharta-Kommentar, 3. Aufl., München 2007 (ციტირებულია: ავტორი, კომენტარებ-

ში: **Calliess/Ruffert**, EUV/EGV).

Calliess, Christian/Ruffert, Matthias (Hrsg.), Verfassung der Europäischen Union-Kommentar der Grundlagenbestimmungen (Teil I), München 2006 (ციტირებულია: ავტორი, კომენტარებში: **Calliess/Ruffert**, Verfassung).

Coing, Helmut, Europäisierung der Rechtswissenschaft, NJW 1990, 937-941.

Cuerda Riezu, Antonio, Besitzt die Europäische Gemeinschaft ein ius puniendi? კრებულში: **Schünemann, Bernd/González, Carlos Suárez** (Hrsg.), Bausteine des europäischen Wirtschaftsstrafrechts-Madrid-Symposium für Klaus Tiedemann, Köln u.a. 1994, 367-377 (ციტირებულია: **Cuerda**, კრებულში: **Schünemann/González**, Bausteine).

Dannecker, Gerhard, Zur Notwendigkeit der Einführung kriminalrechtlicher Sanktionen gegen Verbände, GA 2001, 101-130.

Dannecker, Gerhard, Das materielle Strafrecht im Spannungsfeld des Rechts der Europäischen Union (Teil I), JURA 2006, 95-102.

Dannecker, Gerhard, Das materielle Strafrecht im Spannungsfeld des Rechts der Europäischen Union (Teil II), JURA 2006, 173-177.

Dannecker, Gerhard, Der zeitliche Geltungsbereich von Strafgesetzen und der Vorrang des Gemeinschaftsrechts, ZIS 7/2006, 309-317.

Dannecker, Gerhard, Strafrecht der Europäischen Gemeinschaft, კრებულში: **Eser, Albin/Huber, Barbara** (Hrsg.), Strafrechtsentwicklung in Europa Bd. 4.3., Freiburg im Breisgau 1995, 1965-1989 (ციტირებულია: **Dannecker**, კრებულში: **Eser/Huber**, Strafrechtsentwicklung, Bd. 4.3.).

Dannecker, Gerhard, Strafrechtlicher Schutz der Finanzinteressen der Europäischen Gemeinschaft gegen Täuschung, ZStW 108 (1996), 577-608.

Delmas-Marty, Mireille (Hrsg.): Corpus Juris der strafrechtlichen Regelungen zum Schutz der finanziellen Interessen der Europäischen Union, Köln u.a. 1998 (ციტირებულია: **Delmas-Marty**, Corpus Juris).

Diehm, Dirk, Die „safe-harbor“-Verordnung und das Urteil des EuGH zum Rahmenbeschluss über den Schutz der Umwelt durch das Strafrecht, wistra 2006, 366-370.

Dölling, Dieter/Duttge, Gunnar/Rössner, Dieter (Hrsg.), Gesamtes Strafrecht, StGB/ StPO/Nebengesetze, Handkommentar, 2. Aufl., Baden-Baden 2011

(ციტირებულია: ავტორი, კომენტარებში: **Dölling/Duttge/Rössner**, Gesamtes Strafrecht).

Eckstein, Ken, Im Netz des Unionsrechts – Anmerkungen zum Fransson-Urteil des EuGH, ZIS 5/2013, 220-225.

Eisele, Jörg, Einflussnahme auf nationales Strafrecht durch Richtlinienggebung der Europäischen Gemeinschaft, JZ 2001, 1157-1165.

Enderle, Bettina: Blankettstrafgesetze, Verfassungs- und strafrechtliche Probleme von Wirtschaftsstraftatbeständen, Frankfurt am Main 2000 (ციტირებულია: **Enderle**, Blankettstrafgesetze).

Epiney, Astrid/Rieder, Andreas/Danckelmann, Ira von, Europarecht I-Das institutionelle Recht der Europäischen Union, Bern 2004 (ციტირებულია: **Epiney/Rieder/Danckelmann**, Europarecht I).

Esser, Robert, Europäisches und Internationales Strafrecht, München 2014 (ციტირებულია: Esser, Europäisches und Internationales Strafrecht).

Fijnaut, Cyrille, Organisierte Kriminalität in Nordwesteuropa, კრებულში: **Sieber, Ulrich** (Hrsg.), Internationale organisierte Kriminalität-Herausforderungen und Lösungen für ein Europa offener Grenzen, Köln u.a. 1997, 3-41 (ციტირებულია: **Fijnaut**, კრებულში: **Sieber**, Int. org. Kriminalität).

Fischer, Klemens H., Der Vertrag von Lissabon, 2. Aufl., Baden-Baden 2010 (ციტირებულია: **Fischer**, Der Vertrag von Lissabon).

Fischer, Thomas, Strafgesetzbuch und Nebengesetze, 61. Aufl., München 2014 (ციტირებულია: **Fischer**, Strafgesetzbuch).

Foffani, Luigi, Schutz des Kredit-, Börsen- und Finanzwesens, კრებულში: **Tiedemann, Klaus** (Hrsg.), Wirtschaftsstrafrecht in der Europäischen Union-Freiburg-Symposium, Köln u.a. 2002, 335-352 (ციტირებულია: **Foffani**, კრებულში: **Tiedemann**, Wirtschaftsstrafrecht).

Frenz, Walter/Wübbenhorst, Hendrik J.C., Die Europäisierung nach der Lissabon-Entscheidung des BVerfG, wistra 2009, 449-452.

Frowein, Jochen/Peukert, Wolfgang, Europäische Menschenrechtskonvention-EMRK-Kommentar, 3. Aufl., Kehl am Rhein 2009 (ციტირებულია: **Frowein/Peukert**, Menschenrechtskonvention).

Gärditz, Klaus Ferdinand, Der Strafprozess unter dem Einfluss europäischer Richtlinien, wistra 1999, 293-296.

Geiger, Rudolph, EUV/EGV, Vertrag über die Europäische Union und Vertrag zur Gründung der Europäischen Gemeinschaft, 4. Aufl., München 2004 (ციტირებულია: **Geiger**, EUV/EGV).

Gentzik, Daniel, Die Europäisierung des deutschen und englischen Geldwäschestrafrechts, Berlin 2002 (ციტირებულია: **Gentzik**, Geldwäschestrafrecht).

Going, Helmut, Europäisierung der Rechtswissenschaft, NJW 1990, 937-941.

Gössel, Karl Heinz, Zur Zulässigkeit von Absprachen im Strafverfahren in der Rechtsprechung, კრებულში: **Schöch, Heinz/Helgerth, Roland/Dölling, Dieter/König, Peter**(Hrsg.), Recht gestalten-dem Recht dienen - Festschrift für Reinhard Böttcher, Berlin 2007, 79-92 (ციტირებულია: **Gössel**, კრებულში: **Schöch/Helgerth/Dölling/König**, Festschrift für Böttcher).

Grabitz, Eberhard/Hilf, Meinhard/Nettesheim, Martin, Das Recht der Europäischen Union: EUV/AEUV, 60. Ergänzungslieferung, München 2016 (ციტირებულია: ავტორი, კომენტარებში: Grabitz/Hilf/Nettesheim, Das Recht der Europäischen Union).

Graf, Jürgen Peter (Hrsg.), Strafprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz und Nebengesetzen, Kommentar, München 2010 (ციტირებულია: ავტორი, კომენტარებში: **Graf**, Strafprozessordnung).

Gröbblinghoff, Stefan, Die Verpflichtung des deutschen Gesetzgebers zum Schutz der Interessen der Europäischen Gemeinschaften, Heidelberg 1996 (ციტირებულია: **Gröbblinghoff**, Verpflichtung).

Gropp, Walter/Huber, Barbara (Hrsg.), Rechtliche Initiativen gegen organisierte Kriminalität, Freiburg in Breisgau 2001 (ციტირებულია: ავტორი, კრებულში: **Gropp/Huber**, Initiativen).

Hakenberg, Waltraud, Europarecht, 5. Aufl., München 2010 (ციტირებულია: **Hackenber**, Europarecht).

Hakenberg, Waltraud, Grundzüge des Europäischen Gemeinschaftsrechts, 3. Aufl., München 2003 (ციტირებულია: **Hackenber**, Grundzüge).

Hannich, Rolf, Karlsruher Kommentar zur Strafprozessordnung mit GVG, EGG-VG und EMRK, 6. Aufl., München 2008 (ციტირებულია: ავტორი, კომენტარებში: **Hannich**, Karlsruher Kommentar).

Haratsch, Andreas/Koenig, Christian/Pechstein, Matthias, Europarecht, 7. Aufl., Tübingen 2010 (ციტირებულია: **Haratsch/Koenig/Rechstein**, Euro-

parecht).

Hartmann, Arthur/Schmidt, Rolf, Strafprozessrecht, Grundzüge des Strafverfahrens, 3. Aufl., 2010 (ციტირებულია: **Hartmann/Schmidt**, Strafprozessrecht).

Hatje, Armin, Die institutionelle Reform der Europäischen Union, Der Vertrag von Nizza auf dem Prüfstand, EuR 2001, 143-184.

Hecker, Bernd, Strafbare Produktwerbung im Lichte des Gemeinschaftsrechts, Tübingen 2001 (ციტირებულია: **Hecker**, Produktwerbung).

Hecker, Bernd, Die Strafbarkeit grenzüberschreitender Luftverunreinigungen im deutschen und europäischen Umweltstrafrecht, ZStW 115 (2003), 880-905.

Hecker, Bernd, Europäisches Strafrecht als Antwort auf transnationale Kriminalität? JA 2002, 723-730.

Hecker, Bernd, Europäisches Strafrecht, 2. Aufl., Berlin u.a. 2007 (ციტირებულია: **Hecker**, Europ. Strafrecht, 2. Aufl.).

Hecker, Bernd, Europäisches Strafrecht, 3. Aufl., Berlin u.a., 2010 (ციტირებულია: **Hecker**, Europ. Strafrecht).

Hecker, Bernd/Zöller, Mark A., Fallsammlung zum Europäischen und Internationalen Strafrecht, 2. Aufl., Berlin u.a. 2017 (ციტირებულია: Hecker/Zöller, Fallsammlung).

Hefendehl, Roland, Europäischer Umweltschutz: Demokratiespritze für Europa oder Brüsseler Putsch? ZIS 4/2006, 161-167.

Heger, Martin, Anmerkung, JZ 2006, 310-313.

Heger, Martin, Perspektiven des Europäischen Strafrechts nach dem Vertrag von Lissabon, Eine Durchsicht des (wohl) kommenden EU-Primärrechts vor dem Hintergrund des Lissabon-Urteils des BVerfG vom 30.06.2009., ZIS 8/2009, 406-417.

Heine, Günter, Zur Rolle des strafrechtlichen Umweltschutzes, ZStW 101 (1989), 722-755.

Heinrich, Bernd, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2. Aufl., Stuttgart 2010 (ციტირებულია: **Heinrich**, Strafrecht AT).

Heitzer, Anne, Punitive Sanktionen im Europäischen Gemeinschaftsrecht, Heidelberg 1997 (ციტირებულია: **Heitzer**, Punitive Sanktionen).

-
- Hellmann, Uwe**, Europäisierung des Strafrechts, კრებულში: **Nierhaus, Michael** (Hrsg.), Europäische Union und nationales Recht, Potsdam 1999, 39-51 (ციტირებულია: **Hellmann**, კრებულში: **Nierhaus**, Europäische Union).
- Herdegen, Matthias**, Europarecht, 16. Aufl., München 2014 (ციტირებულია: **Herdegen**, Europarecht).
- Herrmann, Christoph**, Richtlinienumsetzung durch die Rechtsprechung, Berlin 2003 (ციტირებულია: **Herrmann**, Richtlinienumsetzung).
- Herrmann, Christoph**, Der Vertrag von Lissabon-Ein Überblick, JURA 2010, 161-167.
- Herz, Dietmar/Jetzlperger, Christian**, Die europäische Union, 2. Aufl., München, 2008 (ციტირებულია: **Herz/Jetzlperger**, Union).
- Heselhaus, F. Sebastian M./Nowak, Carsten**(Hrsg.), Handbuch der Europäischen Grundrechte, München 2006 (ციტირებულია: ავტორი, კრებულში: **Heselhaus/Nowak**, Grundrechte).
- Hetzer, Wolfgang**, Korruptionsbekämpfung in Europa, NJW 2004, 3746-3750.
- Hetzer, Wolfgang**, Schuldlose Sanktionssubjekte? - Unternehmenskriminalität und Verbandsstrafe, wistra 1999, 361-367.
- Hirsch, Hans Joachim**, Strafrechtliche Verantwortlichkeit von Unternehmen, ZStW 107 (1995), 285-323.
- Hobe, Stephan**, Europarecht, 6. Aufl., Köln u.a. 2011 (ციტირებულია: **Hobe**, Europarecht).
- Höpfel, Frank**, Kommentar zu Fragen des Allgemeinen Teils des Corpus Juris aus österreichischem Blickwinkel, კრებულში: **Huber, Barbara** (Hrsg.), Das Corpus Juris als Grundlage eines Europäischen Strafrechts-Europäisches Kolloquium, Trier, 4.-6. März 1999, Freiburg im Breisgau 2000, 83-89 (ციტირებულია: **Höpfel**, კრებულში: **Huber**, Europäisches Kolloquium).
- Huber, Peter M.**, Recht der Europäischen Integration, München 2002 (ციტირებულია: **Huber**, Integration).
- Hufen, Friedhelm**, Staatsrecht II, Grundrechte, 2. Aufl., München 2009 (ციტირებულია: **Hufen**, Staatsrecht II).
- Hugger, Heiner**, Strafrechtliche Anweisungen der Europäischen Gemeinschaft, Baden-Baden 2000 (ციტირებულია: **Hugger**, Strafrechtliche Anweisungen).

Ipsen, Hans-Peter, Europäisches Gemeinschaftsrecht, Tübingen, 1972 (ციტირებულია: **Ipsen**, Gemeinschaftsrecht).

Jagla, Susanne Fee, Auf dem Weg zu einem zwischenstaatlichen ne bis in idem im Rahmen der Europäischen Union, Frankfurt am Main u.a. 2007 (ციტირებულია: **Jagla**, ne bis in idem).

Jarass, Hans D., Voraussetzungen der innerstaatlichen Wirkung des EG-Rechts, NJW 1990, 2420-2425.

Jähnke, Burkhard/Schramm, Edward, Europäisches Strafrecht, Berlin u.a. 2017 (ციტირებულია: Jähnke/Schramm, Europäisches Strafrecht).

Jens, Andreas, Der nationale Strafrechtsanwender unter dem Einfluss des Europäischen Gemeinschaftsrechts-Eine Systematisierung der Einflüsse des Anwendungsvorrangs des Gemeinschaftsrechts und der gemeinschaftsrechtskonformen Auslegung im deutschen materiellen Strafrecht, Berlin 2006 (ციტირებულია: **Jens**, Strafrechtsanwender).

Jescheck, Hans-Heinrich, Die Strafgewalt übernationaler Gemeinschaften, ZStW 65 (1953), 496-518.

Jescheck, Hans-Heinrich, Gegenstand und neueste Entwicklung des internationalen Strafrechts, კრებული: **Schröder, Friedrich-Christian/Zipf, Heinz** (Hrsg.)-Festschrift für Reinhart Maurach zum 70. Geburtstag, Karlsruhe 1972, 579-594 (ციტირებულია: **Jescheck**, კრებული: **Schröder/Zipf**, Festschrift für Maurach).

Jescheck, Hans-Heinrich/Weigend, Thomas, Lehrbuch des Strafrechts, Allgemeiner Teil, 5. Aufl., Berlin 1996 (ციტირებულია: **Jescheck/Weigend**, Strafrecht AT).

Joecks, Wolfgang/Miebach, Klaus(Hrsg.), Münchener Kommentar zum Strafgesetzbuch, Band 4, München 2006 (ციტირებულია: ავტორი, კომენტარები: **Joecks/Miebach**, Münchener Kommentar, Bd. 4).

Jokisch, Jens, Gemeinschaftsrecht und Strafverfahren, Berlin 2000 (ციტირებულია: **Jokisch**, Gemeinschaftsrecht).

Jishkariani, Bachana/Waßmer, Martin Paul(Hrsg.), Die Europäisierung des georgischen Wirtschaftsstrafrechts, Tbilisi, 2017 (ციტირებულია: ავტორი, კრებული: **Jishkariani/Waßmer**, Die Europäisierung des georgischen Wirtschaftsstrafrechts).

Jung, Heike/Schroth, Hans-Jürgen, Das Strafrecht als Gegenstand der Rechtssangleichung in Europa, GA 1983, 241-272.

-
- Kaiafa-Gbandi, Maria**, Das Corpus Juris und die Typisierung des Strafphänomens im Bereich der europäischen Union, კრებულში: **Huber, Barbara** (Hrsg.), Das Corpus Juris als Grundlage eines Europäischen Strafrechts-Europäisches Kolloquium, Trier, 4.-6. März 1999, Freiburg im Breisgau 2000, 91-114 (ციტირებულია: **Kaiafa-Gbandi**, კრებულში: **Huber**, Europäisches Kolloquium).
- Kaiser, Günther**, Kriminologie, 3. Aufl., Heidelberg 1996 (ციტირებულია: **Kaiser**, Kriminologie).
- Kasiske, Peter**, Strafrecht I: Grundlagen und allgemeiner Teil, 2. Aufl., Stuttgart, 2016 (ციტირებულია: **Kasiske**, Strafrecht I).
- Kewenig, Wilhelm A.**, Niederlassungsfreiheit, Freiheit des Dienstleistungsverkehrs und Inländerdiskriminierung, JZ 1990, 20-24.
- Kindhäuser, Urs**, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 5. Aufl., Baden-Baden 2011 (ციტირებულია: Kindhäuser, Strafrecht AT).
- Kindhäuser, Urs/Neumann, Ulfrid/Paeffgen, Hans-Ullrich** (Hrsg.), Strafgesetzbuch, Band 1, 3. Aufl., Baden-Baden 2010 (ციტირებულია: ავტორი, კომენტარებში: **Kindhäuser/Neumann/Paeffgen**, Strafgesetzbuch, Bd. 1).
- Kirch-Heim, Claudio**, Sanktionen gegen Unternehmen-Rechtsinstrumente zur Bekämpfung unternehmensbezogener Straftaten, Berlin 2007 (ციტირებულია: **Kirch-Heim**, Sanktionen gegen Unternehmen).
- Kischel, Uwe**, Zur Dogmatik des Gleichheitssatzes in der Europäischen Union, EuGRZ 1997, 1-11.
- Knaut, Silke**: Die Europäisierung des Umweltstrafrechts-Von uneinheitlichen nationalen Regelungen über einheitliche europäische Mindeststandards hin zur Optimierung der Umweltstrafrechtsordnungen, Herbolzheim 2005 (ციტირებულია: **Knaut**, Umweltstrafrecht).
- Krekeler, Wilhelm/Löffelmann, Markus/Sommer, Ulrich** (Hrsg.), AnwaltKommentar StPO, 2. Aufl., Bonn 2010 (ციტირებულია: ავტორი, კომენტარებში: **Krekeler/Löffelmann/Sommer**, StPO).
- Kreß, Klaus**, Das Strafrecht auf der Schwelle zum europäischen Verfassungsvertrag, ZStW 116 (2004), 445-474.
- Kubiciel, Michael**, Grund und Grenzen strafrechtlicher Anweisungskompetenz der Europäischen Gemeinschaft, NSTZ 136-141.

Kühl, Kristian, Europäisierung der Strafrechtswissenschaft, ZStW 109 (1997), 777-807.

Lackner, Karl/Kühl, Kristian, Strafgesetzbuch, Kommentar, 28. Aufl., München 2014 (ციტირებულია: **Lackner/Kühl**, Strafgesetzbuch).

Leibholz, Gerhard/Rinck, Hans-Justus, Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland-Kommentar an Hand der Rechtsprechung des Bundesverfassungsgerichts, 4. Aufl., Köln-Marienburg 1971 (ციტირებულია: **Leibholz/Rinck**, Grundgesetz).

Lenz, Carl-Otto/Borchardt, Klaus-Dieter, EU-Verträge, Kommentar nach dem Vertrag von Lissabon, 5. Aufl., Köln 2010 (ციტირებულია: ავტორი, კომენტარებში: **Lenz/Borchardt**, EU-Verträge).

Manacorda, Stefano, Die „Neutralisierung“ staatlicher Strafnormen durch das Recht der Europäischen Gemeinschaften: ein theoretisches Bild aus italienischer Sicht, კრებულში: **Sieber, Ulrich/Dannecker, Gerhard/Kindhäuser, Urs/Vogel, Joachim/Walter, Tonio** (Hrsg.), Strafrecht und Wirtschaftsstrafrecht-Festschrift für Klaus Tiedemann, Köln u.a. 2008, 1385-1398 (ციტირებულია: **Manacorda**, კრებულში: **Sieber/Dannecker/Kindhäuser/Vogel/Walter**, Strafrecht und Wirtschaftsstrafrecht).

Manssen, Gerrit, Staatsrecht II, Grundrechte, 5. Aufl., München 2007 (ციტირებულია: **Manssen**, Staatsrecht II).

Mayer, Franz, Der Vertrag von Lissabon im Überblick, JuS 2010, 189-195.

Merkel, Reinhard, Ne bis in idem in der Europäischen Union - zum Streit um das „Vollstreckungselement“, ZIS 5/2012, 206-213.

Meyer, Frank, Demokratieprinzip und Europäisches Strafrecht-Zu den Anforderungen des Demokratieprinzips an Strafrechtsetzung im Mehrebenensystem der Europäischen Union, 1. Aufl., Baden-Baden 2009 (ციტირებულია: **Meyer**, Demokratieprinzip).

Meyer-Goßner, Lutz, Domestikation der Absprachen im Strafprozess, კრებულში: **Hefendehl, Roland** (Hrsg.), Empirische und dogmatische Fundamente, kriminalpolitischer Impetus-Symposium für Bernd Schünemann zum 60. Geburtstag, Köln u.a. 2005, 235-243 (ციტირებულია: **Meyer-Goßner**, კრებულში: **Hefendehl**, Symposium).

Meyer-Goßner, Lutz, Strafprozessordnung mit GVG und Nebengesetzen, 57. Aufl., München 2014 (ციტირებულია: **Meyer-Goßner**, StPO).

Meyer-Goßner, Lutz, Was nicht Gesetz werden sollte! Eine Bemerkung zum Gesetzentwurf der Bundesregierung zum Verständigung im Strafverfahren, ZRP 2009, 107-109.

Meyer-Ladewig, Jens/Petzold, Herbert, 50 Jahre Europäischer Gerichtshof für Menschenrechte, NJW 2009, 3749.

Mickel, Wolfgang M. (Hrsg.), Handlexikon der Europäischen Union, 2. Aufl., Köln 1998 (ციტირებულია: **Mickel**, Handlexikon).

Möstl, Markus, Verfassung für Europa, Einführung und Kommentierung mit vollständigem Verfassungstext, München 2005 (ციტირებულია: **Möstl**, Verfassung).

Müller-Härlin, Maximilian, Nation und Europa in Parlamentsdebatten zur Europäischen Integration, 1. Aufl., Baden-Baden 2008 (ციტირებულია: **Müller-Härlin**, Nation und Europa).

Nalewajko, Pawel, Der Europäische Haftbefehl: aktuelle Entwicklungen in Polen, ZIS 3/2007, 113-117.

Navarro, Alicia González, Absprachen im spanischen Strafverfahren-mit besonderer Berücksichtigung des beschleunigten Verfahrens, ZStW 123 (2011), 163-178.

Neumann, Ulrich, Das Corpus Juris im Streit um ein europäisches Strafrecht, კრებულში: **Huber, Barbara** (Hrsg.), Das Corpus Juris als Grundlage eines Europäischen Strafrechts-Europäisches Kolloquium, Trier, 4.-6. März 1999, Freiburg im Breisgau 2000, 67-81 (ციტირებულია: **Neumann**, კრებულში: **Huber**, Europäisches Kolloquium).

Niemöller, Martin/Schlothauer, Reinhold/Weider, Hans-Joachim, Gesetz zur Verständigung im Strafverfahren, München 2010 (ციტირებულია: **Niemöller/Schlothauer/Weider**, Verständigung).

Oppermann, Thomas, Konzeption und Struktur des Verfassungsentwurfs des Europäischen Konvents-unter Berücksichtigung der Regierungskonferenz 2003, კრებულში: **Schwarze, Jürgen** (Hrsg.), Verfassungsentwurf des Europäischen Konvents, 1. Aufl., Baden-Baden 2004, 23-42 (ციტირებულია: **Oppermann**, კრებულში: **Schwarze**, Verfassungsentwurf).

Oppermann, Thomas, Vom Nizza-Vertrag zum Europäischen Verfassungskonvent, კრებულში: **Beckmann, Klaus/Dieringer, Jürgen/Hufeld, Ulrich** (Hrsg.), Eine Verfassung für Europa, Tübingen 2004, 191-208 (ციტი-

რეზიუმე: **Oppermann**, კრებული: **Beckmann/Dieringer/Hufeld**, Verfassung).

Oppermann, Thomas/Classen, Claus Dieter/Nettesheim, Martin, Europarecht, 7. Aufl., München 2016 (ციტირებულია: **Oppermann/Classen/Nettesheim**, Europarecht).

Otto, Harro, Anmerkungen zu den Tatbeständen des besonderen Teils des Corpus Juris, კრებული: **Huber, Barbara** (Hrsg.), Das Corpus Juris als Grundlage eines Europäischen Strafrechts-Europäisches Kolloquium, Trier, 4.-6. März 1999, Freiburg im Breisgau 2000, 141-162 (ციტირებულია: **Otto**, კრებული: **Huber**, Europäisches Kolloquium).

Otto, Harro, Anmerkungen zum strafrechtlichen Schutz des Finanzwesens und der Handelsgesellschaften (Art. 49-56), კრებული: **Tiedemann, Klaus** (Hrsg.), Wirtschaftsstrafrecht in der Europäischen Union-Freiburg-Symposium, Köln u.a. 2002, 353-367 (ციტირებულია: **Otto**, კრებული: **Tiedemann**, Wirtschaftsstrafrecht).

Pernice, Ingolf, Der Verfassungsentwurf als gemeineuropäisches Verfassungsrecht, კრებული: **Institut für Europäische Verfassungswissenschaften** (Hrsg.), Die Europäische Union als Verfassungsordnung, Berlin 2004, 111-133 (ციტირებულია: **Pernice**, კრებული: **Institut für Europäische Verfassungswissenschaften** (Hrsg.)).

Pfetsch, Frank R., Die Europäische Union, München 1997 (ციტირებულია: **Pfetsch**, Union).

Pradel, Jean, Leitgedanken zum Kapitel „Umweltstrafrecht“, კრებული: **Tiedemann, Klaus** (Hrsg.), Wirtschaftsstrafrecht in der Europäischen Union-Freiburg-Symposium, Köln u.a. 2002, 295-299 (ციტირებულია: **Pradel**, კრებული: **Tiedemann**, Wirtschaftsstrafrecht).

Rack, Reinhard/Fraiss, Daniela, Eine Verfassung für Europa-Verlauf und Ergebnisse der Arbeiten des Konvents über die Zukunft Europas 2002/3, Graz 2003 (ციტირებულია: **Rack/Fraiss**, Eine Verfassung für Europa).

Rasner, Andreas, Erforderlichkeit, Legitimität und Umsetzbarkeit des Corpus Juris Florenz, Berlin 2005 (ციტირებულია: **Rasner**, Corpus Juris Florenz).

Reiling, Katharina/Reschke, Dennis, Die Auswirkungen der Lissabon-Entscheidung auf die Europäisierung des Umweltstrafrechts, wistra 2010, 47-52.

Rengier, Rudolph, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 2. Aufl., München 2010 (ციტი-

რეგულია: **Rengier**, Strafrecht AT).

Rengeling, Hans-Werner/Middeke, Andreas/Gellermann, Martin, Handbuch des Rechtsschutzes in der Europäischen Union, 3. Aufl., München 2014 (ციტირებულია: ავტორი, სახელმძღვანელოში: **Rengeling/Middeke/Gellermann**, Handbuch des Rechtsschutzes).

Röttinger, Moritz/Weyringer, Claudia (Hrsg.), Handbuch der Europäischen Integration, Wien 1991 (ციტირებულია: **Röttinger/Weyringer**, Integration).

Roxin, Claus, Strafrecht Allgemeiner Teil, Band 1-Grundlagen. Der Aufbau der Verbrechenslehre, 4. Aufl., München 2006 (ციტირებულია: **Roxin**, Strafrecht AT, Bd. 1).

Safferling, Christoph, Internationales Strafrecht, Strafanwendungsrecht, Völkerstrafrecht, Europäisches Strafrecht, Berlin, Heidelberg 2011 (ციტირებულია: **Safferling**, Int. Strafrecht).

Satzger, Helmut, Der Mangel an Europäischer Kriminalpolitik-Anlass für das Manifest der internationalen Wissenschaftlergruppe - European Criminal Policy Initiative“, ZIS 12/2009, 691-694.

Satzger, Helmut, Internationales und Europäisches Strafrecht, 7. Aufl., Baden-Baden, 2016 (zitiert: **Satzger**, Int. und Europ. Strafrecht, 6. Aufl.).

Satzger, Helmut, Welche Veränderungen brähe ein Beitritt der Schweiz zur Europäischen Union für die Anwendung des schweizerischen Strafrechts? ZStr 2001, 95-112.

Satzger, Helmut/Schluckebier, Wilhelm/Widmaier, Gunter (Hrsg.), Strafgesetzbuch, Kommentar, 3. Aufl., Köln 2016 (ციტირებულია: ავტორი, კომენტარებში: **Satzger/Schluckebier/Widmaier**, Strafgesetzbuch).

Satzger, Helmut: Die Europäisierung des Strafrechts-Eine Untersuchung zum Einfluß des Europäischen Gemeinschaftsrechts auf das deutsche Strafrecht, Köln u.a. 2001 (ციტირებულია: **Satzger**, Europäisierung).

Satzger, Helmut: Europäische Autopsie-eine Untersuchung der rechtsstaatlichen Leichen im Fundament der europäischen Strafrechtspflege, კრებული: **Hefendehl, Roland** (Hrsg.), Empirische und dogmatische Fundamente, kriminalpolitischer Impetus-Symposium für Bernd Schünemann zum 60. Geburtstag, Köln u.a. 2005 (ციტირებულია: **Satzger**, კრებულში: **Hefendehl**, Symposium).

Sauer, Heiko, „Solange“ geht in Altersteilzeit, NJW 1134.

Schmidt, Rolf, Strafrecht Allgemeiner Teil-Grundlagen der Strafbarkeit, Methodik der Fallbearbeitung, 9. Aufl., Grasberg bei Bremen 2010 (ციტირებულია: **Schmidt**, Strafrecht AT).

Schmitt, Bertram, Zu Rechtsprechung und Rechtswirklichkeit verfahrensbeendender Absprachen im Strafprozess, GA 2001, 411-426.

Schnabl, Andrea, Strafbarkeit des Hacking-Begriff und Meinungsstand, wistra 2004, 211-216.

Schönke, Adolf/Schröder, Horst (Hrsg.), Strafgesetzbuch, Kommentar, 28. Aufl., München 2010 (ციტირებულია: ავტორი, კომენტარებში: **Schönke/Schröder**, StGB).

Schröder, Christian, Europäische Richtlinien und deutsches Strafrecht-Eine Untersuchung über den Einfluss europäischer Richtlinien gemäß Art. 249 Abs. 3 EGV auf das deutsche Strafrecht, Berlin 2002 (ციტირებულია: **Schröder**, Europäische Richtlinien).

Schroeder, Werner, Die Auslegung des EU-Rechts, JuS 2004, 180-186.

Schroeder, Werner, Grundkurs Europarecht, 5. Aufl., München 2017 (ციტირებულია: **Schröder**, Grundkurs Europarecht).

Schübel-Pfister, Isabel/Kaiser, Karen, Das Lissabon-Urteil des BVerfG vom 30.6. 2009-Ein Leitfaden für Ausbildung und Praxis, JuS 2009, 767-772.

Schulze, Reiner/Zuleeg, Manfred (Hrsg.), Europarecht, Handbuch für die deutsche Rechtspraxis, Baden-Baden, 2006 (ციტირებულია: ავტორი, კრებულში: **Schulze/Zuleeg**, Europarecht).

Schünemann, Bernd, Die Strafbarkeit der juristischen Person aus deutscher und europäischer Sicht, კრებულში: **Schünemann/González** (Hrsg.), Bausteine des europäischen Wirtschaftsrechts-Madrid-Symposium für Klaus Tiedemann, Köln u.a. 1994, 265-295 (ციტირებულია: **Schünemann**, კრებულში: **Schünemann/González**, Bausteine).

Schünemann, Bernd, Europäischer Haftbefehl und EU-Verfassungsentwurf auf schiefer Ebene, ZRP 2003, 185-189.

Schünemann, Bernd, Fortschritte und Fehlritte in der Strafrechtspflege der EU, GA 2004, 193-209.

Schünemann, Bernd, Wetterzeichen von Untergang der deutschen Rechtskul-

tur, Berlin 2005 (ციტირებულია: **Schünemann**, Rechtskultur).

Schünemann, Bernd: Mindestnormen oder sektorales Europastrafrecht? კრებული: **Schünemann, Bernd** (Hrsg.), Alternativentwurf europäische Strafverfolgung, Köln u.a. 2004, 75-81 (ციტირებულია: **Schünemann**, კრებული: **Schünemann**, Alternativentwurf).

Schwarze, Jürgen (Hrsg.), EU-Kommentar, 1. Aufl., Baden-Baden 2000 (ციტირებულია: ავტორი, კომენტარებში: **Schwarze**, EU-Kommentar, 1. Aufl.).

Schwarze, Jürgen (Hrsg.), EU-Kommentar, 2. Aufl., Baden-Baden 2009 (ციტირებულია: ავტორი, კრებულში: **Schwarze**, EU-Kommentar).

Schweitzer, Michael/Fixson, Oliver, Subsidiarität und Regionalismus in der Europäischen Gemeinschaft, JURA 1992, 579-586.

Schweitzer, Michael/Hummer, Waldemar, Europarecht, Neuwied u.a. 1996 (ციტირებულია: **Schweitzer/ Hummer**, Europarecht).

Sieber, Ulrich, Auf dem Weg zu einem europäischen Strafrecht-Einführung zum Corpus Juris der strafrechtlichen Regelungen zum Schutz der finanziellen Interessen der EU, კრებულში: **Delmas-Marty, Mireille** (Hrsg.): Corpus Juris der strafrechtlichen Regelungen zum Schutz der finanziellen Interessen der Europäischen Union, Köln u.a. 1998, 1-10 (ციტირებულია: **Sieber**, კრებული: **Delmas-Marty**, Corpus Juris).

Sieber, Ulrich, Eröffnungsansprache, კრებულში: **Huber, Barbara** (Hrsg.), Das Corpus Juris als Grundlage eines Europäischen Strafrechts-Europäisches Kolloquium, Trier, 4.-6. März 1999, Freiburg im Br. 2000, 13-20 (ციტირებულია: **Sieber**, კრებულში: **Huber**, Europäisches Kolloquium).

Sieber, Ulrich, Europäische Einigung und Europäisches Strafrecht ZStW 103 (1991), 957-979.

Sieber, Ulrich, Memorandum für ein Europäisches Modellstrafgesetzbuch, JZ 1997, 369-381.

Sieber, Ulrich/Brüner, Franz-Hermann/Satzger, Helmut/von Heintschel-Heinegg, Bernd (Hrsg.), Europäisches Strafrecht, München 2011 (ციტირებულია: ავტორი, კრებულში: **Sieber/Brüner/Satzger/v. Heintschel-Heinegg**, Europäisches Strafrecht).

Sieber, Ulrich, Die Zukunft des Europäischen Strafrechts-Ein neuer Ansatz zu den Zielen und Modellen des europäischen Strafrechtssystems, ZStW 121 (2009), 1-67.

-
- Stein, Torsten/Buttlar, Christian von**, Völkerrecht, 12. Aufl., Köln u.a. 2009 (ციტირებულია: **Stein/Buttlar**, Völkerrecht).
- Streinz, Rudolf** (Hrsg.), EUV/EGV Vertrag über die Europäische Union und Vertrag zur Gründung der europäischen Gemeinschaft, München 2003 (ციტირებულია: ავტორი, კომენტარებში: **Streinz**, EUV/EGV).
- Streinz, Rudolf**, Europarecht, 8. Aufl., Heidelberg 2008 (ციტირებულია: **Streinz**, Europarecht).
- Streinz, Rudolf/Ohler, Christoph/Hermann, Christoph**, Der Vertrag von Lissabon zur Reform der EU, Einführung mit Synopse, 3. Aufl., München 2010 (ციტირებულია: **Streinz/Ohler/Hermann**, Vertrag von Lissabon).
- Streinz, Rudolf/Ohler, Christoph/Hermann, Christoph**, Die neue Verfassung für Europa, 1. Aufl., München 2005 (ციტირებულია: **Streinz/Ohler/Hermann**, Die neue Verfassung).
- Thiele, Alexander**, Europarecht, 6. Aufl., Altenberge 2008 (ციტირებულია: **Thiele**, Europarecht).
- Thomas, Sven**, Die Anwendung europäischen materiellen Rechts im Strafverfahren, NJW 1991, 2233-2238.
- Tiedemann, Klaus**, Der Strafschutz der Finanzinteressen der Europäischen Gemeinschaft, NJW 1990, 2226-2233.
- Tiedemann, Klaus**, Die Europäisierung des Strafrechts, კრებულში: **Kreuzer, Karl F./Scheuing, Dieter H./Sieber, Ulrich** (Hrsg.), Die Europäisierung der mitgliedstaatlichen Rechtsordnungen in der Europäischen Union, 1. Aufl., Baden-Baden 1997, 133-148 (ციტირებულია: **Tiedemann**, კრებულში: **Kreuzer/Scheuing/Sieber**, Europäisierung der Rechtsordnungen).
- Tiedemann, Klaus**, Europäisches Gemeinschaftsrecht und Strafrecht, NJW 1993, 23-31.
- Tiedemann, Klaus**, Re-Europäisierung des Strafrechts versus Nationalismus der (deutschen) Strafrechtslehre, GA 1998, 107-110.
- Tiedemann, Klaus**, Tatbestandsfunktionen im Nebenstrafrecht, Tübingen, 1969 (ციტირებულია: **Tiedemann**, Tatbestandsfunktionen).
- Tiegs, Heiko W.A.**, Betrugsbekämpfung in der Europäischen Gemeinschaft-Eine Bestandsaufnahme des englischen und deutschen Strafrechts zum Schutz der EG-Finanzinteressen, Berlin 2006 (ციტირებულია: **Tiegs**, Betrugsbe-

kämpfung).

Ungerer, Werner/Monar, Joerg, Die Europäischen Gemeinschaften auf dem Weg zur Europäischen Union-Entwicklung und Institutionen, კრებულში: **Lenz, Carl Otto** (Hrsg.), EG-Handbuch, Recht im Binnenmarkt, 2. Aufl., Herne u.a. 1994, 1-50 (ციტირებულია: **Ungerer/Monar**, კრებულში: **Lenz**, EG-Handbuch).

Vadillo, Enique Ruiz, Die strafrechtliche Verantwortlichkeit juristischer Personen im europäischen Rechtsgedanken-aus spanischer und rechtsvergleichender Sicht, კრებულში: **Schünemann/González** (Hrsg.), Bausteine des europäischen Wirtschaftsrechts-Madrid-Symposium für Klaus Tiedemann, Köln u.a. 1994, 297-304 (ციტირებულია: **Vadillo**, კრებულში: **Schünemann/González**, Bausteine).

Vedder, Christoph/Heintschel von Heinegg, Wolff (Hrsg.), Europäischer Verfassungsvertrag, Baden-Baden 2007 (ციტირებულია: ავტორი, კომენტარებში: **Vedder/Heintschel von Heinegg**, Verfassungsvertrag).

Vitzthum, Wolfgang Graf (Hrsg.), Völkerrecht, 4. Aufl., Berlin 2007 (ციტირებულია: ავტორი, კრებულში: **Vitzthum**, Völkerrecht).

Vogel, Joachim, Harmonisierung des Strafrechts in der Europäischen Union, GA 2003, 314-334.

Volk, Klaus, Grundkurs StPO, 7. Aufl., München 2010 (ციტირებულია: **Volk**, Grundkurs StPO).

Vormbaum, Moritz: Schutz der Rechtsgüter von EU-Staaten durch das deutsche Strafrecht-Zur europarechtskonformen Gestaltung und Auslegung von deutschen Straftatbeständen, Münster 2005 (ციტირებულია: **Vormbaum**, Rechtsgüter).

Walter, Tonio, Inwieweit erlaubt die Europäische Verfassung ein europäisches Strafgesetz? ZStW 117 (2005), 912-933.

Walzel, Daisy/Becker, Thomas, Grundzüge der Richtlinienrechtsprechung der EuGH, JURA 2007, 633-661.

Weber, Albrecht, Zur Verfassungsstruktur der Europäischen Gemeinschaft nach Maastricht, კრებულში: **Hrbek, Rudolph** (Hrsg.), Der Vertrag von Maastricht in der wissenschaftlichen Kontrovers, 1. Aufl., Baden-Baden 1993, 121-132 (ციტირებულია: **Weber**, კრებულში: **Hrbek**, Vertrag von Maastricht).

Weigend, Thomas, Der Entwurf einer Europäischen Verfassung und das Stra-

frecht, ZStW 116 (2004), 275-303.

Werle, Gerhard, Völkerstrafrecht, 3. Aufl., Tübingen 2012 (ციტირებულია: **Werle**, Völkerstrafrecht).

Wessels, Johannes/Beulke, Werner, Strafrecht, Allgemeiner Teil-Die Straftat und ihr Aufbau, 41. Aufl., Heidelberg 2011 (ციტირებულია: **Wessels/Beulke**, Strafrecht AT).

Wessels, Wolfgang, Das politische System der Europäischen Union, 1. Aufl., Wiesbaden 2008 (ციტირებულია: **Wessels**, Das politische System).

Wiedmann, Thomas, Der Vertrag von Nizza, Genesis einer Reform, EuR 2001, 185-215.

Wolf, Sebastian, Die Modernisierung des deutschen Antikorruptionsstrafrechts durch internationale Vorgaben, NJW 2006, 2735-2738.

Zieschang, Frank, Der Einfluss der Europäischen Union auf das deutsche Strafrecht, კრებული: **Sieber, Ulrich/Dannecker, Gerhard/Kindhäuser, Urs/Vogel, Joachim/Walter, Tonio** (Hrsg.), Strafrecht und Wirtschaftsstrafrecht-Festschrift für Klaus Tiedemann, Köln u.a. 2008, 1303-1319 (ციტირებულია: **Zieschang**, კრებული: **Sieber/Dannecker/Kindhäuser/Vogel/Walter**, Strafrecht und Wirtschaftsstrafrecht).

Zimmermann, Frank, Die Auslegung künftiger EU-Strafrechtskompetenzen nach dem Lissabon-Urteil des Bundesverfassungsgerichts, JURA 2009, 844-851.

Zimmermann, Frank, Wann ist der Einsatz von Strafrecht auf europäischer Ebene sinnvoll? ZRP 2009, 74-77.

Zöller, Mark A., Europäische Strafgesetzgebung, ZIS 7/2009, 340-349.

Zuleeg, Manfred, Der Beitrag des Strafrechts zur europäischen Integration, JZ 1992, 761-769.

ავტორის შესახებ

ბაჩანა ჯიშკარიანმა 2007 წელს დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტი. 2008-2009 წლებში გაიარა სამაგისტრო კურსი გერმანული სამართლის საფუძვლებში მიუნხენის უნივერსიტეტში, 2012 წელს კი იქვე მოიპოვა სამართლის დოქტორის ხარისხი გერმანული სისხლის სამართლის, საერთაშორისო და ევროპული სისხლის სამართლის კათედრაზე. სხვადასხვა დროს იყო გერმანიის აკადემიური გაცვლის სამსახურის, რუსთაველის, ფრიდრიხ ნაუმანის სახელობის ფონდებისა და მაქს-პლანკის საზოგადოების სტიპენდიანტი. მუშაობდა იურიდიულ ფირმა Becker Büttner Held München-ში და ასევე ხელმძღვანელობდა სასემინარო ჯგუფებს მიუნხენის უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტზე. ამჟამად არის საქართველოს უნივერსიტეტის სამართლის სკოლის ასოცირებული პროფესორი და სისხლის სამართლის მიმართულების ხელმძღვანელი, ასევე, ქართული, გერმანული და საერთაშორისო სისხლის სამართლის ინსტიტუტის დამფუძნებელი. კითხულობს ლექციებს სხვადასხვა უნივერსიტეტებში, მათ შორის თბილისის ივ. ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტსა და ილიას უნივერსიტეტში. გამოქვეყნებული აქვს სტატიები და სახელმძღვანელოები ქართული, საერთაშორისო და ევროპული სისხლის სამართლის თემატიკაზე.

